

MINEKE SCHIPPER

Çıplak insan neden giyinme ihtiyacı duydu?

GİYİNMENİN KISA TARİHİ

Çeviren: Nurcan Onaran

DESTEK
DESTEK @ ARAŞTIRMA

DESTEK YAYINLARI: 1205
ARAŞTIRMA: 292

MINEKE SCHIPPER / GİYİNMENİN KISA TARİHİ
Orijinal İsmi: Naked or Covered

© Mineke Schipper 2015

© Bu kitabın Türkçe yayın hakları Kalem Ajans aracılığıyla alınmıştır.

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü, yayınevinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

İmtiyaz Sahibi: Yelda Cumalıoğlu
Genel Yayın Yönetmeni: Ertürk Akşun
Yayın Koordinatörü: Özlem Esmergül
Yayıma Hazırlayan: Özlem Küskü
Çevirmen: Nurcan Onaran
Editör: Murat Nedim Koca
Son Okuma: Devrim Yalkut
Kapak Tasarım: İlknur Muştu
Sayfa Düzeni: Cansu Poroy
Sosyal Medya-Grafik: Tuğçe Budak - Mesud Topal

Destek Yayınları: Şubat 2020
Yayıncı Sertifika No. 13226

ISBN 978-605-311-739-1

© Destek Yayınları
Abdi İpekçi Caddesi No. 31/5 Nişantaşı/İstanbul
Tel. (0) 212 252 22 42
Faks: (0) 212 252 22 43
www.destekdukkan.com
info@destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
instagram.com/destekyayinlari
www.destekmedyagrubu.com

Deniz Ofset – Nazlı Koçak
Sertifika No. 40200
Maltepe Mahallesi
Hastane Yolu Sokak No. 1/6
Zeytinburnu / İstanbul

MINEKE SCHIPPER

Çıplak İnsan Neden Giyinme İhtiyacı Duydu?

GİYİNMENİN KISA TARİHİ

Çevirmen: Nurcan Onaran



"Giyecek konusunda neden kaygılanıyorsunuz?
Kır zambaklarının nasıl büyüdüğüne bakın!
Ne çalışırlar ne de iplik eğirirler."

Matta 6:28

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 11
Âdem'le Havva'dan Bugüne Giyinmenin Kısa Tarihi 11

1. BEDEN ÜZERİNDE HİÇBİR ŞEY YOK 23
Gizli (sır) olmayan beden bölümleri 26
Penis yarışı 30
Evrimin mirası 33
Evcilleştirilmemiş libidodan kadın itaatine 35
Korkutucu ve büyüleyici: İnsan cinsel organları 40
Geçmişin gölgeleri 46

2. BASİT BİR SİCİMDEN SAVURGAN GÖRÜNÜME 55
İlk süslenme ve korunma 56
Kasık biti ve ayakkabı hakkında 61
Erkek savunmasızlığı 63
Dünya genelinde penis kılıfları 66
Temel örtünme kuralları 70
Seçkin bir Avrupa versiyonu 72
"Büyük Eril Feragat" 76
Bakmak ve bakılmak 79

3. HEYECAN (UYARILMA) 83
Çıplak göz 83
Tehlikeli kadın başı ve saçı 85
Peçe 88
Göğüsler ve dekolte 95
Tehlikeli el sıkışmalar 100
Soyunma ve hayal gücü 106
İnsan mı yoksa canavar mı? 111

4. İMKÂNSIZ BİR UZLAŞI 119
İffet ve şehvet 119
Dikkat çekmek ya da çekmemek 125
Uygar ya da vahşi 126
Hiyerarşi ve saygı 129
"Kalıcı allık" 136
Erkek çıplaklığı 138

5. YIKANMAK VE YÜZMEK 145
Arınma ritüeli 146
Çıplak vaftiz 147
Hamamlar 152
Avrupa'da yıkanma 156
Mayoyla ya da mayosuz 162
Bikini ve haşema 167

6. ÖRTÜNMENİN GEÇMİŞİ OLARAK DİN 177
Âdem ve Havva'nın çıplaklığı 178
Yahudilikte çıplaklık ve utanç 181
Yahudilikte erkeklerin baş örtmesi 181
Çıplak penis tabusu 185
Avuç içi kadar kadın teni 188
Erkekleri kendilerinden koru 191
Görünürdeki Yahudilik 195
Hıristiyanlıkta kapalılığa karşı çıplaklık 198
Yahudi ve Yunan geleneklerinin etkisi 200
Sonsuz hayatın cazibesi 202
Hıristiyan kimliğinin arayışı 210
İslam'da kapatılan utanç 215
İslami gelenek ve erkek elbisesi 217
Kadınlar için peçe zaten vardı 220
Kuran ve gelenek: Bazı çarpıcı farklılıklar 222
Başörtüsünün "İslami görevi yoktur" 228
Bir dini serbest görüş sayfası olarak kadın bedeni 233

7. ÇIPLAKLIĞA KARŞI PROTESTO VE
PROTESTO OLARAK ÇIPLAKLIK 243
Depremler ve volkanik patlamalar 243
Gömleksizlik 247
Üstsüzlük 249
Emzirme hakkında 254
Çıplak protesto 257

8. KÜRESELLEŞMİŞ BİR DÜNYADA ÇIPLAK VEYA GİYİNİK OLMAK 279
Kıyafet ve politika 279
Unisex giyim: Uygun mu yoksa değil mi? 283
Pantolon siyaseti 289
Bacaklar yayıldı 300
Akıcı bedenler 303
Zeki veya güzel 305
Hamilelik korkusu olmadan sevişmek 310

9. AYNI GEZEGENDE BİRLİKTE YAŞAMAK 315
Her yönüyle utanç 316
Seçme özgürlüğü 318
Suç kanıtı 319
Kayıp baltanın hikâyesi 323

ÖNSÖZ

Âdem'le Havva'dan Bugüne Giyinmenin Kısa Tarihi

Hayvanlar, koruyucu kalkanları olan postları, kılları, tüyleri ve pullarıyla yürür, sürünür, uçar ya da yüzer fakat atalarımız Doğa Ana'nın miras bıraktığı diğerlerinin aksine birtakım materyallerle kendilerini yavaş yavaş kapatmak ve donatmak fikrini ortaya çıkardılar. Bunu daha çekici ya da daha güçlü görünmek, kusurlarını gizlemek, kendilerini soğuk, sıcak ve yaralanmaya karşı korumak ya da ayıplarını örtmek için yaptılar. Ve biz halen aynı sebeplerden dolayı bunları yapıyoruz.

Açık (çıplak) veya kapalı (örtülü) olmak bedensel duyguları uyandırmayı da beraberinde getirir. Toplum içindeki görüntümüz, başkalarının ilk bakışta yorumladığı, cinsiyet, ırk, meslek, din, çekicilik, yeme bozuklukları, içki alışkanlıkları, bencillik, kendine hâkim olma gibi birkaç hususu yazılı metin gibi yorumlanıp, hızlı bir bakış açısı oluşturarak bir kartvizit haline getirdi ve bu hüküm çabucak verilir oldu.

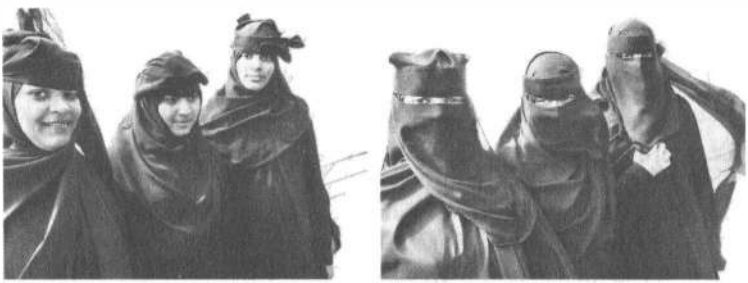
Bir kaptanın sivri şapkası saygı uyandırabilir ve bir kadının kapalı olmayan başı, ahlaksızlık kaynağı veya itaatsizlik eksikliği olarak görülebilir. Bu arada iffet, beklenmedik yönlerde gelişir ve anlamsız eğilimler, katı dini kurallarla birbirine karışır. Suudi Arabistan'da, büyük bir ustalıkla gizlenen Armani markasına sahip olarak bedeni kapatmak için yapılan bir siyah çarşaf, içerideki kişinin sadece inançlı bir Müslüman değil, aynı zamanda modayı takip eden varlıklı bir kadın olduğunu da ifade eder.

Bir kişinin kıyafeti, yerel hava durumunu veya iffetini yansıtabilir; ancak dış görünüşümüz, birinci derecede bizim kimliğimiz olarak yorumlanır. Biz kimiz ve baskı altında başkaları adına biz "kim" olmak zorundayız? İnsanlar, kayıtsızca ya da eleştirel olarak hatta bazen gördüklerini açıkça takdir ederek birbirleriyle tanışır ve selamlaşır ya da birbirlerinin yanından geçip giderler. İltifat almak güzeldir ancak belirsizliğe yer vermeyen net bir kınama gösterisine karşı ne yapmalıyız?

Bir akşamüstünün solmakta olan aydınlığında, Zanzibar'dan Dar es Selam'a seyahat ediyordum. Bir feribotun arka güvertesinde Doğu Afrika sahilinde yaşayan pek çok kadın gibi uzun siyah çarşaf giyen üç kadının yanında duruyordum. Hava rüzgârlıydı ve kadınlardan birini deniz tutmuştu. Kısa bir süre sonra "Şimdi daha iyi misiniz?" diye sordum, bir süre sonra sohbete başladık. O ve iki arkadaşının, elbisemden dolayı beni uyarmaya başlamaları çok zaman almadı. Tişört, uzun pantolon ve bir ceket giyiyordum ama hayır, bu yeterli değildi. Aynı zamanda onların yaptığı gibi açık olan başımı da kapatacak şekilde kıyafet olarak bir siyah çarşaf giymeye başlamalıymışım. "Eğer yapmazsan, öbür dünyadaki ebedi ateşte yanacaksın!" dediler. Bundan kesinlikle emindiler.

Allah'ın hayatlarımız boyunca giydiğimiz kıyafetlerden daha ziyade bizlerin iyi insanlar olup olmadığımızı bilmek isteyeceği yönünde itiraz etmeye çalıştım. Nafileydi. Cennetin kendilerini tamamen ve iffetli bir şekilde kapatan kadınlar için erişilebilir olacağını güçlü bir şekilde ileri sürdüler: "Lütfen, giyinme şeklimize dikkatle bakın. Hayır! Bekleyin, size ait dünyadaki kadın arkadaşlarınıza göstermek için fotoğraflarımızı çekmelisiniz. Eğer bizim yolumuzu takip etmezlerse, onlar da cehennemde yanacaklar!"

Fotoğraflarını çektim. Geniş siyah örtüleri bedenlerini gizledi ancak hatayı fark edinceye kadar yüzleri açıktaydı: "Sadece bir dakika, bir fotoğraf daha lütfen" dediler. Hızlı bir kol hareketi ile her biri, yüzlerini kapatmak için arkadan bir parça kumaşı öne doğru çekti. Siyah çarşaflı ve peçeli kadınlara dönüşmüşlerdi. Dar bir aralıktan sadece gözleri ve elleri görünürde kalmıştı. "Görüyorsunuz eğer ölümden sonra cennete girmek için bir şansa sahip olmak isterse, her kadının giyinme yöntemi bu şekilde olmalıdır. Ülkenizdeki kadınlara göstermeniz gereken fotoğraf budur." Şüphesiz onlar, benim ve dünyadaki tüm diğer kadınlar için en iyisini istemekteydiler ama ülkemin kadınlarının kaç tanesi, kendilerini cehennemden kurtaracak olanın bu şekilde her tarafı kapalı siyah giysi olduğuna inanmaya hazır olabilir ki?



Zanzibar'dan Dar Es Salaam'a giden feribotta

Amsterdam'a geri döndüm. "Etkilemek için daha az giysi" sloganı, caddelerde ve metro istasyonlarında, dar iç çamaşırları giymiş ince bir kadının davetkâr pozlarda yer aldığı büyük reklam panolarından haykırarak önünden geçenlere mesaj veriyordu. Yine de bu mesaj pek çok Batılı erkeği bakmaktan alıkoyamıyordu. Okuduğum, nitelikli ve ciddi gazetemde yer alan bir mobilya reklamında, çıplak bir kadın, satmak için lüks deri

bir kanepeye uzanıyor, belli belirsiz giyinen kadınlar yeni arabaların üzerinde baştan çıkarıcı bir şekilde geriye yaslanırken "*Deposunu doldurun ve sürüşü hissettirin*" sloganında araba pasif dişi bir nesne haline getiriliyordu.

Şüphesiz "Etkilemek için daha az giysi" mesajı, Batılı erkeklerin ilgisini pek çekmeyecektir. Profesyonel ya da sportif başarılar için beğeniye "tamam" ama toplumda daha fazla çıplak ten sayesinde daha fazla dikkat çekmek? Bu zamana kadar, pantolonunun yan tarafını kalçasına kadar yukarı ayırabilecek cesur erkekleri bulma imkânı hiç olmadı.

Amsterdam konser salonunda bir kadın keman virtüözü, göğüs dekoltesiyle dikkat çeker, oysa hiçbir erkek solist, kendini küstahça düşük yaka çizgisi ile takdim etmez. Bir kadın için yüksek vasıflı bir profesyonel olması yeterli değil mi? Birçok Batılı erkeğin vazgeçtiği tek giysi kravattır ancak ofisteki çalışma ortamında iki gömlek düğmesinden fazlasının açılmasına çok nadir rastlanılır. Çağdaş Batı toplumunda, her zamankinden daha fazla ya da alışılanın ötesinde açık giyinilmesi erkeklik imajına zarar verici olarak hissedilebilir.

İnsanlar, başka insanlardan çıplaklıkla ilgili farklı fikirlere sahip olmaya başladığından beri dünya çok daha karmaşık hale geldi. Başkalarıyla ne sorun yaşadığımızı biliyoruz ancak genellikle farklı bir kültürel ya da dini geçmişi olan başkalarının bizi nasıl gördüğü hakkında en ufak bir fikrimiz yok. Zaman zaman bu kalın perdenin bir köşesi beklenmedik bir şekilde kaldırılır. Amsterdam'da Müslüman bir taksi şoförü hava durumunu benimle tartıştı ve bir aydan fazla bir süre boyunca, gökyüzünün niçin bulutlu olduğunu samimi bir ciddiyet içinde açıkladı:

Gökyüzü, Batılı kadınların arsızlığından bütünüyle nefret eder ve güneş çok iyi bilir ki, parlamaya başlar başlamaz bu

kadınlar, sokakları çıplak kollar ve bacaklarla ve de Tanrı'nın hoş görmeyeceği bir dekolte ile dolduracaktır. Kesin olan bir şey var ki böylesine dehşet verici bir çıplaklık, şeytanın erkekleri baştan çıkartmak için çok iyi kullandığı hilelerinden biridir. Güneşin de kendini gizlemeye karar vermesinin nedeni tam olarak budur... O (Tanrı) bizim imdadımıza yetişir ve hepimizin bildiği gibi hiçbir şey sebepsiz yere gerçekleşmez.

Bir hafta sonra bir sıcak hava dalgası geldi ve kadınlar hafif yazlık giysilerle dolaşmaya başladı. Güneş fikrini değiştirmişti, fakat şeytan ve taksi şoförü için ne demeli?

Amsterdam'da bir pratisyen hekim bana, hastalarından biri olan, İran asıllı yaşlı bir adamdan bahsetti. Koşulsuz bir şekilde, evinden ayrılmayı, hatta doktorunu görmeyi bile reddediyordu. Nedeni ise, Batılı kadınlar toplum içine o kadar açık ve ahlaksız bir şekilde çıkıyorlardı ki bu olay adamın onlarla her karşılaştığında canının çekmesine sebep oluyor, sonucunda derinden üzülüyordu.

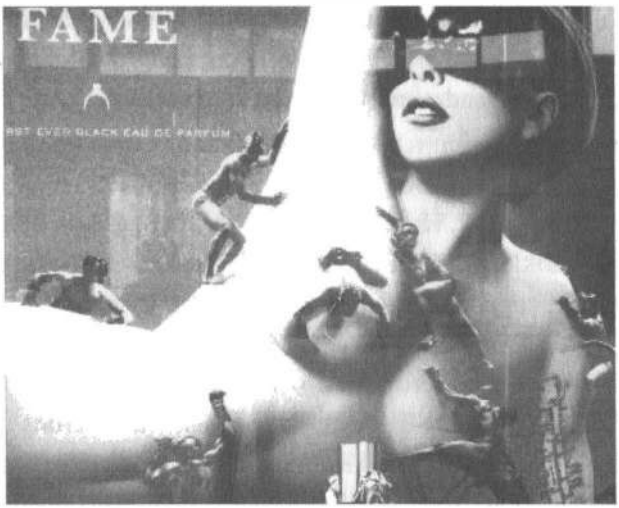
Bunun aksine, görece daha az rahatsız edici bir örnek olarak, Katar'da yaşayan ve zaman zaman anavatanına gelen Hollandalı bir gazeteci, Batı Avrupa'ya geri döndüğünde kendini nasıl hissettiğini anlattı. Schiphol Havalimanı'na her geldiğinde, gözleri önüne serilen tüm bu kadınları görmek her zaman biraz şok hissetmesine sebep oluyordu ve bu olağandışı manzaraya yeniden alışması gerekiyordu. Benzer şekilde, Leiden Üniversitesi'nden Yemen'de araştırma yapan bir meslektaşım, peçeyi giymeye alışmıştı ve Avrupa'da açık hayatına geri döndükten sonra bir süre için, kendisini "utanç verici bir şekilde çıplak" hissetmişti. İnsanların alışık olmadıkları şeyler kendileri için şaşırtıcı olabilir ve kültürel çeşitlilik epeyce çatışmayla karşılaşmaya sebep olabilir ancak pek çok insan, kendi kültürlerinde alışık oldukları

kuralların aksine, çoğunluğun farklı biçimde davranış gösterdiği yeni bir ortama mükemmel şekilde uyum sağlayabilmektedir.

Batı dünyasında her birey, yasal sınırların içinde nispeten birçok özgürlüğe sahiptir ve bu özgürlük, yeni gelen kimselere kafa karıştırıcı gelebilir. Sadece kapalı kadınların iffetli olduğu düşüncesiyle yetiştirilen kimselerin "çıplaklık" ve iffetin karşılıklı olarak birbirlerini dışladıkları düşüncesi hakkında bildiklerini bu noktada unutmaları gerekmektedir. Üstelik, Ortadoğu'da eski bir gelenek olarak zina yapanların taşlandığı düşünüldüğünde, örtülmüş bir beden, iffetsizliğe karşı bir garanti değildir. Kuşku duymanın sonu yoktur ve gerek geleneksel Tamil bilgeliğinin bir bölümünde ironik bir şekilde belirtildiği üzere: "Peçe, tek başına kadının namusu için yeterlidir." Gerekse bunun Batı'daki eşdeğer anlamıyla: "Dini bir alışkanlık, keşiş olmak için yeterli değildir."

Çıplak beden insanları meşgul etmeye devam ediyor. Her gün medyada çıplaklık ile ilgili protesto olarak çıplaklık ve çıplaklığa karşı protesto haberleri yapılıyor. Bazı yerlerde, bedenin bazı kısımlarının açığa çıkması, insanların taciz edilmesi ya da öldürülmesiyle sonuçlanan fetvalara sebep oluyor. Oysa başka bir yerde çıplak beden, onu görmek isteyen hevesliler için ortalığa seriliyor. Kadın bedenleri veya beden bölümleri, insanların çıplaklıklarıyla hiçbir ilgisi olmayan şeyleri satın almaları için özelikle reklamcılar tarafından bilhassa sömürüldü:

> *Sabunla çorbadan Madonna'ya kadar, neredeyse her ürün cinsellik aracılığıyla satılıyor. Haber ve hava durumu bile cinsellikle destekleniyor. Hava durumu sunan kızların göğüsleri ne kadar büyükse, hava durumu da o kadar popülerdir.*[1]



Reklamda çıplaklık: Lady Gaga parfüm satıyor.

Yaratıcı reklamcılık otoriteleri, kadınların bedenleri üzerindeki ambalajı çıkarırlar ve yaratıcılık konusunda hiç de aşağıda kalmayan dini otoriteler, kadınları bunun tam tersini yapmaya zorlarlar. Her iki durumda da çoğunluk kurallara boyun eğerek itaat eder.

Göreceğimiz gibi, dünyanın dört bir yanındaki insanlar, eşanlamlı gibi görünse de çoğunlukla "açık" ya da "çıplak" kavramları hakkında, çok farklı fikirlere sahipler. Bir kişi tarafından beğenilen ve takdir edilen bir kıyafet, kendi komşusu tarafından şaşırtıcı veya aşağılık, hatta daha fazlası olarak değerlendirilebilir. Başkalarını aşağılık olarak değerlendirmek ve haklarında peşin hüküm vermek yaygın bir eğilimdir.

Bu kitabı oluşturma düşüncesine ilk olarak Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam hakkında yazılmış olan *Âdem ve Havva Her Yerde* (2012) adlı kitap üzerinde çalıştığım sırada kapıldım. Hikâyelerin hayat dolu ve coşkulu okyanusunda bu üç semavi

din Âdem ve Havva'nın cennetteki yasak meyveyi yemesinden beri cinsel organların örtülmesinin tüm insanlar için bir yükümlülük olmasında ısrar ediyordu.

İnsanların, bedenin ve özellikle bedenin kapalı bölümlerine yönelik günah korkusu, her zaman büyük bir etkiye sahip üç din olan Musevilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın özel ilgisine sahiptir. İtaatsizliklerinden önce bu ilk iki insan, neşe içinde gülüp oynayarak, çoğu zaman çıplak ve kaygısız bir şekilde cennette dolaşıyordu ama Tanrı'nın emrini bozduktan sonra masumiyetleri aniden sona erdi. Tam o anda, hikâyelerde anlatıldığı üzere, Batı'yla birlikte diğer birçok gelenekte kök salmış olarak çıplaklığın örtülmesi gerekliliği de dahil olmak üzere günah düşüncesini doğurdu.

İlk atalarımızın çıplak ve örtülü bedenlere verdikleri dikkatten dolayı, Âdem ve Havva hakkında anlattıkları hikâyeler sayesinde, birdenbire insanların, mesela ellerini, burunlarını, ağızlarını, yanaklarını ve gözlerini niçin fazla utanmadan başkalarına gösterebildiklerini, ancak cinsel organlarını ve kalçalarını saklama eğiliminde olduklarını merak ettim. Merakım beni ilgi çekici şu soruya yönlendirdi: "Kendimizi nasıl ve neden örtüyoruz?" Her insan dünyaya çıplak olarak gelir ve en eski atalarımız şimdi olduğumuzdan çok daha kıllı oldukları halde üzerlerinde herhangi bir şey olmadan ortalıkta dolaştılar. İnsanlık nasıl olur da gitgide böylesine karmaşık bir ahlak ağının giyim kurallarına yakalandı?

Utanmak, sadece cinsiyet, bedenin görünür bölümleriyle ilgili konular veya durumlardan kaynaklı değildir. İnsanların kıyafet giymesinden önce utanmanın söz konusu olmadığı şeklinde yanlış bir fikre kapılmak, aslında bizim kasık bölgemizin dikkate alınmaya başladıktan sonra kapatılmasından itibaren, artık utanç kavramının çekip gideceği varsayımına inanmak ile

eşit derecede büyük bir yanlışlık olarak görünmektedir. Utanmak, insanlarda gerekli ya da istenilen sosyal davranıştan sapıldığı anda derhal ortaya çıkar ve onaylanmama, alay edilme veya reddedilme duygularına yol açar. Hiçbirimiz kendimizi aptal yerine koymak istemediğimizden özellikle hayatta kalmanın diğer kabile üyelerinin desteğine bağlı olduğu toplumlarda, kendi grubumuza adapte olmak zorundayız. Bir cinsiyete ait tüm insanların bedenlerini tamamen örterek kapatmanın, diğer cinsiyetin heyecanını önleyeceğini düşünmek bir yanılsamadır. Kapalı bedenler, çıplak olanlardan daha heyecan verici olabilir. Utanç ve heyecan biçimleri şaşırtıcı bir şekilde tahmin edilemez, ancak kesin olan şudur ki, hepimiz her ikisiyle de yaşamımız boyunca karşı karşıya geliriz.

Kontrol dışı ereksiyonunuz görünür olduğu zaman başkaları tarafından dalga geçildiğinde bunun bir daha gerçekleşmemesi için mümkün olan her türlü önlemi alırsınız. Eski çağlardan beri insanlığın kendi kendini örterek kapatmaya başlama kararının merkezinde penis davranışının öngörülemezliğinden ötürü erkek cinsel organlarının, ilk sırada yer aldığı görülmektedir. Bunu nasıl bilebiliriz? Eski çağlarda olduğu gibi günümüzde bile halen bazı yerlerde farklı türde penis kılıfı kullanarak, çıplak dolaşan insanlar mevcuttur. Geçmişten ve günümüzden gelen sağlam bilgileri toplayan ve dünyanın dört bir yanından gelen penis kılıfları hakkında etkileyici bir karşılaştırmalı çalışmada bulunan İngiliz antropolog Peter Ucko, erkek örtünme alışkanlıklarında önemli bir fark bulmuştu: Pek çok küçük ölçekli toplumda penis ya tümüyle ya da sadece baş kısmı kapalıydı. Glans (penis başı) kelimesi Latincede "palamut" anlamına gelir ve şekli sayesinde, normal olarak sünnet derisi tarafından kaplanan penisin başını ifade eder. Şu ya da bu şekilde bir karar verilerek, kapatmak için yöntemlerden biri seçildi, oysa çoğu durumda testisler, örtülmeksizin açık bırakıldı.

Erkek cinsel organını, bedenin alt bölümünün tamamını kapsayan bir giysinin altında gizlemeyen herhangi bir toplum için sadece birkaç olasılık kalmaktadır ki bunlar penisin doğal haliyle serbest durmasına, bir tür kılıfın içine yerleştirilmesine ya da doğal olmayan bir konuma sabitlenmesine izin vermektir. Penisin, normalde gevşek durumda, sarkık bir şekilde asılı kalmasına izin verilmediği takdirde, insan yaratıcı zekâsının sağlayacağı olanak çeşitliliklerinin bir sınırı vardır ve aynı zamanda, evrensel ölçüde cinsel anlam ifade ettiği düşünülen bedenin bu bölümüyle alakadar olunur. Başka bir deyişle erkek iktidarı düşüncesi (ve bu kavrama eşlik edebilecek, simgeler ve duygular bütünü) ile ilişkili olduğu varsayılan ve aynı zamanda, penisi sadece kendine özgü eğilimine bırakmayan bu kişiler için sadece sınırlı maharete sahip bir insan etkinliği alanı ile birlikte ortak payda, penis/penis ucudur.[2]

Bedenin açık ve kapalı bölümleri arasındaki oran, aşamalı olarak, farklı zamanlarda ve kültürlerde, giysilerin yayılmasıyla birlikte, daha önce toplum içinde herhangi bir utanma olmaksızın gösterilebilen bölümlerin, bedenin her zamankinden daha fazla kapatılması yönünde daha da ileriye götürülmüştür. Artan kuralların baskısına rağmen, insanlar, dikkat çekmeye ve çevrelerindekiler tarafından takdir edilme ve beğeniye ihtiyaç duyarlar. Öyle ya da böyle bir kimse bir şekilde gösteriş yaptığı sırada, düşmanca tepki çekme riskini de göze almalıdır. Bir insan savunmasız bir varlıktır. Mümkün olan her biçimde kendisini sergilemenin ve kendi bedenini bakışlardan tamamen gizlemenin karşıt kutupları arasında insanlık sürekli devam eden bir mücadele vererek, gösterme ve saklama arasında bir uzlaşma arayışı içindedir.[3]

Açıkçası dinler, insanlığın bazı uzuvlarının kapatılmasındaki artışta önemli bir rol oynamıştır, ancak rahiplerin ve inananların

bir ya da daha fazla giysiyi çıkardıkları dini ayinler de söz konusudur. Hıristiyan doğaseverler ve onları takip eden azınlıkların, Tanrı'nın insanları çıplak yarattığını savunarak, dini hizmetleri için çıplak bir şekilde bir araya toplanmaları söz konusudur fakat elbette Hıristiyanların ve diğer inananların çoğunluğu uygun bir şekilde giyinmeyi tercih eder. Açık veya kapalı beden ile ilgili eski dini fikirler –insanlar bunların kökenleri hakkında farkındalık sahibi olmasa bile– sosyal kurallar üzerinde halen bir etkiye sahiptir. Öngörülen kıyafet kurallarına uyma eğilimimizin nedeni kaprisli moda akımlarından ziyade dayatılan geleneklerle daha fazla alakalıdır.

İktidarda olanlar kuralları dayatırlar, ancak tarih boyunca sorgulayan ve isyan eden bireyler de var olmuştur. Günümüzde, meydan okuyan tiyatro oyuncuları ve şarkıcılar var ama aynı zamanda politik bir mesajı yaymak ya da sadece dikkat çekmek için giyimli bir kalabalık içinde birdenbire soyunmuş olarak ortaya çıkan yalnız kişiler ya da gruplar da bulunuyor. Bedeni kapatmak hakkında temel konularda birbirinden çok farklı düşünen insanlar söz konusu olduğu için gezegenimiz üzerinde bir arada yaşamak sadece mütevazı bir şekilde kendiliğinden gerçekleşmez.

Bu kitabın takip eden bölümlerinde çeşitli konular, insanların zihinlerinin çıplak beden ile meşgul olmasının tükenmeyen hikâyesi ile birlikte, insanların çok değişken çıplaklık tanımları hakkında devam eden çeşitli tartışmaların ve bedenin hangi bölümlerinin toplumsal alanda kapatılması gerektiğini dayatan ya da reçetesinin belirtildiği kuralların bir kısmıdır. Bizim kapanma sürecimiz, büyük ölçüde başkalarına karşı güvensizlik ve korkular tarafından belirlenmiştir. Eminim, ilk atalarımız henüz çıplak olduğu sırada da bu duygular mevcuttu. Kuşkusuz, insanlar her zaman kendilerini ve birbirlerini karışık duygular eşliğinde göz önüne almışlardır. "Açık" veya "kapalı"

kavramları, sadece insanlar için giyindikleri ve çıkarttıkları kıyafetlere sahip oldukları zaman anlamlıdır. *Kıyafetler mevcut olmadığında hiç kimse çıplak değildi.*

Geçmişin kuralları, günümüzde davranışlarımızı ne ölçüde belirliyor? Bedenin görünürlüğünün sınırlarını haritalayan bu kitap okuyucularına, ister yalın veya süslenmiş, isterse de mütevazı olarak gizlenmiş veya şaşırtıcı bir görünümde olsun, insanlığın tarihi boyunca, insan tenine yönelik farklılaşan bakış açılarını öngörülemeyen etkileriyle keşfetme olanağı sağlıyor.

Notlar

[1] Philip Einstein Lipski, Jan Pieter Ekker'in "Von Trier" markası (VPRO Guide, 1, 2014, sayfa 28-29).

[2] Ucko'nun bahsettiği penis/penis ucu kılıflarına yönelik inanılmaz derecede büyük bir çeşitlilik vardır: Sünnet derisi bağı; penis bağlanmış veya yukarıya doğru bağlanmış. Kılıflar: kabak kılıfı, yaprak kılıfı, çim kılıfı, penis kabuğu, somun, bambu, öküzburnu, lif bağı, bitkisel lif vb. Bkz. http://www.scribd.com/doc/27641647/Penis-Sheaths-A-Comparative-Study#scribd, pp. 27ff

[3] Bkz. John Carl Flügel'in yazdığı dikkat çekici *Giysi Psikolojisi* kitabı (1930).

1. BEDEN ÜZERİNDE HİÇBİR ŞEY YOK

Hayvanlar iffetin ne olduğunu bilmezler, cüce şempanzeler cinsel organlarını diğer hayvanların gözü önünde her iki cinsiyete karşı sergilerler ve şempanzeler halkın içinde mastürbasyon yaparlar. Sadece insanlar bunu yapmazlar. İnsanların, cinsellik ve cinsel organlara yönelik utangaçlık eğilimi aslen nereden geliyor? Filozof Montaigne buna karşı şaşkınlığını şu sözlerle dile getirmiştir:

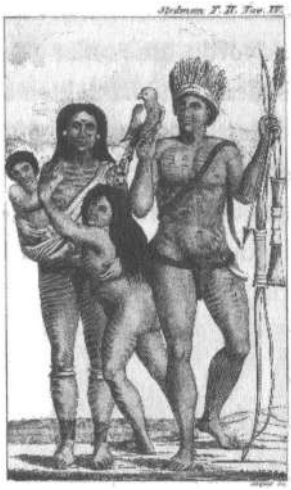
> *Gayet doğal ve böylesine gerekli cinsel organların, erkeklerin davranışlarına yaptığı etki nedir ki, bunu açıkça konuşmaya cesaret edemezler ve ciddi ve kuralcı bir lisanın dışına iterler? Öldürmeyi, çalmayı ve ihaneti cesaretle haykırabilir ve cinselliği sadece dişlerimizin arasından fısıldamaya cesaret edebiliriz.*[4]

Ünlü filozof, insanların yüzyıllar boyunca kendilerini örtmeyi artık alışkanlık haline getirmiş oldukları 16. yüzyılda yaşadı. Biz en başından başlayalım.

İki ayak üzerinde

Dik yürüyen insanın ilk atası olan homo erectus, günümüzden yaklaşık 1,6 milyon yıl önce yaşamış ve bu ismini yerdekine oranla ağaçlarda daha az zaman harcaması gerçeğinden almıştır. Doğrudan selefimiz olan homo sapiens, yaklaşık 200.000 yıl önce gelişmeye başladı.[5] Dik yürümek, erken atalarımız için muazzam fiziksel sonuçlara sahipti. Dört ayak yerine iki ayak üzerinde yürümenin en büyük avantajı, ön bacaklar yani kollar ile başka bir şeyler yapabilme olanağı sunmasıydı. Bazı antropologlar, erkeklerin dik pozisyonda durmalarının, potansiyel dişilerin cinsel anlamda dikkatini çekme konusunda yararlı olabileceğini öne sürmüşlerdir. Bu husus, toplumsal alanda çıplak olmanın artık ölçü olmadığı ve çoğunlukla kanunlarla da yasaklandığı bir dünyada artık geçerli değildir.

Hayvanlar cinsel organlarının serbest bir şekilde asılı durmasına müsaade ederler ve şüphesiz ilk atalarımız da bu şekilde yaptı. O halde, iki ayak üzerinde yürümek, hangi derecede, ilk olarak ve basit anlamda kapanmanın başlangıcına sebep oldu? Bu konu hakkında, doğrudan tanıklık edebilecek kimse yok ve bu soruya cevap vermeye çalışmanın tek yolu, çıplak dolaşmanın yaygın olduğu insanlar ile birlikte yaşamış olan Batılıların anlatımlarındaki ifadelerine başvurmaktır. Kristof Kolomb, 1498 yılında Trinidad'a geldiğinde, kadınların kıyafet giymediğini ve erkeklerin kalçaları etrafında basit bir sicim giydiklerini gördü.



FAMIGLIA INDIANA CARAIBA.

Karayip yerlisi ailesi, 1818

1776'da İngiliz kâşif William Dampier, Avustralya yerlilerini, ağaç kabuğundan yapılan küçük bir kuşak haricinde giysiler giymeyen insanlar olarak tanımladı. Avrupalı gezginler, Sahra Çölü'nün güneyinde yaşayan Afrika halkları arasında çıplaklığın kural olduğunu gözlemledi. Kâşif ve antropolog Jacolliot, seyahat notlarında, Sudan'da yaşayan bir etnik grup olan Dinka halkının, çıplaklıklarından gurur duydukları için, beraberlerindeki erkek yolcunun kıyafet giymesini onaylamayıp, kendisinin küçümseyici bir şekilde "Türk hanımefendi" olarak adlandırıldığını ifade etti.[6]

1863 yılında Winwood W. Reade, ekvator Afrika'sında cinsel isteğin kesinlikle çıplaklıktan kaynaklanmadığını ve herhangi bir kıyafeti olmayan kızların herhangi bir şehvet uyandırmadığını belirtti. Güney Amerika'da Orinoco Nehri bölgesinde, dini bütün Papaz Gumila, Kızılderililerin, onlara iyi niyetle verdiği tüm malzemeyi nehre attığını gördüğü zaman

çaresizliğe kapılmıştı. Bu malzemelerin haricinde, uygun kıyafetler giymeleri gerekiyordu, ama onlar giysileri uygunsuz olarak kabul ettiler ve bedenlerini örtmekten dolayı utanç duydular.[7] Güney Amerika'dan Tasmanya'ya, dünyanın her yerinde antropologlar ve her türden gezginler, bu şekilde çıplaklığın, günümüz doğal yaşamcılarının da kesinlikle hemfikir olacağı anlamda baştan çıkarıcı bir durumu olmadığı konusunda hemfikir görünüyorlar.

Gizli (sır) olmayan beden bölümleri

On dokuzuncu yüzyıl araştırmacıları ve antropologları, "ilkel" veya "doğa-halkları" olarak adlandırdıkları insanların birbirlerinin çıplak bedenini görmede herhangi en ufak bir utanç duymadığını tekrar tekrar doğruladılar. Bu, hiçbir şekilde davranış kuralları olmadığı anlamına gelmemektedir ki bu anlamda toplumsal gereklilikleri belirleyen kurallara sahiplerdi ve başkalarının çok fazla dikkatini çekmekten kaçınma eğilimi olarak tanımlayabileceğiniz bir utanç duygusu vardı. İnsanlarda, kendi toplulukları tarafından reddedilmek veya dışlanmak korkusu ve bundan kendini koruma yöntemleri vardır.

Karl von der Steinen, 19. yüzyılın sonunda Orta Brezilya'daki Xingu bölgesinde yaşayan Bakairi halkı hakkında şöyle yazdı: "Hiç kimse, 15 dakika sonrasında, artık o nahoş çıplaklığı görmüyor (ve) masumca ortalıkta dolaşan ya da etrafta oyalanan babaları, anneleri ve çocukları kınama ya da suçlama fikrine kapılmıyordu." Kendisinin gülünç bulduğu bu bakış açısı, çağdaş Avrupalıların çoğu tarafından güçlü bir şekilde reddedilirdi. Bu insanlar, bedenlerinde bir yer gizlemiyor ve onlar hakkında temkinli şakalar yapmıyorlar... "Yabancı bir kimseye bir çocuğun babası olduğunu anlatmak isteyen bir erkek ve

kendisini bir çocuğun annesi olarak göstermek isteyen bir kadın, hayatın kökeni olan cinsel organlarını ciddiyet ve gösterişle sahiplenip kavrayarak, onların gerçek ataları olduklarını ifade ediyordu." Bakairi'nin kurallarına göre yetişkin kadınlar, kasık tüylerini alır ve kalça çevresine doladıkları bir sicim veya kordonun, önüne ve arkasına ağaç kabuğundan yapılarak iliştirilen küçük bir üçgen bezeme giyerler.



Kalçaların etrafında sicim, Yanomami halkı, Amazon bölgesi

Aynı bölgede incelenen yerli halkların bir kısmı, örneğin Trumai'ler, toplumsal alanda çıplak bir cinsel organın uç kısmının ortaya çıkma riskini önlemek için daha güvenli bir yöntem geliştirdi. Nasıl yapıldığına gelince; önce sünnet derisi olabildiğince uzatılır, etrafına bir sicim bağlanır, kötü güçlere karşı koruyan bir renk olması sebebiyle, kırmızı bir sicim tercih edilir. Sicim düğümlendikten sonra cinsel organın uç kısmı kapalı kalacaktır. Giyim eşyası olarak bu basit sicim sayesinde, bir erkek gerekli toplumsal kurallara tamamen uyumlu hale geldi. Bu ihtiyaçtan doğan bir yöntemdi zira, istem dışında gerçekleşen bir ereksiyon, söz konusu topluluklarda diğer insanlar tarafından

alay edilme konusuydu ve erkekler ergenliğe girer girmez benzer şekilde sicim kullanmaya başlarlar. Daha yaşlı bir Trumai erkeği, artık böyle bir sicim bağlama sıkıntısını çekmez.[8] Onlar, muhtemelen penislerini kontrol altında tutabildiklerinden emindir.

Benzer uygulamalar, dünyanın diğer bölgelerinde, örneğin Japonya ve Filipinlerdeki çeşitli yerel kültürlerde de mevcuttur. Erkekler, kalça sicimlerini ya her zaman ya da sadece kadınların yanındayken giydiler, ikinci söylenen alışkanlık aynı zamanda daha karmaşık penis kılıfları veya sargılarının kullanıldığı toplumlarda mevcut bir kuraldır.[9]

Cinsel organın uç kısmının toplum içinde kapatılmasının gerekli olduğu tüm toplumlarda erkekler, öngörülemeyen veya istem dışı cinsel uyarılmalarının sorumluluğunu kendi üzerlerine aldı. Geçen zaman içerisinde, erkeğin tahrik olmasının sorumluluğunun karşı cinse yüklendiğini düşündüğünüz zaman, oldukça dikkat çekici bir tutum.

Erkeklerin çırılçıplak spor yaptıkları Eski Yunan'da, görünür bir cinsel organ ucu, utanç verici ve gayrı medeni olarak kabul edildi. Klasik sanatta çıplak bir cinsel organ ucunun, sadece kölelerin ve barbarların görüntülerinde ortaya çıkması belirgin olarak dikkat çeker. Risk almak istemeyen sporcular, cinsel organ ucunun ortaya çıkmasını önlemek için sünnet derisini bağlayan ince bir deri kayış kullanmışlardır. Kayış, testisleri, aşağı yukarı, eski Brezilya toplumlarının da aynı şekilde yaptığı gibi, belirgin bir şekilde ortaya koyan bir bel bandına bağlardı, Yunancada bu kayış, tercümesi "köpek tasması" anlamına gelen *kynodesme* olarak adlandırılır.

Yunanistan'da erkek çıplaklığı bir sorun olarak görülmezdi ve hatta gymnasos gibi "çıplak" kelimesinden türetilen spor salonu tanımlamasında (gymnasium) olduğu gibi çeşitli

durumlarda bu durum gerekli bile olmaktaydı. Ancak görünürde olan bir cinsel organ ucu, hor görülürdü ve uygun bir biçimde sünnet derisi ile kaplı olmalıydı. İnce deri kayış bu yönde aynı amaca hizmet etti ancak Eski Yunan metinleri ve sanat eserleri incelendiğinde, akademisyenler spor aktiviteleri sırasında *kynodesme*'nin sadece cinsel organ ucunun yerli yerinde kalmasına hizmet etmediğini buldular. Bu küçük giysi aynı zamanda estetik bir amaca da hizmet etti. Sabırlı ve dayanıklı bir şekilde bunu kullanan kişinin sünnet derisi çekici ve kalıcı bir şekilde uzadı.[10]



İdeal sünnet derisi, Antik Yunan

Bedeni gizlemeyen bir toplum içinde çıplak insanlara bakmak, bedeni tümüyle kapatmaya alışkın bir toplum içinde, bir kişinin çıplak cinsel organlarına yönelik olarak bir başkasının beklenmedik bakışından büyük ölçüde farklıdır. Kadınların göğüsleri, bütünüyle doğal olarak görünür oldukları sürece, yüz

kızartıcı değildi ve kadınlar bebeklerini toplum içinde emziriyordu ve ayrıca halen bunun tamamen normal olduğu kültürler mevcuttur. Kadın göğüslerine yönelik erkek saplantısının, kadınların bedenlerine ait bu bölümlerin, toplum içinde iffetli görünme nedeni ile saklanmasına kadar başlamamış olması muhtemeldir. Bugünün medyası, reklamcıları ve porno sektörünün kadın göğüslerinin sömürü aracı olarak kullanılmasına yönelik tutumları, kadın göğüslerinin son derece çekici olduğunu ve onların bu yönteme başvurmaları konusunda haklılıklarını doğrular niteliktedir. Ancak, yapılan araştırmalar göstermiştir ki, dünyanın dört bir yanındaki medyada, bilgisayar programları aracılığıyla idealize edilerek sergilenen göğüslerin, gerçek hayatta bu mümkünatı olmayan kadın bedeni oranlarının elde edilemez olduğu ortaya çıkmış olmasına rağmen, göze sokulan oranların vazgeçilmez olduğu mesajının verilmesi bu düşüncenin çok erken yaşlardan itibaren aşılandığı kadınlarda, özellikle de genç kızlarda büyük bir güvensizliğe neden olmuştur.

Bununla birlikte, örneğin, 1970'ten beri İngiliz bulvar gazetesi *The Sun*'ın, her gün 3'üncü sayfasında erkek okuyuculara yönelik çıplak göğüs fotoğrafının yayımlaması dikkat çekicidir. Bu yaklaşım, gazeteye çok sayıda ekstra abone kazandırmıştı ancak bu yöntemę geçtiğimiz on yıllar boyunca düzenli olarak itiraz edildi. Yüz binden fazla imzaya sahip olan protestonun ardından *The Sun*'ın İrlanda baskısı artık çıplak göğüslü kızları, giyinik modeller ile değiştirdi. İngiliz baskısı ise üstsüz Q-Page kızlarını göz alıcı moda resimleri ile değiştirmeyi düşünüyor.[11]

Penis yarışı

Dünyanın bazı bölgelerinde reklamlarda yer alan göğüslerin günlük dozu kabul edilebilir hale gelmiştir ancak aynı

dozda, bilgisayar programları ile rötuşlanmış penis fotoğraflarının topluma açık medyada görünmesi halen düşünülemez. Bununla birlikte, günümüzde erkekler belki de kendilerine ait uzuvlarının mükemmel olmadığı ihtimali hakkında daha fazla endişe ediyor gibi görünmektedir. Büyütülmüş penisler, porno filmlerde ve Viagra reklamlarında modaya uygun hale geldiğinden bu tür ifadelerin çoğu istenmeyen elektronik posta kutumuza her zaman İngilizce olarak gelir. İşte birkaç örnek:

Erkeklik aletinizin sağlıklı bir hale getirilmesi gerekiyor.
Erkekliğini büyüt.
Aşk silahını çoğalt.
Dev çubuğunla bir kral gibi yaşa.
Küçük boyutlu bir ezik olmaya hayır!
İşte şimdi! 7 inçlik penisin olacağını iddia ediyoruz...
Devasa büyük boyutlar senin için...

Şüphesiz, erkeklik organına yönelik böylesine rahatsız edici bir sinyal akışı tıpkı kadınların göğüsleri hakkında olduğu gibi erkeklerin iç huzurunu da rahatsız ediyor. Bu tür mesajların etkisi muhtemelen hiçbir zaman sistematik olarak araştırılmamıştır ancak penis yarışması kaçınılmaz bir fenomen gibi görünmektedir:

Lisede bu boyut rekabeti en zorlu olanıdır. Çocuklar penislerinin şekline göre rumuz alabilirler: yılan, kurbağa, mor sarmaşık. Bana "Lisede, duş aldığın sırada başka insanların aletlerine bakarsın" diye söylenmişti. "İyisine sahip olan bir adam bununla gösteriş yapar. Arkadaşlarıyla aynı yerde duş alıyorsa, onu gösterir ve sallar!"

Diğerleri, (genellikle yanlış bir şekilde) kendilerini daha az şanslı olarak görüp bu bakımdan ayrıcalıklı olmadıklarına inanarak, bunu yapmayı asla düşünmezler. Çevresinde kimse olmadığı zaman, zayıf uzuvlarını umutsuzca esnetirler, uzunluğunu artırmaya çalışırlar ya da endişe içinde henüz ergenlik çağlarında Viagra kullanırlar.[12]

Bir gazete manşeti, "Ortalama boya sahip penis iyidir" diye hitap ederek okuyucularını teselli ediyor. Sonunda rahatlatıcı bir bildiri yayımlandı. Yakın zamanlı yapılan araştırmalarda, yüzden fazla kadına (ortalama yaş 26), her tür ve boyutta erkek bedeni bilgisayar animasyonları aracılığı ile izletildi ve 7,6 cm'nin üzerinde bir penis uzunluğunun, erkek çekiciliğine yönelik olarak güçlükle katkıda bulunduğu gözlemlendi. Araştırma sorusu, insanlar arasında, uzak geçmişte aynı ataları paylaştığımız maymunlara kıyasla penisin neden bu kadar büyük olduğuydu. Bu boyut, goriller ve orangutanlar arasında üç ila dört kat daha küçüktür. Yine, bu araştırma, penisin anatomik olarak, İnsanoğlu'nun dört ayaklıdan iki ayaklıya dönüştüğü zaman belirgin bir biçimde ortaya çıktığını, anatomik görüşü yeniden ileri sürerek, gözlemlemiştir.[13] Bu dönüşüm sonrasında kadınlar ve erkekler, erkek cinsel organlarına "otomatik olarak" daha fazla ilgi göstermişler ve sonuç olarak rekabeti artırıcı biçimde, daha uzun bir penisi daha fazla erkeklik, iktidar ve statü ile ilişkilendirme noktasına geldiler.

Bunun haricinde kalan, çıplak insanlar arasında cinsel organların süsleri, yukarıdaki araştırmaya dahil edilmemiştir. Muhtemelen süsleyici örtünme sadece toplum içinde istenmeyen ereksiyonlardan değil ama aynı zamanda hayal edilen ideali gerçekleştirememe korkusundan da ilham almıştır. Alınacak bazı önlemler, diğer insanların tahripkâr bakışlarını önlemeye yardımcı olabilir. Eski bir Fransız sözüne göre:

"Eğer penis olmasaydı her şey iyi olabilirdi." Bu bakımdan, ilk atalarımızdan günümüze, hiçbir şey çok fazla değişmemiş gibi görünüyor.

Belli bir toplulukta güçlü bir erkeğin başkalarına kural koyma yetkisine sahip olma iddiası dikkate alındığında, kontrol edilemez bir şekilde insanlar, her zaman prestij kaybetmekten korkarlar. En eski ve en temel beden örtme şekilleri, bedenin kusurlu olduğuna inanılan önemli bir bölümü nedeniyle diğer erkekler tarafından alay konusu olma korkusundan kaynaklanmış olabilir. Ya da kontrol edilemeyen beden hareketlerinden dolayı kahkaha nesnesi olma korkusu ki bu korku en olmadık durumda genellikle fiziksel veya politik güce sahip olmayan ama cinsel çekiciliklerini tahrik unsuru olarak bulunduran kadınlar tarafından, erkekleri üzmek için kullanılmıştır. Hiç şüphesiz bu korku üç kitabi dine ait kurallardan çok daha eskidir. Tarihöncesinde yaşanan durumu ifade etmek için hiçbir bilgi veren kimse bulunmasa da hiçbir şekilde itiraz edilemeyecek bir husus vardır: "Dik yürümeye başladıkları andan itibaren insanlar, kendileri ve birbirlerinin fiziksel durumuna yönelik, yeni bir bakış açısına sahip oldular ve birbirleriyle ilgilenmeye başladılar."

Evrimin mirası

Başkalarının daha güzel, zinde ya da güçlü olabileceği ve mevcutta kabul edilen standartlara uymadığınız düşüncesi hem çıplak dolaşan hem de kıyafet giyen insanlar arasında bulunanlar için kolaylıkla korku ve utanç oluşması ile son bulur. Bakmak, çoğu zaman, mukayese yapmaktır.

Evrim uzmanları, insanlar dik olarak yürürken mevcutta dikkat çekici bir şekilde görünürde olan bir penisin, erkek üretkenliğine yönelik belirleyici seçim kriteri haline geldiğini ve dişilerin

duydukları bu ilginin neticesinde, penisin kendisini evrimsel olarak büyümeye yönelik teşvik ettiğini düşünmektedir.[14]

Yeni durumda, bunun aksi yönünde kadın cinsel organları çok fazla fark edilmediğinden, dik yürüyen kadınlar, geniş dişi kalçalar ve göğüsler ile erkeklerin ilgisi çekmiştir. Belki de atalarımız vücut yağlarını doğurganlıkla ilişkilendirmiştir çünkü bu dişi beden kısımlarına yapılan vurgu en eski kadın doğurganlığı imgelerinde oldukça açık olarak görülmektedir.



Willendorf Venüsü, MÖ 24.000-22.000

Dört ayaklı dişi memelilerde, göğüsler bedenlerinin alt tarafında dururken, dik yürüyen kadınlarda açıkça görülen göğüsler, kadın bedeninin doğurganlığını ilan etmek için cinsel bir işaret haline geldi. Sonuç olarak, kadın göğüsleri emzirmek için olmadığı zamanlarda diğer dişi hayvanlardan farklı bir şekilde dikkat çekmektedir. Erkek ya da kadın olarak cinsel çekimimizi, evrimsel psikologların (biraz da varsayımsal olarak) araştırmalarının neticesinde evrime borçluyuz:

Bedenimiz, cinsel seçim baskıları konusunda zengin bir delil kaynağıdır, çünkü bunlar görünür, ölçülebilir diğer türlere ait olanlarla kolayca karşılaştırılabilir ve insan kültürüyle nispeten değişmemiştir. Penis, göğüsler, kalçalar, sakallar, saçlar ve kalın dudaklar gibi bedensel özelliklerinin birçoğu eş belirlemede cinsel seçimin ayırt edici özelliklerini gösterir. Onlar bizim türlerimizde benzersiz bir şekilde çoğalırlar. Dünyanın her yerinde açıkça cinsel sinyaller olarak değerlendirilirler, süsleme ve makyajla daha göze çarparlar. Onlar bizim türümüzde muhtemelen, kısmen uyum göstergesi kısmen de süsleme olarak evrimleştiler. Cinsiyet farklılıkları cinsel seçimin yüksek oranda teşhisidir. Bir cinsiyette bulunan ancak diğerinde bulunmayan özellikler, genellikle cinsel seçim ile sonuçlanır.[15]

Kur yapmak, cinsel olgunluk ile ilgilidir ve evrim psikologları, kadınlarda göğüsler ve kalçaların, erkekte ise sakal, penis ve üst vücut kasları gibi cinsel seçim mekanizmalarının tarihöncesi dönemden beri değişmediğini kabul ederler. Erken dönemlerde, erkeklerin tercihinde görkemli bir şekilde öne çıkan göğüsler zamanın ortaya çıkarttığı tahribatından kurtuldu.

Evcilleştirilmemiş libidodan kadın itaatine

Geçen iki yüzyıldan uzun bir süre boyunca bilimadamları, birbirlerinin "doğal olarak" erkeklerin kadınlardan daha yüksek libidoya sahip olduğu düşüncesini sıklıkla tekrarlayarak dile getirdiler. Darwin'in çağında ve ondan on yıl sonra, uzmanlar kadınların pasif olduğuna ve cinsel konularda ihtiyatlı davranarak "bekle ve gör" politikasını izlediğine inanıyordu.

Kendilerine rahatlık sağlamak için Darwin'in evrim tarihi boyunca kadın tercihlerinin, erkek süsleri ve davranışları üzerinde güçlü bir etkisi olduğu hakkındaki gözlemlerini dikkate almayı tercih ettiler. Darwin'in meslektaşları, erkek rekabeti hakkında onun fikirlerini kolaylıkla kabul ettiler ancak evrim sürecinin arkasındaki itici güç olarak kadın tercihleri hakkındaki devrimci düşüncesini çoğunlukla göz ardı ettikleri için bu düşünceye inanmak için çok zorlandılar. Kadının tercih kavramı arka planda kaybolmuş, oysa pasif, hassas kadın fikri yaklaşık bir yüzyıl boyunca tartışılmaz bir dogma olarak kalmıştır.[16]

Darwin ve onun çağdaşları kadın libidosu hakkında, "Bir kadının hayvani doğasının, varlığının özünde gizlendiğine" inanan Eski Yunanlı erkeklere göre tamamen farklı fikirlere sahipti. Öyle ki, Yunanlı erkekler, genç kızları, dişi ayılar ve dişi aslanlarla, gece gündüz, her 15 dakikada bir, aynı anda en az üç erkekle çiftleşebilen hayvanların dizginlenemeyen cinsel dürtüsüyle mukayese ettiler. Arap geleneğinde kendi kocaları tarafından değil, fakat sadece, devasa bir penisi olan güçlü bir ayı veya eşekle nihai olarak tatmin edilebilecek cinsel açıdan doyumsuz kadınlar hakkında azımsanmayacak derecede dehşet verici öyküler mevcuttur. Kendi adıyla yayımlama riskini alamayan, takma adı Fatna Sabbah olan bir kadın yazar, Arap erotizmi ve İslam bağlamında erkek kaygılarını yansıtan bu hikâyeleri inceledi. İçinde, Arapça erotik metinlerden yoğun kapsamda alıntı yapmış olduğu büyüleyici bir kitap yayımladı:

> *Erotik söylemde, kadının cinsiyeti, erkekler tarafından karşı konulamaz, sarsıcı ve evreni bütünüyle kendisinin ritmine göre titreştiren hayvani bir enerji ifadeleri ile doldurularak ifade edilirken, bu söylemde erkek bedeni, basitçe*

hipnotize olmuş bir şekilde seyirci kalmaya indirgenir: "[O] kalçalarının üzerini açarak, kendini sırtüstü yatırdı... Sonra onun dişilik organına baktım... Aynen aygırın yaklaştığı bir kısrak gibi açıldı." Bu (hayali) omniseksüel kadın, hayvan ile insan arasındaki ayrımın artık söz konusu olmadığı yörelerde hareket ediyor. Dişi cinsi, başka bir yerde, aşağıdaki terimlerle tarif edilir: Çok etli olduğu zaman, adeta bir aslanın başını andırır. Buna dişilik organı denir. Ah! Kim bilir, kaç erkeğin ölüsü kapısında yatıyor."[17]

Kim buna karşı koymaya cüret edebilirdi? Ve bu bastırılamayan şehvet, kadınların evlilik dışı ilişkilere her zaman özlem duyması için bir neden olamaz mıydı? Derininde kökleşmiş korkular, bu dehşet verici kadın şehvetini bastırmak anlamına gelen katı kurallara yol açtı.

Bugünün kadınları dişi şempanzelerden daha çekingen. Neden mi? İnsanların yanı sıra maymunların arasında da aykırı ve çelişen çıkarlar kronik gerilimlere yol açabilir. Evrim uzmanları, ataerkillik ve erkek egemenliğinin insanlardan daha yaşlı olduğunu ve memeliler arasında da yaygın olarak meydana geldiğini ileri sürerler.

Bir cinsiyet, ataerkil toplumlarda sıkça olduğu gibi diğeri tarafından dayatılan, kendisi için dezavantajlı bir ıslah düzenlemesini neden kabul etsin? Eğer, soruyu insan türüyle sınırlandıracak olursak kadınların böyle bir anlaşmaya katılmalarının bir nedeni fiziksel şiddet tehdidiydi, bir diğeri ise anne olan bir kadın için çocukların hayatının bir erkeğin koruması olmadan hayatta kalamayacak kadar riskli olabileceği ve bu sebeple bundan vazgeçilememesi gerçeğiydi.[18]

Erkek bakış açısına göre, bir koruyucunun kendi soyundan kesin olarak emin olmak istediği rekabet ve saplantıya dayalı

kontrolün en sonunda kadın bedeninin sahibinin özel kullanımı için erkek vesayeti altına alınmasına sebep olan bir savaştı.[19] Ekonomik bağımlılık da aynı derecede belirleyici bir faktördü. Hollanda'nın kuzeyindeki Frizye'de "Bir kadını giydiren adamın onu soymasına izin verilir" sözü yaygındır ve halen dünya genelinde işlerin düzeni bu şekilde devam eder.

Ne erkeklik her yerde erkek egemenliğiyle sonuçlandı ne de kadınlık her zaman kapalı itaat ve zorunlu iffet ile son buldu. Hemen hemen hiçbir şekilde bedeni örtmenin söz konusu olmadığı Polinezya Adaları hakkında yazan, 19. yüzyıl araştırmacısı Jacolliot, Tahiti Adası'nda neredeyse sınırsız bir cinsel özgürlüğün var olduğunu gözlemledi: "Üstelik evli kadınlar bile kocaları tarafından rahatlıkla salıverildikleri ya da ödünç verildikleri için iffet hiçbir şekilde bilinmiyordu." Yeni Zelanda'da, bunun tam tersine, erkekler mülkiyet haklarında ısrar ettiler ve neredeyse her zaman ölümcül zina ile suçlanan kadını ölümle cezalandırdılar. Fakat bu neredeyse hiç gerçekleşmedi, çünkü kadınlar oldukça edepliydi: Yüzmeye gittiklerinde ve hatta uyudukları zaman bile her zaman keten kuşaklarını (phormium tenax) üzerlerine giyinirlerdi.[20]

Kadın iffetinin evlilik haklarıyla eşit hale geldiği her yerde bir kadının hayatını yöneten adamdan yani kocasından başka bir erkekle eş olmaması gerekliydi. Ağırbaşlı ve erdemli olmak evlilik ve annelik için kendini tartışmasız olarak belli eden doğal bir koşul haline geldi.

İşin sırrı, bir kadını, iffetli olmasının hem kendi çıkarları hem de iyi bir anne olmak için aynı olduğuna ikna etmekti. Bir annenin çocuğunun itibarı üzerinde sahip olacağı bariz payı "erdem" üzerinde şekillenerek, ataerkil ahlaki değerlere yönelik beklentilere ne ölçüde uygun davrandığına bağlı

olacaktır. Bu noktadan itibaren, bir kocanın ilgisini karısı ve çocuklarından ayırmak çok zor olur.[21]

Binlerce yıllık dönem boyunca kadının iffet kuralı bir örnek olarak pekiştirildi ve her iki cinsiyet tarafından, özellikle erkeklerin çokeşli olduğu ve kızların örnek davranışları sayesinde "yükselerek" evlenebildiği hiyerarşik topluluklarda kız çocuğu, kadın, eş ve anneler için vazgeçilmez bir nitelik olarak içselleştirildi. Bu tür ataerkil toplumlara ait geleneklerde kızlara cinselliği kısıtlamaları ve dışlamaları öğretilir, itaatkâr davranmaları daha güçlü bir şekilde teşvik edilir çünkü bu onların geleceğinde daha yüksek statüdeki potansiyel kocalar için sahip olmaları gereken değerlerini artırır. Kızlar evlendirildikten sonra başka bir köye yerleşir, oysa erkekler evlendikten sonra kendi ailelerinin yanında çocukluktan beri bildikleri bir çevrede kalacaklardır. Kızların uygun şekilde davranmaları ve giyinmeleri öğretilir ve kadınlar için mütevazı ve erdemli davranış kuralları binlerce yıl öncesine dayanır. Aksi halde onlar için her bakımdan daha kısıtlı geçim kaynağı ve korunma söz konusudur. Uzun zamandır uygulanan toplumsal cinsiyet hiyerarşisi süreci nedeniyle, birçok kadın olumsuz benlik imajlarında ve yaşam boyu boyun eğme konusunda zincire vurulmaya devam ediyor.[22]

Bir kadın, bir erkeğe gözünü dikerek bakmasından kilit altına alınabilir. Toplumsal alanda tamamen kapalı kıyafetler çoğunlukla hayali bir iffet kalkanı olarak düzenlenmiştir. Ancak bütün önlemlere rağmen bir erkek eşinin iffetinden nasıl emin olabilir? Kongo'da ders verirken öğrencilerim hep erkekti ve ilk haftalardan sonra içlerinden birisi bana "çok kişisel bir soru" sormak istedi, sorusu ilginçti: "Kocan, bütün günü erkeklerin arasında geçirmene nasıl izin veriyor?" Kendisi karısının

pazara yalnız gitmesine bile izin vermezdi. Afrika'da mevcut tabirle, "Tanrı bile âşık olmuş bir kadını yakalamak için yeterince akıllı değildir" sözüne ikna olmuş biri için gerçek korku buydu. Bu soruyu, içinde stres ve kaygı gizlenen kahkahalarla çevrili ilginç bir tartışma izledi.

Kadın itaati, getirilen zorunlu kıyafetler ve diğer kısıtlayıcı kuralların, her ne kadar kadın veya erkek iffetinin koşulsuz güvencesi ile asla sonuçlanmamasına rağmen çoğu zaman beden kapatma kurallarına dönüştürülmüştür. Babanın adı her zaman annenin sırrıydı ve babalık, geçen yüzyılın ikinci yarısında DNA araştırmasının bu duruma daha fazla belirginlik getirmesine kadar insanlık için güvenilmez bir yaşam gerçeği olarak kaldı.

Korkutucu ve büyüleyici: İnsan cinsel organları

Atalarımızdan daha az olmamakla birlikte, psikologlar, bir kimsenin toplum içinde cinsel organlarını sergilemesindeki şaşırtıcı etkiyi anladılar. Birçok eski kültürde, fallus yani ereksiyon halinde olan erkek, hayatı tehdit eden durumlarda herkesin önünde açıkça bir silah olarak kullanıldı. Bu davranışın bütün toplum üzerinde olumlu bir etkisi olduğu iddia edildi ancak böylesine utanmaz bir gösteri sadece kendi cinsel heyecanı için aynı şeyi yapan bir teşhirciden tamamen farklıydı. Bu çok eski bir alışkanlıktı, Antik Yunan'da tanrı Priapus'un erkek cinsel organına ait heykelleri davetsiz misafirleri korkutup kaçırmak için sihirli bir güce sahipti ve aynı biçimde tasvir edilen Roma tanrısı Fascinus'a cadılığa, kıskançlığa ve nazara karşı koruyucu bir güç olarak dua edilirdi.[23]

Ayrıca kadın cinsel organları da ve çeşitli kaynaklara göre erkeklerinkinden daha da önce kötü güçlerle veya olumsuz etkilerle mücadele etmek, doğal afetlerin tehdidini yatıştırmak veya bir düşmanla açıkça alay etmek için de kullanıldı:

> *Görünür bir dişilik organına sahip kadın figürleri eski Mısır, Yunanistan, Roma, Hıristiyan Avrupa ve dünyanın çeşitli yerlerinde yaygın bir şekilde tılsım olarak kullanılmıştır. Kadınların cinsel organlarını gökyüzüne, tarlalara veya denize göstermesi sayesinde hava koşullarının yatıştırılabileceği, fırtınanın bastırılabileceği, yıldırımın engellenebileceği, yağmur yağdırılabileceği ve toprağın bereketli olacağına inanılırdı.*[24]

Asla evlenmemiş ve hiç çocuğu olmayan Yaşlı Pliny (MS 23 veya 24 ile 79) âdet gören açık saçlı çıplak bir kadının fırtınalar, kasırgalar ve şimşekler üzerinde etkisi olduğuna inanıyordu. Bundan dolayı, eğer bir kadın tarlada dolaşırsa, tırtıllar, solucanlar ve böcekler mısır koçanlarından aşağı düşerdi. Aslında, âdetten kesilmiş olsa bile bir kadın soyunmaya başladığı anda bir deniz fırtınasının dineceğinden kesin olarak emindi.[25]

Yunan mitolojisine ait birkaç eski imgede görülebileceği gibi çenesinde veya bacaklarının arasında açıkça belirgin bir dişilik organına sahip yaşlı bir kadın olan Baubo'nun örneği vardır. Hikâyede, kendisinin kasıklarındaki kılları kestiğini ve cinsel organlarının, kederinden acı çeken tanrıça Demeter'i neşelendirmek için açıkta bırakıldığı anlatılır. Ayrıca, Kuzey Avrupa'da, ortaçağa ait kiliseler, kaleler veya şehir duvarlarında özellikle de İrlanda ve Büyük Britanya'da bulunan ve "sheela-na-gig" olarak adlandırılan ağzı açık dişilik organına sahip

taştan oyulmuş kadın figürleri vardır. Bu imgeler muhtemelen benzer amaçlarla yani grotesk simgeler aracılığıyla ölüm ya da kötülüğü bertaraf etmeye hizmet etmektedir.



Sheela-na-gig, İngiltere, 12. yüzyıl

Birçok araştırmacıya göre cinsel organlar ve çıplaklık aynı zamanda Asya'da, örneğin Endonezya'da bulunan Aceh şehrinde görüldüğü gibi kötülüğü önlemek için kullanılan en güçlü vasıtalardan birisiydi. Mikronezya'da yer alan Caroline Adaları'nda genç kadınların ahşap figürleri, elleri yayılmış geniş kalçalarının üzerinde ve ayrık bacaklarının arasında büyük bir siyah üçgen ile işaretli belirgin bir dişi organı olduğu halde kabile şefinin kapısının üzerine sabitlenirdi. Dilukái olarak adlandırılan bu tür imgeler, köylülerin sağlığını ve hasatlarını korumak ve kötü ruhları uzaklaştırmaya hizmet ediyordu.



Dilukái, Palau, 1900'lü yıllar

Mircea Eliade'ye göre: "Kötülükten korunmaya karşı araçlar olarak kullanılması aracılığıyla kadın jenital bölgesini ifade eden işaretlerin kapılarda bulunması tesadüf eseri değildir. Dişilik organları, hayatın yokluğu ve varlığı arasındaki gizemli ayrımı simgeleyen başlangıçtan beri var olan geçittir."[26]

Kadın üreme organlarını kasıtlı olarak sergilemenin düşmanlara karşı caydırıcı etkisi hakkında ise kadınların eteklerini yukarı kaldırarak veya çıkartarak cinsel organlarını gösterip düşmanları kaçırmayı başardıkları üzerine anlatılan eski hikâyeler İrlanda ve Çin'de de mevcuttur. Görünüşe göre bu da lanet okumanın etkileyici bir biçimi olarak görülüyor. Benzer şekilde Afrika'da halen yakın zamanlı örneklere rastlanabilmekte. Haziran 2002 tarihinde yıllardır eşi görülmemiş, çevresel zararlar, toplumda yaşanan ıstırap ve yoksulluk sonrasında, Nijer deltasında yapılan çevrecilik ve petrol endüstrisi ile ilgili bir protesto sırasında kadınlar, bu eylem biçimini kullandılar. Altta yatan mantık aynıydı: "Hepimiz vajina yoluyla dünyaya geliyoruz." Kadınlar, vajinalarını toplum içinde sergileyerek, şu

mesajı sözsüz olarak aktardılar: "Böylece, size verdiğimiz hayatı geri alıyoruz." Toplum içinde gerçekleşen bu sergileme sayesinde düşmanların süregelen varlığını reddettiler. Bu şekilde lanete çarpılan insanların öldüğü kabul edilir. O andan itibaren tüm kadınlar, onlar için yemek yapmayı reddedecek, onlarla evlenmeyecek, onlarla herhangi bir anlaşma yapmayacak veya onlardan bir şey satın almayacaktır.[27] Şarkı söyleyen kadınlar, petrol endüstrisinin arazisini işgal ettiler ve birçok erkek protestoya katıldı. Onlar, kız kardeşlerinin, annelerinin, anneannelerinin ve eşlerinin kendilerinin başaramayacakları şekilde dünyanın dikkatini çekebildiklerini fark ettiler.

Silahsız kadınlar 700 işçiyi rehin tuttu ve günde yarım milyon varil petrol üretimini engellemeyi başardılar. Geleneklerde kökleşmiş olan bu çıplaklık laneti, bu kadınların, sefalet ve talihsizliği engellemeleri için sahip oldukları en etkili yöntemdi. Petrol endüstrisi, onların, bölgedeki köylüler için yeni işler, okullar, elektrik ve su gibi taleplerinin birçoğunu kabul etti.

Toplumlarda ve toplum içinde görülmesine izin verilmeyen cinsel organlar daha saplantılı bir şekilde büyülüyor. Bunların danslar, ayinler, imgeler, tılsımlar, duvar yazıları, espriler, lanetlemeler ve mimiklere ilham vermelerinin nedeni budur.

Ortaparmak hareketi gibi penisi temsil eden jest ve mimikler toplumsal alanda ender olmaktan çok uzaktır. Bildiğimiz kadarıyla Antik Yunan'dan gelen bu jest ve mimiklere yönelik hareketler 2000 yıldan uzun bir zamandır süregelmektedir. Bu el hareketi eşcinsel ilişkilerde anal sekse atıfta bulunur. Bu hareketi Yunanlılardan almış olan Romalılar arasında ortaparmağı yukarı kaldırmak çok kaba bir davranış olarak kabul edilirdi. Bu hareket, 20. yüzyılın ikinci yarısında Amerika Birleşik Devletleri'nden Avrupa'ya geldi ve şimdi bir polis memuruna karşı yapılacak olursa oldukça saldırgan bir davranış olarak

nitelendirilerek ağır bir para cezası riski ile karşı karşıya gelinmesi söz konusudur.

Romalı askerler arasında başka bir cinsel içerikli hareket olan *yumruk ve penis* muskası (Latince manus fica) aslı İtalyancada *mano fica* olan tabirdeki fica yani incir, kaba bir ifadeyle vajina anlamında kullanılmaktadır. Başparmak, işaretparmağı ile ortaparmak arasına yerleştirildiği zaman, mano fica cinsel ilişkiyi ifade eder. Yumruk ve penis hareketleri ve muskaları Akdeniz ülkelerinden dünyanın diğer bölgelerine seyahat etti.

Başlangıçta bu *mano fica* hareketi nazar ya da kötü ruhları kovmaya hizmet etti.

Muhtemelen içinde sakladığı koruyucu etki iblislerin cinsiyetsiz olduğu ve cinsellik ya da üremeye atıfta bulunan müstehcen hareketler veya güçlü nesneler sayesinde sihirli bir şekilde yok edileceği düşüncesiyle ilişkilendirilmiştir. Erkeklik cinsel organı modelleri çoğu zaman bilinmedik yerlerde yollarını bulmak zorunda kalan gemilerle olduğu gibi bazen de koruyucu bir gözle süslenmiş olan antikçağdan gelen Yunan vazoları üzerinde de tasvir edilmiştir.[28]

Cinsel organların büyülü güçlerine olan inanç birçok yerde vardır. Akdeniz bölgelerinde görülen yaygın inanışa göre eğer elinizi (tercihan sağ elinizi) açık veya kapalı mahrem yerlerinizin üzerine koyarsanız iyi şans elde edebilir ve aksiliklerin olmasını engelleyebilirsiniz. Fransız kemancı ve yönetmen Jean-Pierre Wallez'e göre bazı ses sanatçıları, çalmaya ve söylemeye başlamadan önce her zaman kısa bir süre cinsel organlarına dokunuyorlar.[29] Bu geleneksel jest Akdeniz halkının genlerine mi saplanmıştı? Görevden alınan eski Mısır Devlet Başkanı Mursi, bu hareketi açıkça televizyonda gerçekleşen bir röportaj sırasında tüm dünyada kargaşa ve huzursuzluğa yol açacağını tahmin etmeksizin düşünmeden yaptı.

Müstehcen hareketler ya da kelimeler koruyucu güçleri mi akla getiriyor, yoksa hüsrana uğramış cinsel isteği yüceltmeyi mi temsil ediyor? Sigmund Freud'a göre, müstehcen dil kullanan bir kişi, gücenmiş olduğu karşısındaki kişiye, bilinçsiz bir refleks olarak cinsel ilişki hakkında küstahça ipucu veriyor.[30] Günümüzde küfür edenler ve muhataplarının Freudyen bağlantısının farkında olmaları pek olası değil ancak biz gerçekten kalbin en derininde gerçekleşen heyecan ve karmaşayı biliyor muyuz?

Geçmişin gölgeleri

Bugünün dünyasında, çoğu insan üzerinde, onları baskın olan başkalarının hâkim olma beklentileriyle uyumlu hale getiren, geçmişin uzun gölgelerinde asılı durmaktadır. Homo sapienslerin kalçalarının etrafındaki sicim, gelişim göstererek bitki lifleri ve ağaç kabuklarından yapılan mütevazı önlükler haline geldi ve tarımın icat edilmesiyle birlikte keten giysi yapmak üzere yetiştirildiğinde, bele sarılan peştamallar, aşağı doğru süzülen bir etek haline geldi. Avcılık ve evcil hayvancılık, insanlara hayvan derileri ve yün sağladı. İp eğirme çarkı ve dokuma tezgâhı, muazzam teknik ilerleme oluşturdu. Ancak insanlar içinde bulundukları koşullar her ne olursa olsun, kendilerini hemen örterek kapatmadılar.

Tropik bölgelerde, törenler ve kutlamalar dışında, neredeyse hiç kıyafet giyilmez. Antropologlar bu konuda aksi görüşe sahip olsalar da o bölgeleri ziyaret eden Batılılar, bu türden zoraki kapanmayı medeniyetten uzak olarak yorumladılar.[31] 19. yüzyıla ait bir raporda, Yeni Kaledonya'daki insanların, umumi bir tuvalet mevcut olmadığı zaman asla bir duvara işemedikleri

ve bu durumun İngilizler için örnek bir davranış oluşturması gerektiği belirtilmiştir.

> *Letourneau'ya göre, Polinezya'nın her yerinde çıplaklık eskiden beri moda idi. Tasmanyalılar ve Polinezyalılar, eğer gerekirse, omuzlarının üzerine kanguru derisinden bir pelerin asarlardı ama bu yalnızca soğuktan ya da dikenli çalılara karşı bir koruma yöntemi olarak yapılıyordu. Bu kadınlar iffet kavramını hiçbir zaman hayal bile etmedi ve Tasmanya kadınlarının çömelirken çıplaklıklarını örtmek amacıyla ayaklarından birini ya da her ikisini de yukarı kaldırmaları geleneğindeki terbiye unsurunu anlamak için insan ırkındaki saplantılardan etkilenmiş olmalılar. Daha aşağı gördükleri ırklara kendi kararlarını kabul ettirmeye çalışan Avrupalı gezginler, özellikle de misyonerler, sadece koruma amaçlı giyim eşyalarındaki mütevazılık niyetini görmüşlerdi. Yeni Kaledonyalılar ve Mallicollo Adası yerlilerine ait sicimler, ağaç kabuğu parçaları ve midye kabuklarının asıl görevi, hiçbir şekilde ahlaki bir niyet ortaya koymadan; hassas organları korumak için kullanılan özel zırh olmaktan öteye geçmedi.*[32]

Tabii ki bu kadar da basit değil. İnsanların güzelleşme veya korunmaya olan ihtiyacı ve kontrol edilemeyen veya kusurlu olan bir beden parçasını gösterme korkusu vardır ki bu tür endişelere yönelik çok çeşitli kombinasyonlar mevcuttur. Hâkim bir kural ve ölçütlere boyun eğilmesi mecburiyeti, bedenlerinin daha çok kapatılması olsun veya olmasın, toplumsal alan içinde insanların davranışlarını halen etkin olarak belirlemektedir.

Zaman içinde, iktidardaki erkeklerin, kendi statülerini geliştirmek ve sağlamlaştırmak için seçkin kıyafetler giymeleri halen hafızalarda yaşamaktadır. Antikçağdan gelen vazolarda bir

hizmetçi sadece kısa bir etek giyer, oysa efendisinin üzerinde uzun bir cüppe vardır. Daha sonraları Avrupa'da, asillerin giysileri, maiyetlerindekiler için yasaklandı. Fransız Devrimi sırasında olduğu gibi değişim zamanlarında düşük sınıfta olanlar, yüksek bir sınıftakilerin koyduğu kuralları çiğnediler. Endüstrileşmeden sonra giysilerin, daha zahmetsiz ve daha ucuz hale gelmesiyle birlikte çalışan sınıf, moda alanında daha önemli bir rol oynamaya başladı.

İşyerinde insanlar ayaklarına dolanacak kıyafetler tercih etmezler. Günlük kazancı için çalışan bir Batılı kadın, önceki yüzyıllarda yüksek sınıftan çalışmayan kadınların giydikleri gibi içinde boğucu bir korse olan uzun kuyruklu bir elbise giyerse rahatsızlık hissedecektir. Avrupa'da, erkeklerin modası daha kolay ve daha tekdüze ve aynı zamanda, her ne kadar modacılar bu durumu silkelemeye çalışsalar da daha sıkıcı hale geldi.

Geçtiğimiz yüzyıllarda Avrupa tarafından sömürgeleştirilen topraklarda, insanların iki görünür tepkisi vardı: "Asimilasyon ve Direnme." Batı kıyafeti çoğunluk tarafından hevesle benimsenmişti ancak geleneksel kıyafet tercihinde, ulusal ve uluslararası toplantılarda da görüldüğü gibi açıkça direnen insanlar vardı.[33]

Sosyalist ülkelerde giyim bir süreliğine sosyalist eşitlik idealine uyarlandı. Kültür Devrimi sırasında Çin, makyaj ya da modaya uygun elbiseler gibi lüks ürünler üretmedi. Mao Zedong (1949-1978) yönetimi altında erkekler ve kadınlar aynı pratik ve şekilsiz mavi Mao takımlarını giydiler.

İnsanlar, bitmez tükenmez formlar ve renkler icat ettiler ve tasarımcılar çoğu kez daha önceki çağlardan gelen kreasyonlara geri dönmüşlerdir. Desinatörlerin 18 ve 19. yüzyıl modasından esinlenmeleriyle korseler, kabarık etekler ve büstiyerleri, çağdaş

moda şovlarında nostaljik ve kışkırtıcı yenilik olarak sunuldu. Sanayi Devrimi sayesinde dokuma ve renklendirme teknikleri gittikçe daha da dinamik ve çeşitli hale geldi ve bunlarla birlikte giyinme alışkanlıklarımız da benzer bir değişime uğradı. Günümüzde yeni akımlar, New York'tan Buenos Aires'e, Paris'ten São Paolo'ya, Johannesburg'dan Mumbai ve Pekin'e yeni moda akımları takip ediliyor. Batıdakilerin de dahil olduğu, tüm kıtalardaki tasarımcılar dünyanın diğer bölgelerindeki elbise stilleri ve geleneklerden ilham alıyor. Yeni geleneklerdeki yeni karışımlar, her yerde çiçek açıyor. Bu aynı zamanda genel olarak, Asya'da, özellikle Çin'de, Doğu etkilerinin yanı sıra Batı etkilerinin görülmesi anlamında da geçerlidir:

> *Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri'nden gelen büyük modaevleri son koleksiyonlarında, tasarımcıların ilham almak için Çin'e baktığını gördü. Küresel gücün doğuya doğru kaymasıyla, Dries Van Noten, Karl Lagerfeld, Marc Jacobs, Giorgio Armani, Ralph Lauren ve Oscar de la Renta gibi Batılı tasarımcılar, Çinli tüketici için kendi özgün tasarımlarına aykırı bir tutum sergileyerek, Çin'e ait sembolleri ve tarzları benimseyerek koleksiyonlarını yaratıyor.*[34]

Küreselleşmeden beri Paris, Milano ve Londra, moda başkentleri olarak önde gelen konumlarını kaybediyorlar. Artık, Rio'dan Tokyo'ya ve Amsterdam'dan Kuala Lumpur'a kadar moda haftaları düzenleniyor ve bu sayede daha yerel ve küçük ölçekli tasarımcılar kendi yaratımlarını dünyaya gösterme olanağı bulabiliyorlar. Yeni katılımcılar, internet sayesinde uluslararası ilgi görüyor, böylece daha önce yerel olan aniden küreselleşebiliyor. Başka bir deyişle, çağdaş moda tasarımcıları, kostüm tarihinden olduğu kadar, küreselleşmeden de

esinlenmiştir. Moda, farklı kıtalarda, kültürler arası değişim ve gelenekler sayesinde gelişiyor.

Bu süre içerisinde bugünün dünyasında başka bir şey çarpıcı şekilde belirginleşiyor. Modernleşme ve küreselleşmenin körleştirici korkusu nedeniyle, muhafazakâr gruplar, kendi toplumlarının dışında bulunan dünya tarafından; gelenek, etnik köken ve din adına asimile edilmeye karşı direniyor ve onları protesto ediyor. Benlik kaybından korkmak, kısmen dinsel, kısmen kültürel, kısmen de hayali geleneklere dayanan reçetelere başvurulması neticesinde etnik merkezciliğe, dışa kapalı zümrelerin oluşmasına ve "BİZ'i" diğerlerinden ayırma eğilimine yol açar. Kıyafet, kişinin nereye ait olduğunu ifade etmenin çok önemli bir yolu haline gelmiştir.

İnsanlık hiçlikten bugüne uzun bir yol kat etti. Zamanlar, kültürler ve dinler, yazılı ve yazılı olmayan kurallar, insanlığın çıplaklığını örtmek için kurallar, gençler ve yaşlılar için, kadın ve erkekler için kurallar, iffetin nerede bitip, şehvetin nerede başladığını belirleme anlamında kurallar, en farklı ve akla gelmedik yollardan geldi.

Notlar

[4] Sarah Blaffer Hrdy 259; Montaigne, *Denemeler*. Kitap III, s. 270

[5] Http://humanorigins.si.edu/evidence/human-fossils/species/homo-erectus.

[6] William Dampier, "Kaptan'ın yolculukları ve maceraları", William Dampier. "İnsanlar, Görgü Kuralları, Gelenek, Ticaret, Limanlar, Toprak, Hayvanlar, Sebzeler" & c. Londra, 1776, Cilt 2. *Tarih ve Coğrafya*, sayfa 254. Louis Jacolliot, Antropolojinin

Ayak Basmamış Alanları. Yarı-Medenileşmiş Halkların Ezoterik Davranışları ve Geleneklerine İlişkin Gözlemler; Hollanda, Afrika, Amerika ve Okyanusya'da, bir Fransız ordusu cerrahı tarafından (2 ciltte), Jacobus X takma adı altında, İngilizce 2. baskısında. Paris: Tıp Kütüphanesi, *Folklor ve Antropoloji*, 1898: 4. Cilt, 183. sayfa.

[7] Winwood W. Reade, *Vahşi Afrika*. Gumilla, (Peder) Joseph. El Orinoco ilustrado y defendido. Historia natural, civil y geográfica de este gran río y de sus caudalosas vertientes. Escrito en 1731.

[8] Karl von der Steinen 1897: sayfa 66-67 ve sayfa 187-190.

[9] Bkz. Peter Ucko'nun ayrıntılı karşılaştırmalı çalışması (1969).

[10] Bkz. Paley sayfa 86; Eva C. Keuls. *Antik Atina'da Phallus Hükümdarlığı*, 1985: sayfa 68-69; Ucko sayfa 43. İngiliz Müzesinde (British Museum), Yunan vazolarında kynodesmae kullananlar için birkaç örnek vardır. Ayrıca bkz. Antik Yunan kökenli erkek giysilerinin ufak bir parçası olan Kynodesme: http://www.geocities.ws/kynodesmae

[11] Örnek, Marzano, 2002

[12] Paley, sayfa 18.

[13] Bilim Eki, NRC Handelsblad, 9 Nisan 2013.

[14] Miller, bölüm 7.

[15] Miller, 225. sayfa devamında.

[16] Vandermassen (2005) 76-82 ve Blaffer Hrdy tarafından sayfa 76'dan alıntı yapılmıştır.

[17] Blaffer Hrdy sayfa 262; Fatna A. Sabbah sayfa 26-27; Şeyh Nefzai'nin 15. yüzyıl Arap erotik edebiyatının prestijli temsilcisi olan ve daha sonra çeşitli dillere tercüme edilmiş olan eserlerinden alıntılar. Fransızca olarak *La prairie parfumée* (1976).

[18] Blaffer Hrdy sayfa 258. Vandermassen sayfa 191.

[19] Aynı eserde sayfa 263

[20] Jacolliot, sayfa 185-186.

[21] Blaffer Hrdy, sayfa 263.

[22] Blaffer Hrdy sayfa 261. Ayrıca *Asla Büyük Ayaklı Bir Kadınla Evlenmeyin* kitabında, genç kızların ve kız çocukları ile ilgili bölümlere de bakınız.

[23] Bertling sayfa 86-94; Barcan 182. sayfa sonrası.

[24] Benjamin Walker tarafından Barcan sayfa 192'den yapılan alıntı.

[25] Kendisinin yeğeni olan Genç Pliny'nin, *Historia Naturalis* (Doğa Tarihi), xxviii çalışmasında açıklandığı gibi. 23. bölüm, sayfa 304, John Bostock'un İngilizce web baskısında, Yaşlı Pliny, Doğal Tarih, http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Plin.+Nat.+toc.

[26] Juliette Dor, "Sheela-na-Gig: Aykırı Cinsel İffet Belirtisi", Bernau, Evans ve Salih 2003: sayfa 33-55; Bertling 96. sayfa sonrası; *Din Ansiklopedisi* kapsamında Mircea Eliade: http://en.wikipedia.org/wiki/Sheela_na_gig#cite_note-Eliade-14

[27] Sokari Ekine, Uluslararası Koordinatör Nijer Deltasında Adalet İçin Kadınlar, http://www.imow.org/wpp/stories/viewStory?storyId=1098; Http://en.wikipedia.org/wiki/Anasyrma; Ayrıca bkz. Antropolog Terisa Turner alıntı: Kadın, Güç ve Siyaset, http://www.imow.org/wpp/stories/viewStorystoryId=1098. 2011'de Fildişi Sahili'nde Abidjan'da bir şey yaşandı ve 3 Mart'ta beş bin kadın bir araya gelerek Alassane Ouattara'ya karşı seçimleri kaybetmeyi reddeden Başkan Laurent Gbagbo'ya karşı gösteri yaptı. Bazı kadınlar siyah kıyafetler giyiyordu, diğerleri hiçbir şey giymiyordu: İkisi de tabuydu. Gbagbo'nun yasadışı rejimini lanetlemenin yolu buydu. Bu durumda maalesef lanet artık işe yaramadı: Protestocu kadınla-

rın yedisi hayatını kaybetti. Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Apotropaic_magic

[28] John Boardman, *Athenian Red Figure Vases. The Archaeic Period.* London: Thames and Hudson 1975: 220

[29] *Batıl İnançlar Kitabı*, sayfa 1.246-1.249.

[30] Bertling'de Freud, sayfa 87.

[31] Sinclair 1977: sayfa 20.

[32] Letourneau, Jacolliot'tan alıntılanmıştır, 1898: sayfa 181-182.

[33] Bkz. Robert Ross'un ilginç kitabı: *Giyim. Bir Tarih*, 2008.

[34] Linda T. Lee, "Han-merkezli Elbise: Moda içinde, Moda Altkültürü mü yoksa veya Çin için Ulusal bir Kimlik mi?" *Kritik Sorunları Keşfetmek*, 2012: sayfa 170.

2. BASİT BİR SİCİMDEN SAVURGAN GÖRÜNÜME

"İffet, kendisini cinsiyetimizin arkasına saklar."

– Francis Picabia

Antropologlar, insanların kendi kendilerini süsleme ya da örtme yöneliminin, çıplaklıkla ilgili utanç duyma endişesinden daha ziyade dikkat çekme ihtiyacından harekete geçtiği düşüncesine inanarak yola çıkıyorlar. İnsanlar doğal olarak kendilerini başkalarına göstermeye eğilimlidirler fakat aynı zamanda olası olumsuz tepkilerden de korkarlar. Korku, yani toplum tarafından onaylanmama veya kınanma sayesinde tam bir dışlanma ve yalnız bırakılma ile sonuçlanabilecek türde, farkındalıktan beslenen anlaşılabilir bir korku, dizginlenemeyen bir "ego tatminine" karşı fren görevi yapar. Başkalarının üzerinde yükselen baş ve omuzlar her zaman takdir edilmez ve bizler iletişim ağı olmadan yapamayan sosyal varlıklarız.

Daha fazla kapanmayla birlikte, toplumun bedenin örtülmesine yönelik yeterli-yetersiz veya sapkın olarak nitelendirdiği bakış açısına göre beden, ahlaksızlık veya inançsızlık ile ilişkilendirildi. Birçok psikiyatr, iffet ve utanç duygusunun esas olarak korkudan kaynaklandığına inanmaktadır.[35]

İlk süslenme ve korunma

İnsanların günlük yaşamlarında çıplak olarak dolaştıkları topluluklarda, insanlar bazen üyeliğe kabul, düğün ya da yas gibi özel durumlarda bedenlerini boyamış ya da süslemişlerdir. Afrika, Güney Amerika ve Güneydoğu Asya ve Avustralya'nın büyük bölümlerinde, gelenekler cilt üzerine süsleme motifi kazınmasını salık verir ya da emreder. Bu gibi, kabileye ait ya da cinsel izler, sembolik mesajlarla dolu kalıcı bir motif, cildin üzerine acı veren yöntem ile kazındığı, oyulduğu ya da yakıldığı sırada kişinin azmini ve dayanıklılığını da gösterirdi.

Geçen yüzyılın sonlarına kadar birçok kültürde cilt üzerine süs motifi kazınması geleneği, çoğu kez hem erkekler hem de kadınlar için yeni bir yaşam evresine geçiş ayininin bir parçası olarak varlığını sürdürdü. Bu geleneğin altında yatan nedenler politik, sosyal, estetik ya da dinseldi. Bu geleneği sona erdirmek için mücadele edenler ya da ondan kaçanlar dışlandı ve artık toplumun tamamen olgunlaşmış saygıdeğer üyeleri olarak kabul edilmedi.

Kadınlar için süslü yara izleri aynı zamanda doğum ağrısına dayanabileceklerini ispatlama anlamına gelmekteydi. 1960'lar ve 1970'lerde, göğüsleri ve göbeklerinde motifleri gururla taşıyan Kuba kültürüne (Kasai Eyaleti) ait Kongolu kadınlar ile tanıştım. Onlardan biri bana, olgun kızların tercih olarak seçebildikleri çeşitli desenleri gösterdi. Bu tür desenler aynı zamanda, duvara asılan kilimlere, fildişi oymalara, atalarına ait ahşap heykelciklere, tabaklara, kâselere ve sandıklara da uygulandı. Kendisini takdim etmek için kaldığımız eve gelen kabilenin yeni şefinin resmi kostümü üzerinde de benzer motifler olduğunu fark ettim (Resim-1). Bu geometrik süslemeler, günümüzde tişörtlerin üzerine basılanlar ile benzer nitelikte karşılaştırılabilecek mesajlar içerir. Mesela, göbek çevresindeki bir

daire, "İnsanlık göbekten başlar" ya da zinaya karşı bir uyarı olarak "Göbek kapıdır ve anahtarı evliliktir" gibi deyim veya özdeyişler aracılığı ile ifade edilen mesajları tasvir eder.



Resim-1: *Tören kıyafetleri içinde Kongolu Bakuba şefi ve ailesi*

Brezilya'daki Botocudo, Etiyopya'daki Mursi veya Tanzanya'daki Makonde gibi bazı topluluklarda insanlar, altdudağı mümkün olduğu kadar büyütmek amacıyla bunun içerisine motifli ahşap bir dolgu veya disk takmaya alışkındı.





Süslemeli dudak diski ve yara izleri, Etiyopyalı Mursi;
Motif izleri, Surinamlı

Diğerleri bezenmek için kafatasını yeniden şekillendirerek, kulakmemesini delerek ya da Tibet-Birmanya'daki Karen kadınlarının yaptığı gibi boyunlarını uzatmak için boyun etrafına kilolarca ağırlıkta bakır halkalar giyerek, kendilerini süslerler (Resim-2). Görünen o ki; bu tür geleneklerin çoğu, bedeni örtme alışkanlığından önce çoktan var olmuş olabilir ancak aralarında temel bir fark vardır. Kıyafetler giyilir ve çıkarılır ancak yukarıda verilen örneklerin hiçbiri bu şekilde değildir ve kalıcı olarak varlıklarını sürdürür. İlk çıkarılabilir süslemeler, kalçaların etrafında boncuklar, deniz kabukları veya tüylerle süslenen saçakların bağlanmış olduğu bu şekilde bir dans sırasında giyinmek için ilkel bir kıyafet haline gelen ve ayin töreni sonrasında çıkarılarak tekrar eski amacı için kullanılan bir sicimden oluşuyordu. Deniz kabukları kullanılarak yapılmış olan süslemelerin kökenlerinin, Güney Afrika'nın Hint Okyanusu yakınlarında Blombos Mağarası'nda yapılan en son keşifte elde edilen bulgulara göre yaklaşık 75.000 yaşında olduğu tahmin ediliyor.[36]



Resim-2: *Güneydoğu Asya'da boyun halkası geleneği sayesinde zarif zürafa bir boyun*

İnsanlar her zaman büyük bir yaratıcılıkla kendilerini süslemişlerdir. Mesela cilt üzerine boya veya dövmeler, saç veya kulakmemesine takılan kuş tüyleri, burun tıkaçları, kol ve bacaklar etrafına renkli ipler, bitki liflerinden örülen bilezikler, ahşaptan, kemikten veya metalden yapılan kol, bacak ve boyun halkaları, deniz kabukları ve tohum süslemeleri veya kolyeler, tohumlar, çekirdekler, hayvan dişleri, ağaç veya yumurta kabuğu parçalarından kalça süsleri veya kolyeler ve her türde başlıklar örnek verilebilir.

19. yüzyılın sonlarına doğru antropolog Abraham Hale, Malezya Yarımadası'nın asıl sakinleri olan Sakailer arasında, siyah-beyaz tohumların dizildiği sicimler, üzerinde bakır sikkelerden bir kolye, birkaç cam boncuk, bir sincap kuyruğu parçası, iki tutam maymun saçı, spiral şeklinde metal kol halkası, beş salyangoz kabuğu ve birkaç şemsiye teli ile birlikte zengin bir takı koleksiyonuna sahip yaşlı bir kadın ile karşılaştı. İnsanlar her şeyden önce ellerine geçen ve ne yapacaklarını bildikleri veya bilmedikleri ne varsa bunlarla takı yaptılar ve bu durum halen geçerli.

Farklı malzemelerden yapılmış kolyelerle süslenmiş iki Andaman Adası yerlisine ait 1875 tarihli eski bir fotoğrafta, sağdaki adam her zamanki geleneksel püsküllerle birlikte kendi kültürüne ait olmayan bir peştamal giyerken soldaki adam, kabuklarla süslenmiş bir kuşak takıyor. Ancak bir yorumda ileri sürüldüğü üzere kimliği bilinmeyen İngiliz fotoğrafçının ahlaki kaygılarından dolayı ısrar etmesi sonucunda sağdaki adam, bu dışarıdan gelen giysiyi kuşanmıştır.[37]



İki Andaman Adalısı, Hint Okyanusu, 1875

Bedenin kapatılması ve güzelleştirilmesi başkalarını etkilemek içindir. Leopar dişinden yapılan bir kolye, bu kolyeyi takan kişiye, sanki bu tehlikeli hayvanı kendisi yakalayıp öldürmüş gibi prestij kazandırır. Aynı gerekçeyi takip ederek, Kongolu diktatör Mobutu, farklı bir leopar derisinden şapka (kenarsız şapka) giyerek yurttaşlarını etkilemeye çalıştı. Deniz kabukları ile süslenmiş baş veya beden giysisi, elmas ya da kıymetli taşlarla dolu bir kraliyet tacı gibi özel bir kıyafeti yalnızca meşru hükümdarın giymesine izin verilir yani bir kabile şefi, kral ya da papa.

Giyim ve süs eşyaları bireyler arasında mevcut olan rütbe ve sınıf farklılıklarını yansıtmaktadır. Özel kıyafetler veya tekdüze üniformalar otorite veya prestiji yayar, tıpkı tıp uzmanının beyaz önlüğü, yargıcın siyah cüppesi, fakat aynı zamanda bazen de bu sadeliğe ilave olarak bir generalin üniforması üzerindeki etkileyici madalyalar veya zengin bir kadının pahalı mücevherleri gibi.

Sıradan insanları gölgede bırakanlar, "sıradanlık" kuralını ihlal eder ve bu yüzden olumsuz tepki çekme riskini taşırlar. İnsanlar, kendilerini düşmanlıklara karşı korumak için çeşitli stratejiler geliştirdiler. Süslemeler sadece bezeme amaçlı değil aynı zamanda korunma amaçlıydı. Üzerinde güçlü tılsımları taşıyanlar, bu sayede iyi talih, korunma ya da şifa bulmak için umutlandılar ve halen pek çok insanın bunu yapması pek de şaşırtıcı değildir.

Kasık biti ve ayakkabı hakkında

İnsanlar Afrika'nın ılıman iklimlerinden ayrıldıklarında daha hatırı sayılır kıyafetler giymeye başladılar. Bununla birlikte bilimadamlarının araştırmaları neticesinde keşfettikleri üzere, kafa bitleri çıplak insanların bedenlerinin baş kısmında ve saçlarının içinde yaşamaya alışkın oldukları halde, vücut bitleri çok daha sonra ortaya çıktı. İlginç şekilde, bu yeni türün gelişimi, homo sapiensin Afrika'dan soğuk iklimlere göç etmesi ile yaklaşık olarak aynı zamana denk gelmektedir. DNA araştırmacıları, bedeni örten giysilerin giyilmesinin utanma sebebiyle ile değil soğuğa karşı korunmayla ortaya çıktığı sonucuna varmışlardır.[38] İnsanlar bedenlerini daha kapsamlı bir şekilde örtmeye başladıkça, yeni türden kasık

biti insan bedeninin daha sıcak olan alt kısmına yerleşti. Bazı araştırmacılara göre bu 72.000 ila 42.000 yıl önce oldu. Nil Vadisi ve Ortadoğu'dan gelen göçmenler yaklaşık 50.000 yıl önce Güney Asya'ya, yaklaşık 43.000 yıl önce Avrupa'ya ve yaklaşık 40.000 yıl önce Avustralya'ya ulaştılar.

Atalarımızın gelmiş olduğu sıcak bölgelerde, sözüm ona onların ayaklarını kızgın sıcak kumdan ya da yerde sürünen haşeratlarla dolu ormanlardan korunma ihtiyacı duydukları düşünüldü ama ilk çağlara ait ayakkabılara ait hiçbir iz bulunamadı. Bilinen en eski gerçek ayakkabı, Ermenistan'da yaklaşık 5500 yıl önce bulundu. İnsanların bitki materyallerini ya da hayvan derilerini ayaklarının etrafına çok daha erken sarmaya başladıklarına hiç şüphe yok, ama bu türden eşyalar henüz hiç bulunamadı.

Bir bilimadamın, ilk atalarımıza ait çok sayıda ortaya çıkarılan ayak kemiklerini inceleme fikrini ortaya koyana kadar, arkeologların, insanların ayaklarını örtmeye ne zaman başladıklarını ortaya çıkarmaları zordu. Bu bilimadamı, yaklaşık 35.000 yıl önce insanların küçük ayak parmaklarının daha zayıf duruma gelmiş olduğunu keşfetti. Çıplak ayakla yürüyenler, zemini daha iyi kavrarlar ki bu halen doğal bir reflekstir. Bu sayede ayak serçeparmaklarını güçlendirdiler.

Kaba ayakkabıların icadı, güçlü ve esnek ayak parmakları ile kendini dengelemenin öncelik ve kaçınılmazlığını azaltmıştır. Ayakkabı giymek daha zayıf parmaklar anlamına gelen evrimsel bir değişim ile sonuçlanan bir gelişme demektir. Ayakkabı, insan davranışındaki en büyük değişikliklerden sadece biriydi. Taş aletler, beden motifleri ve takılar gibi diğer yeniliklerle birlikte dolaşıma girmiştir. Giyilen ayakkabılar çoğunlukla koruma görevi üstlenir.

Soğuğun yanı sıra, koruyucu kıyafetlerin giyilmesinin diğer nedenleri dikenli çalılar, saldırgan haşeratlar ve elbette düşman insanlardı. Yeni Gine'deki Papualılar kendilerini düşmanın oklarına karşı korumak için bedenlerini, çoklu bambu halkalarıyla çevrelediler. Diğer yerlerde, erkekler savaş sırasında yüzyıllar boyu demir zırh kuşandılar.

Erkek savunmasızlığı

Çeşitli çalışmalar gösteriyor ki, geçen yüzyıla kadar kadar pek çok kültürde erkeklerin örtünmeleri oldukça sınırlıydı. Penis ya da glansı (penis ucunu) bazen testisleri de kapsayacak şekilde, sadece bir kılıfın ya da sargının içine yerleştirerek gizledi.[39]

Bir kültürde, sünnet töresi olsun ya da olmasın bu gelenek uygulanırdı ve halen bazı kültürlerde devam etmektedir. En eski beden kapatma ve süslemelerin cinsel organlar üzerinde dikkat çekici bir şekilde yoğunlaştığı gerçeği, üreme organlarının hayati önemini vurgulamaktadır.

Antropologlar, genellikle bedenin bu bölümlerine çok az dikkat ettiler. 19. yüzyılın tek bir istisna kişisi, Fransız sömürge ordusuyla Asya'dan Okyanusya'ya ve Afrika'dan Amerika'ya kadar onlarca yıl dünyanın dört bir yanına seyahat eden Doktor Louis Jacolliot idi. Tüm kıtalarda yaşayan insanların cinsel organlarını karşılaştırmaya yönelik tutkulu bir ilgisi vardı ve konu hakkında, baskı altında takma ad kullanarak iki ciltlik geniş kapsamlı bir kitap yayımladı. Zira Victoria döneminde ayıplanmaya yönelik baskılı bir yönetim biçimi söz konusuydu. Kitabında, Polinezyalı erkek Kanaka yerlisinin kostümünü şöyle tarif etmiştir:

Adam, bir türban gibi sarılı bir şekilde olmak suretiyle ve çoğunlukla kuş tüyleri ve bitkilerle süslenmiş olduğu halde, kafasına bir mendil bağlıyor. Bedenini, köpekbalığı derisinden kolyelerle, kolları ve bacaklarını deniz kabuklarından yapılan bileziklerle süslüyor. Kulağın memesi genellikle, içinde ortalama bir mantar kadar büyük bir yuvarlak tahta parçası yerleştirilmiş olarak geniş bir delik halindedir. Göbeğinin etrafında deri ve sicimden yapılmış olan kuşak şeridi bağlıdır ama Kanaka'nın gerçek kostümü, genellikle kırmızı parlak renkli "manou"sudur. Kanaka "manou" yapmak için bir parça parlak renkli mendil alır, onu yuvarlar, onu büküp etrafına dolar, bu sayede o sırada dizlerine kadar sarkan komik görünümlü bir kapüşon yapar, daha sonra bunun her iki ucunu testislerinin altından geçirerek, penisin kök kısmında, kasıklar üzerindeki kılların üzerine sabitler. Bu garip kostümün ilk defa görüldüğü zaman vereceği tuhaf etki kolayca hayal edilebilir. İnsanlar, hatta Avrupalı kadınlar bile yakında buna alışacaktır. Kanaka, Pilou-Pilou ulusal dansını yaparken hoplayıp zıpladığı sırada "manou"nun çanın içindeki tokmak gibi sallanması, izleyenler üzerinde dayanılmaz derecede komik bir etki yaratır. İki kabile şefi bir araya geldikleri zaman, birbirlerinin "manou"sunu değişmeleri nezaket ve beğeni anlamında nitelendirilirdi. Kanaka'nın manousunun ucundan tutup açmak ise ciddi bir hakaretti. Bu hareketin yapılması sonucunda ondan ağır biçimde azar işitme olasılığınız son derece yüksek olurdu. Kanaka'nın "manou"sunu çıkarması ve cinsel organlarını göstermesi için ikna etmek benim için çok zor oldu. O, bunu toplum önünde asla ama sadece bir kulübede, gözlerden uzak olduğu zaman yaptı.[40]



Manou giymiş iki Kanaka savaşçısı, 1880'li yıllar

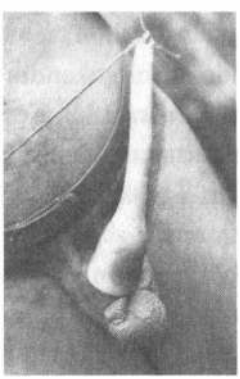
Kanakaların dar görüşleri içinde ahlak taslamaları o kadar ileri gitti ki; bu topluluğun erkekleri, kitabın yazarının bizzat şahit olduğu üzere çıplak yüzen bir Avrupalı gördüklerinde şiddetle protesto ettiler. Kitabın yazarı, güzel bir sabah, yöredeki nehirde banyo yapmak istemişti ancak nehrinden çıktığı zaman, görünüşe göre derinden sarsılmış olan Kanakalar onun çıplak cinsel organlarını işaret ederek, kendisiyle dalga geçti.

Misyonerler tarafından Jacolliot'ta, bazı denizcilerin de Kanaka köyü yakınlarında çıplak yıkandıkları sırada benzer bir deneyim yaşamış oldukları anlatıldı. Köylüler için bu öylesine büyük bir rezaletti ki; duruma tahammül edemeyerek oldukça radikal önlemler aldılar. Kanakaların suyun altına dalarak ahlaksız çıplaklıklarının üzerine çeşitli yapraklardan yapılma kılıf koymak için cinsel organlarını yakaladıkları sırada nehirde yüzen denizciler çığlık atıyorlardı. Bu güçlü tepkiler nereden geldi? Bunun nedeni, yerel geleneklerin ihlal edilmesinden mi, yoksa onların olağandışı sapkınlıkta boyutlarla karşılaşmamak

istemelerinden mi kaynaklanıyordu? Kitap meseleye yönelik olarak daha fazla ileri gitmiyor.[41]

Dünya genelinde penis kılıfları

Arkeologların varsayımlarına göre, penis kılıfı Afrika kökenli olup ve göçler aracılığıyla dünyanın diğer bölgelerine, yerel farklılıklar ile birlikte götürülmüştür. Penis sargısının Eski Mısır'da mevcut olmasının yanı sıra, Yunanlılar, Etrüskler ve Romalılar arasında da görülmekteydi. Halen, Pasifik bölgesi, Afrika, Kuzey ve Güney Amerika'da ve Yeni Zelanda'nın Maori toplumu arasında birçok yerde bulunuyorlar. 15. yüzyıl Batılı gezginlerin tanık olduklarından aktardıklarına göre, Venezuela'daki erkeklerin bu özel giysiyi giydikleri sırada rastlantı sonucu olsun veya olmasın, Avrupa'da, kapalı penise dikkat çekmenin oldukça karmaşık bir yolu olan ve çok fazla hissiyata neden olması sebebiyle bu bölümün devamında daha ayrıntılı olarak geri dönmemiz gereken "kasıklık" yani 15 ve 16. yüzyıl Avrupa'sında erkeklerin cinsel bölgelerini saklamak amacıyla giydikleri kıyafet parçası, modaya dönüştü.



Papua kotekası

En basit penis kılıfları, küçük külahlar veya sepetler halinde örülmüş veya dokunmuş bitki liflerinden oluşur. Bazı gelenekler için bambu, hindistancevizi ya da deniz kabuğu gibi diğer malzemeler tercih sebebidir.[42] Çarpıcı boyutları ile bilinen örneklerden biri geleneksel olarak Papualı erkeklerin buna yönelik geniş bir koleksiyona sahip olduğu yönünde. Olgunlaşmış sukabağı kullanılarak, istenilen uzun şeklini alması için de üzerinden taş sarkıtılarak yapılan "Papua koteka"sıdır. Özellikle, tören günlerinde yaşlı erkeklerin, üzerinde cennetkuşu tüyleriyle süslenmiş halde giymiş olduğu çeşitli örnekler dikkat çekici uzunluğa sahiptir. Genç erkekler, günlük çalışma saatlerinde, kendilerini engelleyici olmaması bakımından daha kısa olanları kullanmaya alışkındır.

Endonezya Papua'sının dağlık iç bölgesinin bir parçası olan Baliem Vadisi'nde, Dani halkı, penisi yukarı kaldırmak için, kalçalarının etrafına doladıkları bir kemer veya kuşağa, testislerin altından geçirerek bağladıkları, uzunca dar "koteka" kullanırdı. Örtünmenin bu temel şekli içinde olan bir erkek, doğru giyinmiş olarak kabul edilirdi.

Çıplaklığın bir ayıp olmadığı, Papua Yeni Gine'nin sınır bölgesinde bulunan bir araştırmacı tarafından anlatılmaktadır. Bekârlar için sukabağından yapılan bir penis kılıfı takmak cinsel gücün ve statülerinin görünür bir sembolü olup erkek çıplaklığını örtmek için herhangi bir eğilim tarafından yönlendiriliyor gibi görünmemektedir. Bu bölgede yaşlı evli erkekler daha bağımsız bir statüye sahipler ve sukabağından penis kılıfını daha seyrek takıyorlar. Bakairi, Trumai ve diğer Amazon halklarından daha az olmamakla birlikte, genç erkekler kendi öz denetimleri ve cinsel tatminleri için kendileri sorumluk almaktaydı.[43]

Geçen yüzyıl boyunca, ilk olarak sömürge yönetiminin ve Hıristiyan misyonerlerin, daha sonra Endonezya hükümetinin uyguladıkları baskıların bir sonucu olarak, iç bölgelerdeki Papua halkı daha "terbiyeli bir biçimde" giyinmeye zorlandı. 1971'de Endonezya hükümeti Operasi Koteka (Penis Kılıfı Operasyonu) başlatarak, şort ve kıyafetleri Baliem Vadisi'ne sevk etti ve bölgede yaşayan insanlara dağıttı.

Bölgedeki Amerikalı bir misyoner, ertesi gün erkeklerin pantolonlarını başlarına taktığını ve kadınların elbiseleri omuz çantası veya bohça olarak kullandığını hatırlıyor. Yerel halk, devlet tarafından gerçekleştirilen bu hareketi Papua toplumunun kimliğine karşı açık bir saldırı olarak tecrübe etti. "Koteka"yı giymek, bir süreliğine Papua erkeklerinin kimliklerini tasvip etmek adına gurur duydukları bir şey oldu. Bu tepkisel davranış, günümüz gelişmiş Batı toplumu içinde benzer anlamda kimliğini ifade etmek için başörtüsü bağlayan Müslüman kadınların tutumundan farklı değil.

Belli bir dereceye kadar uzun "koteka"lar penisi saklamak anlamına geliyordu ancak aynı zamanda bunların işlevlerinin diğer bir önemi de bedenin bu bölümüne dikkat çekmek içindi. Özel günlerde giyilen, kürk, kuş tüyleri veya saçaklarla süslenmiş törensel örnekler kullanıcının prestijini artırmaya yönelikti. Papua'nın iç bölgelerinde, kıyafet parçasına olan rağbet, geçtiğimiz elli yıl içinde dikkat çekici ölçüde azaldı. Devlet binalarında ve okullarda artık buna izin bile verilmiyor ancak turist bölgelerinde bu bir gelir kaynağı haline geldi. Öyle ki bu geleneksel giysiyi kullanan erkeklerin turistler için veya bizzat turistlerle birlikte çekilen resimleri mevcut.[44]

Çeşitli bölgelerde kabuk, örneğin Amirallik Adaları'nda veya Papua'nın güneybatısındaki Asmat'ta deniz kabukları bir kılıf olarak kullanılmıştır. Bu amaçla, bir deniz salyangozu kabuğu

içindeki kıvrımlar ve büklümler çıkarılmış ve eğer gerekirse ağız boşluğu genişlemiştir. Bu kabukların, tören dansları sırasında sıkı bir şekilde sabitlenmesi gerekti, çünkü penisler çember hareketleri sırasında sallanmaktaydı. Kabuk sadece büyük örneklerin cinsel organların uç kısımlarını ve daha küçüklerin tamamını kapatmaktaydı ancak testislerin görünürde olması hiçbir şekilde sorun olarak değerlendirilmedi.[45]

Hollandalı sanatçı Jan Gossaert'in *Neptün ve Amphitrite*'te (1516) ifade ettiği üzere tablodaki Romalı deniz tanrısı Neptün'e ait zarif deniz salyangozu kabuğunun bir sarmaşık sapı ile yerinde tutulduğu dikkate alındığında deniz salyangozu kabuğunun penis kılıfı olarak kullanımı Batı'da bilinmiyor değildi. Bu tür resimler oldukça nadir olsa da yine de ressamların çoğunluğu incir yaprağı ya da belli belirsiz bir kumaş parçası tercih ettiler.



Jan Gossaert, Neptün ve Amphitrite (1516)

Çeşitli toplumlarda bu şekilde giyim hiyerşik düzene neden olmuştur. Güçlü insanlar, deniz kabukları, altın ya da incilerle işlenmiş en çarpıcı örnekleri kendi kişisel kullanımları için ayırdılar. Papualılar da bu kurala, kılıfın uzunluğu ne kadar çarpıcı ve etkileyiciyse erkeğin cezp edici gücü de o kadar çoktur inanışıyla bağlı kaldılar. Yeni Kaledonya'da penis sargıları, sıradan günlerde aşağı sarkıtılmalı ve kutlama günlerinde yukarı kaldırılmalıdır.

İnsanların bedenin daha fazla kısmını saklama eğilimi –diğerler insanlara– utanma ve kıyafet alışkanlıklarını dayatmış olan Hıristiyanların ve Müslümanların güçlü etkilerinin sonucudur.[46] 19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyılın ilk yarısında, penis kılıfı kullanma uygulaması dünyanın her yerinde geriledi.

Temel örtünme kuralları

Tüm kıyafetlerde olduğu gibi kılıflar inkâr edilemez bir şekilde iki işlevin bir karışımı olarak hizmet vermiştir. Bunlardan birisi bakışlardan korunmak, diğeri de örtülerek kapatılan bölgeye dikkat çekmektir. Öyle ki gizleme ve cazibe birlikte el ele yürümüşler ve etnografik anlam kapsamında kılıfların kullanımı ile modern dünyada ruj ve sutyen kullanımı arasında geçerli bir paralellik söz konusu olabilir.[47]

Geleneksel kullanıcının kişisel rahatlığı hakkında çok az şey bilinmektedir, bazı durumlarda sargıların ereksiyonları ağrılı hale getirerek engellemeye yönelik olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin neden penis kılıfı veya penis sargısı giymeye başladıkları sorusuna doğrudan kesin bir cevap yoktur. Ancak toplumsal baskının bir rol oynamadığı kesindir. Bazı Papualı kullanıcılar, buna sebep olarak iffet ya da tevazudan bahsetti.

1930 yılında bir araştırmacının bahsettiği üzere, Doğu Kamerun'da yer alan Bafia'da "penisin ucuna yerleştirilen küçük kılıfın, modern Avrupalıyı pantolonundaki kırışıklıklar kadar kaygılandırdığı" söylenir. Güney Afrika'da Thonga bölgesinde yaşayan bir antropoloğa açık bir şekilde anlatıldığı üzere, kılıf, sakınmak için bir yardımcıydı ve her kim bunlardan birini takmıyorsa o kötü şöhretli bir zina yapandı. Aslında her toplumda örtünmenin kendine ait bir öngörüsü vardır ve bu şekilde akıl yürütme ile birlikte devam eden süreçte kadınları saçlarını, kollarını, göğüslerini, bacaklarını ya da bedenlerinin diğer bölümlerini, ahlaksız olmadıkları ve zina etmediklerini göstermek için kapatmaya zorlamıştır.

Kullanımın itibar gördüğü dünyanın her yerinde, kullanıcılar penis kılıfı olmadan görülmekten utanç duyuyorlardı. Güney Afrikalı Gaika halkı arasında bunlardan birini takmadan dolaşan bir adam, dikkat çekici bir cezaya çarptırılma riskini göze alırdı. Tıpkı Batı'da, toplum içinde kasıtlı olarak pantolonunu indiren bir kimsenin tutuklandığı gibi... Çeşitli kültürlerde bir penis kılıfının olmaması mutlak ölümle sonuçlanan bir günahtı. Polinezya'da Kanakalar ve Brezilya'da Tupariler, yüzmeye gittiklerinde bile bu giysiyi her zaman yanlarında taşıdılar ve giydiler. Bunu yapmayan komşu halkların yanı sıra Avrupalıları da maymunlarla bir tuttular. Bu konu hakkında yapılan açıklamaların çoğu, 19. yüzyılın ikinci yarısından ve 20. yüzyılın ilk yarısından itibaren ortaya çıkmaktadır. Ayrıntıları farklıdır. Örneğin Papua'daki Dani toplumu arasında bir kişinin penis kılıfının ucunu kesmek çok kötü ve acımasız bir hakaretti. Oysa gerilerek uzatılmış olan "koteka"nın, üstün bir erkeklik sembolü olduğu başka bir bir kültürde anlaşılabilir bir durumdur.[48]

Giyim uygulamaları, ergenlik sonrasında sünnet derisi etrafından geçirilen basit bir iplikten çarpıcı süslemelere uzanan

kurallara bağlanmıştır. Asıl amaç glansı yani penis ucunu gizlemekti. Bu organın tahmin edilemezliği, bütün kuralların ve yükümlülüklerin oluşturulmasına yol açmıştır. Öyle ki bunların yokluğunda hiçbir toplum işlevini yerine getiremez.

Seçkin bir Avrupa versiyonu

Psikolog John Carl Flügel'in ileri sürdüğü gibi bilinçli veya bilinçsiz olarak, örtülmüş veya süslenmiş olan beden bölümleri giyen kişi tarafından gerçekte bütünüyle başkalarına göstermek istediği anlamını mı taşır? Bu önerme doğru olsun veya olmasın, süsleme ve örtünmenin her ikisi de ister beğenilsin veya onaylansın isterse de beğenilmesin ve reddedilsin bu şekilde kapatılmış olan beden bölümlerine daha fazla dikkat çekilmesini sağlar. Bunun devamında tartışmasız olarak, 15. yüzyılda antropologların penis kılıfları veya sargıları ile doğrudan ilişkilendirdikleri bir Avrupa fenomeninin yükselişindeki durumdur. Daha sonra meydana geldiği üzere 15. yüzyıl Avrupa'sında tartışmasız olarak ortaya çıkarak yükselen olağandışı olguyu, antropologlar doğrudan penis kılıfları ve sargıları ile ilişkilendirmiştir.

Ortaçağda Avrupa'da erkekler, diz bağı ya da askılara sabitlenmiş uzun çoraplar ve bedeni kaplayan uzun bir cüppe giymeyi alışkanlık haline getirmişlerdi. Yeni moda bu uzun giysiyi bir cekete indirgeyerek kısaltmıştı. Öyle ki önceden uzun ceketin altına gizlenen sabitlemeler şimdi görülme riskiyle karşı karşıyaydı. Buna çözüm, erkek bacaklarını çekici gösteren zarif, dar ve uzun çoraplarda bulunmuştur. Çoraplar aynı renkteki bir kumaş parçasına dikilmişti. Böylece elde edilen sonuç tıpkı bir çeşit tayt haline geldi. Yeni modanın adı, Fransızca "braguette" ve İngilizcede aslında "taklit" gibi

bir anlama gelerek, "testis" için kullanılan eski bir kelime olan, "kasıklık" olarak adlandırılmıştır.

Erkekler için ön tarafta bulunan bu yepyeni aksesuvar etkileyici boyutlara sahip olması için şekillendirilmişti. Yeni moda, askerlerin zırhındaki kabarık çıkıntıdan esinlenerek, erkekçe güç izlenimini uyandıran ilave bir korumaydı.[49] Bu yeni görünüm, duygusal bir karmaşa hissi yarattı. Almanya'da bu yeni modaya karşı yapılan öfkeli protestolar sırasında, "Şeytanın Pantolonu" anlamına gelen "Teufelshosen" adıyla anıldı.

Bazı din adamları, şeytanın bizzat kendisinin bu giyim eşyasını getirdiğini ve onu giyen Alman gençlerin sonlarının cehennem alevlerinde biteceğini ilan ettiler. Cehennemde yanma tehdidi, sadece Hıristiyan din adamları tarafından değil ama özellikle manevi ya da heyecan verici giyinme gibi konularda birçok ruhani lider tarafından da kullanıldı. Bazılarına göre, kara çarşaf giymeyen veya sadece saçlarını toplum önünde sergileyen 21. yüzyıl kadınlarının sonu da tıpkı 15. yüzyıl sonunda yaşamış olan erkeklerin cehennem ateşine teslim edildiklerinde karşılaştıkları gibi olacak.

Üst sınıf Avrupalı erkekler, sanatsal süslemeler aracılığı ile erkekliklerine sözüm ona daha fazla dikkat çekmişler ve içlerinden bazıları kendilerini bu şekilde ölümsüzleştirmişlerdir (Resim-3 ve Resim-4). Bir kasıklığın büyüklüğü, örneğin mendil vasıtasıyla artırabilir ya da bazı erkeklerin yaptığı gibi bunun içerisinde bir kaşık ya da küçük bir portakal saklanabilir. Bu bağlamda yeni Batılı kıyafet kuralları, eski penis kılıfı geleneklerini izledi. Örnek vermek gerekirse, Yeni Gine'nin bazı bölgelerinde, Papualılar, kav veya tütün gibi şeyleri "kolay ulaşılır veya kuru tutmak" için bunun içinde taşımaya ve kimi zaman karides gibi yiyecek erzakını yeri geldiğinde atıştırmak için kasıklarına giydikleri deniz kabukları içinde saklamaya alışkındı.[50]



Resim-3: *Philips II'in oğlu*



Resim-4: *Kral VIII. Henry 1497-1498 Don Carlos, 1564*

Rabelais, ünlü *Gargantua ve Pantagruel*'inde, modaya uygun giysiyle, boyut ve özelliklerini abartarak alay ederek "Tanrı'ya yemin ederim ki buna bakmak bir zevkti" diye yazdı ve şu şekilde devam etti:

Onun kasıklığına tıkıştırdığı şeylerin boyu 22,5 metre uzunluğundaydı ve her birinde portakal büyüklüğünde bir dizi zümrüt olan sıkı ve gösterişli biçimde iki parlak kelepçeye iki gösterişli büyük toka ile tutturulmuş halde, şekli büyük bir tonozu andırıyordu. Bu meyvelerde kışkırtıcı bir erdem var ve bu sayede doğal üyeyi teşvik ediyor. Sadece uzun ve büyük olması değil ama aynı zamanda zengin ve doygun, içinde havadan başka hiçbir şeye sahip olmayan bu sahtekâr kasıklığı taşıyan pek çok genç beyefendi, dişiliğe yönelik ne büyük hayal kırıklığıdır.[51]

Sıradan insanlar arasında tasarım daha az göz kamaştırıcıydı, ancak bu yeni modaya, Kral VIII. Henry gibi gibi yukarıda gösterilen üst sınıflara ait portrelerin yanı sıra yaşlı ressam Pieter Bruegel'in *Açık Havada Düğün Dansı* tablosu (Resim-5) gibi halka özgü resimlerde de görüldüğü üzere tüm sosyal sınıflarda yaygın olarak rağbet ediliyordu.



Resim-5: *Açık Havada Düğün Dansı, 1566*

16. yüzyılın sonuna gelindiğinde, kasıklık giyme modası, her iki yanı düğmeler ile kapatılarak dize kadar inen aristokratik pantolon eteklerin yolunu açtı. (Fransız Devrimi'nde, eski rejimle birlikte militan ayaktakımı tarafından yüz kızartıcı bir mağduriyet sonucunda ortadan kaldırılan bir giysidir.) Pantolonun önündeki açıklık yüzyıllardır kullanılıyordu. Orta sınıflar arasında artan ihtiyat, kapladığı beden bölümü çok daha az dikkat çekecek şekilde, pantolonun düğme ile kapatılmasını,

adeta artık yokmuş gibi daha fazla görünmez olmasını sağladı. Fermuar ise 19. yüzyılın sonunda icat edildi. Uzmanlara göre pantolonların önündeki açıklığı düğmeyle kapatmanın yerini fermuarın bütünüyle alması ancak 1960'lı yıllarda gerçekleşti. (Sonradan düğmeler tekrar modaya dönüştü.) Fransızcada, braguette kelimesi günümüzde halen çağdaş pantolonlarda kullanılan basit ve gösterişsiz fermuarı ifade etmek için kullanılmaktadır.

"Büyük Eril Feragat"

20. yüzyılda bazı kişiler, orijinal kasıklığı yeniden tanıtmaya çalıştı. Amerikalı yazar ve aktivist Eldridge Cleaver bunlardan biriydi. Fransa'da yaşadığı süre içinde bir moda tasarımcısı olmaya çalıştı ve en bilinen tasarımlarından biri olarak, bir kez daha giyenin cinsel organlarını ana hatlarıyla tasvir etmek yaklaşımıyla, üzerinde çorap şeklinde kasıklık olan bir pantolon tasarladı. Cleaver, tasarımının Batılı zihniyetinde bulunan erdem taslama problemini çözeceğini söyleyerek şöyle dedi: "Giyim incir yaprağının bir uzantısıdır ve cinsiyetimizi bedenlerimizin içine koyar. Benim pantolonum cinsiyeti olması gereken yere geri koydu." Patentli pantolonunun hem sanatsal hem de ticari açıdan büyük bir geleceğe sahip olduğuna inanmıştı ancak bu gayreti başarısız oldu ve birçok gazete yeni kasıklık resimlerini yayımlamayı reddetti. İnisiyatifini ilerletmek için *Uluslararası Herald Tribune*'de bu pantolonu üretime almak isteyebilecek yatırımcıların olabileceği umuduyla bir ilan verdi. Ancak toplum bunu istemedi. Sonuç olarak, 1970'li yıllarda halen açıkça tartışmalı sayılmaktaydı.[52]

Diğer yenileme girişimleri de başlatılmıştır. Mesela Doğan Güneş Apoleti olarak pazarlanan bir Japon penis poşeti gibi...

Diğer örnekler, şarkıcıların kasıklık giydiği, deri alt kültürlerden ve heavy metal modalarından gelmekte. Avangart tasarımcısı Isabel Mastache, 2010 yılı sonbahar ve kış koleksiyonunda, klasik pantolonun ağ kısmı üzerine dikilmiş bir cep içine penis ve testisleri yerleştiren anlayışı yeniden canlandırmayı başarmak için elinden gelen çabayı göstererek ulaşabileceği en son noktaya geldi. Ancak ardından gelen medya fiyaskosu neticesinde, 15 ve 16. yüzyıllarda kısa bir süre için moda olduktan sonra Batı'daki çoğu erkeğin, bir daha asla cinsel organların hatlarını halka açık olarak göstermeye teşvik edilemeyeceği gerçeği bir kez daha doğrulandı.[53]

Daha önceki yüzyıllarda aristokrasi, XIV. Louis'nin maiyetindeki kadın ve erkeklerin görkemli giysilerinde vurgulandığı gibi alt sınıflar karşısında mevki ve zenginlik bakımından ayırt edici ayrımlar yapmak istemiş ve bunun için çok çaba harcamıştı. Bu ayrımların tümü Fransız Devrimi sırasında "Özgürlük, Eşitlik, Kardeşlik" sloganı ile ortadan kaldırıldı:

> *Yaklaşık aynı tarihlerde, yani halen etkisi altında yaşamakta olduğumuz ve dahası hak ettiğinden çok daha az dikkat çekecek biçimde, tüm giyim tarihinin en dikkat çekici olaylarından biri gerçekleşti. Erkekler daha parlak, daha neşeli, daha özenli ve çok çeşitli süsleme biçimleri üzerindeki haklarından vazgeçerek bunu tamamen kadınların kullanımına bıraktılar. Böylece kendi giyim tarzlarını, sanatın en yalın ve estetik biçimlere indirgediler.*[54]

Psikolog Flügel, giyim psikolojisi hakkındaki kitabında, "Büyük Eril Feragat" adını verdiği bu "erkek giyim süslemelerinin ani bir şekilde indirgenmesinden" dolayı üzüntüsünden bahseder. Daha önce kadınlar ile giyim konusunda şıklık ve

ihtişama yönelik çekişen aristokrat erkekler artık bu rekabetten zevk almamaktaydı. "İhtişamlı veya ayrıntılı bir şekilde giyinmekten" vazgeçen erkekler artık sadece –uygun biçimde– giyinmiş olmak istediler. Öte yandan toplumsal uyumluluk ve kullanışlılık imajını tanıtmak için hâlâ çabalıyorlar.

Daha fazla püskül, ıvır zıvır ve peruk yok ama teni biraz gösteren basit bir kostümün tekdüzeliği ve sadeliği söz konusu. Zamanla, erkeklerin bedenlerinin bazı bölümlerini gösterdikleri zengin bir çeşitliliğe sahip spor giyim geliştirilse de ana akım inkâr edilemez bir şekilde kapalı tekdüzeliğe eğilim göstermektedir.

Bu çarpıcı gelişmeler, erkeklerin kendilerine ait görevlerine, feragatlerine ve irade ilkelerine bağlılığını sembolize ediyor. Bu sosyal kurala bağlılık, insanların gösterişli kıyafetlere olan ilgisini önemli ölçüde azaltmıştır. İki ya da üç parçalı takım elbisenin, smokin ve frak olarak bazı hafif varyasyonları var ancak resmi olarak erkek elbisesinde artık renkliliğe rastlamak oldukça zor.

Bununla birlikte, çoğu kadın –zaman alıcı olsa da– kısa veya uzun renkli elbiselerini giymekten, makyaj yapmaktan, mücevherlerini sergilemekten ve bunu hafif çıplaklıkla birleştirmekten hiç vazgeçmediler. Bakmak ve bakılmak oyununda birçok kadının bu seçenek için bir zayıflığa sahip olduğu görünüyor. Neden mi?

Hayvanların dünyasında, genellikle dişinin dikkatini çekmek için cilve yapan erkektir. Kuşlar arasında, erkek tavus kuşları, renkli tüyleri ve kuyruklarıyla dişileri baştan çıkartmaya çalışırlar. Tıpkı bazı erkek memelilerin, mesela aslanların yelelerini ve geyiklerin boynuzlarını benzer biçimde kullandıkları gibi.[55]

İnsan dünyasında güzellik, esas olarak kadın cinsiyeti ile ilişkili hale gelmiştir. Bu düşünceye dayanarak dinler, bazen bedenin, saçın ve hatta kadınların elleri ve yüzlerini bütünüyle kapalı kıyafetler ve peçe ardına gizleyerek "Kaosun Önlenmesi'ni" zorunlu kılmıştır. Neden erkeklerin yüzleri, saçları ve sakallarının ortalıkta açıkta bırakılması daha az heyecan verici olsun ki?

Bakmak ve bakılmak

Bu uzun vadeli gelişmede konuyu tartışanların iddia ettiklerine göre kadınların kendi rakiplerine göre daha iyi bir üreme ortağı bulmak arayışı sırasında geçirdikleri evrimin sonucudur. İnsanlık tarihinde, bu mantıksal düşünce devam etti. Erkekler içgüdüsel olarak kadın fiziksel çekiciliğinin ideal görüntüsünü içselleştirdi ve nihayetinde kadınlar "güzel cinsiyet"e terfi ettirildi ya da indirgendi mi?

Tarih boyunca kadınlar, en azından bu evrimsel mantık yürütmeye uygun olarak, erkeklerin gerçek takdir niteliklerine yönelik ideal bir imaja sahip olacaklardır. Sonuç olarak, kadınların seçiminde, erkeğin fiziksel gücü ve görünümüne olan ilgi, erkek davranışlarında önemli bir etkiye de sahip olacak şekilde, aşamalı olarak büyük ölçüde değer kaybetmiştir. Birçok erkek, kadın fiziksel güzelliğine olan tutkulu ilgilerine bağlı kalırken, yeni gerekli nitelikler için çaba sarf etmek hissiyatına sahip olmuştur.[56]

Bu erkek bakış açısının gerçekliğinin ne ölçüde olduğu merak edilebilir çünkü kadınlar, erkek güzelliğine karşı duyarsız değiller ve bugün, bunu geçmişte olduğundan daha fazla göstermeye cesaret ediyorlar. Hızla değişen dünyamızda zekânın, yaratıcılığın ve güzelliğin karşılıklı gereksinimleri çok temkinli de olsa yeni yönlere doğru ilerliyor.

Notlar

[35] Örneğin Wolfgang Lederer, *Kadınların Korkusu*. Hasat/ HBJ Kitabı 1968; Bergler 1953: sayfa 24; Westermarck, *İnsan Evliliğinin Tarihi*, 1891: sayfa 555. James Laver, *Giyimde İffet*, 1969: sayfa 7; Flügel 1930; ayrıca bkz. Stratz sayfa 44; Havelock Ellis, *Cinsellik Psikolojisi*, 1948; Shafa 2014.

[36] Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Blombos_Cave ; Flügel sayfa 26 ve 72.

[37] https://en.wikipedia.org/wiki/Andamanese_people.

[38] Kittler, Kayser ve Stoneking 2003: sayfa 1,414-1,417; veya daha eskiden; bkz. Melissa A. Toups, Andrew Kitchen, Jessica E. Light ve David L. Reed. 2: *Elbise Bitlerinin Kökeni*, Afrika'da Anatomik anlamda Modern İnsanlar tarafından kullanılan Erken Giyim başlangıcını gösterir. Moleküler Biyoloji ve Evrim Çevrimiçi Yayını, 7 Eylül 2010: http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3002236/.

[39] Bu kitapta beden boyama, dövme ve makyaj dikkate alınmamıştır. Aşağıdaki bilgiler için Peter Ucko'nun efsanevi makalesi "Penis Kılıfları"nı minnettarlıkla kullandım. Karşılaştırmalı Bir Çalışma: http://www.scribd.com/doc/27641647/Penis-Sheaths-A-Comparative-Study.

[40] Jacolliot sayfa 179. İnsan anlamına gelen Kanaka adı, farklı Polinezya halkları tarafından kendilerine yönelik atıfta bulunulmaktadır.

[41] Aynı eserde, sayfa 181

[42] Ucko, sayfa 36-37.

[43] A.F. Gell: *Adam*, sayı 6, 1971: sayfa 165-181.

[44] *The Economist*, 29 Temmuz 1995; bakınız http://frederik-degraaff.tripod.com/id23.html.

[45] Ucko, sayfa 44.

[46] Robert Ross, sayfa 88 devamında.

[47] Tessmann ve Junod, sırasıyla Ucko sayfa 49 ve 53'ten alıntılanmıştır.

[48] Ucko, sayfa 52 ve 57-59.

[49] http://fr.wikipedia.org/wiki/Braguette.

[50] Ucko, sayfa 32.

[51] Aynı eserde, sayfa 50.

[52] http://www.nytimes.com/2001/09/23/magazine/radical-chic.html

[53] http://fr.wikipedia.org/wiki/Pantalon_à_pont

[54] Flügel, sayfa 111.

[55] Knussmann, sayfa 101.

[56] Aynı eserde, sayfa 92-99.

3. HEYECAN (UYARILMA)

"Bedenin en erotik bölümü, elbisenin açıldığı yer değil midir?"
– Roland Barthes[57]

Kontrol edilemeyen duygularla nasıl başa çıkılır?

Eskilerin öğütlediği gibi gözlerinizi kapatın ya da yolunuza devam edin. En yaygın ortak çözüm, kendi beyninizde bir karışıklık ya da heyecan yaratabilecek her beden parçasının gizlenmesi için başkalarına birtakım kuralları dayatmak gibi görünüyor. Böylece, farklı zamanlarda ve kültürlerde bedenin farklı bölümleri, bazen de bedenin tümü –en azından kadın cinsiyeti için– heyecan verici alanlar olarak tanımlandı. Ne yazık ki psikologlara göre, daha fazla kapanmanın daha az heyecan uyandıracak olması mantığı, gerçeğe uymuyor. Aksine bunun tam tersi doğru! Şöyle ki, kıyafetlerin altında gizli olanlar, görünür çıplaklıktan daha fazlası için merak uyandırıyor.[58]

Çıplak göz

İnsanın kısacık bir bakışı dünyayı harekete geçirir. Bakmak, tüm farkı yaratır. Bakan kişi aktif ve bakılan kişi pasiftir.

Efsanelerde ve edebiyatta, güçlü bir bakış, büyüler ya da sihir sersemleştirir.[59] Bu sadece gerçek hayatta değil, aynı zamanda her türlü insanın sürekli olarak geçip gittiği elektronik otoyolda da olur. İnsanlar sözde kendilerine verilen tüm vaatler veya tehditlere göre örtünür veya buna aldırış etmezler. Başkalarının zihnimizde çağrıştırdığı hissiyat, duyarsızlıktan tutun da diğer yoğun duygulara kadar farklılık gösterir.

Günlük etkileşimimiz sırasında göz teması vazgeçilmezdir. Ancak insan bakışının yorumu bir kültürden diğerine farklılık gösterebilir. Çoğu zaman gözlerin, yaşamsal enerjiyle yüklü olduğuna ve tehlikeli gözlerin bakılan kişinin içine nüfuz ederek, etkisi altına alabileceğine inanılıyordu. İnsanlar, özel güçleri sadece karşı konulmaz baştan çıkartıcı bakışa değil aynı zamanda kıskanç bir kimse tarafından kışkırtılan kötü niyetli bakışa da atfeder.

Antikçağda, olumsuz bir bakışın büyüleyici etkisi olduğu yönünde inanç yaygındı. Roma'da bir kimse düşmanına büyü yaptırmak için nazar konusunda özel yeteneğe sahip bir büyücüyü işe alabilirdi. Bu inanca göre, olumsuz bir bakış, hastalık hatta ölümle sonuçlanabilirdi. Bu korku, bazı Akdeniz ülkelerinde, eğer ziyaret edilirse görüleceği üzere, kötü nazara karşı ortalıkta satılan birçok muska halen mevcuttur. Kötülük ya da ölümcül bakışa ait bu eskiden kalma korku, dünyanın diğer bölgelerinde, örneğin Hindular ve Budistler arasında da halen varlığını sürdürmektedir.[60]

Hikâyeler ve atasözleri, diğer insanların tehlikeli veya ölümcül bakışlarına karşı sayısız uyarı sunar. Kadınların gözlerinin özellikle kafa karıştırıcı olduğu düşünülür. Öyle ki onlar doğanın dengesini bozmayı bile başarabiliyorlar. Rusya'da bir büyücünün gözleri, çimleri soldurabilir. Çin'de ise denizde balıklar azalır ve yabankazları yere çakılır. Yahudi geleneği uyarınca

"Cehennem, güzel bir kadının gözündeki kirpikler arasında yatar" ve Tanzanya Hehe kültüründe, "Erkeklerle kaçan kadınların gözlerine ve uzun kirpiklerine karşı dikkatli olun" uyarısı salık verir. Bir Yunan bilgeliği, kadın gözlerine ve kirpiklerine karşı aynı uyarıyı tekrarlayarak, "Hayatın en güzel zamanında erkekleri tehdit eden bu tehlikeli oklar" diyerek kadın kirpiklerine dikkat çeker.[61] Erkek gözlerinin baştan çıkarıcı ve karşı konulmaz gücüne –en azından atasözleri kapsamında– önemli ölçüde daha az dikkat çekilir.

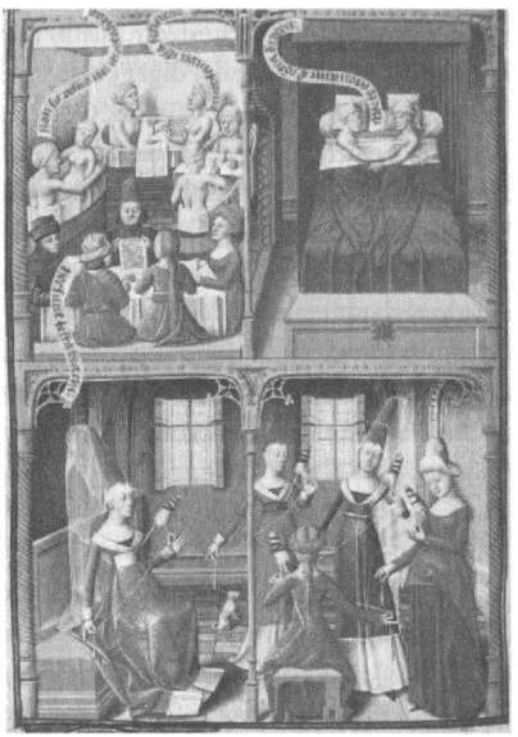
Kendi dinlerine göre Yahudiler ve Müslümanlar, diğer cinsiyetten birisiyle tanıştıkları zaman, güvenlik nedenleri sebebiyle, gözlerini yere indirmek zorundadır. İslami gelenekte hiç kimsenin, yakın aile üyeleri dışında, diğer cinsiyete ait birinin gözlerine bakmasına izin verilmez. Çünkü: "Gözlerini dikerek bakmak, şeytanın zehirli oklarından biridir." Cennete giriş, yalnızca bakışlarınızı yerde, ellerinizi kötülükten uzak ve cinsel organlarınızı kontrol altında alırsanız garantilenir. İnancın hüküm sürdüğü yerde, bir bakışın aklı çelmeye ve zihni bulandırmaya yeterli olduğunda, kadınlar genellikle yere bakmaya mahkûmdur ancak buna daha kalıcı bir çözüm, onları evlerine kapatmaktır. Bunun her zaman mümkün olmadığı durumlarda kıyafetlerin kapanma kuralları, bu sorunu çözmek zorundaydı.[62]

Tehlikeli kadın başı ve saçı

Birçok kültürde kadınlar, yerel geleneklere bağlı olarak başlarını bir şapka, şal, başörtüsü ya da başka yöntemlerle örtü altında saklamak zorunda kaldılar. "Güzel bir kadının tek bir saç teli, büyük bir fili bağlamak için yeterlidir" sözü eski bir Japon

özdeyişidir ve Türklere göre bir kadının saçı bütün ailelere yıkım getirir.

Ortaçağa özgü Batı'da görülen imgelerde, evlerinin içinde çalışan başları kapalı görünen kadınlar, kusursuz bir iffet mesajını yayarlar. Oysa saçları toplanmamış ve örtülmemiş olan bir kadın ya bir fahişe ya da tacize uğramış bir kadındır. Bazı resimlerde görüldüğü üzere vahşi düşman askerlerinden biri kendisine kurban seçtiği saçı açık bir kadının göğüslerini zorla kavrarken, bir diğeri başka bir kadının eteklerini yukarı çekmeye çalışmaktadır[63] (Resim-6 ve Resim-7).



Resim-6: *Hamam bir genelev haline geliyor. İffetli kadınlar dinden dönüyor.*



Resim-7: *Saldırıya uğrayan kadınlar*

Apaçık bir şekilde gözle görülür olan erkek saçı ile zorunlu olarak kapalı olan kadın saçı arasındaki fark, Akdeniz bölgesinde hiyerarşik ve görsel anlamda erkek ile kadını ayıran bir manzaraya dönüştürdü.[64] Kadınların saçlarıyla ilgili bu saplantı nereden geliyor?

Yahudi geleneğinde, kadın başörtüsü bazen bütün kadınlar için zorunlu bir kefaret olarak gerekçelendirilmiştir. Çünkü ilk günahı işleyen Havva cennette yasak meyveyi yiyerek ilk günahı işlemiş, böylece dünyaya ölümü getirmiştir. İster bir peruk, şapka, başörtüsü veya peçe şeklinde olsun kadın başlıkları hâlâ Yahudi Ortodoks çevreleri ve aynı zamanda geniş Müslüman inanç grupları arasında önemli bir husustur.

Peçe

Günümüzde Irak Devleti olan bölgede ve buranın civarında yapılan kazılar neticesinde binlerce yıl öncesine ait kil tabletler sayesinde artık bildiğimiz üzere, eski Mezopotamya'da kadınlar bağımsız tüccarlardı. Kendilerine ait mülk edinmişlerdi ve otorite sahibiydiler. Eski yasal metinlerde yazılanlara göre kadın ve erkekler neredeyse eşit muamele görmektedir. Daha sonraki zamanlarda bölgedeki kadınlar daha önceki sosyal durumlarının çoğunu kaybetti. MÖ 3000'li yılların sonunda ve 2000'li yılların başlangıcında evlenmeleri sırasında kadınların, erkeklerin eşlerini giydirme yükümlülüğünü temsil eden bir tür türban bağlaması gerekiyordu. Bölgenin güney bölgelerinde, yaklaşık 3000-2000 yıl önce, peçe hakkında evlenme töreninin bir parçası olarak bahsedilmektedir: "Düğünde, baba ya da erkek kardeş peçeyi gelinin üzerine koydu ve sonra da damat bu peçeyi, gerdek odasının içinde ağırbaşlı bir şekilde kaldırdı." Gelinin örtüsünün ya da duvağının kaldırılması, diğer kültürlerdeki düğün törenlerinde de önemli bir andır.[65]

Günlük yaşamda başka bir örtü biçimi meydana gelmiştir. Toplum içinde bir peçe takmak, bildiğimiz kadarıyla Mezopotamya'nın kuzey ve kuzeybatısında bulunan bir gruba ait bir ayrıcalıktı. Yasalar, bu ayrıcalığa sahip olan ve olmayanları belirlemişti ki, özgür kadınların ayrıcalığı kesinlikle vardı. Resmi nikâhı olmayan eşlerin, cariyelerin arasında bulundukları sırada peçe takmalarına izin verildi ancak fahişeler ve kadın köleler sokaklarda başları açık şekilde dolaşmak zorunda kaldılar. Bir kadın köleyi veya fahişeyi peçe içinde gören kişinin vakit kaybetmeden yetkililere bunu bildirmesi gerekliydi ve cezalar oldukça katıydı. Başını izinsiz olarak örten kişiye 60 kırbaç cezası uygulanır ve başının üstüne zift dökülürdü.

İhbar eden, failin kıyafetlerini bir ödül olarak alırdı. Bu durumda peçe, mevki ve makamı belirtmekteydi.

Hiç kuşkusuz Mezopotamya'da ve Ortadoğu'nun başka yerlerinde kadınların konumlarında oluşan değişiklikler, Semitik topluluklarda giderek daha fazla ataerkil hale gelen aile otoritesine bağlıydı ve Semavi dinler olan Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da güçlü bir biçimde evrimleşerek, belirgin hale getirmişti.[66] Yaratılış hikâyelerinin çoğunda, bu üç din, kadının erkeğe ait olarak ona itaat etmesine, Havva'nın Âdem'i baştan çıkarıp yasaklanmış meyveyi yemesine sebep olarak günah işlemesine atıfta bulunarak, gerekçe gösterildi.

11. yüzyıldan itibaren 16. yüzyıla kadar süren İslami istilalar, Hindistan'a purdah (Hint peçesi) ve türban getirdi. Purdah, yani örtülerin ardında kadınları gizlemek ve onları erkeklerin bakışından peçeler aracılığıyla saklama alışkanlığının, özgün Hindu gelenekleriyle hiçbir ilgisi yoktur. Profesör Shushila Singh'in açıkladığı gibi:

> *Hindu kültürünün efsanelere dayalı geçmişinde, farklı tanrıça heykelleri tarafından örnek olarak gösterilen tüm kadın figürlerinin başı açıktır ve yüzleri asla örtülü değildir. Ancak İslam istilaları ile birlikte, Hindu kadınlarının uygulaması için örtünme düzeni geldi. Hindu ve İslami kadınlar "Ghoonghat" ritüeli gereği, yabancılarla veya eş ve çocukların haricindekilerle –ki diğer aile üyeleri de dahil olmak üzere herkes yabancı olarak kabul edilirdi– bir kafes ya da paravanın ardından iletişim kurmaya zorlandılar.*[67]

Başörtüsü kadın "haysiyeti" olarak açıklandı ve purdah kadınların ayıplanması sayesinde evlerinde kilitli kalmasını sağlayan olağan bir kültürel uygulama haline geldi. Purdah'ın, evden

dışarı çıkan Müslüman kadınları baştan ayağa tam olarak örten giyim eşyası olan bir burka şeklinde olması gerekli görüldü. Bu uygulamanın sonuçları oldukça şiddetli ve köktenci oldu:

> *Maskelenmemiş ve ailenin bir erkek üyesinin eşliği ya da muhafızlığı olmadıkça evinizin arka bahçesinde yürümenin yasak olduğunu düşünün. Belirli birtakım misafirler geldiği zaman kendi evinizin içindeki yüksek duvarların, perdelerin ve paravanların ardına saklanmak zorundasınız. İşkence sıcağına dayanmanın yanı sıra bedeninizin her yerini kalın, yünlü kumaşla kati bir şekilde örtmek zorundasınız! Ya da Hindistan'daki kadınlar gibi bir sari yani uzun kapalı bir giysi giydiğinizi düşünün, erkeklerin odasına yiyecek ve içecek bırakmak için çömelmeniz gerekiyor ve bu durum sadece odadaki erkeklerden birinin uyarı öksürüğüyle diğer erkelere gelişinizi haber verdikten sonra oluyor. Kısacası sinir bozucu şekilde bir gözü purdahında olan bir Hindu kadın olduğunuzu hayal edin!*

Hindistan'da bulunan kültürlerde, bölgelerde ve dinlerde, gereksinimler ve yasaklamalar farklılık gösterir. Her ne kadar, bu yükümlülükler 1930'lardan beri daha az şiddetli hale gelmiş olsa da Kuzey Hindistan, Batı Bengal ve Assam'da yer alan kırsal bölgelerde halen geçerli olarak kullanılıyorlar.[68]

Çin'de, kadınlar için peçe ilk olarak, Güney (470-502) ve Kuzey (550-577) Qing hanedanları sırasında soğuk havaya karşı uygulandı. Tang hanedanlığı sırasında peçe, baş üzerinden omuzlara asılan ve yüzü gizlemek için perdeye benzer dokunmuş bir kumaş parçası olan bir şapkaya dönüştü. Daha sonraki hanedanlar sırasında ve bugüne kadar uzanan zamanda bu eski gelenek nikâh duvağı olarak hayatta kaldı. Ve Çin'deki insanlar kırmızı rengin iyi şans getirdiğine inandığından, kırmızı duvak, halen

popülerliğini korumasına rağmen günümüz Çin'inde gelinler arasında beyaza olan ilgi de artmış durumda. Yüzü duvak ile örtülü olduğu sürece, damadın geline dokunmasına izin verilmezdi ve bu yüzden damat peçeyi bir çubuk ile çıkarmak zorundaydı (Resim-8). Ama Çin'e özgü gelin duvağı ilk olarak nereden geldi?



Resim-8: *Farklı peçe gelenekleri (Yunanlı-Romalı/Afgan/Hintli/Çinli)*

Tang hanedanlığından (618-907) gelen eski bir hikâyeye göre, başlangıçta sadece Nüwa ve erkek kardeşi Fuxi vardı. Bunlar dünya üzerinde yaşayan ilk iki insandı. Dünya nüfusunun artması için, karıkoca olarak birleşmek zorundaydılar, ama cesaret edemediler. Kunlun Dağı'nın tepesine tırmandılar ve orada dua etmeye başladılar: "Eğer ki cennet, karıkoca olmamıza izin verirse lütfen bulutlar bir araya toplansın. Eğer izin vermezse bırakın bulutlar dağılsın."

Dualarını bitirdikleri sırada, bulutlar bir araya toplanmaya başladı ve bu şekilde Nüwa ve erkek kardeşi evlenmiş oldular. Hâlâ çekingen olduğu için, Nüwa yüzünü gizlemek için çimlerden bir yelpaze yaptı. Çincede yelpaze kelimesi, örtünme ya da peçe için kullanılan kelime ile aynıdır. İpek bir peçe, bir yelpazeden daha hafif ve daha güzeldir ve bu sayede gelin duvağı, gelin yelpazesinin yerini almıştır.[69]

Sahra Çölü'nde yaşayan erkek Tuaregler bu kuralın istisnasıdır (Resim-9). Bu erkekler, güneş, çöl kumları ve toza karşı korumak için yüzlerini örterler. Başları ve yüzleri etrafına, orijinali olarak her zaman koyu çivit mavisi renginde, sadece gözleri açığa çıkaran küçük bir açıklık bırakarak, uzun ince eşarplar dolayıp sararlar. Bu şekilde örtünme erkekliğe adım atılmasıyla başlar ve kötü ruhlara karşı koruduğuna inanılır. İşin içyüzünü bilenlere göre erkek Tuaregler bu sarık şeklindeki başlıklarını gece ve gündüz takarlar. Oysa kadın Tuareglerin bu şekilde örtünme geleneği yoktur.[70]



Resim-9: *Tuareg erkekler için örtünme geleneği*

Tarihsel verilerin gösterdiği gibi İslami geleneklerde örtünme konusunda yaygın biçimde çok değişken ve çelişkili düşünceler bulunmaktadır:

- 1516 yılında Osmanlı hükümdarı Yavuz Sultan Selim, Suriye'deki kadınları, Müslümanlar için siyah-beyaz, Yahudiler için sarı, Hıristiyanlar için kırmızı renkte peçe takmaya zorladı.

• 1923 yılında Mısır Feminist Birliği'nin kurucusu ve başkanı olan Hoda Charaoui, yüz peçesini toplum içinde kaldırdı.

• 27 Ağustos 1925 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal şöyle konuştu: "Bazı yerlerde kadınlar görüyorum ki, başına bir yemeni, peştamal veya buna mümasil bir şeyler atarak yüzünü gözünü gizler ve yanından geçen erkeklere karşı ya arkasını çevirir veya bir yere oturarak yumulur. Bu tavrın mana ve medlülü nedir? Efendiler, medeni bir millet anası, millet kızı bu garip şekle bu vahşi vaziyete girer mi? Bu hal milleti çok gülünç gösteren bir manzaradır. Derhal tashihi lazımdır." (Orijinal kayıtlardan alınmıştır.) 1934'te Türk kadınları oy kullanma hakkına sahip oldu, ayrıca başörtüsü bağlamak devlet memurları ve devlet okullarında yasaklandı ve kamusal alanda vazgeçirildi.

• 1928 yılında Afgan ve İranlı kadınların başlarının açık olarak boy göstermelerine izin verildi ve peçe takmak isteğe bağlı hale geldi.

• 21 Mart 1935'te, İran Şahı Rıza Pehlevi, toplum içinde peçeyi yasakladı ve 7 Ocak 1936 tarihinden itibaren peçe sokaklarla birlikte üniversiteler de dahil olmak üzere her yerde yasaklandı. Şah, karısının ve kızlarının topluma örnek oluşturmalarını istedi.

• 1956 yılında ülkenin ulusal bağımsızlığı vesilesiyle Fas Kralı V. Muhammed, kendi kız kardeşinden kadın özgürlüğünü ilan etmek için başörtüsünü çıkartmasını istedi.

• 10 Ocak 1957'de Tunus Cumhurbaşkanı Habib Burgiba, okullarda başörtüsünü yasakladı. 1981 tarihli bir kararnamede ise hükümet binalarındaki ve toplumsal alanda kadınların başlarının örtülmesi yasaklandı.

• 2000 yılının Mayıs ayında, Taliban, Afganistan'da bulunan tüm kadınları (Müslüman olsun veya olmasın) peçe takmaya mecbur bıraktı.

• 2004 yılının Mart ayında Fransa ilk ve orta dereceli devlet okullarında dini inancı açıkça ortaya koyan tüm simge ve kıyafetlerin giyilmesini yasakladı.

• 5 Haziran 2008'de Türkiye Cumhuriyeti Anayasa Mahkemesi, üniversitelerde başörtüsüne izin verdi.

• 2009 yılında önde gelen Müslüman din adamı Şeyh Muhammed Sait Tantavi, Sünni İslamcılığın eğitim merkezi olan, Mısır El Ezher Üniversitesi'nde, kadın öğrencilerin yüzlerini örttükleri peçenin takılmasını yasakladı. Kendisi ayrıca, eğer peçe yasaklanmışsa Fransa'da yaşayan Müslümanların yasalara uyması gerektiğini belirterek, diğer Müslüman âlimleri de şaşkınlık içinde bıraktı.

• 18 Temmuz 2010'da Suriye Yükseköğretim Bakanı, kadın üniversite öğrencilerinin yüzlerini bir örtü ile örtmelerini yasaklayan bir kararname yayımladı.[71]

• Fransa'da 2010 ve Belçika'da 2011 yıllarında yüzü kapatan giysiler yasaklandı. 2014 yılında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, yüzü gizleyen bir örtünün diğer insanlara karşı bir engel oluşturduğunu ve bunun resmi olarak "başkalarının hakları ve özgürlüğü" ihlaliyle "birlikte yaşama" ilkesinin ihlali olarak görüldüğü gerekçesiyle bu yasağı onayladı.[72]

Avrupa'nın çeşitli yerlerinde, genç Müslüman kadınlar, serbest ifade hakları esasına dayanarak, öngörülen okul formalarına karşı dava süreci başlatmışlardır. Kadınların açık ve kapalı başları ile ilgili dini güç çatışmaları sona ermekten çok uzak görünmekte.

Göğüsler ve dekolte

Görünüşe göre göğüsler, kadınların bedenlerinin üst kısımlarını kapatmadan dolaştıkları toplumlardan ziyade dürüstlük nedenleriyle kapatılması gereken bir toplumda daha fazla şehvet uyandırıyor. En büyük oğlumuzun doğduğu Kongo köyünde yeni şef, saygısını göstermek için ailesiyle birlikte evimize geldi. Baş ve beden süslemeleriyle donatılmış bir tören kıyafeti ve siyah ve beyaz üçgenler şeklinde ağaç kabuklarından örülü, göğsünü tamamen kapatan etkileyici bir ceket giymişti. Eşleri de kendilerini güzelleştirmişti ama hiç kimse çıplak göğüslerini şaşırtıcı bulmadı (bkz. Resim-1). İnsanlar bir kız tarafından reddedilen genç bir adamı şaka yoluyla, "Sadece onun göğüslerinin sarkması için bekle" diyerek avutabilir. Ancak daha dolgun göğüsler geleneksel olarak cinsellikle değil doğurganlık ve emziren annelikle ilişkilidir. Kadınların göğüsleri hakkındaki bakış açıları onların ambalajlanması ile birlikte değişti.

Çin'de kadınların göğüslerine erotik anlamda özel ilgi gösterilmemiştir. Modern çağ öncesi erotik şiirlerde bedenin bu bölümleri önemli bir rol oynamadı ve klasik Çin şiirlerinde kadınların göğüslerine ayrılmış övgülere ait mesela örnek olarak, İncil'deki Şarkıların Şarkısı gibi bir geçiş yoktur. Çincede göğüsleri tanımlamak için bir kelime olan "Ru Fang", "Süt Evi" anlamına gelir. Çinli erkek çocuklar, kırsal bölgelerde, yaygın olarak genellikle altıncı yaşlarına kadar emziriliyordu. Muhtemelen bu durum o kadar memnun ediciydi ki daha sonraki bir dönemde göğüsleri sadece küçük çocuklar için önemli bir şey olarak gördüler. Belki de bu sebepten dolayı Çinli kadınların göğüsleri kıyafetler aracılığıyla çok dikkatli bir şekilde kapatılıyordu. Halen Çin'de bedene bu bakış açısı tartışılan ve sürekli değişime uğrayan bir konudur. Tang hanedanlığı döneminde (617-906) kayda değer bir dekolteye sahip güçlü

kadınlar tercih sebebiydi ama Song hanedanlığı döneminden itibaren (960-1278) kadın ayak bağlayıcısı yani Çin kültüründe kadınların küçük yaştan itibaren fazla büyümemesi için ayaklarına demir ayakkabılar giymesi geleneği başlatıldığı zaman, yüksek yakalı giyinen narin hanımlara yönelik güçlü bir tercih söz konusuydu.

20. yüzyıl boyunca, Çin kültürü, büyük göğüsler için Amerikan cazibesini devraldı ve bugünlerde Çin interneti göğüs büyütme için reklamlarla aşırı derecede yüklü. 2012 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü kazanan Mo Yan'ın romanlarından birinin başlığı da *Büyük Göğüsler ve Geniş Kalçalar*'dır.[73]

Avrupalının göğüslere yönelik ilgisi, erkek ve kadın kıyafetleri arasındaki farkların çoğaldığı ve giysilerin bedeni daha fazla şekillendirmeye başladığı ortaçağa kadar uzanabilir. Kuşaklar ve korseler, kadın belini ve göğüslerini daralttı, boyun çizgisi aşağıya doğru indirildi ve göğüslerin birleştiği orta kısmı vurgulandı.[74] O zamanlar çok popüler olan ortaçağ şiiri "Roman de la Rose", göğüsleri yerinde tutmak için yapılan bir bağlama biçimine atıfta bulundu:

> *Eğer göğüsleri çok ağırsa, bir eşarp ya da havlu almalı ve onları göğüskafesine bağlamalı ve onu kaburgalarının etrafına sarmalı, iğne ve iplikle ya da düğümle tuttırmalıdır. Bu sayede kendi oyununda etken olabilir.*[75]

14. yüzyıldan itibaren korseler ve diğer araçlar, bedeni zamanın kurallarına ve taleplerine uyarlamak için dolaşıma girdi. Üst beden ve göğüsler daraltılmış, daha sonra da hâkim modaya bağlı olarak alt beden giderek aynı değişime uğramıştır. Sadece kadınlar değil erkekler de zamanın ve mekânın güzellik gerekliliklerine uygun olarak korse kafesleri, sepetlerini, her

türden yastık ve benzeri şeylerle doldurarak şekillerini renk katarak ve süsleyerek güzelleştirmek için çaba sarf ettiler.[76]

15. yüzyılın ikinci yarısında, dekolte Avrupa'da moda haline geldi. Fransa'da VII. Charles'ın metresi olarak bilinen Agnès Sorel adlı güzel kadın, kendi yarattığı bu yeni modayı 1450 yılı civarında Fransız sarayına tanıttı. Hem sarayda hem de dışarıda pek çok kadın, resimlerde de görüldüğü gibi bu çarpıcı örneği takip etti. Ressamının ismi bilinmeyen bir resimde, kendisini uzun koyu renk bir elbise içinde görüyoruz. Çıplak tek bir göğsünün gevşetilmiş bir şekilde bağlı büstiyerden gün ışığına çıkmasıyla birlikte tasvir ediliyor. Göstermelik bir biçimde gözlerini masum bir şekilde yere indirmesi ise dekoltesiyle göz kamaştırıcı bir zıtlık yaratıyor.



Jean Fouquet'e ait Bakire ve Çocuk'tan sonra 16. yüzyılda Agnes Sorel portresi

16. yüzyıl portrelerinde doğrulandığı üzere aristokrat kadınlar, onun cüretkâr örneğini takip etti. Öyle ki ressamlar

bunların birçoğunu tek bir çıplak göğüsle ve bazen de ikisiyle birden ölümsüzleştirdi. 16. yüzyılda Avrupa'da gözle görülebilen göğüsler şu an olduğundan daha fazla kabul edilebilirdi. Öte yandan 19. yüzyıla kadar çıplak bacaklar, topuklar veya omuzlar, göğüslerden çok daha müstehcen olarak kabul edildi.[77]

17. yüzyılda ruhban sınıfı görev duygusu içinde inananlarına, şeytanın, dekoltenin kıyısında yuvalandığı hakkında uyarı yaptı. Tedbiri elden bırakmayan rahipler, göğüsleri ve boynunu açığa vuran bir kadınla yakınlık kurulmasını, günümüzde olsa kansere yakalanmak ile ilişkilendiriyor olurlardı: "Evet, bir yüzyıl içinde, cömert bir mizaca ve çıplak bir göğse ulaştık, ama her nerede fazlasıyla frapan bir göğüs kendini ortaya çıkarsa, cehennemin kapıları açılır." Ciddi ve bilgili bir Katolik olan Abbé Jacques Boileau tarafından yazılarak, çıplak göğüsler ve omuzlara yönelik adil ve uygun bir şekilde serzenişte bulunulan, 1675 yılında Fransa'da yazılan ve 1678 yılında tercüme edilerek Londra'da yayımlanan popüler bir kitapçıkta yazar, kilise içinde kadın çıplaklığını bütünüyle reddetmektedir:

Bu sadece kadının çıplak göğüsleriyle ve bütünüyle göz önünde oldukları evlerde, balolarda, eğlence yerlerinde ve yürüyüşlerde değil ama aynı zamanda görülmemiş bir küstahlık içinde sanki mihrabının dibinde zafer kazanmak için gelen İsa Mesih'in rolünü üstenir gibi ve sanki Şeytan'ın onlar tarafından, sadece kiliselerin kutsallığına saldırmak için değil, ama aynı şekilde onların dokunulmazlığı ve önceliğini ihlal etmek için kendisine hizmet etmelerine karar verdiği gibi davrananlar da var. Onlar en masum ve samimi gözlerle orada bulunanları incitmek için gelirler ve halen teslimiyet içinde kalan fakat zayıf ve şaşkınlıktan afallayan zavallılara ölüm hükmünü verirler. Erkekler, tıpkı tımarhanede olduğu gibi buralarda kendilerini cezalandırır ve şeytanın çok nadiren fet-

hedebileceği Tapınaklar'da varlıklarını sona erdirirler. Fakat şeytanın ta kendisinin doğrudan yapamayacağı şekilde onun getirdiği kadınlardan etkilenir ve onların boyunlarına, kollarına ve omuzlarına bu utanç verici çıplaklığıyla, kendilerini güvende olduğunu düşünenleri yaralar, kanatır ve yenerler ve böylelikle İsa Mesih'in zaferine şahit olan bu yerlerde bile şeytanın zaferi söz konusu olur.[78]

Büyüyen öfkeyle karşılaşan birçok kadın, dekoltelerinin derin kısmına küçük bir fular koyarak kilisede göğüslerini hafifçe gizlediler. Ancak sürekli olarak yeni biçimlerde dekolteler, oval veya köşeli, az ya da fazla derin, etrafında bir dantel veya göğüste bir mücevher ile birlikte ortaya çıktı. Hikâye, Kral XIV. Louis'nin ünlü metresi (Resim-10) Madam de Pompadour'un dekoltesinin, bazen oldukça derine indiği ve tiyatroda kendisine ait locanın korkulukları üzerine eğildiği sırada, göğüslerinin oldukça kısıtlı olan örtülerinden dışarı fırlamasına kadar ileri gitti.[79]



Resim-10: *Madame de Pompadour, 1758*

Yükselen orta sınıf, saray ve aristokrasi tarafından ortaya çıkan tüm bu coşkulu modayı pek onaylamıyordu. Sivil halk, eskiden olduğu gibi iktidarın ayrımcılığına karşı çıktı ve toplumdaki yoksulları savundu. Fransız Devrimi'nden itibaren ve özellikle 19. yüzyılda, Avrupa toplumu gittikçe daha ihtiyatlı hale geldi. Giysilerin yaka düğmelerinin en yukarıya kadar iliklenmesi ve düzgün bir broş ile kapatılması gerekiyordu. Yaz mevsiminde bile kollar ve bacaklar kapalıydı ancak tüm bu kapanma, aynı zamanda beyaz kadınların cildinin, o zamanlarda içtenlikle el üstünde tutulan, değerli soluk ten rengini kaybetmesini önlemek anlamına geliyordu. Victoria dönemi İngiltere'sinde kadın bedeni bir yandan tabu ve diğer bir yandan takıntı haline geldi.[80]

19. yüzyılın sonunda Batı toplumu tereddüt içinde de olsa bağlarından kurtularak özgürleşmeye başladı. Kadınlar, adım adım yükseköğretimde yer almaya başladı. İlk etapta kendiliğinden oluşan kurallar, henüz tam anlamıyla yerleşmemişti. Dekolte ve çıplak omuzlar gece kıyafeti için ayrıldı. O zamandan beri dekolte, modaya alternatif olarak sürekli girip çıkıyor. Pek çok erkeğin, kadın göğüslerine takılı kaldığı dikkate alınırsa kadın pop yıldızları bundan yararlanıyorlar ve son zamanlarda bu konuyla ilgili bir belgeselde açıkça belirtildiği üzere bazı kadınlar çekici bir dekolte sayesinde her şeyi elde edebiliyor.[81] Zayıf olanların güçlerinin kötüye kullanılması insanlığın eğilimidir ve kadınlar sadece insani varlıklardır.

Tehlikeli el sıkışmalar

Çok eski zamanlardan itibaren insanlar, sağ ellerini birbirlerine uzatarak, el sıkışmayı barışçıl bir insani hareket olarak alışkanlık haline getirdiler. Bu jest, "Bana güvenebilirsin, görüyorsun,

elimde hiçbir silah yok ve kötü niyetim yok" anlamına gelmekteydi. Eğer, mademki bir el sıkışma, insanlar arasında barışçıl bir ilişki olduğunu doğrulamaktaysa o zaman neden reddedilsin ki? Birçok farklı bakış açısından yola çıkıldığında, kapatılmamış cilt ile birbirine temas edilmesi bütünüyle kusursuz ahlak için ciddi bir tehlike barındırmaktadır.

Gelenekçi Yahudiler için erkekler ve kadınlar arasında el sıkışması kesin olarak kaçınılmaz bir sonuca ulaşmamıştır ve bunun üzerine tartışmalar halen devam etmektedir. Bazıları, bunun kesinlikle yasak olduğu inancını taşımasına rağmen diğerlerinin iyi niyet ve görgü kurallarının olağan bir parçası olduğu konusunda kesin olarak hükme sahiptir. Bu konuda daha tarafsız ve ılımlı olanlar ise reddetmenin mahcubiyete sebep olabileceği durumlarda izin verilmesi gerektiğini savunuyor. Öyle ki bir kadının elini sıkmaya razı olmayanlar, cinsiyet ayrımcılığıyla suçlanabilir ve böylece Tevrat hakkında başkalarına olumsuz bir izlenim verebilir ve bu asla Tevrat'a yönelik iyi niyetli bir tutum olmaz. Yahudiliğin önemli geleneksel kitaplarından biri olan Kudüs Talmudu bu jeste izin veriyor. Diğerleri ise karşı cinsiyetten biriyle veya sadece bir erkek kardeş ve kız kardeşin birbirleriyle el sıkışmasına izin verilebileceğini iddia etmektedir.

Bir iş görüşmesi yaparken veya başka biriyle bir iş toplantısı yaparken nasıl davranmalı? Bu gibi durumlarda "erkekler ve kadınlar arasında içinde sevgi ve şefkat barındırmayan temasa" belirli koşullar altında izin veren Özel Gelenekçi tavsiye şöyle:

> *Hızlı bir el sıkışma, iş protokolü olarak varsayılabilir. Kaçınılmasının, netice üzerinde çok büyük ihtimalle güçlü bir olumsuz etkiye sahip olacağı sebebiyle, içinde sevgi ve şefkat barındırmamak zorunluluğu ile birlikte, el sıkışılmasına izin verilir. Bununla birlikte yine de Evethiva Üniversitesi hahamlarının adına yapılan açıklamada, bir kimse bir el sıkışmayla*

bütünen meşgul olmamalı ama daha da önemlisi bu sırada eli güçlü bir şekilde kavramamalıdır. Kişinin eli âciz kalmalı ve sanki diğer kişi bütün bu eylemi başlatıp tamamlıyormuş gibi olmalıdır. Bu sayede kendi eliniz masum bir seyirci olarak kalmalıdır. Bu şekilde davranmak utanç duymayı ve/veya iş anlaşması kaybını önlerken aynı zamanda Halaka (Yahudi Yasası) çerçevesi içinde kalmayı mümkün kılar.[82]

Erkeklerin kadınlarla el sıkışmayı reddetmesi ve bunun tersi insanların erotik heyecan sebebiyle duydukları korkudan çıkan bir düşüncedir. İslam'da aynı korku, "dokunmanın, bakmaktan daha kötü olduğu" inancına yol açar:

Allah'a ve elçisine inanan bir erkek için kendisinin hakkı olmayan veya onun mahremlerinden (kendi ailesinden) biri olmayan bir kadının elini tutmasına izin verilmez. Bunu yapan kişi kendisini haksızlığa uğratmıştır yani günah işlemiştir. Peygamber'e ithafen Ma'qil ibn Yassaar'ın anlattığına göre Allah'ın Resulü'nün (Allah'ın huzuru ve iyiliği onun üzerinde olsun) dediği gibi: "Hakkı olmayan bir kadına dokunmaktansa, kafasına demir çivi saplanmış biri olmanız, bundan daha iyidir." Allah'ın Elçisi (Allah'ın huzuru ve iyiliği onun üzerinde olsun) bu şekilde elini hiçbir kadının eline dokundurmadı. Bu harikulade, insanlığın en iyisi, Diriliş Günü âdemoğullarının lideri, kadınlara dokunmadı. Bu bağlılık yemininin başlangıçta eleverildiği gerçeğine rağmen. Peki onun (Allah'ın huzuru ve iyiliği onun üzerinde olsun) haricindeki diğer insanlara ne demeli? Giysi ya da benzerlerinin arasında olduğu gibi arada herhangi bir engel olsa bile el sıkışılmasına izin verilmez. Hadislerin de bahsettiği üzere buna izin veren de zayıftır.[83]

İranlı yüksek seviyede bir İslam din adamının benim elimi sıkmayı reddettiği Londra ziyaretim sonrasında Hollandalı Müslüman –el sıkışmayla hiçbir problemi olmayan– bir arkadaşım bu davranışın ardında yatan sebepleri şu şekilde açıklamıştı: "Bir erkeğin, bir kadının elini sıkması sırasında, aşırı gelenekçi bir Müslüman, bu şekilde doğrudan dokunuşun, kan akışı yoluyla doğrudan kalbe ulaşacağına ve hemen şeytanın ilham verdiği ahlaksız bir arzuya yol açacağına inanmaktadır." Londra'da tanıştığım el sıkışmayı reddeden bu kişi, neredeyse büyükannesi olacak yaşta bir kadınla bile bu riski göze alamadı.

Geçtiğimiz 40 yıl boyunca Afrika'da, Sahra'nın güneyinde, yaşadığım veya seyahat ettiğim her yerde insanlar her zaman el sıkışmalarına büyük önem verdiler. Birinin uzattığı eli reddetmek, birinin dokunuşunu reddetmek veya istememek anlamına gelerek karşı tarafa bir şekilde güven duymama belirtisi olarak tanımlandı. Günümüzde, bu güven göstergesi bazen tersine dönerek, 1970'li yıllardan beri çeşitli Afrika ülkelerinde aktif olan ve ölümcül bir cinsel iktidarsızlık korkusunu kışkırtan penis kapkaçı ile ilgili rivayet ve söylentiler sayesinde adeta bir kâbusa dönüşmektedir. Penis kapkaçı ile ilgili sokaklardaki söylentiler susturulmuş veya bertaraf edilmiş olabilir ancak sonra beklenmedik bir şekilde zaman zaman yeniden alevlenerek, şehir merkezlerinde, kalabalık pazaryerlerinde veya aşırı yüklü bir toplu taşıma aracında (Nijerya 1975) büyük bir siyasi toplantı sırasında (Kamerun 2004) veya cuma namazı sırasında camide (Senegal 2008) inanılmaz kargaşaya neden olmuştur.

Dolayısıyla, sihre inananlar için basit bir el sıkışma, bir erkeğin cinsel gücünü sadece büyük ölçüde ya da tamamen yok etme gücüne sahip olmakla kalmayabilir. Hatta bazılarına göre, bütün penisin gizemli bir şekilde ortadan kaybolması için bile yeterlidir. Bu olağandışı hırsızlığın sebebi, tanınmadık bir insanın, genellikle şeytani niyetlerle yönlendirilen bir erkeğin el sıkışma

sırasındaki büyülü dokunuşuna atfedilir. Geçtiğimiz on yıllar boyunca, Afrikalıların erilliğine karşı doğrudan bir tehdit nedeniyle kontrol edilemeyen bir panik birçok defa salgın boyutlarına ulaşmış, karşılığında hiçbir savunma olanağının bulunmadığı suçlamalar yapılmış ve hatta bazı durumlarda, sonucunda korkunç linç çetelerinin belirmesine neden olmuştur.[84] Kişinin erkekliğini kaybetmesi düşüncesi eski insani alışkanlığı olan el sıkışmanın ciddi biçimde bozulmasına neden olmaktadır.

Batı dünyasında 20. yüzyılın sonlarına kadar el sıkışma konularındaki görgü kuralları daha az çekinceli değildi. Bazen tersi de oldukça karmaşık hal alıyordu. Bu kurallar sadece iki cinsiyet için değil aynı zamanda farklı dereceler ve pozisyonlar için de farklıydı. Ünlü *Emily Post'un Görgü Kuralları*, Batı'ya ait el sıkışmayla ilgili kuralları genel bir değerlendirme kapsamında sundu:

> *Beyefendiler birbirleriyle tanıştıklarında her zaman el sıkışırlar. Eğer eldiven giyiliyorsa önce sağ eldiven çıkartılmalıdır. Bir beyefendi, bir hanımefendiyle tanıştığı zaman –ki bu hanımefendi beyefendinin ortak arkadaşları tarafından uzun zamandır duyduğu biriyse– hanımefendi bazı durumlarda elini uzatır ama elinde eldiveni varsa çıkartmaz. Lakin bütünüyle yabancı birine her zaman el uzatmak veya uzatmamak bir hanımefendinin kendi inisiyatifine bağlıdır. Öte yandan eğer beyefendi elini uzatırsa bunu görmezden gelmek hanımefendi adına kabalık olur. Hiçbir şey doğal dostluk ve samimiyet içinde yapılan bir teklifin terslenerek reddedilmesini onarmaya çalışmaktan daha kötü olamaz. Safkan asil bir hanımefendi, onurlu bir eli sıkmayı –hatta bu durum temiz beyaz eldivenlerini bir kömürcünün eliyle kirletme riskini taşısa bile– reddetmemelidir.*

Erkekler için bir hanımefendi ile el sıkışmadan önce sağ eldivenlerini çıkartmalarına yönelik farklı belirlemeler mevcuttur. Birbirini tanıyan insanlar bir araya geldiklerinde el sıkışırlar. Zaman zaman el sıkışma kurallarına yönelik bazı ilginç yansımalar ortaya çıkıyor:

Bir el sıkışma genellikle iki yabancı arasında bir beğeni ya da rahatsızlık hissi yaratır. Deniz yosunu serpintisi ya da küçücük bir puding gibi olan uzatılmış "kemiksiz" bir eli kim sevmez? Bir kimsenin elini, gülünç ve anlamsız bir gösteriş ile yukarı kaldırmak ve sanki havada asılı kötü kokuları bertaraf ediyormuş gibi şiddetli bir şekilde yana doğru sallamak, aynı oranda can sıkıcı ve rahatsız edicidir. Hangi kadın, elinin mengene gibi kavranarak, yüzüklerinin tenine batması ve tüm parmaklarının geçici olarak felç geçirmesinden ürkmez? Düzgün el sıkışma kısa tutulur. Bu sırada güç ve sıcaklık hissi olmalı ve önünde eğilme sırasında olduğu gibi kişi aynı zamanda elini tuttuğu kişinin yüzüne bakmalıdır.

Bu noktada, gelenekçi Yahudi ve İslami yaklaşımlar karşılaştırıldığında aralarında gözle görülür farklılıklar vardır. İlkinde sıkıca kavramak yoktur. Sonrakinde yüze doğrudan bakmak söz konusu değildir. Gelenekçi Yahudiliğin ve İslam'ın kuralları dahilinde akla gelmemiş bir dokunuş şekli olarak tanıdıklar ve yabancılar arasında bir fark olmasına rağmen, kurallar uyarınca, yabancı bir kimsenin, bir kadının elini öpmesine izin verilir. Yine de Batı kurallarının mirası açıkça, bir kadının bir erkeğe göre daha fazla pasif davranışı gerekliliğinde ısrar ediyor:

Evli bir kadın, elini bir yabancıya uzattığı sırada erkeğin onun elini kaldırıp dudaklarına götürmesine alışkın olmasından dolayı her zaman kolunu ve parmaklarını gevşetir. Ancak

gevşetilmiş bir el, ıslak bir bez parçası anlamına gelmez. Bir el pasif olsa bile hayat dolu olmalıdır. Bir kadın, sadece tanıdığı bir erkeğin elini sıkmasına her zaman izin vermeli ama kendisi asla onun elini sıkmamalıdır. Kadın, çok eskiden tanıdığı bir erkeğin elini ancak onun kadının elini kavradığı kadar sıkı olmamak kaydıyla daha kararlı bir şekilde kavrayabilir.[85]

Batı kültüründe, 1920'li yıllarda esip gürleyen bu gibileri ve diğer görgü kurallarından geriye ne kaldıysa uzatılan bir elin reddedilmesinin hakaret olarak kabul edilmesi günümüzde yaşamaya devam ediyor.

Soyunma ve hayal gücü

Diğer insanların sıra dışı kıyafetlerini "iffetsiz" olarak etiketlemeye meyilli olabiliriz. Ancak giyim, ahlakı artırmak için şart değildir. Alışkanlık olarak çıplak dolaşan insanlar arasında yaşayan antropologlara göre bunun aksi yönde etkisi bile olabilir. Günlük yaşamda bedenlerinin kapatılmasından rahatsızlık duyanlar, belirli birtakım kutlama törenleri ve bereket dansları sırasında cinsel heyecanı artırmak için süslemeli giysiler giyebilirler.

Kıyafetin daha yaygın olduğu daha sonraki durumlarda ve ilk olarak kadınlara izin verilmiş ve daha sonra kıyafet giymeye mecbur kalınması neticesinde, giyinmeye yönelik insani tepkilerin temel belirsizliği kendini hissettirmeye başlamıştır. Çünkü kadın bedeninin örtülmesi erkeklerin cinsel arzularını azaltmamış fakat aksine gerçekte bunları artırmıştı. Etin çağrısının üstesinden gelmeye ve onu geçersiz kılmaya çalışan insanlık, kıyafetlerinden dolayı yaşayan tüm canlıların en erotiklerinden biri haline geldi.[86]

Bedenin örtünmüş bölümlerinin esası dikkate alındığında, kapalılığın ardında ne olduğu merak edilir ve bir kadının bedeni ne kadar çok kapanırsa o zaman fanteziler de o derecede artar. Çünkü insanın hayal gücü bilinçsiz arzuları, hayalleri ve fantezi görüntüleri kendi bedeninde ve başkalarının üzerinde yansıtma eğilimindedir. Kadınların kendilerini tam olarak örtmelerini gerektiren kültürlerde, erkekler kendi hayal güçlerini geliştirirler.

Örneğin, kapalı bir bedenin kıllı olup olmadığı, kadının kalçalarının sert ya da yumuşak olduğu nasıl öğrenilebilir? Ve giysilerinin altında, bir kadının sütun gibi bacakları olup olmadığı hakkında hayalleriniz var mı? Bedenin büyük oranda kapatıldığı her yerde bilinçli ya da bilinçsiz olarak, arzulu bakış, en kapalı kısımların çekiciliğine doğru harekete geçmeden önce ilk olarak yüze yönelir.

"Kıllı bir yüz, kıllı bir vajina demektir" özdeyişi Şilili Mapuçelere aittir. "Bir kadının ağzı çıplaklıktır" sözü bir Yahudi Talmud düşüncesine aittir. Yani kapalı bir ağız "kapalı vajina"ya eşittir anlamına gelir. Bunun tersi olarak, açık bir ağız, ahlaksız bir davette bulunan "açık bir vajina"ya denk gelmektedir. Bir kadının ağzını açtığı sürece erkeği harekete geçirmesi tehlikesi söz konusu olduğundan bu düşünce doğrultusunda iffetli kadınların dudaklarını kıstırmaları daha doğru bir seçenek olarak görünmektedir.[87]

Etiyopya'da yaşayan etnik bir topluluk olan Oromoların bir özdeyişine göre: "Bir kızın güzelliğini, topukları ortaya çıkarır." Kadınların genellikle çorap giymediği Afrika'da erkekler, çarşaf ve peçe ile örtülü bir kadının yaşlı olup olmadığını çıplak ayaklarına bakarak anlarlar. Kenya'nın sahil kesiminde bulunan Mombasa'da büyümüş olan Müslüman arkadaşım Zera, kendisi ile birlikte Nairobi'de kaldığım zaman bana, bizzat kendi

yaşadığı deneyim sayesinde bunu bildiğini anlatmıştı. Zera'nın annesi, henüz genç bir kız olduğu zaman, siyah çarşaf ve peçe taktığı halde, bu giydiklerinin, erkeklerin kalçalarına çimdik atmasına engel olamadığını söylemiş. Çünkü, erkekler, onun yaşını ayaklarına bakarak tahmin edebiliyor ve bunun neticesinde çimdiklemeye değer olup olmadığı sonucuna varabiliyorlarmış. Fas, Cezayir ve Tunus gibi ülkelerde insanlar bu düşüncenin aynısını şaka yollu bahsederek onaylıyor: "Güzel ayaklı bir kadın için peçe takmak mantıklı değil."

Kadınların kapalı olmayan ayakları ve ellerinden erkekler hızlı bir şekilde kapalı bölümler hakkında erken sonuçlara varmakta. Eğer bir kadının yüzü toplumsal alanda görülebiliyorsa, ağzını, dudaklarını, dilini, burnunu, çenesini, boynunu ve beden hatlarını dikkatle incelerler. Arap geleneğinde de açık yüzler sayesinde, kapalı vajinalar hakkında çok fazla bilgi derlenebilir:

> *Küçük bir kırmızı ağız ve sert dolgun göğüsler, dar ve sıcak vajinayı, hassasiyetin tükenmeyen kaynaklarını ve yüksek aklı gösterir. Büyük bir ağız, olağanüstü bir vajinanın olduğunu açığa çıkartır ve bunun tersi de doğrudur. Kırmızı ya da kısa bir dil, kesin olarak nemli ve soğuk vajinanın işaretidir. Büyük burun delikleri, doyumsuz bir vajinanın göstergesidir. Küçük bir çene vajinanın bir erkeğin arzulayabileceği kadar dar olduğu hakkında fikir verir. Kalın boyna sahip şişman bir kadından kaçınılmalıdır. O bacakların arasında içinin doldurulması zor olan devasa bir vajina gizlemektedir.*[88]

Bu açıklayıcı kitabın yazarı Fatna Sabbah, görünürdeki bu belirtilerin ne kadarının gizlenmiş gerçeğe uyduğundan bahsetmez. Ve doğal olarak elbette, kapalı erkekliğin gücü veya

boyutlarına yönelik göstergeler olarak ağızlara, dillere, boyunlara, burunlara veya sakallara herhangi bir gönderme yapılamadığından tümüyle eksiktir. Bu durumun mantıklı tek açıklaması, kadınların "açık vajina" sinyali vermemek için susmaları gereken kültürlerde bu sebepten dolayı bu tür değerli bilgilerin kaybolduğudur.

Birçok gelenekte, kadın heyecanı, varsayılan yıkıcı etkilerine karşı onaylamamış ya da uyarılar almıştı ve birçok kadın, en sonunda kendi şehvetlerinin kabul edilemez ve uygunsuz bir duygu olduğuna inandı. Erkek heyecanını kısıtlamak ve indirgemek için, kadın bedeninin ya da belirli (değişken) kısımlarının tehlikeleri bu nedenle sürekli olarak vurgulanmıştır. İçinde bulunulan çağ, kültür ve din ne olursa olsun, kapatılan ya da kapatılmayan her beden parçasına bir anlam yüklenebilir.



Dudak diskleri takmış Botokudo ailesi, 1830

Brezilya'da yaşayan Botokudo halkı çıplaktı ama erkekler ve kadınlar dudak diskleri olmadan toplum içinde hiç görünmezlerdi. Tahiti ve Tonga'da insanlar giysiler olmadan dolaştılar ve bedenleri üzerinde dövmeler olduğu sürece bu uygun

karşılanırdı. Bazı insanlar arasında dizler, bazılarında ise göbek deliği gösterilmezdi. Alaska'da kadınlar, dudakları piercing olmadan görülmekten utanıyorlardı ve Afrika'da utanç bazen kalçalar üzerine yansıtılıyordu.



Kalça örtüsü, Kagoro (Nijerya), 1900'lü yıllar

19. yüzyılda Avrupalılar bacaklara karşı özel bir duyarlılığa sahipti. Oysaki bazı Müslümanlar, bir kadının yüzünün evin dışında her zaman kapalı kalması gerektiğine inanmaya devam ediyor. Ortadoğu'da bulunan birçok Avrupalı gezginin belirttiği üzere:

> *Tarlada çalışan bir Arap köylü kadın, üzerinde peçesi olmadan görüldüğünde, eteğini başına geçirir. Bu sayede, Batılı düşünce yapısına göre, bedeninin çok çok daha utandırıcı bir parçasını gözler önüne serer.*[89]

Tutucu Yahudi ve İslami geleneklerde, erkekler her zaman, kadınların ayakları ile kadın saçlarıyla olduğundan daha az sorun yaşarken; Avrupa'da Victoria döneminde ise kadınlar çevrelerinde karmaşaya sebep olmamak için bir an için bile olsa ayak ya da topuklarını gösteremediler. Eski Çin'de, bir kadının çorap giymemesi, Japonya'daki bir kadının ensesinin kapatılmaması ile aynı derecede ayıp ve utanç vericiydi.[90]

Erkekler her yerde birbirlerini, annelerini ve oğullarını, her iki cinsin iffet ve erdemini baştan çıkartarak tehlikeye sokan kadın bedenine karşı uyarırlar. Çıplak kadın kolları ya da göğüsleri, onlara alışkın olanlar için özel bir ilgi odağı değildir. Fakat bedenin bu kısımlarını görmek, kapanması gerektiği düşüncesiyle yetiştirilen birilerinin keyfini kaçırır. Her şeyin en ince ayrıntısı hesaba katıldığında, erkeklerden farklı olarak, kadınlar hakkında oluşan imaj, sanki onların kendi fizikselliklerine kademeli olarak indirgenmiş ve hepsinden önemlisi asıl olarak buna göre yargılanmış gibi görünmektedir.

İnsan mı yoksa canavar mı?

Büyük Ayaklı Bir Kadınla Asla Evlenmeyin adlı kitabım Arapçaya tercüme edilerek yayımlandığında, Mısır ve Fas'a davet edildim. Kahire'deki konuşmalarımdan sonra "Sfenks'in karşısında yaşıyorum" diyen öğrencilerden birisi, beni, iki arkadaşıyla birlikte Giza piramitlerini ziyaret etmek için davet ettiler. Birlikte öğle yemeği yerken, neden başörtüsü taktıklarını sordum. Birisi bunun nedeni olarak, dininin gereği olduğunu ve aynı zamanda bu sayede kendisinin peşinden koşan adamlar tarafından taciz edilmesinin engellendiğini söyledi. İkincisi, bir başörtüsü takmanın bu açıdan çok bir fark yaratmadığını,

ancak ailesinin gereksiz bulmasına rağmen, hemen hemen tüm arkadaşlarının giymesinden dolayı artık giymeye başladığını söyledi. Üçüncüsü şöyle dedi: "Mesele, hepimizin bildiği gibi erkeklerin canavar olmasından kaynaklanmaktadır. Kendilerini kontrol edemiyorlar, bu onların doğasında var ve bu yüzden başlarımızı örtmemiz gerekiyor."

Bir şekilde aklım karışmıştı ve şöyle dedim: "Bir dakika bekle, beş erkek kardeşim, bir kocam ve birçok iyi dostum var. Hepsi de harika insanlar ve yakında babanla çay içeceğiz. Onun bir canavar olduğunu ileri sürmüyorsun, değil mi?" Güçlü bir şekilde başını salladı, hayır, tabii ki böyle değildi. Şehirde her gün sürekli karşılaştığı deneyim sonuç olarak kendisinin erkek iradesi hakkında şiddetli bir şekilde şüphe duymasına sebep olmuştu. Diğer ikisi de güldü ve bir tanesi şöyle dedi: "Bana öyle geliyor ki, laf atan ya da dokunmaya çalışan erkeklerin tümü her zaman Mısırlılar ve asla yabancılar değil. Belki de başörtülerimizi çıkartmalı ve bu adamları yeniden eğitmeye çalışmalıyız." Ve bir an durduktan sonra şöyle devam etti: "Biliyorsunuz, bugünlerde kültürel kimliğimiz hakkında çok fazla konuşuyoruz, ama bunu, can sıkıcı sorunun çözümüne bir katkı olmaktan ziyade sorunu katkı yaparak artıran bir parçası olarak görüyorum."

Uzun bir süre boyunca bunun hakkında konuştuk ve bu üç kız birkaç şey üzerinde uzlaştılar. Erkekler kendi iradelerini kontrol etmedikleri sürece, kadınlar kendilerini güvende hissedemez. Ancak bunun tersi de geçerli değil midir? Bütünüyle eksiksiz bir kapanma, Kuran ve İslam geleneğinin söylediklerinin haricinde konunun anlamı farklılaştığından, 6. bölümde göreceğimiz üzere, kadınların diğer cinsiyetin irade kontrolüne çok az güven duyduğunu göstermektedir. Kızlar neticede, kadınların kendilerini güvende hissettikleri bir ortamda başörtüsünün gereksiz olabileceği, ancak bu güvenliğin bulunmasının

zor olduğu toplumlarda ve durumlarda ise başörtüsü takmanın bazı yardımları olabileceği konusunda ortak bir sonuca vardılar. Bu tartışma 2008 yılında gerçekleşmişti.

2014 yılında Mısır'da cinsel tacize karşı yeni bir yasa çıkarıldı. Yasanın kapsamında, başkalarını takip ederek veya sözlü ya da fiili hareketler aracılığı ile cinsel çağrışımlar içeren kelimeler veya hareketlerle başkalarını taciz edip suç işleyen kimselere karşı, bu sebeplerden ötürü ağır cezalar tatbik edilmesi söz konusuydu. Ve bu yasayı ihlal edenlerin, bir yıldan on yıla kadar hapis ve hatırı sayılır derecede para cezası ile karşılaşmayı göze almaları gerekiyordu. Yeni yasanın yürürlüğe girmesinden sonra ilk ceza, bir metro istasyonunda bir kadına kıyafetinin uygunsuz olduğunu söyleyen, yirmili yaşlarındaki bir adama uygulandı. Kadın, bu adama karşı dava açtı ve adam cinsel tehditten suçlu bulunarak bir yıl hapis ve yaklaşık 1000 avro para cezası ödemeye mahkûm edildi. Verilen cezanın biraz fazla olduğu düşünülebilir... Ancak Birleşmiş Milletler'in 2013 yılında yaptığı araştırma sonucuna göre, Mısırlı kadınların %99,3'ü cinsel tacize uğramış olup ve bu vakaların %96'sı özellikle sokaklarda istenmeyen dokunma kapsamında fiziksel tehdit içerir.

İlginç olarak, eski zamanlarda Akdeniz bölgesinde erkekler arasında irade kontrolü hakkında tamamen farklı görüşleri vardı. Örneğin, Antik Yunan'da, kendi kaynaklarından aktarıldığı üzere, erkekler, iffetli davranışa yeterliliği olan tek cinsiyetti. Aristoteles dahil birçok kişi tarafından paylaşılan bir düşünce dizisi uyarınca, kendilerinin aklı başında irade kontrolleri sayesinde erkekler etkin bir biçimde ani ve doğrudan şehvet tatminine karşı direnebilirdi. Kadınların, kendilerini kontrol edemediklerine ve bu nedenle otoriteye tabi tutularak dışarıdan kontrol edilmeleri gerektiğine inanıyorlardı. Onların varlıklarının temelini oluşturan hayvani doğaları gereği, kızların erken

çocukluk dönemlerinden itibaren ehlileştirilmesi ve kapalı kapılar ardında tutulmaları gerekiyordu. Onların ilk eğitimlerinin, Yunan sözlü ve yazılı geleneklerden iffet örnekleri eşliğinde sunulması gerekiyordu[91] *Odyssey* (18:206-210). Penelope'nin iffetini örnek göstererek övgüde bulunur. O, sadakatle kocasının dönüşünü bekler ve etrafında toplanan birçok talibinin önerilerini reddeder. Metnin akışı içinde, onun bir erkek topluluğunun varlığını hissettiği anda, iffetli bir şekilde kendisini örttüğü ifade edilir:

Sonra, iyi aydınlatılmış odasını terk ederek, aşağıya indi.
Yalnız değildi; iki kadını arkasında onu yakından takip etti.
Bu ışıldayan kadın, bir kez taliplerinin varlığını kavradığı anda
ışıldayan örtüsünü yanaklarından indirerek
sağlam çatıyı kaldıran bir kolonun olduğu yerde o an durakladı
sadık hizmetçilerinin her birini, durduğu yerin her iki tarafına dikti.

Aristokrat Yunanlı kadınlar bütün hayatlarını evlerinin içinde yaşadılar, tam anlamıyla (Aristo'nun belirttiği gibi): "Gölgelerin içinde, yüzleri doğrudan bakıştan saklanmış, diğer erkeklere bakışları engellenmiş, düğün günlerine kadar hiçbir erkeğe doğrudan bakmadılar, doğrudan kocasının gözlerine baktıklarında uygunluğunu ifade ettiler."[92]

Bu tanınmış Yunan filozofunun fikirleri, çok uzun bir süre otoriter kalmaya devam etti ve Avrupa'daki teologlar, filozoflar ve şairlerin çalışmalarında; ortaçağdan itibaren iffet idealleri popüler ve yaygın olarak tartışılan bir konu haline geldi.

Notlar

[57] Roland Barthes, *Metnin Keyfi*, çev. Richard Miller. Londra: Cape 1975: sayfa 9.

[58] Örneğin, Flügel'in inandırıcı bir şekilde savunduğu gibi.

[59] Milner sayfa 251, Medusa'nın taşa çeviren gözleri, Oedipus'un gözü gibi örneklere atıfta bulunur, aynı zamanda Stendhal veya Proust gibi yazarları tartışır.

[60] Mozzani 1995, *Batıl İnançlar Kitabı*, sayfa 1246-1249; Garry ve El-Shamy 2005: 140. sayfa devamında; Westermarck 1926, cilt I, Bölüm VIII.

[61] Bkz. *Asla Büyük Ayaklı Bir Kadınla Evlenme*, 2004: 28. sayfa sonrası.

[62] Sayid Saeed Akhtar Rizvi 1992: 12. sayfa sonrasında, bu ve diğer metinleri İslami gelenekler veya hadislerden alıntılanmıştır; ayrıca bkz. Müftü Zaferruddin Miftahi 1993: sayfa 198.

[63] L'Engle sayfa 94; Wolfthal sayfa 43-44.

[64] Molly Myerowitz Levine, *Eski Akdeniz Saçının Cinsiyetçi Dilbilgisi*, Eilberg-Schwartz ve Wendy Doniger, "Başıyla Birlikte Kapalı." *Mitler, Dinler ve Kültürde Kadınlara Ait Kimliklerin Reddedilmesi*, s. 106. Ayrıca Miles, 48. sayfa sonrası.

[65] Stol sayfa 21.

[66] Stol sayfa 22. Ayrıntılı bir yorum için, Leiden Üniversitesi'nden Assyriolog Theo Krispijn'e teşekkür ederim. Ayrıca bkz. Charles Letourneau bölüm XV.

[67] Hintçe bir kelime olan ghoonghat aynı zamanda ghunghat olarak da yazılır. Sushila Singh, Banaras Hindu Üniversitesi, Varanasi, röportaj 2 Kasım 2001, http://www.haddonfield.k12.nj.us/hmhs/academics/english/Women'sRightsinIndia.htm.

Leiden Üniversitesi endoloğu Dr. Herman Tieken'e teşekkürlerimle.

[68] Aynı eserde.

[69]http://traditions.cultural-china.com/en/15Traditions2646.html. İlk iki kişinin erkek ve kız kardeşi olması, neden cinsellik yaşamaya cesaret edemediklerini açıklıyor. Ensest, çoğu kültürde ciddi bir tabudur. Hikâyenin önceki versiyonlarında başlangıçta sadece Nüwa vardı. Sarı kilden insanı kendi elleriyle yapan dişi tanrıçaydı. Eski versiyonda Fuxi'ye ihtiyaç yoktu. Bkz. *Çin'in Yaratılış ve Köken Efsaneleri*, 2011.

[70] Francis Rennell Rodd, *Peçe Toplumu*. Londra: MacMillan, 1926.

[71] Bkz. Peçenin Kısa Hikâyesi: http://compilhistoire.pages-perso-orange.fr/voile.htm.

[72] NRC-Handelsblad 2, 2 Temmuz 2014.

[73] Kişisel bilgiler için sinologlar Kristofer Schipper ve Witt Idema'ya teşekkürler. Ayrıca bakınız: http://en.wikipedia.org/wiki/Women's_clothing_in_China#mediaviewer/File:Court_Ladies_of_the_Tang.jpg.

[74] *Yeraltı Mekaniği* (Denis Bruna tarafından düzenlenmiştir) sayfa 32.

[75] Guillaume de Lorris ve Jean de Meung, *Güllerin Romantizmi*, çev. Charles Dahlberg, 1971. Princeton Üniversitesi Yayınları, sayfa 230. Çin'de de göğüsleri bağlamak yoluyla düzleştirmek alışkanlığı vardı.

[76] 2013'te Paris'teki Dekoratif Sanatlar Müzesi'nde Yeraltı Mekaniği sergisinde de görülebileceği gibi.

[77] Cecil Willett ve Phyllis Cunnington, *İç Çamaşırın Tarihi*, 1981.

[78] Orijinal başlık: De l'Abus des nuditez de gorge (1677). Özlü sözler İngilizce çevirisinden gelir, sayfa 3-4. Ayrıca bkz. *Bolonya*, 1986: 60. sayfa sonrası.

[79] *Bolonya*, Aynı eserde sayfa 66.

[80] Monique Canellas-Zimmer, *Moda Hikâyeleri*, Aquitaine dosyaları-2005, ayrıca bkz. http://fr.wikipedia.org/wiki/D%C3%A9collet%C3%A9#cite_note-bain-20

[81] VPRO *Metropolis*-Göğüslerle ilgili belgesel http://www.uitzendinggemist.nl/afleveringen/1270655.

Bkz. Çin'de sutyenin ilginç tarihi: http://traditions.culturalchina.com/en/15Traditions12412.html

[82] Cf. http://en.wikipedia.org/wiki/Negiah#cite_note-30#cite_note-30

[83] http://islamqa.info/en/21183

[84] Daha fazla detay için bkz. *Seks Hırsızları: Bir Afrika Söylentisinin Antropolojisi*. Paris: Seuil, 2009.

[85] Emily Post, Toplumda, iş dünyasında, siyasette ve evde, etik kurallar (1922). Londra: Funk ve Wagnalls Şirketi, 1922, . https://www.gutenberg.org/files/14314/14314-h/14314-h.htm

[86] James Laver sayfa 10; Lawrence Langner, *Kıyafet Giyilmesinin Önemi*. Londra: Constance 1959, James Laver sayfa 12'den alıntı.

[87] Eilberg-Schwartz ve Wendy Doniger, *Delaney*, sayfa 68 ve *Başı Kapalı: Mit, Din ve Kültürde Kadın Kimliğinin Reddedilmesi*, 1995: sayfa 54.

[88] Fatna A. Sabbah sayfa 25-26.

[89] Laver, sayfa 9.

[90] Flügel sayfa 67; James Laver, sayfa 9; *Encyclopaedia Britannica*, Berting 25. sayfa sonrasından alıntı.

[91] Blaffer Hrdy, 261. sayfa sonrası.

[92] Blaffer Hrdy sayfa 262; http://classics.mit.edu/Aristotle/politics.mb.txt; Susan L'Engle sayfa 89-91; Aristo, Politika, 1260a 20-4; 1277b 20-4

4. İMKÂNSIZ BİR UZLAŞI

İlk atalarımız için, üstelik kıyafetleri olmadığında bile bilinmeyen bir ihtiyaç olan kıyafetler, insanın zaman içinde oluşan, gösteriş yapmaya yönelik ihtiyacının temel bir göstergesi haline geldi. İnsanlar, bedeni örtmenin, kendi kusurlarını gizlediği sırada aynı zamanda kendi güçlü yönlerini vurguladığının farkına vardılar. Kıyafetler, yavaş yavaş iffet nedenlerinden dolayı bedenin bazı bölümlerini gizlemeye başladı ve bu nedenle her ne kadar iffet göstergeleri oldukça değişken olsa da bedeni örtmek, teşhir eğilimi ile iffet eğilimi arasındaki karşıtlıkla baş etmek zorunda kaldı.[93] Aşırı kapanmaya karşı olduğu kadar az kapanmaya karşı da alevlenen şiddetli protestolar, birçok insanın, diğer insanlara hoşnutlukla taviz vermekten uzak olduğunu akla getirir.

İffet ve şehvet

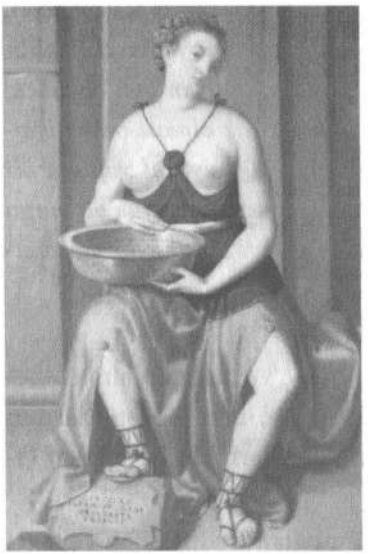
Hikâyeler ve imgeler, insanların iffet ve şehvet hakkında nasıl düşündüklerini yansıtır. Şehvet, esas olarak, çoğunlukla cinsel ihtiyaca yönelik bir arzunun tatmin edilmesine karşılık gelirken, iffet, en azından buna yönelik belirlenen kuralların

haricinde, bu arzudan vazgeçmekle ilgilidir. Kilise'de, yedi erdemin ilk sırasında olanı iffetti ve buna karşılık gelen yedi ölümcül günahın ilk sırasında şehvet gelmekteydi.

Hıristiyanlıkla ilgili anlatılan hikâyelerde, İffet, ezeli rakibine karşı kendi iradesine hâkim olan bir karakter olarak tasvir edilmiştir. Şair Prudentius, (MS 348-405), ortaçağın en popüler Latin şiirlerinden biri olan Psychomachia'da (Ruhların Savaşı-Psikomanya) bu ikisi arasındaki ölümcül mücadeleyi anlatmaktadır. Heyecan verici bir mücadele sırasında, Şehvet, elinde yanan bir meşale ile İffet'e saldırdı ancak İffet, kılıcıyla karşılık vererek, Şehvet'in elinde tuttuğu meşaleye isabet ettirmeyi başardı ve elbette zafer kazandı.

Şehvet, iffet ve bekâret kavramları, geç ortaçağdan gelen imgelerde de bulunabilir. Bir Katolik hikâyesinde, bakire Tuccia, Roma'daki Forum'da tanrıça Vesta'ya hizmet etti. Tuccia ahlaksızlıkla suçlandı ve böylesine rezil bir davranıştan dolayı Vestal bakiresi ölüm cezasına çarptırıldı. Neyse ki, tanrıça, kadın hizmetkârının iffetini mucizevi bir şekilde kanıtlayabildi. Londra'daki Ulusal Galeri'de, Giovanni Battista Moroni'ye ait (MS. 1555) bir İtalyan Rönesans tablosu, iffetin bu kanıtını tasvir ediyor. Erdemli Tuccia; kolları, omuzları, göğüsleri ve alt bacakları çıplak ancak sandaletli olan sağ ayağı, üzerine Latin bilgeliğine ait "İffet, utancın karabulutlarından yükseliyor" özdeyişinin kazınmış olduğu bir taşa dayalı olduğu halde, bedeninin büyük bir kısmını cömertçe sergilemektedir. Kanıt olarak resimde Tuccia'nın kucağında su dolu bir kevgir bulunmaktadır. Ayrıca bu örnek gösterilen bakirenin erdemleri o kadar su geçirmezdir ki bu deliklerden hiçbir sıvı sızmaz (Resim-11). Diğer kadınlar aynı mesajla kendilerini ilişkilendirilmeye öylesine hevesliydi ki birçok kadın iffetlerinin sembolü olarak kendilerinin bir elekle tasvir edilmesini istemişti. Hatta, elinde kevgiriyle birlikte erdemli bir şekilde giyinmiş olan, Bakire Kraliçe

I. Elizabeth'e ait 16. yüzyıl sonlarında yapılmış bir dizi tablo bile mevcuttur (Resim-12).



Resim-11: *Tuccia'nın iffet kanıtı: Su dolu kevgir, 1555*



Resim-12: *Tuccia gibi kevgiriyle birlikte Bakire Kraliçe I. Elizabeth portresi, 1583*

İffet, sadece Avrupa'da kadınlar ve kızlar için değil, aynı zamanda, Avrupa'nın haricinde dünyanın diğer bölgelerinde de azımsanmayacak bir değere sahipti. Çin'de, geleneksel bir özdeyiş, "Açlıktan ölmek, küçük bir felakettir, iffetinizi kaybetmek büyük bir felakettir" diye belirtmektedir. Bu kural uyarınca, bir kız tüm hayatı boyunca sadece bir kişi, o da kocası olmak şartıyla çıplak görülebilirdi. Bu kural aynı zamanda, örneğin ailesinin evinin bahçesinde soyunurken, kızın süs havuzuna düşürdüğü yelpazesini aradığı sırada olduğu gibi, masum bir kıza yabancı birinin yanlışlıkla bakması için de geçerlidir. Bir

yabancı tarafından istemsiz olarak çıplak görülen bir kızın konusu, bir ülkede inanılmaz derecede popüler hale geldi:

> *Üç bin yılı aşkın süredir kayıt altına alınmış olan modern zaman öncesi Çin tarihinde başından sonuna kadar belirtildiği üzere üst sınıf Çinli erkeklerin ve kadınların gün boyunca, evin içinde ve dışında tam olarak giyinik olması bekleniyordu. Bu, Çin'in erken dönem felsefesinde, siyasal yapının bir parçası olan tekstil dokumacılığının önemine büyük bir vurgu yapmıştır, şöyle ki; eğer barbarlar ciltleri üzerine dövme yapıyorsa, Çinliler tamamen desenli kıyafetlerle giyinmiştir.*[94]

Tersine, kıyafetsiz görünmek, utanç ve mahcup olma sebebiydi. İnfaz edilmeden önce suçluların, insanlık onurlarının adına son kırıntısından mahrum kalmaları için, kıyafetleri çıkartılırdı.

Eski bir hikâyeye göre, daha sonradan Budist refah ve merhamet tanrıçası olan Guanyin, bir prenses olarak geçirdiği tüm hayatı boyunca, bir Budist rahibe olmak ve ruhunu kurtarmak istemesinden dolayı evlenmeyi reddederek imparator olan (ve bir oğlu olmayan) babasını kızdırdı. Babasını, kendisini, çıplak ve kelepçeli bir halde sanki mahkûm edilmiş bir suçlu gibi toplumun önünde teşhir edilmesine zorlayarak ve bu sayede onun hiç kimseye açılmamış bedenini herkesin gözlerine maruz bırakacak derecede umutsuzluğa sürükledi. Ama bu aşağılama bile onun fikrini değiştirmesine engel olmamıştı; nihayetinde idam edildi ve sonrasında ilahlaştırıldı.[95] Bir tanrıça olarak Guanyin, merhametli ve cömerttir, tehlikelere karşı korur ve Doğu Asya'da halen birçok kişi tarafından kendisine yakarılır ve dua edilir (Resim-13).



Resim-13: *Gururlu Guanyin tanrıça oldu, Thai tapınağı, Malezya.*

İffetli kadınlar, dünyevi zevklerden vazgeçerek ve herkese örnek olarak münzevi yaşamlara öncülük ediyor ve azizeler olarak son buluyorlar ki bu tür hikâyeler Batılı anlatılarda da daha az popüler değildir. MS 305 civarında ölen Aziz Agnes'in hikâyesi bunlara bir örnek olarak verilebilir. 13 yaşında bir kız olarak, kendisini Romalı tanrılara adamıştı fakat bilgelik ve zekâ tanrıçası Minerva Tapınağı'nda istavroz çıkarttı ve evlenme tekliflerini, İsa Mesih'e bağlı olduğunu söyleyerek reddetti. Agnes'e âşık olan bir adam, Roma valisinin oğluydu ve babası oğlunu Agnes'le evlendirmek için şiddete başvurdu. Agnes bu durumu inatla reddettiği için sanki bir fahişeymiş gibi onu elleyerek, erdemli bir biçimde topladığı saçlarını açarak, giysilerini çıkarıp çırılçıplak bir şekilde geneleve sürükledi ve kadın tüccarlarına teslim etti. Tanrı, Agnes'in saçlarının o kadar hızlı uzamasını sağladı ki çıplak bedeni bakışların gerisine çekildi. Üzerinde

giysileri olsun ya da olmasın, Agnes büyük bir iffet modeliydi. Utanç yerini bir ibadet evine dönüştürdü ve genelev ışıkla doluydu. İşkence görmesi ve sonunda bir kılıçla ölmesine rağmen altın renkli bir cüppe içinde parmağında bir nişan yüzüğü ve yanında beyaz bir kuzu (kurban edilmiş İsa'nın sembolü) ile birlikte tekrar görüldü. Agnes (onun adı Latince "kuzu" ve Yunanca "iffetli biri" anlamına gelir), genç kızları, nişanlı çiftleri ve tecavüz kurbanlarını korumak ve merhamet göstermek üzere, Hıristiyanların en önde gelen koruyucu bakire azizesi oldu.[96]

Hıristiyanlar için tevazu, itaat, ahlak, dindarlık ve ılımlılık gibi erdemlerin hepsi iffet kavramında bir araya geldi. Ortaçağ sanatçıları, iffeti, terbiyeli bir şekilde giyinmiş kızlar, şehveti ise çıplak olarak utanmaz bir biçimde erkeklerle dans eden kızlar olarak tasvir ettiler. Ahlaklı kadınlar iffetlerini, yeri geldiğinde dişleri ve tırnaklarıyla savunurlar, tecavüze uğrayarak onurlarını kaybetmektense, kendilerini boğularak ölmek için nehirlere atmayı tercih ederler.[97]



Bakire olarak boğulmayı, onuru kırılmış halde yaşamaya tercih etmek, MS 1478

Erkeklerin, diğer erkeklere yönelik cinsel tacizleri hiç ilgi görmedi. Erkekler için tehlike, şehvetli bir şekilde giyinen ve erkekleri kendi tuzaklarına çeken kadınlardan ibaretti. Erkek iffeti ilk başlarda –Aristo'nun düşünceleri sayesinde– erkeğin kendi istek ve iradesinin gücüyle ortaya çıkmıştır. Bazen oruç tutmak ve kendi kendini cezalandırma yöntemlerinden faydalanılarak desteklenmiştir.

Dikkat çekmek ya da çekmemek

Eski filozoflar tarafından erkek iradesinin bütünüyle yüksek seviyede övgüyle karşılanmasına rağmen muhtemelen bunun yetersiz kalabileceği endişesi, toplumları bu konuda birtakım düzenlemeler oluşturma yönünde teşvik etmiştir. Erken dönemde, küçük ölçekli toplumlar cinsel organları, heyecanlandırıcı ve kışkırtıcı olarak tanımladılar, dolayısıyla da önemsiz ve küçük ölçüde olan ilk örtünmeleri bedenin bu bölümlerine uyguladılar.

Ataerkil toplumlarda, kadınların aşırı derecede karşı konulmaz olmaları sebebiyle hiçbir zaman sahipsiz bırakılmamaları şeklinde bir mantık oluştu. Şu ana kadar deneyimlerimizin bize, saplantılı sahiplenme duygusu var olduğu sürece, bu ilkel korkudan kurtulmanın asla başarılamayacağını öğretmiş olması gerektiği halde bu şekilde akıl yürütülmesi dünyada halen son derece yaygındır.[98]

Her birey, yaşadığı süre boyunca güvensizlik sebebiyle acı çeker. Grubun bir parçası mıyım yoksa diğerleri beni reddediyor mu? Beni azarlıyorlar mı yoksa benimle alay mı ediyorlar yoksa beni suiistimal mi ediyorlar? Kendimi topluma açıkladığımda savunmasız bedenim ne kadar tehlikede? Bütün insanlar, kendi öz değerlerinin artması ve bunu benliklerinde hissetmek

bakımından, başkalarından gelen onay ve takdire, hayran bakışlara ve iltifata ihtiyaç duyarlar. Muhtemelen kurallara düşünmeden sadık olmamızın nedeni, bu kuralların her zaman kendi ilgi alanımız dahilinde olmamasındandır.

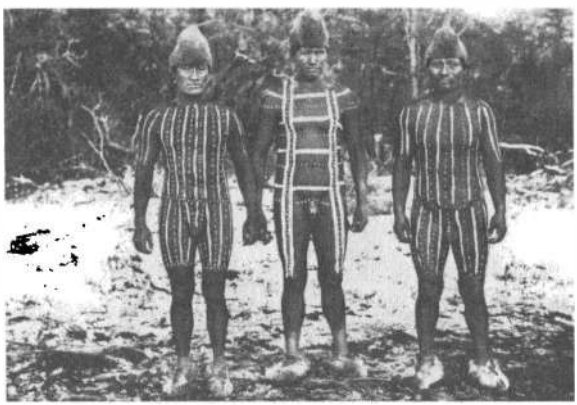
Utanç kendisini değişen biçimlerde gösterir, öyle ki, tek ve aynı kültür ya da din içinde bile, farklı duyguların bedenimizin bölümleriyle ilişkilendirmesi sonucunda, kendimizi başkalarına göstermeye ya da hiç göstermemeye izin veririz. Onaylamayan, kıskanç ya da şehvetli bakışlardan korkanlar, tercihlerini dikkat çekmeyen kıyafetler ya da evde kapalı kalma lehinde yapıyorlar. İktidardakiler, diğerlerini, kendilerini çıplak ya da tamamen kapalı olarak göstermeye zorlayabilir. Aşırı erdemlilik taslama neticesinde oluşan yüz kızarıklığı, bilinçaltında göstermek istediğimiz, ancak iffet nedenleriyle saklanmak zorunda olunan bedene dikkat çeker. Bedenin örtülmesinin, sadece toplum ahlakının teşviki için anlamına geldiği iddiası yetersiz kalmaktadır. Kıyafet tarihi, insanların bedenlerine dikkat çekmek için en aptalca şekillerde giyinmiş olduklarını ispat etmektedir.

Uygar ya da vahşi

Bedenleri örtülü olan insanlar, hiçbir şekilde örtünmeyenleri, acınacak halde veya aşağılık, alt sınıf gibi olarak görürler. Batı dünyasına ait aydınlanma düşüncesi, gezginler tarafından "yerli" ya da "ilkel" olarak adlandırılan, çıplak toplumlara yönelik iki görüş geliştirdi. Onlar, soylu vahşiler olarak romantik bir biçimde idealize edilmişlerdi ya da medeni olmayan yabani erkekler olarak indirgendiler. Evrimsel düşüncede, insanlar çıplak vahşiden, örtünmüş ve medeni hale geldiler. Charles Darwin, 1833 ve 1834 yılına ait bazı mektuplarında, Amerika'nın uzak güneyindeki bir takımada olan Tierra del Fuego'ya atıfta

bulunarak, "yerlilerin" tamamen çıplak olduğu, "acımasız bir ülkede" mevcut "barbarlığın sefil hali" üzerine yorum yaptı:

Bir vahşiyi gördüğüm ilk sefer kadar beni şaşırtan hiçbir şeye şahit olmadım. Bütünüyle çıplak Fuegian'lıydı, uzun saçları uçuyordu, yüzü boyaya bulanmıştı. Onların yüzlerinde, daha önce karşılaşmamış olanlar için, anlaşılmaz derecede vahşi olduklarına inandığım bir ifade var. Bu zavallı adamcağızların boyları kısaydı, korkunç yüzleri beyaz boya ile boyanmıştı, derileri kirli ve yağlıydı, saçları darmadağınık, sesleri ahenksiz ve hareketleri hiddet doluydu. Böyle adamları gören bir kimse, bunların hemcinsleri olduğu ve aynı dünyanın sakinleri olduklarına inanmakta zorluk çekebilir.[99]



Selk'nam yerlileri, Tierra del Fuego, 1923

Bu bölgedeki gezginler, bu anlatılanlardan yaklaşık 90 yıl sonra bana, Tierra del Fuego sakinleri olan Selk'nam yerlileri hakkında tamamen farklı bir izlenim veren fotoğraflar getirdiler. Bu insanlar, oldukça özgüvenli görünüyorlar, sadece hayvan derisinden yaptıkları şapka ve ayakkabı giyiyorlar ve çıplak

bedenlerini, geleneksel bir tören için beyaz şeritler ve noktalı çizgilerle boyuyorlardı. Fotoğrafları çeken Alman misyoner ve antropolog Martin Gusinde, orada bulunan insanlar hakkında farklı bir bakış açısı geliştirmek ve kültürlerini daha iyi anlayabilmek için, bu bölgede bir süre yaşayarak, hatta geleneksel törenlerine katılarak, dünyanın bu bölgesinde kayda değer bir zaman harcamıştı ve Darwin'in görüşlerini paylaşmıyordu. Ancak, her iki durumda da Ruth Barcan'ın doğru bir şekilde gözlemlediği üzere, beden boyası, tüyler, süs eşyaları, postlar ve benzeri birtakım şeylerin çıplaklık ya da kıyafet olup olmadığını tanımlayanlar, eskiden çıplaklığın asil ya da sefil olup olmadığının üzerine giderek karar verdiklerinde olduğu gibi, yine Avrupalılardı.[100]



Araştırmacıları ile birlikte Pigmeler, 1921

Açık ve kapalı arasındaki zıtlık, aslen neyi insani olarak dikkate aldığımızdan ötürü halen bilinçaltı kriterlerimizin merkezinde görünüyor. Darwin'in bakış açısına göre Selk'nam yerlileri örneğinde olduğu gibi, insanların çok az giyinip giyinmedikleri ya da birçok çağdaş Batılının bakış açısına göre, aşırı gelenekçi Müslüman kadınların çok fazla kapanıp kapanmadıkları düşüncesine ait hüküm, izleyenin bakış açısında yatmaktadır. Diğer yandan, tamamen kapalı bir izleyici, daha çıplak bir cilde sahip olarak yanından geçen bir kişi tarafından keyfinin kaçırılması, hatta sinirlenme eğilimine sahiptir ve hemen bir hüküm verir. Montaigne'in belirttiği üzere: "Herkes barbarlığa alışkın olmadığını söyler. Gerçekten de yaşadığımız ülkenin görüş ve geleneklerinin örneğinden ve fikrinden başka herhangi bir gerçek ve mantığımız yok gibi görünüyor." Bu bakımdan, görünen o ki, dün nasılsa bugün de öyle. Kültürel çeşitliliği ve farklılığı kabul etmek bütünüyle aşikâr değildir.

Hiyerarşi ve saygı

İffet ve hiyerarşi; giysilerin verdikleri mesajları bu iki kriter belirlemektedir. Yukarıda ele alındığı üzere, iffet, daha güçlü bir grup olan ve kuralları dikte etmelerinden dolayı, erkeklerden ziyade kadınlar için daha önemli görülmüştür. Hiyerarşi, insanların dış görünüşünde belirgin hale getirildi. Bu anlamda, Pigmeler tarafından eşlik edilen bir Avrupalının yukarıdaki fotoğrafı örnek olarak verilebilir. Birtakım kültürlerde, dikkate alınması ve saygı gösterilmesi gereken kurallardan biri, daha az önemli olanın daha az etkileyici bir şekilde giyinmesi gerektiğiydi. Eski bir gelenek uyarınca, sosyal basamağın altındaki kişinin, yanında yüksek sınıftan bir kişinin varlığı söz konusu olduğunda, saygı göstergesi olarak

ve mevcut hiyerarşiyi doğrulamak için, (bir kısım) giysilerini çıkarmak zorunda olmasıydı. Üst sınıftan olan bu kişi, bir kabile şefi, bir kral veya kutsal bir kişi olabilirdi. Bu gelenek zaten Mezopotamya'da aynen bu şekildeydi. Bölgede binlerce yıl öncesine ait birtakım imgelere ait görüntülerde erkekler, tanrılara adakta bulunmak için dolu sepetlerle yürüdükleri sırada, boyun eğmelerini ifade etmek için üzerlerinde kıyafet olmadan, çıplak halde tasvir edilmektedir.[101]

Aynı düşünce yönteminden hareket eden İslami gelenek, insanların bir caminin girişinde ayakkabılarını çıkarmasını gerektirir. Batı dünyasında benzer şekilde eski geleneklere ait bir kalıntı olarak, erkeklerin bir kiliseye girdiklerinde başlarını açmaları, bunun tersi olarak kadınların, çoğu Hıristiyan kilisesinde, artık gerek duyulmayan formalite olarak, başlarını kapalı tutmaları gerekiyordu (Resim-14 ve Resim-15).



Resim-14: *Transilvanya'da kilise. Şapkaları olan genç kızlar ve başörtülü kadınlar, başları açık olan erkeklerden ayrıdır.*



Resim-15: *Ayakkabılar camide çıkıyor.*

Batılı günlük yaşamında bir başka hiyerarşi kalıntısı olan şapka çıkartılmasına ilave edilen, belli durumlarda –erkeklerin hafifçe şapkalarını alınlarından yukarı kaldırıp tekrar yerine yerleştirmesi– toplumsal nezakete yönelik geleneksel bir jest olarak devam etmektedir. Şapka çıkartılmasına yönelik kısıtlamalar ve kurallara ait sonsuz uzunlukta bir yönetmelik listesi, bu jestin, olması gereken tüm durumları kapsaması ile birlikte yürürlükten kaldırıldı. Aşağıdaki, 1940 tarihli bir kitaptan alıntılanan metin, bir adamın şapkasını kaldırması ile ilgili görgü kurallarının karmaşıklığı hakkında bir fikir vermektedir:

Bir beyefendi, yolcusu olduğu asansöre bir hanımefendi girdiği zaman, şapkasını çıkartır ve elinde tutar ama koridora çıktığında tekrar giyer. Bir kamu koridoru, sokak gibidir,

ancak bir asansör kabini, bir oda izlenimi verir ve bir beyefendi şapkasını bir hane içinde olan kadınların huzurunda giymez. Bu durum, oteller, kulüpler ve apartmanlarda bulunan asansörlerde kuraldır. Ofis binalarında ve mağazalarda bulunan bir asansör, koridor gibi halka açık bir yer olarak kabul edilir. Dahası, bu tür iş yapılarındaki asansörler genellikle o kadar kalabalıktır ki, bir adamın şapkasını tutabileceği boş olan tek yer başının üzeridir. Ancak bu koşullar altında bile bir beyefendi, kendisinin onların çok yakınında olmasına inisiyatifi dahilinde engel olarak, kadınlara doğuştan gelen saygısını ortaya çıkarabilir... Her Amerikan vatandaşı, önünden "bayrak" geçtiği ve milli marş çalındığı zaman ayağa kalkar ve şapkasını çıkartır. Eğer bu şekilde yapmaz ise, kendisinden daha sadık olan başka bir vatandaş, şapkasını onun yerine çıkartabilecektir. Ayrıca her erkek, bir kimsenin cenazesi yakınından geçerken veya yolunu kapattığı sırada şapkasını çıkartmalıdır... Ünlü bayanlarla tanıştığı zaman şapka çıkartılır. Daha yaşlı ya da daha yüksek mertebede biriyle tanışıldığı zaman da... Yakın arkadaşlar birbirleri için şapka çıkartmazlar... Kiliseye girerken şapka çıkartılır ama sinagoga girerken çıkartılmaz. Melon ya da yüksek şapka çıkartıldığında, hafif yana doğru yatırılır.[102]

Erkekler ve onların şapkaları için bu ayrıntılı Amerikan kuralları, toplumsal alanda başlarını açığa çıkarmak yerine, çoğu durumda şapkalarını dikkatlice tutmak zorunda kalan kadınlar için daha az olmayan katı kurallarla rekabet edecek niteliktedir. Bir kadının, selam vermek ya da biriyle tanıştığı sırada şapkasını çıkarması ya da kısa süreliğine yukarı kaldırması duyulmuş bir şey bile değildi:

Bir restoranda, tek başlarına veya bir arada öğle veya akşam yemeği yiyen hanımların, şapkaları giyili ve eldivenleri yanlarında olmalıdır. Bu öğlen ya da akşam yemeklerini yerler (uzun bir süre otelde kalmaz ve kahvaltıdan sonra dışarı çıkmazlarsa kahvaltıda da aynı şekilde yapmalıdırlar). Bir yürüyüş veya spor kıyafeti ile uyumlu bir şekilde şapkalarını giyerler, ama şık bir akşamüstü elbiseyle giyildiğinde sadece saç stilleri duruma uygun olduğu zaman şapka giyerler.[103]

Şimdi bildiğimiz gibi, şapka insanlık tarihinde nispeten geç ortaya çıktı ve Avrupalı atalar, onu ne giydiler ne de 19. yüzyıl boyunca ve 20. yüzyılın başlarında toplumdaki erkeklere öğretilen yasaklamalara aynı şekilde kulak astılar:

Antik Yunan çobanlarının güneşten korunmak için geniş düz bir şapkaları vardı, ama bu gerçekten bir şemsiyeydi ve buna ihtiyaç duymadıklarında başlarının gerisine itip omuzları üzerinde giyiyorlardı. Eski Romalıların hiç şapkaları yoktu. Kafalarını bazen toganın (uzun elbise) bir katıyla ya da kıvrımıyla örtüyorlardı. Erkekler, ortaçağda kapüşon giyiyorlardı ve kapıdan dışarı çıktıklarında şapka giymeleri kavramı oldukça modern bir fikirdir ve kadınların kesinlikle şapka giymesi kavramı daha da yakın zamanlıdır.[104]

Şapka güçlü erkekliğin simgesi miydi? Freud'a göre bir şapka giymek –herhangi bir şapka– erkek cinselliğine yönelik bir davranıştı. Avrupa'da, James Laver, erkekler için en iyi şapkaların aşırı erkek egemenliğinin bir işareti olduğunu belirtiyor. İpek şapka veya yüksek şapka olarak da adlandırılan silindir şapka, 18. yüzyılın ikinci yarısından 20. yüzyılın ortalarına kadar erkekler tarafından giyilen uzun ve geniş kenarlı bir şapkaydı. Bu gösterişli baş giysisi modanın nasıl gözünden düştü?

19. yüzyılda, erkeklerin şapkalarının yüksekliğine bakılarak, kadınların özgürleşmelerini ifade eden grafiğin yükselişini ve düşüşünü çizmek mümkündür. İngiltere'de 1840 yılında ilk yüksek şapka ortaya çıktı ve 1850 yılında mutlak erkek egemenliğinin bu son derece uzun şapkalar eşliğinde gerçekleştiğini kesinlikle söyleyebiliriz. 1880'li yıllarda Yeni Kadın'ın ortaya çıkmasıyla birlikte pek çok erkek, üst tarafı oldukça kısaltılmış bir silindir şapkayı anımsatan, hasır şapkayı benimsedi. Ve yüzyılın sonlarına doğru, erkekler, deyim yerindeyse, o zamana kadar baskın olan otoritelerinin darmadağın edilmesinin mutlak sembolü olan fötr şapka giymeye başladılar. Bu şapka, erkeklerin egemenlik mücadelesinden vazgeçmeye ve kadınların özgür olma hakkını kabul etmeye başladığı anlamına geliyordu. Ve fötr şapka şeklinin kadınlığın mutlak sembolü olduğu kesinlikle bir tesadüf değildir. Eğer yerden yükselme gücüne sahip bir Hintli yogi, şapka giyen bir erkek topluluğunun üzerinde süzülerek ilerlediğinde, üstünde bulunduğu herkesin kendisine tapındığı sonucuna varabilir ve kendi çağımızda tam bir eşitliğe ve işbirliğine ulaştığımız zaman her iki cinsiyet de şapka giymeyi tamamen bırakacak ya da en azından bunu yapma isteğinde olacaktır.[105]

Küresel bir bakış açısıyla, cinsiyetler arasında uyum ve işbirliği hakkında konuşmak için, ne yazık ki, biraz erken. Voltaire, iyimser bir şekilde "Tutuculuk geçici ve sevgi kalıcıdır" demişti ancak bu söz Victoria döneminde yani 19. yüzyıldan önce söylendi. Ve kadınlarla tanışan erkekler için yukarıda bahsedilen tüm şapka çıkartma kuralları dikkate alındığında, saygılılık ve hiyerarşi arasındaki karmaşık ilişkilerin halen çözümden çok uzak olduğu sonucuna varmak daha doğru olur.





Yüksek ve düşük şapkalar

1960'lı yıllardan günümüze kadar geçen zamanda Batı'nın iffet ve bekâret konusundaki tartışması, güvenilir doğum kontrolünün icadı sayesinde az ya da çok arka planda kayboldu. Ancak bekâret ideali yeni bir hayata başlamıştır. Örneğin Amerika'daki Masumiyet Eylemi'nde (Saflık Hareketi), güzel gece elbiseleri giymiş kızlar, iffet balolarına giderler ve evlilik günlerine kadar kesin olarak bakire kalmak için söz verirlerdi. Baba ya da anne, kızının parmağına "gerçek aşk bekler" ibaresinin yazılı olduğu bir yüzük takar. Bazen kızlar da sahip oldukları erdemi, bir tişörtün üstünde basılı şu mesaj ile ifade ederler: "Bu bölgeye izinsiz girilmez! Babam izliyor."

Yeni medya aynı zamanda sade ve erdemli bir şekilde örten kıyafetlere dikkat çekiyor. Moda dünyasının tanınmış kişilikleri kendilerini uzun kollu, ayak bileklerine kadar inen etekleri ve düğmeleri en yukarıya kadar iliklenmiş bluzlarla fotoğrafladılar. Daha önceden ele alındığı üzere etki yaratmak için daha az giyinmek şeklindeki sloganlara bir tepki olarak, internette

şu sıralar, kısmen gelenekçi Yahudi, Hıristiyan ya da İslami prensiplerden esinlenen, muhafazakâr moda siteleri mevcut. Ancak pek çok dindar olmayan kadın da reklamcıların şehvet nesnesi rolünü kendilerine dayatma gayretinden oldukça bıkmış vaziyetteler.

"Kalıcı allık"

Her nesil, sergileme ve iffet arasında kendisine ait bir uzlaşma bulmalı. Psikologların iddia ettiği gibi yüz kızarması utancın bir belirtisidir ama kesinlikle yüzü kızaran kimsenin dikkat çekmesine sebep olur. Bu anlamda giysiler, yüz kızarması ile benzerlik gösterir, hatta öyle ki giysiler "insanlığın yüzünde kalıcı bir allık" haline gelmiştir.[106]

Bedenin örtülmesi, iffetin imkânsız bir şekilde güvenceye alınması görevini üstlendi ya da en azından iffetsiz eğilimlere karşı gelmek anlamını taşıdı. Avrupalının giyim tarihi kapsamında ahlaki düzenin bekçileri, her zaman şehvet uyandırdığı düşünülen kıyafetleri lanetlemiştir. Kilise yetkilileri abartılı kıyafetlere karşıydı. Sadece kadınlar için değil, aynı zamanda erkek modası da şeytanlaştırıldı. İffet kavramında, şişkin bir kasıklık ya da erkeklik organını ima eden ayakkabılar, kadınların derin dekoltesinden daha farklı bir anlam ifade etmemektedir.[107]

Bedenin kapanmamış bölümleri, insanlar artık bir şekilde onlara alışık olana kadar, utanma, şaşkınlık ve karşı çıkmaya neden oluyor. Avrupa'da utanma, kelimenin tam anlamıyla, burjuvazinin boğucu bir korse içine girmeye çalıştığı 19. yüzyılda zirveye ulaştı. Kadınların, gece gündüz zayıf vücutlarını kısıtlayıcı bir korse haline getirmek için göğüslerinden kalçalarına kadar fiziksel baskı uygulaması alışılmadık bir durum değildi. Bu yüzden bedenlerinin çoğu kısmı görünmez kılınırken, bu

sırada bacaklarda etek katlarının sayesinde bakışların haricinde kalıyordu. Kocalarının, kendilerini hiç çıplak olarak görmediği gerçeğiyle övünen kadınlar vardı.

Charles Carrington, o zamanın İngiltere'sinde her yaştan erkeklerin ve kadınların, cinsellikle ilgili her şey hakkında mümkün olduğunca cahil bir tutum takındığından bahsediyor. Beden tamamen gizlenmiş olarak hareket etmeli ve çoğu beden bölümlerinin isimleri toplum içinde kesinlikle dile getirilmemeliydi:

> *Saçma bir iffet fikrinin, Modern İngiliz Kadını ve onun Anglo-Amerikan kız kardeşi üzerinde nasıl bir etki yarattığını görelim... Ve sözde saygınlığın, Doğa'nın yarattığı şeyi nasıl ortadan kaldırdığını... Ayakları var ama ayak parmakları yok; ayak bilekleri var ama topukları yok; dizleri var ama bacakları yok; bir midesi var ancak bir göbek ya da bağırsakları yok; bir kalbi var ama bir mesane ya da kasığı yok; bir karaciğer var ama böbrekleri yok; kıçı var ama poposu yok; göğüsler var ama ve sırtı ve kalçası yok; o aslında bir canavar, sadece kargaları korkutmak için bir figür![108]*

19. yüzyılın ilk yarısı, eski Fransızca kelime olan "pudeur" yani "tevazu"nun Avrupa'da rağbet gördüğü zamanlardı. Fransızların utanç için kullandıkları iki kelime vardı. Pudeur, "terbiye" veya "tevazu" ile ilgili ipuçları verirken, honte, "rezil" veya "ayıp" anlamlarının ağırlığını taşırdı. İffet utancı engeller, cinsel meselelerle karşı karşıya kaldığında karşılaştığı olan kavram ise mahcubiyetti. Daha geniş bir anlamda, "bir kimsenin haysiyetinin tümüyle yasaklanmış göründüğü" kavram karşısında mahcubiyet anlamına gelir. İnsanlar, zayıflıklarını gizlemek için ellerinden geleni yaparlar ve biz, bir kimseye yönelik olarak derinden etkilendiğimiz zaman hislerimizi gizlemeye çalışırız, mesela bir ereksiyon, pantolonlar tarafından "etkisizleştirilir"

ve hayranlık duyanın yüzü kızarır. Kimse gülünç durumda görünmek istemez.

Yani bir taraftan kendimizi, açık veya en fantastik kıyafetler ve gösterişli mücevherler giymiş tam bir görkem içinde gösterdik, diğer taraftan, onaylanmama veya suçluluk duygusu veya başkalarının arzuları, şaşkınlıkları veya alay etmelerini kışkırtma korkusunun yönlendirdiği, utanç riskinden kaçınmak için kendimizi tamamen gizledik.[109]

İçsesler, insanları eğlence ya da uluslararası spor etkinlikleri gibi özel durumlar dışında gösterişsiz ve iffetli olmalarını, gösteriş içinde abartılı şıklığın men edilmesi gerektiğini hararetle tembih ediyor. Bu içsesler o kadar zorlayıcı bir hal aldılar ki birçok insan, tüm bedenlerini çekici olmayan veya göze çarpmayan giysilerle kapatmak zorunda gibi hissetmektedir.

Daha önce de gördüğümüz gibi, herkesin önce çıplak olarak dolaştığı toplumlarda yaşayan insanlar, kıyafetleri ilk deneyimledikleri zaman, bunları tamamen hantal ve işe yaramaz olarak değerlendirdiler. Ancak kıyafet giymek, şu anda bizim yaptığımız biçimde bir alışkanlık haline geldiğinde birbirimizin toplum içindeki görünümüne çok fazla dikkat ediyoruz ve başkalarının "BİZİM" kurallarımıza uymasını ve bizim tabularımıza saygı duymasını tercih ediyoruz.

Erkek çıplaklığı

Londra'nın Victoria ve Albert Müzesi, 19. yüzyılın ortalarında kutlamalar eşliğinde açıldığı zaman, Kraliçe Victoria ilk kez Michelangelo'nun *Davut*'unun bir kopyasını gördü ve erkek çıplaklığı ile bu beklenmedik karşılaşması sırasında derinden sarsıldı. Müze müdürleri, kraliyet ailesinin bir üyesi müzeyi ziyaret

ettiğinde bu tür mahcubiyet verici bir durumun ortaya çıkmasını engellemek için bu güzel genç adamın hassas bölümlerine konumlandırılması için hemen bir incir yaprağı sipariş etti ve bu protokol 1950'li yıllara kadar devam etti. Avrupa'nın diğer bölgelerinde, artan pudeur (tevazu) hissi, klasik antikçağdan kalan daha birçok heykelin, benzer şekilde yeşil renkli metalden incir yaprakları ile donatılmasına yol açtı. O zamandan beri, daha önce şok edici görülen konular üzerindeki kısıtlamalar, Batı dünyasında büyük ölçüde azaldı. İnsanlar günümüzde, Victoria çağının hayal edebileceğinden daha fazla çıplaklık görüyor. Reklam ve pornografi sürekli olarak sınırları zorluyor.

Dünyanın her yerinde sansürleme, sinsice dolaşıyor. 9 Temmuz 2012 tarihinde, Pekin'de bulunan Çin Ulusal Müzesi'nin yüzüncü doğum günü, ünlü İtalyan Rönesans sanat eserlerinin sergilenmesiyle birlikte kutlandı. O gün, Çinli televizyon haberleri, bir buçuk asır önce Kraliçe Victoria'yı üzmüş olan aynı Davut'un cinsel organları üzerindeki görüntüyü bulanıklaştırdı. Dikkatli Çin sosyal medya kullanıcıları, hemen öfkeli protestolar patlamasını başlattı. Televizyon programının yapımcısı kendini şu sözlerle savundu: "Bu görsel içeriğin yayınlanması, toplumdaki ahlaki değerlere zarar verecek ya da seyirciler üzerinde ciddi bir olumsuz etki yaratacaktır." Ancak seyirci kitlelerinden gelen yıkıcı yorumlarla karşılaşması neticesinde televizyon yapımcıları düşüncelerini değiştirdi ve dört saat sonra –aynı haberlerin bir sonraki yayınında– Davut'un cinsel organları artık ekranlarda bulanık bir şekilde görülmedi.[110]

Örnekler, çağdaş Batı müzelerinde de bulunabilir. 2014 yılında, yaptığım bir ziyaret sırasında, Gustave Courbet'in Paris'teki Musée d'Orsay'deki (1866) ünlü resminde, toplumun karşısında, ayrık bir biçimde duran iki üst bacak arasında yer alan bir dişilik organı ile tekrar karşılaştım. 19. yüzyıldan kalma Courbet'in gerçekçi tablosunun, Batılı burjuvazinin gözünde son derece

şok edici bir etkisi olmuştu. O günlerde pek çok resim çıplaklık tasvir etmiş olsa da çıplak bedenler sadece mitolojik veya dini temsiller içinde güvenli bir şekilde çerçevelenirdi ve bu tanıdık çerçevenin olmaması durumunda çıplaklık suç teşkil ederdi. Çinli ergenlerin oluşturduğu kalabalık bir grup *Dünyanın Kökeni* adlı bu resmin önünde kıkırdayarak durdu. İki oğlan çocuğuna resmi beğenip beğenmediklerini sordum. Bir tanesi, "Hayatın nereden kaynaklandığını görmek çok özel" dedi. Diğeri, hayatı boyunca ilk defa "gerçek bir vajina" gördüğünü ve "oldukça çelişki içinde" olduğunu itiraf etti. Hayır, Çin'de bu türde bir resim olmadığına inanıyorlardı ama burada, Avrupa'da insanlar sanatla ilgili her şeye zaten alışmıştı. Acaba, bu doğru mu?

Aynı müzenin farklı bir bölümünde, Masculin/Maskulin başlığı altında yer alan çıplak erkek hakkında özel bir sergi vardı. Gösterinin bir parçası, Courbet'e ait resmindeki kadının, erkek bir eşdeğeri olarak, ondan yaklaşık 125 yıl sonra kadın sanatçı Orlan tarafından, onunla aynı boyutlarda ve L'Origine du monde ile tamamen aynı çerçevede yaratıldı. Şeklin görüntüsü aynı zamanda cinsel organlar, bir karın ve bacaklardan oluşur, ancak bu durumda bacaklar arasında bir skrotum iki testisle birlikte, bir adamın karnının üst kısmında uzatılmış olarak yer alan bir penisle, ucu göbek deliğini işaret eder şekilde görünmektedir. Yapılan bir röportajda, sanatçıya göre bu sadece "ortalama bir penistir" ve onaylamayan kimselerin iddia ettiği gibi kesinlikle bir pornografi sorunu değildir. L'Origine de la guerre ismi ve resim konusu, Courbet'in resmine bir cevap olarak ifade edildi. İki eser aslında bir diyalog başlatmıştı. Bu çalışmanın dışında, sergi kapsamında, erkek çıplaklığına yönelik kadın bakış açısının eksikliği dikkat çekiciydi. Sergiye eşlik eden kataloğa göre, çıplak erkek –en son tabu– şimdi buradan kaldırılmalıydı.[111]

2012 yılında Viyana'daki Leopold Müzesi benzer bir sergi-nin düzenlemesini yapmıştı. Müze direktörü Tobias Natter'e

göre, erkek çıplaklığını vurgulayan bir sergi halen çok sıra dışı bir şey çünkü bir tabu olarak görülmeye devam ediyor. Şok geçiren Viyanalı vatandaşlardan çok sayıda şikâyet almış olan müze, Fransız sanatçılar Pierre ve Gilles'nin "Vive la France" adlı, sergi afişi olarak temsil edilen eserinde yer alan üç çıplak futbolcunun cinsel organlarını, kırmızı bir şerit ile örtmek zorunda kalmıştır. Aynı konu başlığında Paris'te düzenlenen sergi, afişler üzerinde aynı görüntüyü kullanarak, olası tepkilerden akıllıca kaçınmıştı.

Her iki sergi de bu en eski tabuyu silip atmadı ama esas olarak bir gerçeği net olarak gösterdi. Batı dünyasında kadın çıplaklığının toplumsal imgeleri artık insanların çoğunluğunu şok etmiyor gibi görünüyor. Çıplak erkekler, ilanlarda ve televizyonda cazip nesneler olarak daha az istismar edilir ve toplumsal alanda bulunan bir reklam panosunda (tamamen çıplak bir şekilde) erkek ile nadiren karşılaşılıyor. Sanat kapsamında, bir erkeğin son tabu olup olmadığı sorusu daha açık bir şekilde nitelendirilmelidir. Ve erkek çıplaklığıyla ilgili eleştirel bir kadın bakış açısının antik tabusu halen ayakta duruyor.

İstenmeyen bir bakış açısı, çıplak görülen bir insanın prestijini mahvetme riskini taşır. Özellikle erkek kontrolden çıktığını hissettiği zaman, çıplak bedeni savunmasız bir cisme indirger. Geleneksel sözler, bir hiyerarşinin devrilme korkusunu doğrular niteliktedir. Sabah bir kadının cinsel organını gören bir adam, hızla pazara gitmelidir ki Mağrip toplumlarında özellikle Cezayir'de böyle olağanüstü bir fırsatın, bir erkeğe iyi şans getireceğine inanılıyordu. Aynı düşünce düzenin tersine olarak, kişinin penisinde arzu edilmeyen bir kadın bakışının, nazar değmesine sebep olarak talihsizlik yarattığına inanılıyordu. Bu istenmeyen bakışlar iktidarsızlıkla bile sonuçlanabilirdi. Bu tür mesajlar, hangi erkek ve kadın beden bölümlerinin gösterileceğine ve hangisinin gizli kalacağına, erkek tarafından karar

verildiği sürece, bir kadının bir erkeğe iyi şans getirdiğini öne sürmektedir. Hepsi çok insanidir. Giysiler olsun ya da olmasın, karada ya da denizde hiç kimse habersiz bir şekilde yakalanmayı sevmez.

Notlar

[93] Flügel, sayfa 62-64.

[94] Solgun Idema, *Yıkanmış Kadınların Yanlışlık Sonucu* (ve o kadar da yanlışlıkla olmadan) *Gözlemlenmesi*, sayfa 3. Bu müthiş makaleyi yayımlanmadığı halde benimle paylaştığı için yazara teşekkür ederim.

[95] Aynı eserde, sayfa 4.

[96] Bkz. Legenda Aurea (MS 1265) veya Altın Efsane, Jacobus de V.oragine tarafından yazılmış bir metin, Robert Mills tarafından alıntılanmıştır: Bakire Kurban Konuşabilir mi? Bernau, Anke, Evans, Ruth ve Salih, Sarah, *Orta Çağ Bakireleri*, Toronto ve Buffalo: Toronto Yayınları 2003: sayfa 189-190.

[97] Bu konulardaki ortaçağ çizimlerinin büyük örnekleri, Lahey'deki Meermanno-Westreenianum Müzesi'nde bulunabilir. Susan L'Engle'ın'de "Erdem İttifak'ın Tasvirleri" hakkındaki makalesinde yer alan diğer ilginç örnekler Van Deusen, 2008, sayfa 87-126 arasında bulunabilir.

[98] Bkz. Charles Letourneau, Çeşitli ırk ve uygarlıklarda kadınların durumu, 1903'te cinsiyetlerin eşitsizliğini, zamanının ilerisinde olarak inanılmaz bir şekilde önünde tarif etti.

[99] *Bir Doğabilimcinin Dünya Turu*, Kaptan Fitz Roy komutasında, R.N. Charles Darwin, M.A., F.R.S.'nin yer aldığı HMS Beagle gemisi ile yapılan Doğa Tarihi ve Jeolojisi Araştırmaları'na ait notlar. Metin ve illüstrasyonlar 1913 yılında John Murray

tarafından yayımlanan, *Bir Doğabilimcinin Dünya Turu* başlıklı eserden alınmıştır. Sayfa 220-221: http://www.corpussomnium.org/darwins-descriptions-of-thefuegians-and-patagonians

[100] Barcan, sayfa 138.

[101] Bu bilgi için Leiden Üniversitesi Assyriologist Theo Krispijn'e borçluyum.

[102] Emily Post, Aynı eserde: https://www.gutenberg.org/files/14314/14314-h/14314-h.htm

[103] Amy Groskamp, sayfa 146-147. "Aslında ne anlama geliyor?" H.J.W. Becht, Amsterdam 1940 (4. baskı).

[104] James Laver, sayfa 121.

[105] İlginç ama biraz modası geçmiş *Kıyafette İffet* (1969) kitabına bkz. Sayfa 121-122.

[106] Flügel 20. sayfa sonrası ve Laver 8. sayfa sonrası.

[107] Detaylı bilgi için bkz. Flügel'in *Muhteşem Giysi Psikolojisi* (1930).

[108] Jacolliot için önsöz, sayfa xxix.

[109] Laver sayfa 11; Bologne 10. sayfa sonrası: Histoire de la pudeur (1986), tevazunun tarihi hakkında ayrıntılı bilgiler içerir.

[110] Bkz http://www.chinasmack.com/2012/videos/cctv-news-censors-michelangelo david-then-uncensors.html

[111] Ernst van Alphen bana Masculin/Masculin ile ilgili bazı ilginç kişisel gözlemler gönderdi: "Katalogda yer alan metinlerden düzenleyicilerin/yazarların erkek çıplaklıklarına sadece kendi perspektifinden bakan homoseksüel erkekler olduğu aşikâr. Sergideki iki kadın sanatçının eserleri oldukça ironikti ve katalog bu bakış açısını alaycı notlarla ödüllendirdi." Güney Afrikalı Marlene Dumas ve Ina van Zyl gibi kadın sanatçılar için, Van Alphens'in "Utanç nasıl resmedilir?" yazısına bkz. 2010.

5. YIKANMAK VE YÜZMEK

Birçok hayvan nadiren yıkanır ve banyo yapmak sağlığımız için mutlak bir gereklilik değildir. Ancak yine de insanlar çoğu zaman sadece eğlenceli olduğu için banyo yapmayı ve yüzmeyi severler. 19. yüzyılda dünya gezgini Jacolliot, Tahiti Maorilerinin, son derece temizliklerine dikkat eden ve bu konuda birçok uygar Avrupalıya bir ders verebilecek olan banyo zevkinden bahsederek şöyle dedi: "Soğuk kaynak suyunda günlük banyo olmadan yaşayamazlar ve alacakaranlıkta her yerde, vadilerin arasındaki göller veya derelerde mutlu bir şekilde banyo yapan insanlar bulabilirsiniz." Tahitili güzellerin, şelalelerin altında "hoş bir bir şekilde akan serin suyun" keyfini çıkartmasını, Pierre Loti'nin anlatımına atıfta bulunarak şu şekilde ifade etti:

> *Burada, bütün gün boyunca defalarca bir araya gelerek; çimenlerin üzerinde uzanıp, sıcak tropik günleri sohbet ederek, şarkı söyleyerek, uyuyarak ya da yüzerek ve süs balıkları gibi suya dalarak geçiren, Papeete'nin en güzel kızları bulunmaktadır. Onlar tülbentten tunik giyinmiş olarak suya girerler ve sudan çıktıktan sonra üzerlerindeki tunikler ıslak olsa bile yeniden uykuya dalarlar.*[112]

Yıkanmak insani bir alışkanlık haline gelmiştir. Şu sıralarda, hava durumuna ve yerel kurallara göre kapalı veya açık şekilde tek başımıza ya da başkaları ile birlikte yüzer ve yıkanırız.

Arınma ritüeli

İnsanlar uzun zaman önce dini gerekçeler sebebiyle, suyun günahlarını arındıracağına inanarak, banyo yapmaya başlamışlardı. Nil, Ürdün, Fırat veya Ganj gibi nehirlerin kutsallığına inananlar için yıkanmak, fiziksel veya ruhsal yenilenmeyi beraberinde getirir. Suya batırma ritüeli, Hıristiyanlığın vaftiz törenine geçmesinden çok daha önce vardı:

> *Vücudu ve elleri yıkamak için yapılan bu tören Doğu'dan geliyordu. Çünkü özellikle Doğu'da bulunan milletler tarafından yaygın bir biçimde kullanılıyordu. Mısırlılar bunu tanrıça İsis'e hizmet etmek için, Persler Mitra ya da Güneş'e ibadet etmek için uyguladılar.*[113]

Hinduizm'in yedi kutsal şehrinden biri olan Hindistan'ın Uttar Pradesh eyaletinde bulunan Varanasi (Benares), insanların günahlarından arındırılması için kutsal bir alan olarak görülen Ganj Nehri'nin kuzey yönüne doğru kıvrıldığı yerde konumlanmaktadır. Hindular, tanrıların ve tanrıçaların yeryüzüne indiği bu kesişme noktasında, insanların ilahi yerlere erişebileceğine ve günahlarından arınabileceğine inanırlar. 2500 yıldan fazla bir süredir bu şehir, Budistler, Hindular ve Hinduizm'in bir kolu olan Jainistler için, hac yolculuğu ve dini ritüellerin merkezi olmuştur.[114]

Yahudiler ve Müslümanlar için de su, her zaman büyük önem taşıyordu. Yahudiler, her yemekten önce ellerini yıkarlar ve bazılarına göre bunun unutulması ya da ihmal edilmesi, sanki bir fahişeyi ziyaret etmek gibi ciddi bir günah olarak nitelendirildi. Kirlilik, bir şekilde, ölüm ve günahla ilişkilendirildi ve bir kimse bedenini temizleyerek her ikisinden de kendisini kurtarmak zorundaydı. İslami hikâyelerde duadan önceki yıkama, yani abdest alma ritüeli, cennetteki yasak meyveyi yemeye atıfta bulunur. O andan itibaren, 3Âdem ve Havva ve onlardan sonra gelen insanlar tabii ki mecburen tüm insanlar:

> *Onlar yüzlerini yıkarlar, çünkü gözleriyle yasak meyveyi gördüler. Ağızlarının ve burunlarının yıkanması gerekiyor. Çünkü ağızlarıyla yediler ve burunlarıyla kokladılar. Alınlarının yıkanması gerekiyordu. Çünkü başları dallara ve meyve ağacının yapraklarına dokundu. Ellerini yıkaması gerekiyordu. Çünkü elleriyle meyveleri topladılar. Ve ayaklarını yıkamaları gerekiyordu. Çünkü ayakları sayesinde ağaçlığın içine doğru yürüdüler.*[115]

Çıplak vaftiz

Batı'da en yaygın toplumsal ritüel yıkama biçimi, Hıristiyan vaftizidir. Hıristiyanlık, Yahudi geleneğinden, hem çıplaklığa karşı ihtiyat olarak iffeti, hem de çıplaklık olarak vaftiz edilme zorunluluğunu aldı. Yahudiler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar tarafından tanınan ve kabul edilen bir peygamber olan Vaftizci Yahya hakkında İncil, Kudüs ve çevresinde yaşayan ahaliyi, günahlarını itiraf ettikten sonra Ürdün Nehri'nde vaftiz ettiğini söyler. Vaftiz ettiği en ünlü kişi, birçok ressam tarafından

yüzyıllar boyunca, Ürdün Nehri sularında ayakta durduğu biçimde tasvir edilen İsa idi. Bazı resimlerde, mesela 1430 yılına ait bir *Utrecht İncil Tarihi* kitabında mevcut bir görüntüde, İsa, vaftiz töreni sırasında, suyun içinde çıplak bir halde dururken, bir melek onun kıyafetlerini tutmaktadır.



Vaftizci Yahya, Ürdün Nehri'nde İsa'yı vaftiz ederken, 1430

Ortaçağdan itibaren bebek vaftizi daha yaygın hale geldi. Ancak Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında, toplumsal anlamda suya daldırılma, üzerine su dökülmesi ya da serpilmesi yoluyla vaftiz edilenler yetişkin kimselerdi. Vaftiz, çoğunlukla insanların vaftiz edilmek üzere kıyafetlerini çıkarttıkları ve çıplak olarak bellerine kadar gelen suyun içinde ayakta durdukları toplumsal bir törendi. Genellikle yılda bir kez Noel veya Paskalya'da yapılan bu en önemli kutlama töreni sırasında, bir grup insan, açık havada vaftiz yerinde ya da bir

kilisenin vaftizhanesinde kendilerini gösterirler. Ortaçağda, Hıristiyanlığa geçen Frankların kralı I. Clovis'in çıplak vaftizi, kendisinden sonra vaftiz edilmek üzere, çırılçıplak olarak düzenli bir biçimde sırasını bekleyen askerleriyle birlikte olarak tasvir edilmiştir.

Örtülmemiş, çıplak bir beden, vaftiz için neden önemliydi? Bunun için birkaç sebep öne sürüldü:

• Vaftizde iki kez çıplaklık vardı: Âdem ve Havva'nın durumunda olduğu gibi düşüşten sonra oluşan utancın çıplaklığı ve utanmaksızın çıplaklık. Vaftiz edildikten sonra tıpkı cennetteki ilk insanlar gibi "çıplak ve utanmamış" olursun.

• Bir kimsenin kıyafetlerini çıkarmak, bir kişinin geçmişini ve geçmişte işlediği günahları çıkarıp atmak anlamını taşıyordu.

• Çarmıh üzerinde çıplak olarak ölen İsa'ya öykünmenin bir yoluydu.

• Soyunma anında, sen öldün ve yıkandığın su, günahların affedilerek dirildiğin ve tekrar doğduğun mezarındır.[116]

Vaftiz töreninden sonra vaftiz edilenler, vaftiz sürecinde hem ruhun hem de bedenin yeni bir sahibi olduğunu sembolize eden beyaz ketenden yapılan giysiler giyerler. Vaftiz edilmemiş insanlar şeytanın mülkü olarak görülüyordu, bedenlerinin içinde, kendileriyle birlikte şeytan taşıyorlardı ama vaftiz edilenler dünyaya olan ilgilerini bir kenara atıyorlar ve gözle görünür bir şekilde tüm zafiyetlerinin çıplaklığında, bedenlerinde ve ruhlarında Hıristiyan oluyorlardı.

Bu ritüel, bir kimsenin gündelik hayattaki perspektifini önemli ölçüde değiştirdi, ancak çıplak beden, erkek ya da dişi olarak kaldı. Bu yüzden iffete yönelik bir ayrıcalık olarak erkekler ve kadınlar ayrı ayrı vaftiz edildi. Bazı geleneklerde vaftiz

töreninde bir papaz, çıplak isteklileri baştan ayağa merhem ile ovuşturdu. Suya girmeden önce kadınlar bir rahibe tarafından kutsal yağ sürülmüş olmalılardı. Rahibelik o sıralarda Suriye ve Yunan kiliselerinde mevcuttu ancak Mısır ve Filistin'de henüz söz konusu değildi.

Vaftiz çok önemli bir ritüeldi ve piskopos, nasıl ve kimin vaftiz edilmesi gerektiğine karar verirdi. Arzu edilmeyen bir cinsel uyarılmayı önlemeye yönelik olarak, kadınların diğer kadınları vaftiz etmelerine izin vermek makul olabilirdi. Ancak kadınların herhangi bir rahiplik özlemine sahip olmaları kesinlikle yasaklanmıştı, bu yüzden Roma İmparatorluğu dönemi boyunca erkek rahipler hem kadınları hem de erkekleri vaftiz etmek zorunda kaldılar.

Bazı hikâyeler, bunun her zaman kolay bir görev olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. 6. yüzyılda yaşamış olan Bizanslı rahip John Moschus, Filistin'de bulunan Pethucla Manastırı'nda, vaftizden sorumlu olan keşiş Conan'ın hikâyesini yazdı ve kadınları vaftiz etmek zorunda kaldığı zaman kahrolarak üzüldüğünü belirtti. Birden fazla kez Vaftizci Aziz Yahya, bu riskli gayrete ahlaki açıdan destek vermek için kendisinin yardımına koşmuştu. Hikâyeye göre, bir gün Conan, vaftiz edilmek istenen büyüleyici bir güzellikte Persli bir kadınla karşı karşıya kaldı: Şimdi onun görevi, kadının bedenini kutsal yağ ile ovmaktı çünkü bölgede henüz hiç rahibe yoktu.

Keşiş görevini yerine getiremedi ve manastırı ümitsizce kaçarak terk etti. Ancak kaçışı sırasında Vaftizci Yahya'nın görüntüsü karşısına çıkarak ona geri dönmesini emretti. Zavallı adam, Vaftizci Yahya'nın keşiş kıyafetlerini çıkarması ve cinsel organları üzerinde üç kere haç işareti yaptığını görene kadar geri dönmeyi reddetmeye devam etti. İki gün sonra keşiş, güzel kızın halen kararlı bir şekilde vaftiz edilmeyi beklediği

manastıra geri döndü. Şimdi artık onun, "bir kadın olduğunu bile algılamadan" vaftiz etmeyi başardı. Ve böylece on iki yıl boyunca vaftiz görevine, bedeninin herhangi bir hareketini yaşamadan ve vaftiz ettiği kişilerin cinsiyetini fark etmeden, devam etti.[117]

Onun durumuna göre sorun çözülmüştü ama Roma İmparatorluğu'nun her yerinde, kadınları vaftiz etmek zorunda kalan diğer tüm erkek din adamları için bu çözüm nasıl ve hangi ölçüde geçerliydi? Günahkâr düşünceler veya utanç verici bir ereksiyon nasıl önlenecekti? (Güzel bir erkeğin görünmesi de aynı zamanda rahiplerin zihninde benzer şekilde yakışık olmayan kafa karışıklığı yaratabiliyor gibi gözüküyordu.)

Hıristiyanlık vaftiz töreninde görünür çıplaklığa büyük önem vermiş olsa da ilk asırlardan sonra rahiplerin ve cemaatin gözleri önüne çıplak adayların teşhir edilmesi yürürlükten kaldırılmıştır. "Çıplaklıktan utanmamak" muhteşem bir idealdi ancak yaşanan tecrübeler, çekici çıplak insanların vaftiz edilmesinin bekâr rahipler için neredeyse insanlık dışı bir alıştırma olduğunu öğretti. İffet ve çıplaklık, kapalı rahip ve açık bir şekilde vaftiz edileceklerin buluşması sırasında birbirlerinin ayağına dolaştılar.

Su serpme Batı kiliselerinde en yaygın gelenek haline geldi. Bir denize veya ırmağa daldırmak suretiyle inananları vaftiz etmeye devam eden bazı mezhepler halen varlıklarını sürdürmekteler ama adaylar, uzun beyaz bir vaftiz elbisesi içinde edebe uygun bir biçimde önceden giyinirler. Örneğin, her yıl 6 Ocak tarihinde kutlanan Aydınlanma Günü'nde o gün vaftiz edilenlerin, hayatlarının sonunun geldiğinde beyaz giysileri içinde gömülmeyi diledikleri, Ürdün Nehri'nde düzenlenen vaftiz töreni bu şekilde gerçekleştirilir.



Ürdün Nehri'nde toplu vaftiz töreni

Hamamlar

Birçok insan, uzun zaman önce sıcak suyun vücut için ne kadar yararlı olduğunu keşfetti, ancak suyun ısıtılmasının masraf gerektirmesi sebebiyle halen hiç sıcak suyla yıkanmamış ya da çok nadiren sıcak suyla yıkanan milyonlarca insan var. Çin'deki MÖ 1100 tarihinden itibaren Budist ve Taocu rahiplerin, imparatorların da saygı göstererek bağlı olduğu katı kurallar eşliğinde, mevcut bir dinsel ritüel için kendi kullanımlarına yönelik büyük hamamlar yaptırdılar. Song hanedanlığı döneminde (916-1271) halka açık hamamlar mevcut olsa da bugün bile, kaba bir tahminle, 800 milyon nüfusa sahip Çin kırsalı dahilinde, 200 milyonun üzerinde insan bir şekilde ayda sadece bir kez banyo yapmaktadır.[118] Banyo suyuna krizantemleri, baharatları, zencefili ve diğer bitkileri karıştıran eski Çin tıbbı tedavi yöntemleri, çıplak bedenin sağlığı için yararlıydı. Çin hamamları

erkekler ve kadınlar tarafından ortak bir şekilde kullanılmadığı için her zaman farklı cinsiyetler için ayrı alanlarda olmak üzere banyo yaptıktan sonra bir kimse rahatlayabilir veya masaj yaptırabilirdi.

Japonya'da durum farklıydı. Ülke, birçok adada bol miktarda doğal kaplıcaya sahiptir ve bu Japonların geleneksel olarak tutkulu bir biçimde hamama gitmelerinin nedeni olabilir:

> *İnsanlığın yaşayan tüm canlı ırkları içinde Japonlar muhtemelen bedensel temizliği konusunda en titiz olanıdır. Hem zengin ya da fakir ayrımı olmadan, tüm kadın ve erkekler, her gün sıcak bir banyo yaparlar. Oldukça yakın zamanlara kadar, her iki cinsin de banyo yaptığı sırada bunu aksamüstü sohbeti ve dedikodusu yapmak için bir araya gelme adına bir fırsat haline getirdiği, sokaklarda ve halen uzak köylerde devam ettiği üzere banyo tekneleri yan yana sıra oluşturacak şekilde dizilirdi.*[119]

Daha önceki günlerde, eski gravürler netleştikçe görüldüğü üzere, Japonya'da kadın ve erkek için ayrı banyolar da vardı (Resim-16). Şintoistler, ilk yaratıcılarının denizde doğduğuna inandıkları için Japon hamamı genellikle dini bir kökene sahipti. Yıkanma sadece Şintoizm'in merkezinde olmayıp, aynı zamanda Japonya'nın, Çin'den 6. yüzyılda geldiğinden beri kabul ettiği bir din olan Budizm'de de söz konusudur. Zen manastırlarında banyo, sadece bedenin temizlenmesi için değil aynı zamanda meditasyon yapmak ve aydınlanmaya ulaşmak için de büyük önem taşıyordu. Her Budist tapınağında keşişler için bir hamam bulunmaktaydı. Halka açık hamamların ortaya çıkmasına kadar geçen süreçte, tapınaklar kendi bünyelerinde bulunan hamamlarını, sıradan insanların kullanımına açtı.



Resim-16: *Kadınlar için Japon hamamı. On sekizinci yüzyıl ahşap gravür.*

Bazı dini banyolar, yardımseverlerin iyilik yapması adına sosyal bir fayda da sağlamıştır. Yardımseverler bu yerlerde fakirlere ve hastalara yiyecek ve zekât sağladığı gibi yine hali vakti yerinde efendiler ve hamiler de toplumun banyo yapabilmesi için sıcak banyo suyu ve peştamal masraflarını finanse etmeyi ihmal etmemişlerdir. Kendisini aydınlanmaya kavuşturmak adına İmparatoriçe Kömyö (701-760) kendi elleriyle bin tane dilenciyi yıkamak için kati bir şekilde yemin etti ve Hokkeji hamamında verdiği sözü yerine getirdi. Onun adı birçok kişi için halen bir örnek olarak hizmet etmeye devam ediyor. Tabii ki, zenginlerin özel banyoları vardı, ancak 17. yüzyıldan itibaren giderek çok daha fazla ücretli hamamlar açıldı. Bunların çoğu her iki cins için de erişilebilirdi. Bu hamamlarda insanlar çıplak banyo yaptılar ve belki de hiç kimse bu sırada bir mayo ya da herhangi banyo kıyafeti giyme fikrine sahip değildi.[120]

Batılı bir Japonolog, 19. yüzyılda Japonya hakkında hazırlamış olduğu ansiklopedik çalışmasında, Kawanaka'nın doğal

kaplıcalarında ziyaretçiler hakkındaki izlenimini şu şekilde belirtmektedir: "Yıkananlar, suyun içinde bir ay kalırlar ve uyudukları sırada suda sürüklenmemek için kucaklarına taş koyarlar." Buna yakın zamanlarda, 1890'lı yıllarda başka bir Batılı, Yumota hamamlarını şöyle anlattı:

Burada sıcak suyun keyfini çıkartan bir düzine erkek, kadın ve kız, bazıları suya boyun hizasında dalmış, diğerleri suyun kenarında uzanmış ve sohbet etmekteler. Hepsi de Âdem ve Havva'nın ilk kostümü içinde ve pek çok bebek gibi bilinçsiz bir şekilde yani uygunsuz olarak.[121]

İmparatorluk sarayına sıkı sıkıya bağlı Japon sumo geleneğinde de ritüel temizlik önemlidir. İmparatorun kendisi Şinto dininin başıdır ve Japonlar çıplaklıktan asla utanmamışlardır:

Feodal çiftçiler, bir peştamaldan başka bir şey giymediler ve sumo güreşçilerinin küçücük üniformalarına baktığımızda pek de bir şey değişmemiş gibi görünmekte. Kızlar her yıl daha kısa etekler giyiyorlar. Gelenek ve pop kültürü, Japon halkına ayakkabılarından çok daha fazla şey çıkarmasını söylüyor. Daha fazla ten ve daha az giysi ve bu sayede çıplaklık normalleşti ve hatta toplumda övüldü... Japonların çıplak olmaya alışkın olmasının bir başka nedeni de Japonya'nın banyo yapma sevgisidir. Çocukların evde ebeveynlerle birlikte yıkanması yaygındır. Ayrıca, herkes bir kaplıcada soyunup, çıplak kalır. Görgü kurallarının çoğu, gereklilikleri karşılamak için küçük bir havlu tavsiye etse de gerçekten bir kaplıcada bulunmuş olan herkes bunun nadiren gerçekleştiğini gayet iyi bilir. Erkekler sanki bir yarışmadaymış penislerini sarkıtırlarken, kadınlara ayrılmış olan bitişik kaplıcada yaşlı

kadınlar genç kalabalığın, yaşlandıkları zaman kendilerini nelerin beklediklerini net bir şekilde görmesini sağlıyor. Banyo yapmak ve bir banyodan diğerine geçmek biraz ayıp olarak kabul edilir.[122]

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Japonya dış dünyaya açıldı ve çok fazla değişmeye başladı. Erkekler ve kadınlar için bir arada banyo yapmasından büyük utanç duyan Amerikalıların muhafazakâr etkisi sayesinde bu gelenek ortadan kalktı. Hamamların çoğu kadın ve erkekler için ayrıdır ancak mayo ya da herhangi bir banyo kıyafetine halen izin verilmemektedir. Şimdi çoğu Japon evinde banyo var ve hamam sayısı azaldı ama moda olan bitkisel tedaviler ve diğer SPA hazları sayesinde, kadın erkek bir arada olsun veya olmasın, halk hamamları, halen popülerdir ve bu durum sadece Asya kıtasında geçerli değildir.[123]

Avrupa'da yıkanma

Yunan mitolojisinde, doğal kaynakların ve göletlerin, tanrılar tarafından kutsanmış şifalı güçleri olduğu söylenir. Böyle yerlerde Yunanlılar yıkanma tesisleri inşa ettiler. Yıkanmalarını tamamladıktan sonra, yıkanan kimseler tanrılara adaklar bıraktılar. Erkekler çıplak olarak yüzme ve spor yapma alışkanlığına alışkın olduklarından, Yunanlılar bir spor salonunun yanına da hamamlar inşa ettiler. Olympia'daki Pan-Hellenic Oyunları'nda erkekler çıplak olarak yarıştı ancak kadınlar ve kızların oraya erişimi söz konusu değildi.

Yunanlılarda olduğu gibi onları takiben Romalılar, Akdeniz kıyılarına yayılan halk hamamları inşa etmeye başladılar. Romalılar, Kuzey Avrupa kolonilerinde de termal banyolar inşa

etmişlerdi. Burada, yıkananların, önce çok daha yüksek sıcaklıklara maruz kaldıkları ve daha sonra soğuk havuz ya da tekne içinde serinlediği ve dinlenme odasında gevşeyip rahatladıkları termal hamamlar kurdular. Hamamlar insanların sosyalleştiği ve keyif aldıkları buluşma yerleriydi. Pek çok Romalı, arkadaşlarını oraya davet etti ve politikacılar diğer ziyaretçileri ile keyifli bir yemek sonrasında destekçilerini kendi parlak fikirlerine ikna etmek ve etki alanlarını artırmak için hamamları ziyaret ettiler. Galeriler, kütüphaneler ve şiir okumaları vardı. Bir yabancı bir Roma imparatoruna neden günde sadece bir kez banyolara gittiğini sorduğunda aldığı cevap şöyleydi: "Çünkü oraya iki kez gitmek için vaktim yok."

Antik Roma'da şu anda yasaklı olan karma banyolara izin verildi. Bu geleneğe yapılan ilk atıflar MS 1. yüzyılda Romalı tarihçi İhtiyar Pliny tarafından yapılmıştır. Bazı Roma imparatorları, kadın ve erkeklerin bir arada çıplak olarak yıkanmalarını onayladılar ve hevesle iştirak ettiler. Diğerleri ise, mesela, MS 161-180 yılları arasında imparator olarak hüküm süren Marcus Aurelius döneminde olduğu gibi çürüme ve çöküşün bir simgesi olarak görerek yasakladılar.[124]

Roma kültüründe, toplumsal hayatta çıplaklık olağandışı değildi. Arenalarda güreşçiler büyük bir seyirci eşliğinde çıplak savaştılar ve Romalıların gözleri klasik antikçağa ait sanatlarda da çıplaklığa alışıktı. Hıristiyanlar, efsanelere uygun olarak yeraltı mezarlarının duvarlarına İncil karakterlerini çıplak olarak betimlediler. Âdem ve Havva, Yunus ve balina vb. Ancak Roma halkı, çıplaklık ile ilgili deneyimlerinin çoğunu, cömertliklerini sergilemeyi seven imparatorları tarafından inşa edilen halka açık ve çoğu zaman oldukça görkemli olan hamamlarda edinmiştir.

Batı Avrupa'da yıkanmayı, Galyalılar ve Britanyalılara tanıtan Romalılardı. Onlar gelmeden önce İngilizler neredeyse hiç yıkanmamış gibi görünmekteydi.[125] Batı Avrupa'nın sağlık

kültürü, Ortadoğu hamamı geleneklerinin etkileri ile Akdeniz yıkanma alışkanlıklarına geri dönüyor. Örneğin, büyük düz bir taş üzerinde uzanıp, hurma çekirdekleri ile canlandırıcı bir masaja ne dersiniz?

Türk hamamlarında erkek ve kadınlar için farklı bölümler veya farklı günler vardır. Her iki cinsin de bu aynı toplumsal alanı çoğu kez rahatsızlık duymadan paylaştığı Batı dünyasında bile diğer cinsiyetten sağlıklı yaşam olanaklarını diğer cinsiyetle paylaşmamayı tercih eden insanlar için haftanın bir gününün ayrılması alışılmadık bir durum değildir.



Hamam, Türkiye, 2006

Farklı bir kültürel çevrede yaşamaya yeni başlayan biri olarak, mevcut alışkanlıklara ne ölçüde katılabilirsiniz? Bir kimsenin, başka bir kültürde kendisine çıkış yolunu bulması kolay değildir. Özellikle laik bir ortama yerleşip, yeni alışkanlıklara uyum sağlayıp sağlayamayacağını merak eden dindar bir kişi için bu durum zordur. Ayrıca, böyle bir ortamda daha önceden bulunan dindar kişiler için de halen devam eden büyük bir sorundur. Roma İmparatorluğu'nda bir hamamın ziyareti, karma hamamlar dikkate alındığında bile Yahudiler

ve Hıristiyanların ilk dönemlerinde tartışılan konulardan biriydi. Din adamları, Hıristiyan kadınlara düzenli, iffetli ve ağırbaşlı bir şekilde yıkanmalarını ve kötü bir alışkanlık olarak aynı yerdeki erkeklerle tek ve aynı yerde yıkanmaktan kaçınmalarını tavsiye etti. Bu anlamda, erkekler için de benzer bir Hıristiyan tavsiyesi şöyledir:

> *Evinizin dışında bulunduğunuz sırada yıkanmak istediğiniz zaman, erkeklere tahsis edilen hamamlara gitmeyi, en azından bedeninizi uygunsuz bir şekilde kadınlara göstermemeyi alışkanlık haline getirin veya erkeklere uygun olmayan bir yer gördüğünüzde bu anlamda ister tuzağa düşün veya düşmeyin, burada bulunan kadınların, sizin aklınızı çelmek ve sizi ayartmak için elinden geleni yapacağına kendinizi ikna edin ve aklınızdan çıkartmayın.*[126]

Kilise bu tür banyolara karşı değildi. Ancak dini konseyler bazen toplumsal veya karma banyolara itiraz etmişti. Hastalar için, sık sık yıkanmaya izin verildi, ancak sağlıklı insanlar bu konuda, din adamlarının otoritesi dikkate alındığında, ılımlı olmalıydı. Sağlığı yerinde olan rahipler, "özellikle de gençlere", sık sık yıkanmaları ve yıkanmanın kesinlikle zaman alıcı lüks bir zevk haline gelmemesi yönünde telkinlerde bulunuyordu. İlk papa olan rahip Büyük Gregor, Roma beden kültürünü günahkâr olarak buldu ve lüks termal kaplıcaları küçümseyici bir biçimde "şehvet katedralleri" olarak adlandırdı.[127]

Hamamlar ayrıldığında, hadımlar bazen kadınların bulunduğu bölümlerde yardımcılık yapıyorlardı ama piskoposlar bu durumdan tiksindiler. Öyle ki ne olursa olsun, bu insanlar erkeksi bir zihniyete sahip olduklarından, yine de erkek zihniyetini sürdürüyor olamazlar mıydı? Bazı din adamları, hamamların özellikle kutsanmış Hıristiyan bakireler için tehlikeli olduğu

hakkında uyarıda bulundu. Kilise'nin ileri gelen papazlarından biri olan Jerome (MS 347-420) bunun hakkında şunları söyledi:

> *İğrenç bir manzara. Yetişkin yaşa gelmiş bir bakire için hamamları tamamen reddediyorum. Böyle bir kişinin, kendisini soyunmuş görme fikrinden dolayı yüzü kızarmalı ve bu düşüncenin üstesinden gelmelidir. Fırsat kollayan ve cinsel açlık çekenler aracılığıyla bedenini küçük düşürür ve başkalarını kendisine bağımlı hale getirir. Gençliğin şehvet ateşi ve sıcak arzularını, soğuk iffeti ile söndürmek istiyor. Ve ahlaki bakımdan iğrenç bir kasıt ile kendisinin doğaya aykırı güzel görünümlerini mahvetmek için acele eder. O zaman banyo yaparak, uyuyan ateş neden körüklesin ki?*[128]

Ölümünden sonra kutsanmış bu ünlü münzevi, fiziksel sağlığı gerçekten hiç takdir etmedi. Erken Hıristiyanlık, kutsallığın bir sembolü olarak, oruç ve yıkanmaktan vazgeçerek bedeni hor görme düşüncesini benimsemişti. Bedeni aşağılayarak hiçe saymak ve münzevi bir yaşam, keşişlere ve bakirelere, kahramanlık kazandırmak yoluyla, arzu ve tutkuyu kontrol etmelerine yardım etti.

Ortaçağdan itibaren hamamlar, Batı Avrupa'nın her yerinde artan bir ihtiyaç neticesinde popüler hale gelmişti. Bir kimsenin, sadece küçük bir ücret karşılığında sıcak bir banyo yapabilmesi evinde sadece el yıkama kâsesi ya da leğeni olan ve dahili bir sıhhi tesisatı bulunmayan çoğu insan için bir lüks ve konfor anlamına gelmekteydi. Hamamın suyu ısındığı anda, mahalle tellalı, müşterileri çekmek için sokaklardan bağırarak geçmekteydi. Yıkananlar sadece basit bir başlık giydiği için, küvetlerin içinde kıymıklara karşı korunmak için bir keten astar döşenirdi. Hamamlar genellikle, dünyanın dört bir yanındaki

maceralarını anlatan tüccarlar veya denizcilere rastladığınız bir buluşma yeriydi.

Dini yetkililer, çoğu zaman, hamamları, her ne kadar bazılarının diğerlerinden daha iyi bir itibarı olsa bile, gevşek ya da düşük ahlaklı yerler olarak kınamak eğilimi içindeydiler. Çıplak olarak bir arada yıkanan kadın ve erkekler, tüm yerel ahlak kurallarını ihlal ettiler ve şiddetli din adamlarının bakış açısından yola çıkıldığında, oraya gidenlerin sonu kesinlikle cehennem olacaktı.

Ortaçağda, hamam sahneleri, yıkanma eyleminden ziyade çıplak olarak yıkananlarla daha çok ilgilenen ressamlar için popüler bir konu oldu. Resimler, sıralar halinde küvetlerde rahatça oturan kadın ve erkekleri göstermektedir. Yiyecek ve içecekler servis edilmekte ve müzikli eğlenceler düzenlendiği sırada, arka planda imalı bir şekilde temiz çarşaf ve battaniyeler içeren bir yatak hazırlanmıştır (Resim-17, ayrıca bkz. Resim 6).



Resim-17: *Ortaçağ hamamı, Bruges*

Karma yıkanma fikri, otoritelere rahatsızlık verdi ve cinsiyetler arasına ayrım getirildi. Erkekler ve kadınlar farklı günlerde yıkanmak zorunda kaldılar. Bu yaptırıma karşı gelenlerin kıyafetlerine el konuldu. Böylece evlerine çıplak gitmek zorunda kalarak bir para cezasından daha ağır bir cezaya çarptırıldılar.[129]

16. yüzyılda, Batı'da hamamların çoğu kapatıldı. Bunun çeşitli nedenleri vardı, şöyle ki; yakacak odun çok pahalı olmuştu ve iç çamaşırı kullanımı daha yaygın hale gelmişti ve bunların yıkanması, bedenin yıkanmasından daha kolaydı. Ayrıca, kötü niyetli dedikodu kampanyaları, kızların küvette spermleri dökülen erkeklerden hamile kaldığı söylentilerini yaymaktaydı. Ancak, hamamlar için en ölümcül darbe, korkunç salgınların ortaya çıkmasından kaynaklandı. Kara Ölüm olarak bilinen ortaçağ vebası ve 15. yüzyıldan itibaren tüm Avrupa'ya yayılan korkunç frengi. 1526 yılında Erasmus'un yazdığı üzere, 25 yıl öncesine kadar hiçbir şey halk hamamlarından daha revaçta değildi ancak: "Yeni ortaya çıkan veba, onlardan kaçınmamızı öğrettiği için, bugün geride hiçbiri kalmadı."[130]

Mayoyla ya da mayosuz

Ortaçağa kadar, pijamalar gibi banyo kıyafetleri de ortada yoktu. Avrupa Rönesansı'nda bu tür konulara koyulan kuralların sıklaşması çıplak yüzmeyi kısıtladı. 16. yüzyılda, doğanın içinde erkeklerin yüzmesi halen kabul edilebilir bir yaklaşımdı. Ancak Paris'teki Seine Nehri üzerindeki köprülerden bakıldığında, kadınların bedenleri üzerinde herhangi bir giyecek olmadan yüzmelerine ait görüntü, din adamlarının gözüne battı. 17. yüzyıl boyunca nehirde yüzmek artık tolere edilmedi ve "nudisme sauvage-çıplak vahşet" olarak adlandırılarak kınandı.

Fransa'da ve diğer Avrupa ülkelerinde banyo giysisi zorunluluğuna ait kurallar, Rembrandt'ın bir nehirde yıkanırken Hendrickje Stoffels'i şaşırtmış olması gereken türden, ayak bileklerine kadar uzanan bir gömlek ile ilk kez kadınlar için belirlenmiştir.[131]

İnsanlar, banyo yapmanın sağlıklı olduğunu fark ettiklerinde açık havada yüzmek popüler hale geldi ve bu durum giderek daha da fazla kısıtlama ile sonuçlandı. 1687 yılına dayanan bir örnek verilecek olursa:

> *Kadınlar, açık sarı bir kanvastan yapılmış giysilerle banyoya girerler. Bu kıyafet ağır ve kabadır ve bir cüppe gibi büyük kolları vardır. Bu sayede içini su doldurduğu zaman, beden şekliniz görülmez. Diğer kalitesiz çeşitlerdeki astar kumaşlar gibi bedene yapışmaz.*

Erkekler için banyo elbisesi, benzer kanvastan "paçalı don ve yelekten" ibaret olarak yapılmaktaydı. Bir asır sonra bile kadınlar suyun içinde, ıslakken şeffaflaşmayan malzemelerden yapılmış, uzun banyo cüppeleri giyiyorlardı. Elbiselerin etek kısımlarına veya kıvrımlarına "suda yükselmemesi" için, ağırlıklar dikildi. Daha sonra erkekler, uzun kollu ve iç çamaşırları andıran tozlukları olan ve hareketi oldukça kısıtlayan yünlü giysiler içinde yüzüyorlardı. 1737 yılında İngiliz Hamam Kurumu aşağıdaki kısıtlamaları geliştirdi:

> *Hiçbir kadın, bundan sonra herhangi bir zamanda, bu şehir içindeki bir hamam ya da hamamlara, gündüz ya da gece, bedenlerinde üzerinde makul ve edepli bir banyo kıyafeti olmadan giremeyecektir. Bu kuruluş tarafından düzenlenen, belirlenen ve kararlaştırıldığı üzere, 10 yaşından büyük hiçbir*

erkek, bundan sonra herhangi bir zamanda, bu şehir içindeki bir hamam ya da hamamlara, gündüz ya da gece, üzerinde paçalı don ve bir yelek olmadan giremeyecektir.[132]

Açık suda çıplak olarak yüzmek için daha önce yapılan genel uygulama, bu şekilde kademeli olarak ortadan kaldırılmış ve banyo kıyafeti toplum içine girmiştir. Bu kıyafet, ilk olarak, bedeni, boyundan ayak bileklerine kadar tamamen kaplayan birkaç parçadan oluşuyordu. Kadınlar için banyo kıyafetleri, uzun gömleklerden başlayarak, siyah çoraplar ve bir başlık ile birlikte diz altından büzgülü bol ve uzun pantolon ile birlikte giyilen cüppelere doğru gelişmiştir.



All-covering bathing suit, 1858

Yaklaşık 1750 yılında, dört teker üzerinde, insanların günlük kıyafetleri ile yüzme kıyafetlerini değiştirmelerine izin veren, çatılı ve duvarlı bir araba olan "banyo makinesi" tanıtıldı.

Bunlar, insanların başkaları tarafından görülmeden, birkaç basamak inerek suya dalabileceği şekilde denizin kenarına getiriliyordu. "Makine", her iki cinsiyet tarafından uygun davranışların bir parçası olarak görülen deniz banyosu görgü kurallarının bir parçası haline geldi. Banyo kıyafetleri, en azından çağdaş Batı perspektifinden son derece mütevazı olsa da bir kimsenin başkaları, özellikle de karşı cinsin üyeleri tarafından görülmesi istenen edepli bir kıyafet olarak dikkate alınmamaktaydı. 19. yüzyılın sonlarına doğru, sahillerdeki bu arabalar, dünyanın farklı yerlerinde halen varlığını sürdürdüğü üzere, ancak her ne kadar şimdilerde plajlarda başkalarının huzurunda plajdaki mayolara dönüşmek oldukça normal hale gelmiş olsa bile, sahildeki küçük kabinlerle değiştirildi.[133]

Çok çeşitli yazılı metinler, Avrupalı asilzadelerin, sık sık misafirleriyle birlikte banyo yaparak, sahip oldukları etkileyici bir lüks aracılığı ile birbirlerine üstün gelmeye çalıştıklarını göstermektedir. Bu gelenek soylularla, dostlarla ve hatta kalabalık halk kitleleri ve muhafızlarla bir araya gelerek, yüzden fazla insanla suya girdiği zamanlardan hoşça keyif aldığı bilinen Şarlman dönemine kadar geri gitmektedir. Kral XIV. Louis, maiyetiyle birlikte nehrin kıyısında serinlemek ve rahatlamak için yüzmeyi çok severdi ve bunu o kadar çıplak ve utanmadan yapardı ki maiyeti krallarını baştan sona görmelerine izin verilmesinden ötürü kendilerini son derece onurlandırılmış hissederdi.[134]

Belle van Zuylen olarak bilinen Isabelle de Charrière (1740-1805), yaşadığı toplum hakkında yorum yapan Hollandalı bir Aydınlanma yazarıydı. Onun mektup yazışmalarında, doğuştan asil hanımefendiler için düzenlenen bir yüzme partisine yaptığı bir atıf bulunmaktadır:

Köye yaklaşık on dakikalık mesafede, nehir, kristal berraklığında su ve altta beyaz taşlar ile birlikte en güzel halindedir. Suyun yakını sıra sıra ağaçlarla çevrili olup, ancak sadece soyunmak için yer bulunmaktadır. Az sonra gömlekler, hiç kimse kendini mahcup hissetmeden, her yöne uçuşacaktır.

Partiden sonra kadınlar, çıplak hanımları bir an için bile olsa görebilmek için bir ağacın üzerinde oturan bir grup çiftçi çocuğuyla karşılaşırlar. Bu genç erkekler tekrar giyinen kadınlara eşlik ediyor, keyif içinde şarkı söylüyorlar ve köye geri dönerken çimlerin üzerinde yuvarlanıyorlar. İyi huylu bir şekilde, hanımefendilerin kıyafetlerini, başlangıçta niyet ettikleri gibi kaçırmadıkları için pişman oldular. Mektubun yazarının maiyetinde bulunduğu kontes, şöyle itiraf ediyor: "Böylesine eğlenceli bir şey yaşamamıştım ve kendimi hiç bu kadar çok memnun ettiğimi hatırlamıyorum."[135]

Kendi haysiyetlerinin, katı bir biçimde, bütünüyle ayıplarını kapatmalarına bağlı olduğu fikrini benimsemeyen ve bu sebeple rahat saray mensubu tavırlarına ve ortak kültüre şiddetli bir şekilde tepki veren burjuvazi yükselişe geçtiği zaman, bu rahat tutum değişti. Böylece giderek daha fazla acımasızlık, bir biçimde dar görüşlülük ve aşırı ahlakçılık Avrupa toplumuna hâkim oldu.[136] Yüzme ve yıkanmanın Avrupa'da gelişimi, herhangi bir sorun olmaksızın, geçen yüzyılın ikinci yarısından itibaren büyük ölçüde tekrarlanmaya başladığı üzere, çıplak olarak yüzmenin, gövde ile birlikte tüm kol ve bacakların bütünüyle kapatılması doğrultusunda nasıl dönüştüğü, işte bu şekilde gerçekleşmiştir.

Daha hızlı değişen banyo alışkanlıklarına bir örnek, 20. yüzyılın başlarına kadar kadınların ayakları ve göğüslerinin tamamen sarılı olmasının gerektiği Çin'den geliyor:

1920'li yıllara kadar düşük kesimli kıyafet giyenler, teninin en ufak bir bölümünü bile gizlemeden gözler önüne serenler, öfkeli yetkililer tarafından tutuklandı. Fakat sadece yedi yıl sonra, Çin hükümeti göğüsleri bağlamayı yasa dışı ilan etti ve göğüslerin doğal hareketi, sağlıklı bir şekilde kendi yolunda ilerledi. 1927 yılının Çin'i, kadınların göğüs bağından bikinilere giden yeni bir yolculuğa çıktıklarını gördü. Üst sınıf tabakasının ve o günün ünlü film yıldızlarının öncülük ettiği ilk batılı tarzı sutyenler ve daha sonra Hollywood tarzı mayolar Çin'i silip süpürdü ve Çinli kadınları yeni bir modernlik ve özgürlük çağına taşıdılar.[137]

Avrupa'da asırlar öncesinde kadınlara zorunlu kılınan tümüyle kapalı mayo, yüzmenin gerçek bir spor olarak kabul edildiği 1920'lerden itibaren daha düşük bir boyun çizgisiyle başlamak suretiyle, 20. yüzyılda rahatlık ve hareket kolaylığı için kademeli olarak uyarlandı. 21. yüzyılda, bedeni tümüyle kaplayan mayolar, katı İslami iffet kurallarına uymaya çalışan kadınlara yönelik olarak bir kez daha yaratılmak zorunda kaldı.

Bikini ve haşema

Avrupa'da 1946'da tanıtılan bikini, büyük bir skandala neden oldu. Bu "gelmiş geçmiş en küçük mayo" adını, atom bombasının test edilmesinden kısa bir süre önce, Bikini mercan adasından almıştır. Bu yeni giysi de atom bombası gibi patlayıcı olabilirdi, ancak başlangıçta başarılı olmaktan çok uzaktı. Tüm profesyonel modeller, onu giymeyi reddetti ve modacı, tasarlamış olduğu iki parçalı kıyafeti podyumda göstermek için çıplak

bir dansçı çağırmak zorunda kaldı. Birkaç ülkede bikini hemen yasaklanmıştı ve Vatikan bunu ahlakdışı olarak tanımlayarak, reddetti.

O zamanlarda, insanlar bikinilerin yeni bir şey olmadığını biliyorlardı. Sicilya'da Antik Roma döneminden kalan bir villada, yaklaşık MÖ 300 yılından beri korunmuş zemin mozaikleri, göbeği görünür halde çok küçük iki parçalı kıyafetler içinde spor yapan "bikinili kızları" tasvir etmekteydi. (Resim-18).



Resim-18: *Harften önce bikini, MÖ 300'lü yıllar*

1960'lı yıllarda üstsüz monokini (mayokini) yeni duygular getirdi. 1970'li yıllardan itibaren bikini, kısa bir süreliğine mikrokini ile göğüs uçlarını ve jenital bölgeleri kaplayan az

miktarda kumaş parçasına indirgendi. Ancak pek çok kadın bu minimal biçimde olan kıyafeti sevmedi. Hızla gelişen yenilenme kültürü, kışkırtıcı denemeler yapmak yerine son moda banyo ve plaj tarzı geliştirdi. Bu rahat tatil ve dinlence kıyafetleri çıplak beden kısımlarını ön plana çıkarmaya devam etti, ancak Batı dünyasında yeni tarzlar artık hiç sarsıcı bir etki yaratmıyor. 19. yüzyılda çok utanç verici bir etki yaratmanın aksine, bu durum kadınlar ve erkeklerin birbirlerini plajda mayolarla görüyor olmasından dolayı, dünyanın en azından bu bölümünde, tamamen normal bir hale geldi.

Yıkanma sırasında görülebilen beden bölümlerine yönelik kurallar ülkeye göre değişir. Cinsel organlar, kalçalar ve kadın göğüsleri hemen hemen her yerde kapatılmalıdır. Genelde kuralların, halk plajlarıyla karşılaştırıldığında daha sıkı olduğu yüzme havuzlarında, hijyen ve/veya güvenlik nedeniyle elbiseyle yüzmek neredeyse her zaman yasaktır ve dinleri tarafından sadece tamamen kapalı bir şekilde yüzmelerine izin verildiğini düşünen Müslüman kadınlar için bu durum bir sorun oluşturmaktadır.

Günümüzde Batılı toplumlarda ve Ortadoğu'da kadınlar arasındaki birbirine zıt yıkanma alışkanlıkları, sürekli olarak çatışma içindedir, ancak İslam dünyasının içinde bile şaşırtıcı farklılıklar söz konusudur. Bu farklılıklar dahilinde, Batılı tarzında mayoyla yüzen, beden hatlarını toplum içinde göstermemeye özgür iradeleriyle karar veren ve içinde bulundukları toplum ya da topluluk tarafından bütünüyle kapanmaya zorlanan kadınlar bulunmaktadır. Erkekler için kurallar, Batı'dakilerle aynıdır. Hazreti Muhammed'in Müslümanları okçuluk, yüzme ve ata binmeyi öğrenmeye davet ettiği gelenekler vardır ve bu geleneği her iki cinsiyetten de inananların spor yapmasına yönelik, ılımlı bir İslami tavsiye olarak yorumlayan modern

din adamları mevcuttur.[138] Bununla birlikte, bazı ülkelerde din adamlarının çoğu, karma sporlar ve spor etkinliklerinde kadın ve erkeklerin bir arada bulunmasına karşı kesin olarak karşıdır, erkeklerin kadınların elleri ve yüzlerinden fazlasını görmelerine izin verilmez ve kadınların da erkekleri spor yaparken görmeleri yasaktır.

Spor yapmayı ve yüzmeyi seven Müslüman kadınlar, umutsuzluk içinde kendilerine dayatılarak maruz bırakıldıkları birçok engelin üstesinden nasıl gelineceğini merak etmekteler. 18 ve 19. yüzyılda yaşamış Avrupalı kız kardeşleri gibi, tamamen kapalı olarak yıkanmaya başladılar.

Günümüzde köktendinci imamlar, yıkanmanın helal (dinen yasal) olduğu, ancak bütünüyle dikkatli bir şekilde kapatılmış olsa bile, yüzmenin kadın bedenine yönelik haram (dinen yasadışı) olma riski taşıdığı şeklinde yorum yapmakta ısrar ediyor. Port Said'de çekilen bir fotoğraf, tamamen kapalı dört kadın ve bir erkeğin birlikte dini yasaya uygun olarak yüzdükleri, Akdeniz'in keyfini sürdürdükleri sırada, bu duruma bir yorum getirmektedir. Adam, içinde siyah çarşaf ve peçe giymiş iki kadını taşıyan lastik bir botun ipini çektiği sırada, başı ve kolları açık bir şekilde denizde duruyor. Botun hemen yanında, iki tane daha tamamen kapalı kadın, aralarındaki tek erkeğin gözetimi altında, bel seviyelerine kadar yükselen suyun içinde ayakta duruyorlar. Teknedeki iki kadın ıslanmamışlardır ve helal olmak bakımından güven altındadır. Ancak suyun içinde duran iki kadın, ıslak kıyafetleriyle birlikte kumsala döndükleri zaman kesinlikle bir problem yaşayacaklardır (Resim-19). Bu sorundan endişe duyan genç Tunuslu bir kadın, işlerin nerede yanlış gitmeye başladığını anlattı: "Kendini tamamen kapatsan bile, insanlar ıslak giysilerle sudan çıktığın anda her yerini görürler. O zaman, günümüzün Müslüman kadınları

olarak bizler, toplum içinde nasıl helal (dinen yasal) bir şekilde yüzebiliriz?"



Resim-19: *Port Said, Mısır, 2005*

Aslen Lübnan kökenli Avustralyalı bir kadın olan Aheda Zanetti, bu "yasadışılık" için bir çözüm buldu. Müslüman kadınların, yüzmenin keyfini helal olarak çıkarabilmeleri için yüzücüleri, baştan aşağı bütünüyle örterek kapatan, çabuk kuruyan bir giysi olan "burkini"yi icat etti (Resim-20). Zanetti, oldukça çok sayıda Müslüman kız ve kadının, kendi anladıkları ya da başkalarının onlar için yorumlamış olduğu şekilde dini kurallara aykırı davranmamak adına, rahatsız edici, ağır giysiler içinde, ellerinden gelenin en iyisini yapmaya yönelik itaatkâr bir biçimde sarınmış olarak yüzmeye gittiğini görünce, onlar için bu giysiyi yapma fikrini aklına getirdi.



Resim-20: *Burkini, 2013*

Burkini, Batılı kadınların 19. yüzyıla ait ahlak kurallarına göre yüzmüş olduğu yıkanma kıyafetine çarpıcı bir biçimde benzerlik gösteriyor. Yakın benzeri gibi, Burkini iki parçalı bir kıyafet olup, diğeri ile karşılaştırıldığında, tamamen uzun kollu, uzun tayt ve bir başörtüsü ile birlikte bütünüyle kapalıdır. Zanetti yeni buluşunu helal olarak açıkladı. Aslen siyah renkte olan tasarım koleksiyonu, şu anda canlı renkler dahilinde de mevcut, Avustralya'da ve başka yerlerde inançlı Müslüman kadınlar arasında çok fazla rağbet görmektedir.

Bu İslami "helal" mayo hakkında erkek din adamları ne düşünüyorlar? Bu, kadınların kumsalın keyfini çıkarmasını mümkün kılarak, övgüyü hak eden bir girişimdir. Ancak, "İyi ahlaka saygı gösterilmelidir" diyen, V. Muhammed Üniversitesi'nde İslam bilimleri profesörü ve Rabat'taki Ulamas Konseyi'nin bir üyesi olan Abderrazzak El Jay'e göre, bunun ayrı alanlarda yapılması tercih edilmelidir. Başka bir deyişle, kadınların, güneşlenen ya da yüzen

bikinili kadınlar ve şortlu ya da mayolu erkeklerle aynı plajda bulunmalarına müsaade edemeyiz.

Muhalifler, Faslı sosyolog Abdelfattah Ezzine'nin "Bizim tercih ettiğimiz toplum çeşidinin" deyişiyle burkininin kültürel kurallarına aykırı olduğunu bulmaya devam ediyorlar, ancak kendisinin "biz" diye bahsederek adına görüş bildirdikleri kimlerdir? Aynı kumsalda ve aynı hamamda bir arada dinlenmek ve zaman geçirmek, bu şekilde "biz" diye tanımlananlar için bir seçenek olarak görünmemektedir ancak Fas toplumunda başka bir İslami topluluk, bunun aksine bir düşünceye sahiptir.[139]

Kimse ona gönderme yapmasa da burkini giyen bir kadını görmenin altında yatan korku, beden hareketinin bir erkeği tahrik etmesi olarak görülmektedir. Ancak, kadınları mayolarının içinde görmeye alışkın Batılı erkekler, şu ana kadar bu sorundan rahatsız olmuş gibi görünmüyorlar. Ve asıl konu da bu, öyle değil mi?

Kapalı kadınlar burkini ile nihayet suçluluk hissetmeden helal bir şekilde yüzebileceklerini düşünmüşlerdi, ama her zaman, üstelik tehditkâr fetvalar aracılığıyla, yüzenleri iffetsizlikle suçlamayı kendine tamzamanlı iş edinenler bu kadınların yollarına çıkacaktır. Kahire'deki son derece saygın El Ezher Camii, abes görülen konuların reddedildiği fetvaların, yani az çok otorite sahibi din adamlarının vermiş olduğu hükümlerin listesini tutuyor. Bu fetvaların içinden bir tanesi, denizde yüzerek, hak ettikleri cezalardan kaçmayacak kadınlarla uğraşmaya yönelik olarak, "Deniz kelimesi erildir ve bir kadın yüzmeye gittiği zaman, cinsel organları suya dokunulduğunda zina yapmış olur" diye belirtiyor.[140]

Bazen yaşamda kişinin kendi seçimlerini yapması için cesaret göstermesi gerekir ve bu da kesinlikle birçok Müslüman'ın yaptığı şeydir, dahası özellikle de hayatlarında ahlaksızlık ile ilgili iftira veya dedikodu ile uğraşmak zorunda kalmayan, çok

az sayıda inançlı insan bulunmaktadır. Hazreti Muhammed'in en sevdiği eşi olan Ayşe bile bunlarla uğraşmak zorunda kaldı. Geleneğe göre, Peygamber'in kendisi, parmaklarıyla kalbi göstererek şöyle demiştir: "Şüphesiz Allah bedeninize ve yüzünüze bakmaz ama kalplerinize bakar."[141] Bu açıklama, normalde olduğundan çok daha fazla ilgiyi hak etmektedir.

İnançlı olanlar için, mayolar ve diğer bedensel konulara ait bakış açıları, eski dini metinlerin, güncel yorumlarına bağlıdır. Tanrı'nın insanlara armağan olarak kusursuz beyin sağlamasını gerekçe göstererek; özenle dengelenmiş bir şekilde, kendilerine ait kararları, özenle dengeleyerek alan erkek ve kadın inanların sayısı artmaktadır. Bu değerli armağanı kullanarak, karar vermeden önce, kutsal metinler üzerindeki çelişkili yorumlar üzerinde etraflıca düşünmektedirler.

Notlar

[112] George Ryley Scott 1939. *Jacolliot* sayfa 322-323. Bu alıntı Pierre Loti'nin otobiyografik çalışması Le mariage de Loti'nin düğününden yapılmıştır (1880).

[113] Bell 1790, George Ryley Scott 1939'dan alıntı: sayfa 6. En eski hamam kalıntıları 20. yüzyılda Indus Vadisi'nde şu anda Pakistan'da bulundu. Günümüzden yaklaşık 2.500 yıl önce inşa edilen Mohenjo Daro'daki bu kompleks, günümüz banliyöde yer alan bir evin yüzme havuzunun boyutlarına sahiptir. Hamamın yanında bir rahip evi vardır.

[114] http://www.bl.uk/onlinegallery/onlineex/apac/photocoll/b/019pho000752s15u00047000.html

[115] Shujiang Li ve Karl W. Luckert. Hui'nin mitolojisi ve folkloru, Müslüman bir Çin halkı. Albany: New York Press Eyalet Üniversitesi, 1994: sayfa 79.

[116] 1989 yılı basımı *Miles*, bu konuda birçok detay sağlar.

[117] *Miles* sayfa 46, *Bologne*, 26. sayfa sonrası

[118] http://www.ehow.com/info_8576905_chinese-bathing-habits.html

[119] Hammerton 1931: 534.

120 Geç ortaçağ Japonya'da yıkanma hakkında bkz. Lee Butlers makalesi. Leiden Japanolog'u Wim Boot'a yapılan bu referans ve yıkanma kıyafetleri ilgili açıklamaları için teşekkür ederiz.

[121] Basil Hall Chamberlain, *Japonca Şeyler*, 1891: 55; Henry T. Finck, *Japonya'da Nilüfer Zamanı*, Londra, 1895: sayfa 240. Ayrıca bkz. Ryley Scott, bölüm VII.

[122] http://www.japantoday.com/category/opinions/view/why-japanese-people-are-comfortable-with-nakedness

[123] Bkz. "Japonlar çok temiz bir toplumdur", *The Economist*, 31 Temmuz 1997 http://www.uchiyama.nl/ngbaden2nav.htm; http://www.ehow.com/info_8576905_chinese-bathinghabits.html#ixzz2ijHstRXs ve http://en.wikipedia.org/wiki/Public_bathing. http://www.japantoday.com/category/opinions/view/why-japanese-peopleare-comfortable-with-nakedness

[124] Burada minnettarlık yapmış olduğum bazılarının da olduğu pek çok ayrıntı dahilinde, bkz. Ryley Scott Bölüm II.

[125] Scott, Giriş ve http://www.gallowglass.org/jadwiga/herbs/baths.html

[126] *Miles*, sayfa 26-28.

[127] Bologne, sayfa 25; Shaw, sayfa 16; .http://www.gallowglass.org/jadwiga/herbs/baths.html; http://www.vandercruys.be/badhistorie.

[128] *Miles* 29. sayfadan alıntı

[129] Daha fazla bilgi için bkz. George Ryley Scott, *Banyo ve Yıkanmanın Hikâyesi*.

[130] Bologne sayfa 37 ve http://www.sueddeutsche.de/gesundheit/geschichte-der-hygiene-von-der-deutungshoheit-ueber-diehautpore-1.1462374-2

[131] Bologne, sayfa 36.

[132] http://www.jasa.net.au/seaside/Bathing.htm adresinde, Bu Korkunç "Şu Uygunsuz Korkutucu Kıyafet" kitabından alıntılanmıştır. Ayrıca bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Bathing ve http://en.wikipedia.org/wiki/Skinny_dipping

[133] http://en.wikipedia.org/wiki/Bathing_machine

[134] *Bologne*, I. Bölüm.

[135] 1054. Mektup (Henriette L'Hardy'den Isabelle de Charrière'ye), Belle de Zuylen, *Bütün Eserleri*. G.A. van Oorschot, Amsterdam 1979-1981: sayfa 96-97.

[136] *Bologne*, Bölüm I, http://en.wikipedia.org/wiki/Bathing

[137] http://traditions.cultural-china.com/en/15Traditions12412.html

[138] Mohamed Ajouaou, http://www.nieuwemoskee.nl/2011/06/islam-en-sport

[139] http://www.leconomiste.com/article/896065-sur-la-piste-des-plages-halal-du-bikini-au-burkini

[140] Mısır gazetesi *Al Masry Al Youm*'da Müslüman Kardeşler ve Salafis'in "Yanlış Fetvalar" başlığı altındaki rapor http://indiatoday.intoday.in/story/fatwa-al-azhar-university-cairo-women-swimming-in-seaadultresses/1/326883.html

[141] *Müslümanların Hadis Kitabı* sayfa 32, *Erdem Kitabı, İyi Davranışlar ve İlişki Bağlarının Birleştirilmesi.* http://www.searchtruth.com/book_display.php?book=032&translator=2&start=40.

6. ÖRTÜNMENİN GEÇMİŞİ OLARAK DİN

Bir kimse eğer sicim giymediğinde mi, yoksa başörtüsü takmadan dolaşıyorsa veya örtülmemiş bir el göstermeye cüret ettiğinde mi "çıplak"tır? Bu soruya verilen cevaplar, aynı Tanrı'ya ibadet edenler için bile farklıdır. Dinler, insanların kendilerinin ve diğer insanların bedenlerine bakma yollarını etkiler; bazı durumlarda, çok fazla korku ve utanç uyandırır, öyle ki utançtan korunmak veya yasaklanmış olan tahrikin engellenmesi için, bir bedenin en küçük bölümünün bile bütünüyle gizlenmesi gerekir.

Dünyanın her yerinde insanların, erkek ve kadınların giyinme alışkanlıklarını etkileyerek, örtünmek (ve bazen de ortaya çıkartmak) için icat ettikleri ya da uydurdukları kurallar vardır. Pratik nedenlerden dolayı, bu bölüm, Ortadoğu'da uzun zaman önce temelde birbirinden ayrılan ve çağdaş dünyada önemli bir rol oynamaya devam eden üç din olan; Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam tarafından belirlenen kurallar kapsamında açıklamaya çalışacaktır.

İnsanların boyun eğmesi için, Yahudi geleneği örtünme kurallarını, dini yasalar seviyesine yükseltti. İslami şeriat yasaları, bundan daha aşağı seviyede katılığa sahip değildir. Her iki dinde de uygulamalar inananların özgür veya gelenekçi görüşlerine

göre farklılık göstermektedir. Bazıları saygı görmeye ya da gelenekçi din adamları tarafından rehabilite edilmeye veya yeniden canlandırılmaya devam ederken ya da dışarıdan gelen eleştirel ya da saldırgan fikirleri tehdit olarak görüp tepki gösterirken, küreselleşme zamanla eski kuralların bazılarını ortadan kaldırdı.

Âdem ve Havva'nın çıplaklığı

Âdem ve Havva'nın Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam tarafından paylaşılan hikâyesinde, cennetteki ilk insanların giysilerin eksikliğiyle ilgili bir sorunu yoktu. Sadece yasak meyveyi yedikten sonra çıplaklıklarının farkına vardılar.

Onlar hakkında anlatılan hikâyelerde, üç dinde de ilk iki kişinin kıyafetine ya da bunların eksikliğine her zaman çok önem verdiler. Bazı Yahudi yorumları, Âdem ve Havva'nın tamamen çıplak olamayacağını, cinsel organlarını örten bir kuşak ya da omuzları üzerine Tanrı'nın kutsal isminin yazıldığı bir pelerin takmış olmalılar yönündeydi. Başkalarına göre belki de çıplaklardı, çünkü başlangıçta On Emir henüz mevcut değildi.

20. yüzyıla ait bir Bulgar Hıristiyan hikâyeci, Âdem ve Havva'nın hayvanlar kadar tüylü bir şekilde olduğu şeklinde bir açıklama getiriyor. Onların tüyleri, yasaklanmış meyveyi yuttukları anda ortadan kayboldu, Tanrı'nın onlara söylediği gibi: "Eğer o elmaları toplarsanız, bedeninizi kaplayan her şeyi kaybedersiniz ve sizler çalışmak, emek harcamak ve kıyafet giymek zorunda kalırsınız." Ve bu gerçekleştiğinde, yaşadıkları utancın haricinde, korkutucu bir şaşkınlığa uğrayarak, kendi mahrem yerlerini ve başlarını elleriyle kavradılar ve bu sebeple bu bölümler halen tüylüdür.[142]

Birçok Yahudi ve İslam hikâyesinde Âdem ve Havva, çıplaklıklarının farkına varır varmaz kendilerini örtmek için yaprakları

koparmaya çalıştılar fakat cennetin tüm ağaçları, Tanrı'nın emrine karşı gelerek, ilk suç işlemiş olanlara yapraklarını vermeyi reddettiler. Yasak meyve olarak incirin ifade edildiği hikâyelerde, en nihayetinde incir ağacı onlara birkaç yaprak verdi. O günlerde Âdem ve Havva'nın utancını kapatmak için tek bir incir yaprağı yeterliydi.

Hıristiyan ortaçağda, Âdem ve Havva, cennetten kovulmaları öncesine kadar cinsiyetsiz olarak sunuldu. Ancak çıplaklıklarına ait hiçbir imge sorun değildi, çünkü onlar alınacak ders olarak dikkate alınma görevini üstlendiler. Ancak, iffete bağlı sebeplerden dolayı, bir dizi Batı Hıristiyan sanatçı, Âdem ve Havva'nın mahrem kısımlarını, onların halen masumca cennette gülüp eğlendikleri sırada olduğu gibi, incir yaprağı ile örtmeye meyilliydi. Paris'teki Notre Dame Katedrali'nin cephesinde, Tanrı'nın halen Âdem'in hayat bulan bedeninden Havva'yı içinden yaratmakla meşgulken, sessizce uykuda olan ilk insan bir yaprak yaprağı ile bezenmiştir.

Birkaç Doğu Ortodoks ve İslami öyküde Âdem ve Havva üzerlerine saltanat kıyafetleri ve başlarına taçlar giyerler. Örnek olarak aşağıdaki İslami hikâyede olduğu gibi ilk günahlarını işledikleri anda, sahip oldukları saltanat konumlarını ve giysilerini kaybederler:

> *Âdem (yasak meyvenin) tadına baktıktan hemen sonra, tacı başından uçtu, yüzükleri parmaklarından sıyrılarak düştü, hem onun hem de Havva'nın üzerinde bulunan her şey kıyafetleri, mücevherleri ve süsleri yere döküldü. Her nesne, üzerlerinden uçarken, şöyle seslendi: "Ey Âdem! Senin üzüntün uzun olsun ve senin sıkıntın büyük olsun! Diriliş Günü'ne kadar esenlik seninle olsun, çünkü biz Tanrı'ya, sadece kendisine itaatkâr, saygılı hizmetkârları giydireceğimize dair bir*

söz verdik." Sonra hiçbir şey kalmamıştı ve hızla incir yaprakları ile kendilerini örtmeye başladılar.[143]

Hikâyenin değişiklik gösteren Arapça bir İslami biçiminde, Âdem cennetin çıkışına doğru ilerlerken, yaptığı şeyin kaderinde yazılı olduğunu ve bu nedenle önüne geçilemediği konusunda ısrar ederek, merhamet için yalvardığı sırada, kendisine dik dik bakan ve sitem ederek azarlayan, sıralanmış meleklerin önünden geçmek zorunda kaldı:

Melekler Âdem'in çıplaklığına gözlerini diktiler ve dehşete kapıldılar. "Tanrımız, Efendimiz" dediler. "Bu Âdem, senin yarattığın mucize mi? Ne kadar vasat ve küçük! Onu ebedi kılmayın, ama ona merhamet edin, ona acıyın." Böylece, Âdem, utancından sağ elini başının üstüne ve sol elini göbek deliğinin üzerine çekti ve gözyaşları yanaklarının üzerinde nehirler gibi akıyordu.

Sonra Tanrı, Havva'dan hesap sorar. O, gözyaşları içinde, uzun saçlarının ardında kendini saklamaya çalıştı ama başarısız oldu. Onuru kırılmış ve utanç içinde önce Tanrı'nın huzurunda görünmesi gerekiyordu. Güzel kıyafetleri ortadan kaybolmuştu ve çaresizliği ile mücadele edemediğini hissetti. "İşte ben geldim, efendim ve yaratıcım" dedi. "Sefalet üzerimde ve ben çıplak kaldım. Cennetteki hiçbir şey beni korumuyor, ey evrenin efendisi."[144]

Yasak meyvenin yenmesi hakkındaki tüm hikâyeler, ilk atalar için ani çıplaklıklarının farkındalığının ne kadar küçük düşürücü olduğunu vurgulamaktadır. Onların varsaydıkları utanç verici çıplaklıklarının konusu, inançlılara yönelik dini kurallar ve yasalarda ayrıntılı olarak ele alınmıştır.

Yahudilikte çıplaklık ve utanç

Yahudilik fazlasıyla faziletli olma iddiasında olan bir dindir ve çıplaklık gelenekçi duyguları kışkırtmaya devam ediyor. Seks ağırlıklı olarak çoğalmaya yönelikti, fakat Talmud Yahudi halkının çoğalarak yayılmasının tek amaç olmadığını söyledi. Aşırıcılık yanlısı gelenekçi Yahudiler için yazılan, cinsellik ile ilgili ilk elkitabının günümüz yazarına göre, bu meseleyi açıkça ele almak mutlak bir tabudur ve İsrail'de uç görüşlere sahip gelenekçi erkek ve kız çocuklarının çoğu ayrı olarak, cinsel eğitim hakkında çok az ya da hiç eğitim almadıkları, dini okullara gitmektedir. İnsanlar bu konuda baskıdan dolayı sessiz kalmaktalar ve bu utanç engelini aşmak için çaba gösterenler, kısa süre içinde yıkıcı ve aykırı olarak damgalanırlar.[145]

Yahudilikte erkeklerin baş örtmesi

Mısır'dan büyük göçün anlatıldığı kutsal kitap Çıkış'ta belirtildiği üzere (28:39-43), gelenekler uyarınca, Rahip Harun ve oğulları için kardeşi Musa'nın doğrudan Tanrı'dan aldığı, giyinmeye yönelik emirler bulunmaktadır:

> *Üzerinize giydiğiniz örtüleri, ince ketenden örmelisiniz ve ince ketenden başlık yapacaksınız ve nakış işlemeli bir kuşak yapacaksınız, Harun'un oğulları için, kıyafetler, kuşaklar ve başlıklar yapacaksınız... Çıplak tenlerini örtmeleri için onlara ketenden iç çamaşırları yapacaksınız. Bunlar kalçalarından uyluklarına kadar ulaşmalıdır ve toplanma çadırına veya hizmette bulunmak için Kutsal Yer'deki sunağa geldikleri zaman, en azından suçluluk duymanın acısından ölmemeleri için, bunlar Harun'un ve oğullarının üzerlerinde giyili olmalıdır.*

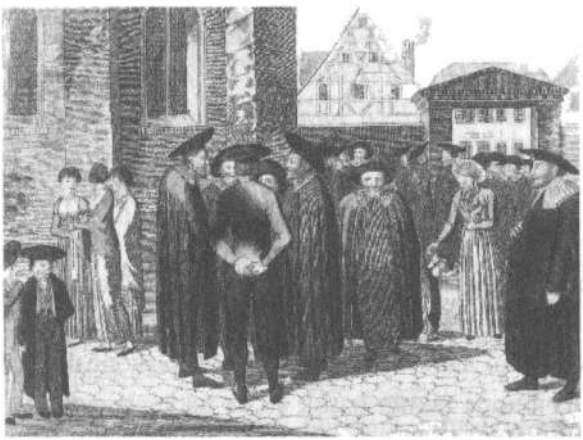
Bu onun için ve daha sonra onun soyundan gelenler için sonsuza kadar geçerli bir emirdir.

Rahip için verilen bu emirlerden biri daha sonra bütün erkeklere zorunlu kılındı. Kalçalardan uyluklara kadar örtünmek. Daha sonra bu konu hakkında daha fazla bahsedilecektir.

Eski Ahit'e göre, başlık sadece rahipler için zorunluydu ve Yahudi olmayanlar arasında da aynı şekilde olduğu gibi, ayin sırasında kademeyi belirtirdi. Hıristiyanlar tarafından, kutsal kitaba ikinci bölüm olarak eklenen Yeni Ahit'te, erkekler için başın örtülmesinin mevcudiyetine yönelik herhangi bir atıf yoktur. Yahudi Talmudu da Tanrı tarafından verilen bir emir ile erkeklerin başlarını örtmesini yükümlü kılmamakta, ancak şöyle belirtmektedir: "Erkekler, bazen başlarını örter, bazen de örtmezler, ama kadınlar başlarını her zaman örterler."[146]

Yahudi erkekler, Tevrat'ın gönderildiği zamanlardan çok uzun bir süre sonra, daha doğru bir ifadeyle ortaçağda, Haham İsrael Bruna tarafından, erkeklerin başlarını örtmemelerini dini hukuk ihlali olarak ilan eden bir yasal bildiri yayımlanmasından sonra, başlık takmaya başladılar. Erkekler başlarını örtmek zorunda kaldılar. Ancak şapka veya başlık türüne ilişkin herhangi bir tanımlama olmadığından ve 16. yüzyılın ortalarında Yahudi hukuku tarafından düzenlenene kadar, Yahudi erkekler için bir yükümlülük olarak şapka ya da başlık giymeyi düşünmüyorlardı. O zamandan sonra bile birçok erkek başı açık olarak ibadete devam ediyordu ve birçok haham örtülmemiş bir baş ile dua etmenin yasak olup olmadığını tam olarak bilmediklerini iddia ederek, bu konuyu tartışmaya devam ettiler. Muhtemelen bu yasa, erkeklerin dua etmek için başlarını açtıkları Hıristiyan alışkanlığına karşı bir tepki olarak, Yüce Tanrı'nın huzurunda kendilerini alçakgönüllülük ve saygılı bir şekilde kapamak üzere ifade eden bir anlam taşımaktaydı. 18. yüzyılda, ünlü bir Yahudi

bilgesi, şapkaları sadece ibadete yönelik "terbiyeli davranış" gerekçesi olarak nitelendirmeyi önerdi, ama bir baş örtmek, giderek erkek sadakatinin Yahudi geleneğine bağlılığının belirgin bir işareti olarak yorumlandı.[147] (Resim-21)



Resim-21: *Yahudiler Şabat'ta bir sinagogda. 1800 dolaylarında ahşap oyma.*

Çoğu insan, geleneklerinin kendi kültürlerinden kaynaklandığını varsayarak kabul ederler ve dindar Yahudilerde bu durum istisna olarak kabul edilmez. Bir kimsenin dini simgelerinden birinin, başka bir dine ait gelenekten eğreti alındığını kabul etmek kolay değildir, ancak bu oldukça sık görülen bir durumdur. Diğer dinlerden daha farklı olmadan Yahudilik, bünyesine dahil edilmiş olan bir kısım geleneklerinde, çevresindeki kültürlerden ve yerel dinsel geleneklerden etkilenmiştir. Dikkate değer bir örnek, Yahudi erkeklerin önde gelen giysisi kipa ya da Lehçe bir kelime olan "jarmulka"dan türetilen, yarmulke adı verilen bir takkedir. Bu, Tevrat'ta bahsi geçmemekle birlikte nispeten yeni bir uygulamadır ve Hıristiyan geleneğinden devralınmış gibi görünüyor:

Yarmulke kelimesi ortaçağ Hıristiyan kilisesi tarafından giyilen dini bir başlıktan, Latince almucia adı verilen bir giysiden veya onun küçültme biçimi olan armucella veya almucella olan kelimelerinden türemiştir. Sonradan çoğu kez armukella olarak telaffuz edildi. Zamanla, bu terim genel anlamda bir şapkayı ifade etmek için kullanıldı. 18. yüzyılda, Doğu Avrupa'da Yiddiş dili (Eskinazi veya Yahudi Almancası) konuşan Yahudiler, şimdi bir yarmulke olarak bilinen sözcüğün bazı değişik biçimini alıntıladılar. Bu noktadan sonra, bu başlık ve onu tanımlayan terim açıkça Yahudilikle ilişkilendirildi.[148]

Yahudi erkekler ibadet sırasında ya da sinagogda bir yarmulke giyerler fakat gelenekçi erkekler her zaman bu başlığı takarlar ki bu, Papa ve Roman Katolik piskoposlarının siyah şapkaları altında taktığı başlık ya da takkeyle aynıdır. Yahudi olmayan insanlar, sinagog, mezarlık ya da Kudüs'te bulunan Ağlama Duvarı'nın önündeki meydan gibi kutsal Yahudi yerlerini ziyaret ederken bir yarmulke giymek zorundadırlar. Yahudiler arasında erkekler için bu başlık, simgeleşen konumunu sadece 20. yüzyılda almıştır (Resim-22).



Resim-22: *Kipa*

Çıplak penis tabusu

Eski Yahudi geleneğinde çıplaklık, bir mahcubiyet sebebi olarak, yoksulluk ve kırılganlık ile bağlantılıydı. Üstelik penisi kutsal bir alanda açığa çıkarmak, Tanrı'ya karşı işlenen bir suçtur ve her Yahudi birey, kutsama ve dualarda olduğu üzere ya da Kutsal Kitap'ı ve yorumlarını okuduğu sırada, Tanrı'nın isminden söz ederken kutsal bir "alan" yaratır. Bu gibi durumlarda, çıplaklıktan kaçınılmalı ve erkek cinsel organları saygı gereği örtülmelidir: "Kutsal etkinlikler herhangi bir çıplaklığın var olduğu sırada yapılmamalıdır." Tartışmalardan birisi de cennetten kovulduktan sonra, Tanrı, hayvanlar haricinde sadece Âdem'e, dolayısıyla tüm insanlara, "utancını örtmesi için gerekenleri" sağlamıştır.[149]

Çıplak olmak, ilahi düzenin, "ahlaksız, Yahudi olmayan bir alışkanlık, insanlarla Tanrı, Yahudiler ve Yahudi olmayanlar, insan, doğa ve sosyal gruplar arasındaki farkın, ihlal edilmesi" anlamına geliyordu.[150]

Ölü Deniz yazıtları olarak adlandırılan, 1995 yılında Qumran Mağaraları'nda bulunan eski Kutsal Yazılar'da, çölde münzevi bir hayat sürdüren bir Yahudi mezhebi olan Esseniler için belirlenmiş olan katı kurallar yer almaktadır:

> *Her kim, hemcinsleri arasında, zorunlu olmaksızın çıplak dolaşırsa, altı ay cezalandırılır. Her kim, penisinin giysisinin altından çıkmasına veya üzerindeki yırtıktan dolayı çıplaklığının görülmesine neden olursa, (otuz gün) süreyle cezalandırılır.*[151]

Bu düşüncenin altında yatan gerekçe, grubun kutsal ve spermin kirli olduğuydu: Buna göre, kapatılmamış erkek

cinsel organlarından kaçınılmalıdır. Belki de eşcinselliğin veya ensestin korkusu, bu katı disiplin kurallarının bir sebebi olabilirdi.

Yahudi kanunlarında, çıplaklık konusuna yönelik korku dikkat çekici bir biçimde sergilenir. Yahudi geleneğindeki kutsal eylemler, erkek çıplaklığı ile asla bağdaşmaz. İbranice kelime olan "erwah"ın "çıplaklık" olarak çevrilmesi, cinsel organlar için örtülü bir anlam ifade eder. Geç antikçağa ait (MS 70-500) haham olan ve olmayan yazarlar, bu konu hakkında, aralarında çıplak dua etme, Tevrat'ı çıplak olarak okuma yasağı ve benzeri tüm emirler ve yasaklar hakkında ayrıntılı bilgi verirler. İstemeden ya da bilmeden çıplak görünmek utanç verici olarak algılandı. Çünkü hahamlara göre çıplaklık, penisin görünürlüğü ve bir kimsenin erkeklik statüsünü riske atan katlanılmaz bir durum anlamına geliyordu. Kendini çıplak olarak gösteren bir erkek, kendisini en azından gülünç ve en kötüsü de saygınlığını kaybetmiş bir duruma getirmekteydi. Açıkçası, Yahudiler çıplaklığı "kötü" veya "nefret uyandırıcı" olarak kabul ediyorlar.[152]

Babanın cinsel organları, gizli cinsel ayrıcalıklarını ve gücünü temsil ediyordu. Ham hakkında kutsal İncil'de yer alan hikâyede, oğlunun bir an için babasının çıplaklığına baktığı zaman ne olduğunu gösterir. İncil'deki hikâye, Nuh'un sarhoş olduğunu ve çadırı içinde soyunduğunu anlatır. Kenan'ın babası olan Ham, babasının çadırında çıplak bir halde uyuduğunu gördüğünde, güler: "Ve iki kardeşinin dışını da gösterdi" (Yaratılış 9: 21-22). Ham, babası Nuh'u çadırında çıplak yatarken gördüğü zaman güldü. Hayal ettiği muazzam cinsel organ yerine buruşuk bir uzuv mu görmüştü? Ve sonuçta artık babası ile ataerkil sistemi ile özdeşleştiremezdi. Diğer oğullar kendilerini hemen Ham'dan uzaklaştırdılar ve böylece sisteme

sadakatlerini teyit ettiler. Ham'ın oğlu Kenan ise tam olarak bu korkunç sebepten dolayı lanetlenmişti.[153]

Tanrı ile ilgili olarak, çıplak erkek cinsel organları, saygısızlık belirtisi olarak görülerek reddedilmiştir. Bir erkeğin, kendisinin üstünde olan kişi ile olan ilişkisi, mukayese yapıldığında, kendini, inananlarına bile göstermeyen Yüce Varlık'ın huzurunda olan bir kimsenin durumuna paraleldi. Astlardan, hiç çıplak görmedikleri üstlerine daha fazla saygı göstermeleri bekleniyordu. Yahudi nazarında, bir üstü sosyal düzen içinde çıplak olarak görmek, üst için aşağılayıcı ve astı için üzüntü vericiydi. Liderler, yüksek rahipler, babalar ve kayınbabalar, astları ya da kendi çocuklarının, yanlışlıkla kendilerinin çıplak cinsel organlarını gördükleri takdirde, otoritelerini kaybedeceklerine inanırlardı.[154]

Bir Yahudi yazısında, Baş Haham Yahuda'nın erdem ve iffeti, "bizim kutsal hahamımız" unvanıyla ödüllendirilmişti, "çünkü o, hiçbir zaman kendi penisine bakmamıştı" (ve aynı geleneğe yönelik tartışmalarda, hahamın kendi penisine asla dokunmadığı da söylenir). Ve Eleazar adında başka bir haham, kendi penisine bakan bir erkeğin "sonunda iktidarsızlıkla cezalandırılacağı" hakkında uyarıda bulundu.[155] Bu tür düşünceler, sorumluluk sahibi olan inananların yaşamlarını o kadar da kolaylaştırmaz.

Penis ya da glans kılıflarını kullanan diğer kültürlerden farklı olarak Yahudi geleneği, penisin örtülmesini, Tanrı tarafından gönderilen bir kanun olarak ilan etti. Bu kanun, mevcut düzeni koruyarak yerinde tutmak görevi için hizmet etti. Kadın çıplaklığı ile ilgili farklı birtakım köklü Yahudi kanunları, bu hiyerarşik düzeni doğrulamaktadır.[156]

Avuç içi kadar kadın teni

Tevrat kültüründe, özellikle de Musa'nın kitaplarında – Tevrat'ın ilk beş kitabı– çıplaklık (erwah) sadece çıplak cinsel organlara atıfta bulundu. Ancak daha sonra hahamların yaptığı yorumlar ve yazdıkları, erwahın anlamını, tüm kadın teninin avuç içi kadar genişlikten daha fazlasını kapatacak kadar ileri gitti. Güvende olmak için, gelenekçi erkekler, soyunma durumunda ve halen de geçerli olduğu gibi, kadınlara bakmamaya teşvik edildi. Başka bir deyişle, bir kadının çıplaklığı bir erkeği baştan çıkartıcı olarak görülür ve kutsal bağlamında nadiren bir önemi vardır:

> *Oysa hahamlar, kadınlara çıplak görünen erkeklerle ilgili hiçbir şey söylemedikleri halde, erkeklere çıplak görünen bir kadının itibarsız farz edilmesini esas alarak, kadın çıplaklıklarına bakmamaları için erkeklere, uyarı ve tavsiyelerini yaparlar.*[157]

Kadın bedeninin, avuç içinden daha fazla görünmesinin, erkekleri cinsel olarak uyaracağı düşüncesi, erkeklerin, çağımızın ilk iki yüzyılından sonra daha otoriter hale gelmesine neden olacaktır. Hahamlar ilk olarak, kadın bedeninin dişiliğe ait bölümlerinin zorunlu olarak örtülmesinin erkek arzusunu sakinleştireceğini varsaydılar, ancak bundan kesin olarak emin değillerdi. Bu yüzden ibadet eden erkeklerin kadınların saçlarını, bacaklarını ve hatta küçük parmağını görmezden gelmeleri tavsiye edilir.[158] Tanrı'nın huzurunda işlenen suç olarak kendi kontrol edilemez erwahlarını deneyimleyen Yahudi erkekler, bu eli kulağında ve kaçınılmaz olan tehdidin tüm sorumluluğunu diğer cinsiyetin üstlerine kaydırdılar.

Sözlü ve daha sonrasında yazılı olan haham tavsiyelerinde[159] erkek, renkli giysiler içinde olan kadınlara bakmamaları için tembihlenirken, bazıları kadın elbisesinin altında saklı olan her şey sebebiyle, erkeklerin, diğer cinsiyeti tamamen görmezden gelmeleri gerektiğinde ısrar ederler. Babil'de bir haham, bir kadının küçük parmağına ya da topuğuna bir erkek tarafından bakılmasının, geniş kapsamlı sonuçlara sebep olacak bir eylem olduğu konusunda uyarıda bulundu:

> *Öğretildiği üzere: Bir kadının topuğuna bakan biri, vajinaya bakan biri gibidir. Ve (kadının) vajinasına bakan biri onunla ilişkiye girmiş gibidir.*[160]

Kadın çıplaklığıyla ilgili düzenlenen pek çok kural, kadınlara bakan erkeklerin içinde bulundukları tehlikelerle ilgili hahamların duyduğu derin bir kaygıyı yansıtmaktadır. Bir hikâyede, bir kadını çıplak görmek veya hatta sesini duymaktansa, ölmesi için hahamlar tarafından bir erkeğe yol gösterilmesi ya da şarkı söyleyen kadın sesi konunun uzmanlarına göre çıplaklıkla aynı şeylere ait olduğu anlatılmaktadır. Uyarılardan birisi de eşinin cinsel organlarına bakan bir adamın, kör çocukların doğumuyla cezalandırılacağıdır.[161] Bu şekilde düzenlenen kurallar, kadın doğurganlığının, bilinçaltında sözü edilen beden bölümlerine yansıtıldığı eski korkuyu açığa vurmaktadır.

Hahamlara göre, kadın çıplaklığı erkeklerle ilgili yapılması gereken her şeyden oluşan ahlaki bir soruydu: "Saygın Yahudi kadınlar toplum içine çıplak olarak dışarıda dolaşmamalı ve bunun tam tersi olarak, eğer çıplak bir kadın toplum içinde görülürse, o saygın bir Yahudi kadın değildir. Kadının, toplum içinde görülmesi; erkeğin önünde, yani bütünüyle erkeğe tahsis edilmiş olan toplumsal alanda görülmesi anlamına

gelir. Kadınların durumuna bakıldığında, "çıplak olmamak" tamamen kapalı bir kadın bedeni ile eşittir. Hahamlar, kadın çıplaklığını öncelikle, erkeklerde cinsel tutku uyandırma bakış açısıyla ve erkekler üzerindeki (algılanan) etkileri bağlamında yorumladı. Bu arada hahamlar, kadınlardan önce çıplak görünen erkeklerin kadınların karşısında çıplak görünmeleri sorusunu tamamen görmezden geldiler.[162] Belki de kadınların toplumsal alandan soyutlanmalarının temel nedenlerinden biri de budur.

Sami ırkına mensup insanlar için çokeşlilik sorun değildi ve bu bakımdan, Musa'nın kitapları çoğaltıldığı ve başka dillere tercüme edildiği zaman Yahudi evliliğinin, Araplara özgü evlilik ile benzerlik gösterdiği görülmektedir. Zina yapanı taşlamak, Araplarda olduğu kadar, Yahudiler arasında da bir cezadır. Erkek hahamlar tarafından düşünülen çok sayıda dini kural ve düzenlemede ifade edilen tartışmasız yüksek bir ahlak standardı olarak kendini kontrol etme zorunluluğu, bu mutlak öz-denetimin kaybedilmesine yönelik duyulan bir korkuyu ortaya koymaktadır. Kutsal kitapta, Peygamber Yeremya, zina yapılması ve geneleve gidilmesi durumunda Tanrı'nın intikamından söz eder (5:7-9):

> *"Neden seni affetmeliyim? Çocukların beni terk etti ve gerçek olmayan tanrıların üzerine yemin ettiler. Tüm ihtiyaçlarını karşıladım yine de zina yaptılar ve fahişelerin evlerine üşüştüler. Onlar iyi beslenmiş, şehvetli aygırlardır, her biri başka bir adamın karısı için kişnerler. Onları bunun için cezalandırmamalı mıyım?" dedi Rab. "Böyle bir kavmi, cezalandırmaz mıyım?" dedi Rab.*[163]

Tevrat'ta kadın çıplaklığına (ve aynı biçimde Kuran için de geçerli olduğu üzere) çok az ilgi vardır ancak daha sonraki Yahudi (ve daha sonrasında halen İslami) kaynaklarda bu konu hakkında dikkat çekici düzenlemeler mevcuttur. Hahamların, kadın çıplaklığı hakkındaki bazı görüşleri, antikçağa ait Yunan ve Roma fikirlerine benzemektedir. Bir kimse bu duruma, kadın bedeninin görünmemesi gereken şekillerde ifade edildiği gibi benzer ataerkil görüşlere, Akdeniz'in her tarafında rastlayabilir ve bu durum, yalnızca ailenin şerefini, kadın cinsel iffeti ile birleştiren kültürel bağlamları bu kapsamda yerli yerine koyarak anlaşılabilir.[164]

Erkekleri kendilerinden koru

Gelenekçi Yahudi kadınlar için başlarının kapatılması, başörtüsü ya da şaldan, bere ya da gerçek ya da yapay saçtan yapılmış bir peruk için kullanılan Yiddiş bir kelime olan Şitel'e kadar değişiklik gösterir, oysa açık fikirli Yahudi kadınlar başlarını örtmezler. Ortodoks Yahudiler için kurallar çok nettir; Hollandalı Yahudi bir kadının 2014 yılında yapılan bir görüşmede belirttiği sözleri dahilinde: "Evli bir Ortodoks Yahudi kadın olarak, yatak odanızı başınız kapalı olmadan terk etmeyi düşünmezsiniz. Umulmadık bir gafletle bunu yapan herkes inancından çıkar veya bir inanç krizini boylar."[165]

İsrail'de birkaç yıldan beri (son 10 yıldan beri) önce birçok aşırı gelenekçi Yahudi kadın, bedenlerini tamamen koyu renk kumaşların altına gizleyerek, ellerini eldivenle örterek ve sadece başlarını değil, yüzlerini de siyah bir örtü ile sararak, hayalini kurdukları üzere, kendi atalarının ahlaki değerlerine uygun bir biçimde, aşırı iffet için çaba göstermekteler. Bu davranış,

Kudüs'te birkaç yıl önce, İsrail'deki ahlaksızlığa karşı savaşmak için bir avuç kadının çağrısıyla başladı. Evde bile bu kadınlar yüzlerini kapalı tutuyorlar ve küçük kızlarını da aynı şekilde örtüyorlar, bu kadınlardan biri "Umutsuz zamanlar umutsuz önlemler gerektiriyor" diyordu. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde bu tür kıyafetler, diğer İsrail şehirlerine yayıldı ve başlangıçta bunu, tuhaf giyinmenin zararsız bir yöntemi olarak gören ya da peçe takılmasını övenler arasında bile tehlikeli olarak görülmeye başladı.[166]

Bugün yüzlerce Yahudi kadın tamamen kapalı olarak dolaşmaktadır. Onlardan biri İsrail gazetesi *Haaretz*'e şunları söyledi: "İlkönce bir peruk takıyordum, ama şimdi peruk takan bir kadın gördüğümde, o şeyi kafasına takmasından dolayı onu affetmesi için Tanrı'ya dua ediyorum." Bu aşırı gelenekçi kadınlardan birine göre, onların görevi, erkekleri kendilerinden kurtarmak ve erkek teninin zayıflığı için bizzat kadınlar sorumludurlar ve kendi kendilerine yüklenen sorumlulukları sebebiyle bunu yapıyorlar. İsrail'de günlük olarak yayımlanan *Yedioth Ahronoth* gazetesinde bir başka kadının görüşüne göre: "Bir kadının beden bölümlerini gören bir adam cinsel olarak uyarılır ve bu günah işlemesine sebep olabilir. Gerçekte eğer fiziksel olarak günah işlemeseler bile, onun saf olmayan düşünceleri, başlı başına günahtır."[167] Nihayetinde bir kadın, tamamen görünmez ve sessiz olmakla sadece mükemmel bir erdem elde edebilir.

Bugün uzun sakallı, siyah şapka ve siyah takım elbise giymiş ve tıraş edilmiş başlarına peruk takmış eşleri olan birçok gelenekçi inanç sahibi erkek, bu yeni gelişme karşısında büyük bir utanç ve üzüntü duyuyorlar. Kendilerine haksızlık edildiğine inanıyorlar sanki kendi eşleri yeterince mütevazı değilmiş gibi! Bu nedenle, iffet kuralları ve kıyafet şekillendirmeleri, gelenekçi ve aşırı gelenekçi inananlar arasında bir rekabet meselesi haline geldi.[168]

Haftalık yayımlanan Yahudi aile dergisi *Mishpacha*, bu kapalı kadınların Kudüs'ün gelenekçi bölgesi Beit Shemesh'in sokak manzarasında meydana getirdiği dikkat çekici değişiklik hakkında şunları söylüyor:

> *Kaplandıkları örtü katmanları, yabancı olanlar için, göz korkutucu ve erişilemez görünmelerini sağlamaktadır ama bunların altında oldukça sıradan kadınlar ve size üç şey söyleyecekler: Onlar bir "tarikata" ait değiller. Onlar, sahip oldukları "ötekilikliği" fark edip kendilerini esir alan, eski kafalı bir toplum ve sansasyon yaratan bir haber yapmak için bahane eden, dedikoduya aç bir medya tarafından, haksız bir şekilde iftira ve zulüm görmektedirler ve dengesiz bireyler tarafından bazı aşırı sapmalar haricinde, bir topluluk olarak onlara karşı yapılan suçlamaların çoğu asılsızdır. Ayrıca onlar, geçen yüzyılın Kudüslülerinin ve kendi atalarının resimlerine işaret ederek, "tzniyus"un (erdem) ideal standartları ile ilgili Talmud ve halakna (davranış biçimi) görüş ve hükümlerinden yardım isteyerek, modern toplumun kirlenmesiyle yüzleşen geçmiş nesillerin erdemli ahlak kurallarını, Tanrı'nın izniyle nihai kefareti ileriye taşıyarak, geri istediklerini söyleyecekler.*[169]

Bu makaledeki olumlu tutum, gelenekçi topluluk içinde devam eden radikalleşme konusunda endişe duyan insanlar tarafından paylaşılmamaktadır. Daha özgürlükçü ya da gelenekçi olmayan Yahudiler, bu beden örtüsünü giyen kadınları, "Taliban anneleri" veya "burka hanımları" diye aşağılayıcı bir şekilde çağırmaktadır. Hahamlık yetkililerine göre asıl tehlike, bu abartılı örtünmenin, toplumun cinselleşmesini harekete geçirmesidir. Bütün kocalar, fanatik eşleriyle aynı fikirde değillerdi,

bazıları, bir burka giymenin cinsel bir fetiş ilan edilmesi gerektiğini ve bu nedenle de çok az kıyafetler giyerek seçici olmayanlar gibi olduğunu iddia ediyordu. Eski İngiliz Baş Haham Daniel Treiman, 2008 yılının başlarında, bu akımın Londra ve Brooklyn'e de yayıldığını belirtti.[170]

Bu ne kadar muhteşem? Bu, tekrarlanan sloganların etkisi dinde reklamlardan aşağı seviyede kalmaz, eğer onu yeterince sık duyarsanız, sizi kimse tutamaz. Bu gelişme, bütün toplumun iffetinin kadın görünmezliğine bağlı olduğu konusunda ısrar etmekte olan, tüm yaşamları boyunca beden örtüsüyle ilgili radikal mesajlarla beslenen, kendisini Tanrı'ya adamış kadınlar arasında bir sürpriz olarak görülmemektedir. Bu düşüncenin bir sonucunda, ilkönce kendini ve sonra mümkün olduğu kadar çok kişiye dayatılan, sürekli daha katı gereksinimler talep eden korkutucu bir süreç kapsamında, mümkün olan her yola başvurarak, ne kadar ileriye gitmeniz gerektiğinin ön plana çıkmasıdır:

> *Köktenci Müslüman kadınlar ve köktenci Yahudi kadınların çok ortak noktaları var. Her iki grup da kadın bedeninin örtüsüne, toplumun doğruluğunun ve saflığının en önemli simgesi olarak aşırı vurgu yapan eski, erkek-kontrollü dini yasaların zorunlu kuralları altında yaşar.*[171]

Bir kadın, kendini istekli bir şekilde kapattığı zaman tartışma daha ileri gider. Erkekleri kendilerine karşı korumuş olur. Bu giderek artan köktencilik çizgisini takip ederek, herhangi bir erkeği üzmek istemeyen kadının, kendisini bütünüyle görünmez hale getirmekten başka hiçbir seçeneği yoktur. Toplum içinde kapanmanın seviyesi, bir şekilde anoreksiyayı (iştahsızlığı) anımsatan bir uzak durma eyleminde olduğu gibi kadından geriye hiçbir şeyin kalmadığı noktaya kadar yükselir.

Görünürdeki Yahudilik

Giyim ve politika, birbirinden ayrı konular değildir. Ayakkabı, peçe, çetrefilli ritüel saçaklar veya püsküller ve büyülü muskaların hepsi daha yüksek bir otoriteye işaret eder. Ayakkabılarınızı çıkarmak, özellikle kutsal yerlerde bulunanlar için alçakgönüllü bir davranış olarak görülür.

Daha fazla okudukça, beklenmedik gelişmelere daha çok rastlarsınız. Bir noktada İslam din adamları kendi inananlarını ibadetleri sırasında, "Yahudilerin yaptığı gibi", ayakkabıları olmadan dua etmelerini yasakladı. O zamandan beri bir gelenek, genellikle diğerine çevrilmiş olup, Yahudiler ayakkabılarını sinagogda giyerler, oysa Müslümanlar camiye girdiklerinde onları çıkartırlar. Bununla birlikte günümüzde halen, kutsal günlerde yalınayak dua eden Yahudiler var.[172]

Azınlık olarak, Yahudiler sık sık dışarıdan dayatılan belirli kıyafet giyme zorunluluğundan dolayı sıkıntı çektiler. Bu, Hıristiyan Batı'da olduğu gibi İslam dünyasında da oldu. 9. yüzyılda Abbasi Halifesi el-Mutevekkil, ilk kez Yahudileri ve Hıristiyanları, Arapçada dhimmis (gayrimüslim) olarak adlandırılarak, himaye edilen ama hüküm altına alınmış olarak sınıflandırdı. O zamandan itibaren Yahudiler başlıklarında özel düğmelerin olduğu, bal rengi kıyafetler ya da omuz veya kollarına görünür olacak şekilde yamalar takmak zorunda kaldılar. Bazen özel kuşaklar, başörtüleri veya ayakkabı bağcıkları belirlendi. Bu tür düzenlemelerin çoğu, tüm fethedilmiş kavimlere uygulandı, ancak Yahudilerin tamamlayıcı ilave kuralları, bir kereden fazla benimsemesi gerekti.[173]

Ortaçağda Avrupa'daki Hıristiyan Kilisesi, farklı inanışa sahip olanları, tıpkı Papa III. Innocentus'un 1213 yılına ait kararnamesinde olduğu üzere, karma evliliklerin önüne geçmek adına, tüm Hıristiyan eyaletlerindeki Yahudileri ve Müslümanları, kadın ya

da erkek farkı gözetmeden, kendilerini diğer inananlardan kıyafetleri yoluyla ayırma zorunluluğu getirmesinde olduğu gibi çoğu defa toplumun sınırlarına sürgün etti.

Yahudi olmayan yetkililerin yaptığı yasalar ve düzenlemeler, Yahudileri toplumdan ayırmak anlamına geliyordu. Elbette Yahudiler için, tarihin akışında yüzyıllar boyunca süren, en göze çarpan zorunlu ayırımcılık, 20. yüzyılda Almanya'da ve Nazi işgali altındaki topraklarda Hitler rejimi tarafından yeniden dayatılan sarı yıldızdı.

Dışarıdan dayatılan kuralların yanı sıra, Yahudi toplumunun içinde de sürekli gerilimler ve çatışmalar vardı. Çok katılık vardı ama değişim için de alan vardı. 18 ve 19. yüzyıllarda, Avrupa'daki birçok Yahudi Aydınlanma'nın değerlerini, daha fazla eğitim ve topluma daha iyi entegrasyon lehine savundu. Aydınlanma, eski hahamlık ve diğer dini yazılarla ilgili daha ılımlı ve az gelenekçi bir şekilde yeni ve eleştirel çalışmaları da müjdeledi. Yahudi kültürünün eleştirel tartışması ve çevredeki topluma karşı pratik bir yaklaşım, bir bütün olarak Yahudi toplumuna ilerleme ve özgürlük getirdi.

Bununla birlikte, aşırı gelenekçi Yahudi toplumu her zaman yenilenme ve değişime karşı mücadele etti. Aşırı gelenekçi Yahudiler, İsrail'in yanı sıra dışarıda da liberal ve inanmayan Yahudilerle çatışmaya girmeye devam ediyorlar. İsrail'de Kudüs'ün aşırı gelenekçi bölgelerinde bulunan kaldırımlarda bile cinsiyet ayrımı var ve erkekler otobüsün önünde otururken, kadınlar otobüsün arkasına oturmak zorunda kaldı. Bir otobüse binen dindar bir kadın, bu durumu aşağılayıcıyı bulmadığını söyledi. Ona göre bu, laik aşırılığa karşı verilen doğru cevaptı. "Onların kadınlarının, sahil boyunca onur kırıcı bir şekilde nasıl teşhir edildiklerine bakın."[174] Haredim olarak bilinen, siyah kıyafetler içindeki aşırı gelenekçi Yahudilerin, son derece fanatik ve hoş-

görüsüz davranışları, toplumun, kendi giyim ve yaşam tarzına müdahale edilmesini istemeyen, özgürlükçü ve laik kesimlerini rahatsız ediyor.

İsrail dışında, mesela Londra'nın kuzeyinde yer alan Stamford Hill'de, onların mahallesinden geçen otobüslerin kenarında tanıtımı yapılan Calvin Klein reklamında, iç çamaşırı giymiş bir model ve çıplak cazibe sloganı hakkında olduğu gibi gelenekçi Yahudi topluluğundan yapılan benzer şikâyet örnekleri de söz konusu. Aşırı gelenekçi bir Yahudi, posterin Kuzey Londra'daki Yahudi cemaatine karşı sakıncalı olabileceğini savundu, çünkü dinleri iç çamaşırı içinde kadınların görüntülerini izlemeyi yasaklamıştı. Ayrıca çocukların böyle bir reklama maruz kalmalarından dolayı, bu durumu "sorumsuzluk" olarak nitelendirdi. Reklam Standartları Kurumu (ASA), bu reklamı "sosyal sorumsuzluk" olarak nitelendirmedi çünkü cinsel olarak herhangi bir müstehcenlik içermeyen, doğal olarak fotoğraflanmış bir modeldi ve çocuklar medyanın her yerde bu türden bir tanıtımla karşılaşmışlardı. Resimler "aşırı cinsellik içermediği" şeklinde değerlendirildi ve reklamın dış ortamında kullanım için kabul edilebilir sınırlar dahilinde uygun olduğunu düşündü. Bu nedenle, reklamın, bu gibi dini görüşlere ya da dini inancı olan kimselere yönelik yaygın bir veya doğrudan ciddi bir hakarete veya saldırıya yol açmasının muhtemel olmadığı sonucuna varılmıştır.[175]

Özgürlükçü inananlar ve laik Yahudiler de geleneklerine önem verirler fakat Yahudi topluluğunun tarihini, kültürünü, ritüellerini ve geleneklerini, kıyafet kuralları da dahil olmak üzere esneklikle yorumlarlar.

Artık toplumsal alanda daha fazla kadın konuşulup görünür hale geldiği için İsrail'deki aşırı gelenekçi bir kuruluş özel bir cinsiyetsizlik geliştirmedi ancak iki adet yarı transparan etiket aracılığı ile inançlı erkekleri sokaklarda herhangi bir riske

karşı korumak amacıyla, 3 metrenin ötesinde görüşü bulanıklaştıracak şekilde, bu sayede inananlar için "çıplak" kadınlar tarafından cezp edilme şansını büyük ölçüde azaltan gözlükler tanımladı. Bu pratik çözümün övgüyü hak eden avantajı, gözlük takan erkeklerin uyarılma sorumluluğunu kendi inisiyatiflerine almalarıdır. Bu tür gözlükleri satan şirket, mesela gelenekçi erkeklerin uçak yolculuklarında, yanlarında oturabilecek kadınlarla yüz yüze gelmekten sakınmaları amacıyla, başlarının yan tarafına yerleştirebilecekleri ekranlar gibi, erkeğin cinsel anlamda uyarılması tehlikesini azaltmak için başka yollar da sunuyor.

Ne yazık ki bu iffet gözlükleri ve ekranları, aynı zamanda bir çeşit "çıplaklık" (erwah) olarak da adlandırılan bir tehlike olan kadın sesine karşı bir güvenlik sağlamaz. Gerçekten de, dindar erkek Yahudilerin bakış açısına göre, bir kadının sesi bile özellikle de şarkı söyleyen bir kadının, "şehvetli düşünceleri" çağrıştırdığı düşünülmektedir. Bir annenin ninni söylerken sesi bile o kadar heyecan verici olabilir ki haram cinsellik her köşede pusuda bekliyor olabilir.[176] Her şeyi tamamen erwah (çıplaklık) olarak nitelendirenler, kaçınılmaz olarak her şeyden sürekli olarak uyarılmaktan kaçınamazlar.

Uzak geçmişteki kutsal edebi metinlere ısrarla sadık olan gelenekçi inananlar ile yenilik için çabalayan özgürlükçüler arasındaki mücadele, diğer tek tanrılı iki dinde de aynı şekilde olduğu üzere devam ediyor

Hıristiyanlıkta kapalılığa karşı çıplaklık

Tıpkı Yahudilikte olduğu gibi, Hıristiyanlık (ve daha sonra İslam), Semitik geleneklerden doğdu. Ölümünden sonra, aslında kendisi de bir Yahudi olan İsa'nın öğretisi, güçlü bir ruhani harekete neden oldu. Hıristiyan Kilisesi, birinci yüzyılın sonlarına

doğru, ilk başta bünyesinde bulunduğu Yahudi sinagogundan koptu ve Filistin'de küçük bir Yahudi mezhebi olarak başlamış olan bu yeni inanç devamında Kuzey Afrika, Asya, Roma ve Galya'ya yayıldı. Nihayetinde Roma İmparatorluğu'nun çürümüş ve gerilemekte olan kültüründe radikal bir harekete dönüştü.

İlk Hıristiyanlar, İsa'nın toplumsal düzen ve cinsiyetler arasındaki ilişkiler hakkında alışılmadık fikirlerinden ilham almıştır. Onlara göre her insanın bir ruhu ve kişisel bir vicdanı vardı. Bu nedenle herkes bireysel özgürlük ve eşitlik hakkına sahipti. Bu görüş kapsamında, bir kişi, Batılı özgürlükçü toplumunun köklerini, herkes için temel demokratik haklar ile birlikte bulur. Kadınların, çevresinde kadınlara düşmanca davranmasıyla tanınan dinler ve kültürler bağlamında istisnai bir gelişme olarak, özgür erkekler gibi ibadet edebildikleri kilisede işlevleri ve görevleri vardı.

Bununla birlikte, kilise daha güçlü bir kurum haline geldiğinde, gelenekçi ve ataerkil fikirler üstünlük kazanmıştır.[177] Yunanlıların cinsiyetler arasındaki ilişkiler hakkındaki fikirlerinden etkilenen dini otoriteler, kadınların, bu yeni gelişen rolünü mümkün olduğunca azaltmak için ellerinden geleni yaptılar. Kadınların görünüşünü ve giyimlerini kontrol etmek, bu amaç için kullanılan araçlardan biriydi.

Hıristiyanlık, klasik antik dönem filozoflarının etkisi altına girmiştir. Ruh ve beden arasındaki bir karşıtlık olarak, iyilik ve kötülük arasındaki karşıtlığın güçlendirilmesi, sonuç olarak iffete ve ahlaka vurgu yaparak, bedenin ruhsallığa zararlı olduğu görüşüne neden oldu. Erken Hıristiyanlık dönemindeki giyim kurallarını anlamak için çağımızın ilk yüzyıllarında cinsellik hakkındaki fikirleri bilmek kaçınılmazdır. Hıristiyan yazarların yanı sıra Hıristiyan olmayan yazarlar da geç antikçağda, okuyucularını toplumsal alanda giyim kurallarından haberdar etmeye çalıştılar.

Yahudi ve Yunan geleneklerinin etkisi

Batı dünyasındaki çıplaklıkla ilgili fikirler iki gelenekten kaynaklanıyor: Yahudilik ve Yunan gelenekleri. Yahudi geleneği kutsallığı örtülü olarak tanımladı ve çıplaklığı statü kaybı olarak yorumladı. Çıplaklar kendilerini köle, fahişe ya da meczup olarak küçük düşürdüler. Yunanlılar, atletik çıplak erkek bedenini neredeyse ilahi bir görüntü olarak idealize ettiler ve insanlığın çıplaklıklarını idealleştirmelerinin ardında bıraktılar ancak bu hikâyenin tamamı değil. Yunan düşüncesi de çok farklı bir görüşü benimsedi.[178]

İlk iki asırda, cinsellik, şiddeti artırması ile bağdaştırılarak suçlanmıştı ve insanların kıyafetleri, giyenin iffet veya nefsine düşkünlüğünü yansıtıyordu. Klasik antik dönem, bu katılığı, Roma İmparatorluğu'nda da büyük bir popülerlik kazanan, etkili Stoacı felsefe okuluna (MÖ 300-MS 250) borçluydu. Doktorlar günahın lanetinden korkmaktan değil, ama tıbbi nedenlerden dolayı; cinsel zevk yerine bundan sakınmayı ve bekâreti, aşırılık ve açgözlülüğün yerine tevazuu iddia ettiler.

İkinci yüzyılda Marcus Aurelius'un hekimi Galen, Hıristiyanların, felsefedeki eksikliklerine ve kusurlarına rağmen, bunları yüksek düzeyde tuttukları doğru erdemleri, gerçek uygulamaya dönüştürmelerini övgüye değer buldu:

> *Onların ölümlerinin hor görülmesi ve kötü akıbetlerinin sonrası da olduğu gibi her gün bize de yapılır. Çünkü onların sadece erkekleri değil aynı zamanda tüm kadınları da bütün hayatlarını iffetli olarak yaşarlar... Onların sayıları, öz disiplin dahilinde bir aşamaya ulaşmış olan bireyleri kapsar ve iradelerinin gücü gerçek filozoflarınkinden daha aşağı seviyede değildir.*[179]

Kısaca söylemek gerekirse, Hıristiyanlar, evlilik dışı cinsel ilişkiyi kınayan ve her iki tarafın da evlilik sadakatini talep eden Stoacılar kadar münzeviydi. Dini gerekçelerle evlenmek veya cinsellikten uzak durmak iyi bir şöhret ve saygınlık dahilindeydi ve evlilik, şehvet olmadan yaşamaya inananlar içindi. Stoik Seneca'nın evlilikle ilgili bir yazısında ortaya koyduğu gibi:

> *Başkasının karısı için duyulan aşk utanç verici. Fakat aynı zamanda, kendi karısını ahlaksızca sevmek de utanç verici. Karısını sevdiği zaman, bilge adam, rehberinden ilham alır, duygularından değil... Hiçbir şey, bir kimseyi, kendi eşini, zina yapan biri gibi sevmekten daha çok bozamaz...*

Evli bir adam bir koca olmalıdır, bir âşık değil. Bu gerekçeyle, Kilise'nin birçok yüksek temsilcisine çağrıda bulunuldu. Zevkten nefret eden bir papaz olan Jerome (MS 347-420) Stoacılardan alıntı yapmayı severdi. *Doğa Tarihi*'nde (8-5) İhtiyar Pliny, filin saflık idealini övdü çünkü bu değerli ve haysiyetli hayvan sadece iki yılda bir çiftleşirdi. Bu sayede sıkça ilahiyatçılar tarafından geniş bir şekilde alıntılanan ve Hıristiyan adanmışlığı kaynakçasında atıfta bulunulan bir örnek oldu.[180] 20. yüzyılda Papa John Paul bile, tutkuyu "kendi eşiyle zina" olarak nitelendirdi.

Bekâretin erkekleri ve kadınları "daha saf" hale getirdiği fikri, Hıristiyanlıkta henüz ortaya çıktığı zaman, geç klasik dünyada zaten vardı. Üreme gerekliydi, fakat bekâret statüsü tercih edilirdi. Hıristiyanlar bu fikri benimsediler, cinsellikten feragat edilmesinin, insanı Tanrı'ya yaklaştırdığına inanıyorlardı. Oysa cinsellik insanın ahlakını bozardı. Günümüze kadar, ilk olarak 12. yüzyılda, Roma Katolik rahipleri için zorunlu bekârlık için alınan karar, bu inancın acımasız bir kalıntısıdır.[181]

Kontrol edilemeyen beden ve cinsel farklılıklar üzerinde durulması esas olarak, tüm bölgeyi kontrolü altında tutan ataerkil hiyerarşinin baskın kalmasını sağlamak ve bu şekilde güvenceye almak ile ilgilidir. Bu düşünce, daha sonra İslam'da da benimsendiği üzere, kaçınılmaz olarak Kilise'ye kaymış olduğu için, kadınlara daha sık kocalarına itaat etmeleri ve tercihen toplumsal alanda kendilerini göstermemeleri ve seslerini duyurmamaları söylendi.

Başlangıçta Kilise utanç ile çıplaklığı ilişkilendirmedi. Gördüğümüz gibi, Hıristiyan vaftiz adayları başkalarının huzuruna girmeden önce utanç hissetmeden kıyafetlerini çıkardılar. Ortaçağda Hıristiyanlar, kuraklık dönemlerinde cennetten yağmur diledikleri törenlerde tamamen çıplak olarak yürümüşler ya da üzerlerine sadece bir peştamal giymişlerdir.[182] Dışardan gelen sürekli etkiler sayesinde, Hıristiyanlık tüm şehvet dolu, sapkın bedenden tüm dikkatin uzaklaştırılması gerektiğine, bunların örtülmesi sayesinde iffetsiz düşüncelerin dağıtılıp yok edileceği ve sakıncalı ve hoş karşılanmayan cinselliğin engelleneceğine inanmaya başladı.

Sonsuz hayatın cazibesi

Yunanca bir kelime olan *asetik*, aslen egzersiz ya da eğitim (örneğin atletizmde), beden ve ruhun disipline edilmesi anlamına gelir. Asetizm bedensel ihtiyaçları ve cinsel iffeti baskı altında tutmak meselesiydi.[183] Asetik (münzevi) yaşam, bedeni daha itaatkâr hale getirdi ve insanların; arzu, tutku, kötü düşünceler, ahlaksız düşler ve geceleri seminal boşalmayı kontrol etmelerini sağladı. Hıristiyanlar Stoacılar gibi, oruç tutma, kanaatkârlık ve irade gücünde büyük avantajlar gördüler. Örnek asetik (münzevi) davranış ve mütevazı elbise, inananları

dünyanın geri kalanından ayırdı ve uzak durmalarını sağladı. İlk yüzyıllara ait Hıristiyan metinler, oruç tutmaya ilişkin asetik hikâyelerdeki bu olayları doğrulamaktadır. Örneğin, 30 yıl boyunca sadece cumartesi ve pazar günleri yemek yiyen bir bakire ya da oruç tutan bir keşişin bedeni öylesine tükenmişti ki kemiklerinin arasından güneş ışıkları geçiyordu.[184]

Yemek, cinsel arzu ve dünyaya ölüm getirmiş olan yasak meyvenin hikâyesi ile ilişkiliydi. Tevazu ve oruç, erkeklere ve kadınlara önerildi, ancak özellikle kadınlar oruç tutmak ve bekâreti, düşük olan sosyal statülerini yükseltme fırsatı olarak gördüler. Bahsi geçen ilk yüzyıllarda, bazıları bir hayli ileri gitti, öyle ki bir dal gibi inceldiler, kurudular, göğüsleri kuru yapraklar gibi buruştu ve inatla oruç tutmaya devam edenlerin âdet görmesi durdu. Yürüttükleri akla göre, dişiliklerini tamamen ortadan kaldırmalarından dolayı, yorgun bedenlerini İsa Mesih için daha çekici hale getirdiler.[185]

364 yılında ölen Yunan teolog ve Ancrya (şimdiki Ankara) kilisesi piskoposu Basil'e göre, Tanrı kadın bedenini bir erkeğe göre, bakılması için daha güzel ve dokunmak için daha çekici hale getirerek yaratmıştı. Yaradan, kadınlara, erkeklere yönelik fiziksel cazibenin güçünün ayrıcalığını, kendilerinin ikincil konumları nedeniyle tamamen çaresiz kalmamaları için vermişti. Oruç, bu cazibeyi azaltacaktı. Gerçek bakireler ruhlarını ve bedenlerini, içlerinde bir cazibe kalıntısı kalmayıncaya kadar arındırdılar. Kadın münzevilerin bedenleri taşlaşmıştı, bakireler "heykel şekli verilmiş imgelere" indirgenmişti, artık hisler ve zevkle ilgili fantezilere karşı duyarlı değillerdi:

> *Bir kadın bedenine bürünmüş olsalar da onlar ruhaniyet uğruna bundan ortaya çıkarılan biçimi savuşturarak, münzevilik yardımıyla kendilerini yüceltmişler ve mükemmellik*

yoluyla tıpkı ruhlarının eşit yaratıldığı gibi, kendilerini erkekler gibi göstermişlerdir. Ve tıpkı erkeklerin, münzevilik yoluyla erkeklikten meleklerin rütbesine geçtiği gibi, bu kadınlar da münzevilik yoluyla, kadınlıktan diğerleri gibi aynı düzeye çıkarlar.[186]

Ancak, Piskopos Basil, aceleci davranarak, bu yaşamda kadınların, sadece ruh bakımından erkeklere eşit olduğunu söyleyen çok ümit verici bu ifadeye katkıda bulundu ve şöyle ekledi: "Sadece gelecek hayatta her şeyde eşit olacaklar." Bu düşünceden hareket eden birilerinin, kadının içdünyasında sahip olduğu tüm zevki ortadan kaldırmak ve onu mümkün olduğunca erkeksi bir hale getirmek için yorulmak bilmeyen çabalarına rağmen, bir kadının bedeni fiziksel olarak her zaman yoluna girerdi. Bu şeffaf mantık içinde bir bakire kadın, güzelliğini gizlemek için ne yaparsa yapsın, bu güzelliği hayatının geri kalanı için tehlikeli bir erotik bölge olarak kalacaktır. Bir kadının bedeninde hapsedilmesi, fiziksel ve ruhsal çabalarla elde edilen herhangi bir iffet için asla yeterli değildir. Çünkü onun bütün güzelliği bütünüyle geride kaldıktan sonra bile, onun taşlaşmış bedenine bakış ya da dokunuş, kendisinin ya da muhtemelen erkeklerin, şehvet arzusu ve çöküşü riskini oluşturabilir.[187]

İffetli kadınlara ait hayat hikâyeleri nasıl bir münzevi değişim sürecinden geçtiklerini anlatıyor. Buna verilecek örneklerden birisi; Antioch'lu (Antakya) güzel bir dansçı ve aktris olan Pelagia'nın hikâyesidir. Muhtemelen bu şehirden bir papaz yardımcısı olan biyografisini yazan kişi, bu çekici ve varlıklı kadının hizmetkârları ve hayranlarıyla birlikte toplum içinde nasıl hareket ettiğini anlatıyor:

Elleri ve ayakları üzerinde, her tür inciyle süslenmiş kolçaklar, ipekler ve her çeşit inci ile süslenmiş halhallar giyerken, boynunun etrafında sıra sıra inciler ve değerli taşlar olan kolyeler vardı. Güzelliği onu görenleri, kendisine duydukları arzu ile büyüleyerek, serseme çevirirdi.

Parfümü ve makyajı, serbest ve arsız davranışı ve kusursuz beyaz teniyle, güzelliği herkesi heyecanlandırdı ve hiçbir erkek ona ölümcül bir şekilde âşık olmanın önüne geçemezdi. Papaz yardımcısı, daha sonra, kendisine Zeytin Dağı'nda ziyaret etmeye gittiğinde, yıllarca süren münzevi eğitimden sonra nasıl göründüğünü anlatıyor:

Onu neredeyse tanıyamadım çünkü bildiğim o güzel görünümü kaybetmişti; şaşırtıcı güzelliği tüm solmuştu, bildiğim gülüşü ve parlak yüzü çirkinleşmişti, güzel gözleri, uykusuzluk ve oruç tutmanın sonucu olarak çukurlaşmış ve mağara gibi olmuştu. Kutsal kemiklerinin eklemleri, cildin altında, münzevi çalışmaların ortaya çıkardığı aşırı zayıflık nedeniyle görülebilirdi. Gerçekten de bedeninin görünüşü ve teninin rengi, zorlu uygulamaların sonucu olarak, kaba ve çuval gibi koyuydu.[188]

Bir başka hagiografist (azizlerin biyografisi yazarı), sivrisinek dolu bataklıkta orucunu tamamladığında, yaşayandan daha ziyade ölü olan Mısırlı Aziz Apollinaria hakkında, içinde insan etine ait hiçbir şey kalmamış halde, adeta bir kaplumbağa kabuğu gibi bedeninin oyulmuş olduğunu yazıyor.[189]

Tanıma çabası içinde, bazı kadınlar fiziksel kadınlıklarından kurtulmak ve erkek gibi olmak için her şeylerini feda etmeye

hazırdı. Kan ve sütlerinin kuruması, onları kültürel ve sosyal olarak düşük statülerinden kurtaracaktır. Onların kurumuş göğüsleri ve tükenen âdet kanaması; kadın ve erkek arasındaki en temel fark olan doğum yapma kabiliyetlerini kesinlikle ortadan kaldırmıştır.

Aziz Jerome'a göre (MS 347-420), kadın münzeviliği, iki önemli olgudan feragat etmek zorunda kaldı. Cinsellik ve doğurma! Her zaman küçük bir azınlık olan el değmemiş münzevi bakireler için aşırı övgü, aynı toplum içinde bulunan kadınların olumsuz imajları ile yan yana tutuldu. Kutsanmış münzeviler, yiyecek ve cinsellikten vazgeçen ve hamile olmadıkları her ay âdet kanaması devam eden diğer tüm kadınlara örnek olarak gösterildi.[190]

Evlenmeyi istemeyen kadın ve erkekler, kendi gelirlerini üreten bağımsız toplulukların içinde yaşadıkları manastırı tercih ettiler. Hıristiyan rahipler, daha sonraları belirli bir düşüş ve modası geçen bir gelenek olan manastırdaki hayatlarını, Tanrı'ya adanmışlığın bir simgesi olarak gördüler. Rahipler alışkanlık edindikleri üzere giyinmişlerdi ve saçları bir manastır düzeninde kabul edildikleri ve dünyevi zevklerden feragat etmelerinin bir işareti olarak başlarının üst bölümü tıraş edilmişti (Resim-23). Rahibeler, saçlarını ve bedenlerini ait oldukları düzenin kurallarına göre beyaz, gri veya koyu kumaşlarla örttüler. Genellikle sadece yüzleri ve elleri gizlenmemişti. 6. yüzyıla kadar Ortadoğu'daki manastırları her iki cinsiyetten de keşişler kabul edilirdi, ancak bu uygulama olumlu bir itibardan düştüğü zaman, cinsiyetlerin birbirinden kesin bir şekilde ayrılması sağlandı.

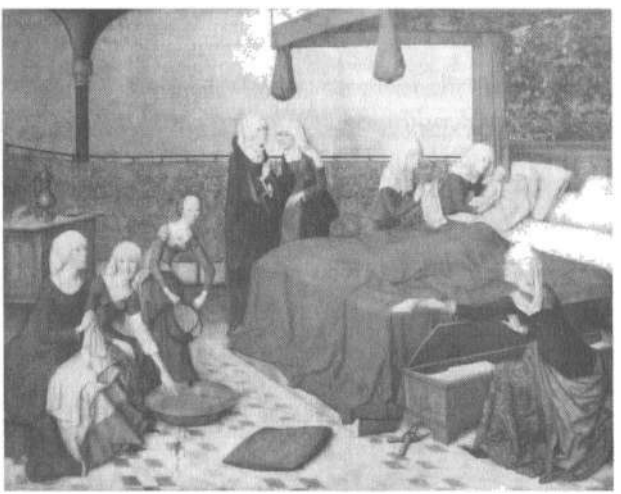


Resim-23: *Keşişler dünyevi zevklerden uzaklaşıyor, MS 1478*



19. yüzyılın sonlarında üç Roma Katolik Franciscan rahibe (Müslüman kadın sokakta yürürken, aynı dönem)

Rahibelerin başörtüsü, erken Yunan-Roma dönemi peçeleri ile Müslüman kadınların türban (hijab) adı verilen başörtüsünün bir bileşimini andırıyor. Hıristiyan ortaçağda bu tarz bir elbise, Meryem Ana'nın ve ailesinin hayatından sahneleri temsil eden resimlerde de görüldüğü gibi, dindarlık ve iffetin bir göstergesiydi. Meryem'in kendi doğumunun bir isimsiz sanatçı tarafından resmedilmesi üzerine, doğum yaptıktan sonra Meryem'in annesine bakan tüm dindar kadınlar, günümüzde gelenekçi İslami kadınların kendilerini örtmelerinden farklı olmayan bir biçimde, saçlarını ve boynunu kapatan gösterişsiz ve kapalı kıyafetler giymekte (Resim-24).



Resim-24: *Meryem Ana'nın doğumunda kapalı kadınlar, 1500'lü yıllar*

Batılı ortaçağda, en az diğer kültürlerde olduğu kadar, kadınların bekâret, eş olma ve dul kalma durumlarını kapsayan çeşitli yaşam evrelerine bağlı olan iffet dereceleri vardı. Bazı ilahiyatçılar bakireleri, oruç tutarak kocalarını mutlu eden, İsa Mesih'in gelinleri olarak ifade ettiler:

Dünyaya bağlı olan ve bedenini tatlı yağlar ve hoş kokular ile güzelleştiren ve erkekleri memnun etmek için müsrif giyecekler ve altınla donatılan kadınlar, Tanrı'yı memnun edemez. Mesih, sizden sadece saf bir kalp ve oruç tutarak çürütülmüş tertemiz bir bedenden başka hiçbir şey istemez.[191]

Kadın iffetinin, ilk ve en iyi ulaşılabilir seviyesi bekâret idi ve kızlar cinsel saflık ve masumiyetlerini evlilik için dokunulmamış tutmaya teşvik edildi. İkinci en iyi seviye, övgüye değer bir seçim olarak görülen, cinsellikten sakınmaktı; üçüncü bir iffet seviyesi bekâretini kaybetmiş olan evli kadınlar için kaldı. Yaşamları boyunca sadakatli kalan kadınlar için, bekâret idealliği tekeşli bir iffet idealine dönüştü. Her durumda iffet, sadece bir davranış meselesi değil, aynı zamanda kapalı ve gösterişsiz bir kıyafet meselesiydi.

İlk yüzyıllardan itibaren Hıristiyan yazılarında, manevi kahramanlar iffet ve kendine hâkim olma modelleri olarak sunulur. Onlar, dünyevi çöküntülere boyun eğmezler. Çeşitli imgelerde, ünlü münzevi kişilerin, karşılarına çıkan cezp edici ayartmalara nasıl karşı koyduğu ifade ediliyor. İyi bilinen bir örnek Mısır'dan gelen bir Hıristiyan aziz olan, St. Anthony (MS 251-356). Hikâyelere göre bu münzevi, zamanını şeytanın onu sınava soktuğu Libya çölünde geçirdi. Onun örnek niteliğinde sarsılmaz azim ve sabrı, Kıpti ve Doğu Ortodoks simgesel sanatında el üstünde tutulan kutsal bir konu oldu.

Batı sanatında, Anthony, şeytanın çıplak veya baştan çıkarıcı bir biçimde giyinmiş kadın kılığında, onu doğru yoldan çıkarmak için elinden geleni yaptığı sırada, aklı başında bir keşişin mağarasının girişinde sıklıkla temsil edilir. Kendisi, bu baştan çıkarıcı kadınlardan, kırılgan bedenini şiddetle cezalandırarak kurtulabilir. Tüm günahkâr düşünceleri kafasından kovmak

için ateşin içinde ayakları üzerinde duruyor. Eskiden "Aziz Anthony'nın ateşi" olarak adlandırılan, erisipeller (yılancık) ve zona gibi cilt hastalıkları vakalarında, dua edilirken bu azize yakarılması ve ondan yardım istenmesi hiç de şaşırtıcı değil. İyi örnek oluşturan, sade giyimli, bekâr erkeklerin, Hıristiyanların gelecekteki kurtuluşlarını engelleyen cinsel zevkler içinde dolaşan kâfirler, dinsizler, ölçüsüzce yiyen ve içenler olmak üzere toplumun geri kalanından kendilerini nasıl ayırt ettiklerini göstermek için, bu şekilde topluma bir ayna tuttular.

Hıristiyan kimliğinin arayışı

Hahamlar gibi, nüfuz sahibi Hıristiyan ilahiyatçılar da (ilk yüzyıllarda Kilise Pederleri olarak anılırlardı), inananlara kadınların nasıl giyinileceğini söylediler ve kadınların görünümüne özel önem verdiler. Dünyevi lüks, hafif meşrep kıyafetler, mücevherler ve kozmetikler, cinselliğe duyulan ahlaksız bir arzuyla ilişkiliydi. Süslü kıyafetler ve mücevherler giymiş bir Hıristiyan, onaylanmayan bir biçimde, günahkâr kâfirlere özgü ahlaksızlık ile ilişkilendirildi.[192]

Süssüz, mütevazı bir elbise üzerine yapılan güçlü bir sosyal vurgu, kendisini çevreleyen seküler toplum içindeki bir kişinin Hıristiyan kimliğini ortaya çıkardı. Bu, günümüzde Batı'da yaşayan bazı Müslümanlarınkiyle karşılaştırılabilir bir örnektir. Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarında giyim ve görünüş, o zamana ait metinlerin gösterdiği gibi, inançlı olmayanlar ile Hıristiyanlar arasındaki ve kadınlar ile erkekler arasındaki ilişkiler ve kimlik hakkındaki düşüncelerde önemli bir rol oynamıştır.

İskenderiyeli Clemens (MS 125/150-215), kadınların tamamen kapanması gerektiğini vurgulamıştır: "Kendi doğasının

tam olarak bilincince olmaları, utanç duygularını uyandırmalıdır." Bunun neden bu şekilde olduğunu açıklamıyor ama kadınların toplum içinde nasıl giyinmesi gerektiğini anlatarak şöyle devam ediyor: "Kadınlar evde oldukları zamanlar haricinde tamamen örtülmüş olmalıdır. Yüzlerini örtmeleri, kimseyi cezp etmeyerek, günaha sokmayacaklarını garanti eder."[193]

Başlangıçta bu kural, Hıristiyan kilisesinde yürürlükte değildi, ta ki, bazı Kilise önde gelenlerinin, "Tanrı'ya olan saygısından" örneğin dua veya Eucharist (şarap ve ekmek yeme ayini) sırasında olduğu gibi kutsal anlarda, kadınlar için başörtüsüne yer verip başlatana kadar mevcut değildi. Daha sonra birçok kilisede kadınlar, hatta bazen, bazı aşırı gelenekçi Yahudi kurallarını hatırlatan bir kural olarak, elleri de dahil olmak üzere, tamamen kapalı olmalıydı. Dini metinler üzerine yapılan sıkıcı yorumlar temel alındığında uzmanlara göre Yunancadan yanlış biçimde tercüme edilmiştir.[194]

Kadınlar, saçlarını örtmek ya da kafalarını tıraş etmek zorunda kaldılar ve göze çarpan saç modelleri ya da lüks donanımları olmaksızın iffetli ve sade giyinmeliler.

Bir başka önemli Kuzey Afrika kilise papazı olan Tertullian (MS 160-230), Hıristiyan kimliği ve kadın giyimi üzerine tutkuyla yoğunlaşmıştır; ona göre, ergenlikten itibaren, kızların her zaman evin dışında örtünmesi gerekir ve bu kilisede de bir zorunluluk olmalıdır. Onun döneminin Kartaca'sında, o zamana kadar, kızlar ve evlenmemiş kadınların kendi seçimlerini yapmalarına izin verilmişti ve şimdi aniden kendilerini örtmeye başlamalarını şiddetli bir şekilde reddettiler.

Tertullian, Kartacalı bekâr hanımların protestosu karşısında, havari Pavlus'un başörtüsüne ilişkin bildirimlerinin net olmadığını itiraf etmek zorunda kaldı. Bakireler, metnin evli kadınlara yönelik bir talimat olduğunu ve bu nedenle onlara

uygulanamayacağını savundu. Tertullian ilk olarak, bölgedeki gelenek uyarınca kendisini göstermeyi tercih etmiş olan bir kadının "kendisini fahişeleştirmesi" iddiasıyla karşı çıkmıştır. Ayrıca, devamında kiliselerin çoğunun zaten tercihini örtünme lehine kullandığını ve Akdeniz'deki tüm Hıristiyan toplulukların tek bir kiliseye bağlı olduğu için, Kartaca'daki bu gelenek sebebiyle oluşacak fikir ayrılığı yüzünden sapmalar yaşanacağını ileri sürdü.

Bu ilahiyat bilgini, ölümden sonra kadın ve erkeğin, meleklere özgü aynı doğayı paylaşacağına inanmıştı, ancak yeryüzünde kadınlar, ister bakire, dul veya eş olarak olsunlar, erkeklere göre farklı bir kategoriye aittiler. Bakireler makyaj yaptılar, görünüşlerinin üzerine titrediler, saçlarını hafifçe renklendirdiler, süslemeler giydiler, güzel pelerinlere büründüler, ayaklarına sıkı ayakkabılar geçirdiler ve benzerleri gibi tüm tipik kadınsal kötü alışkanlıkları yaptılar. İddia ettiği üzere, örtünme, kendi zamanının kadınlarını, kendi cinslerinin daha önceki tüm temsilcileri ile birlikte tekrar Havva'ya bağladı. Bütün kadınlar, erkekleri baştan çıkarmak için gücü paylaştılar ve bu yüzden de bütün kadın cinsiyet, için örtünme gerekliydi. Onun yorumuna göre, erkeklerin cinsel olarak uyarılma sorumluluğu için, bir kez daha sadece kadınlar suçlandı.

Tertullian, Kuzey Afrika'daki yöresel geleneklerini ve onların farklı örtünme uygulamalarını tanımladı. Yahudiler kendi ayırt edici örtünme geleneklerine sahipken, diğer kadınlar, başlarını sadece kısmen türbanlarla veya keten ya da şapka şeritleriyle örtmeyi tercih ettiler. Kendisi, kapalı olmayan alınlar lehine düşünmüyordu. "Arabistan'ın pagan kadınları" olarak adlandırdığı, İslamiyet öncesi kültürlerden gelen kadınlar hakkında "Yalnızca bir başörtüsü giymekle kalmazlar, ama aynı zamanda, bütün yüzlerini fahişe gibi göstermek yerine, ışığın tadına tek gözle varırlar" diyerek övgüde bulundu.[195] Onun için Romalı

kadınların; yalnızca omuzlarını, kulaklarını ve boyunlarını kapatan örtüleri bu görevi yerine getiremezdi (Resim-8: Üst sol).

Bir başka önemli kilise rahibi olan Augustine (MS 354-430), aynı zamanda cinsiyetlerin ataerkil hiyerarşisini de şu şekilde vurgulamıştır: "Doğanın düzeni içerisinde erkek, tıpkı ruhun bedene hükmetmesi gibi, kadın üzerinde hâkimiyet sahibi olmak için yaratılmıştır. Erkek buyruk verir, kadın hizmet eder." Tertullian gibi, bu takdis edilmiş din adamı da Kuzey Afrika'da doğdu, yıllarca bir piskopos olarak hizmet ettiği Hippo'da (şimdiki Kuzeydoğu Cezayir'deki Annaba) öldü. Genç yaşlarındaki kendi cinsel deneyimlerine dayanarak, insanların özgür iradesini uygulamaktan âciz olduklarına inanıyordu.

Bununla birlikte, ilk üç yüzyılın Hıristiyan dönüşümleri için, ahlaki özgürlük, Hıristiyanlığın verdiği mesajıyla eşanlamlıydı. Bu güç, daha sonraki yıllarda nereye gidecekti? Özgür seçim, irade gücü ve sorumlulukla ilgili orijinal Hıristiyan anlatısı, günahın esas olarak cinsellik ve zevkle ilişkilendirildiği, günahı aptalca kabullenen bir rivayet haline dönüştü.[196]

Augustine'in özgün günah öğretisi temelde, insan özgür iradesinin önemini arka plana itti. Uzun bir süre sonra, günlük yaşamda, Hıristiyan kadınların örtülerinin ortadan kalkmasına ait seslerinin yankılanmasına rağmen, cinsel ahlak konusunda bin yıl boyunca Batılı fikirlerin yolunu açtı. Roma Katolik Kilisesi'nde kadınların ayin sırasında başörtüsü giyme zorunluluğu, 1965'te kaldırıldı. Güney Avrupa ve Latin Amerika ülkelerinde ve Doğu Ortodoks kiliselerinde birçok kadın başörtüsü ya da kısa bir dantel peçe giymeye devam ediyor. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'daki bazı muhafazakâr Protestan Hıristiyan topluluklarda kadınlar, kutsal metinlerin sözlü olarak yorumlanmasına dayanarak bir şapka giymek zorunda kalıyorlar.[197] Çoğu kilise artık herhangi bir özel örtünme

öngörmüyor ancak kadınların kilisede oldukları sırada halen iffetli bir biçimde giyinmeleri talep ediliyor. 2014 yazında Fransa'daki Troyes Katedrali'nin girişinde şu mesaj eşliğinde dantel eşarplarını görüyorum: "Hanımlar ve genç kızlar, bu katedrale saygılı olmanız gerektiğini düşünüyorsanız, bu eşarplar sizlerin tasarrufundadır." Hiç kimse zorlanmıyor ve kadınlar kendi tercihlerini yapabilirler, ancak saygıya yönelik isteğin sadece kadınlara hitap etmesi dikkat çekicidir.

Hıristiyanlık, erkeklerin ve kadınların yeme ve içme konusunda ölçülü davranmalarını, basit ve sade kıyafetler giymelerini ve özellikle de ister dost ister düşmanları olsun, bu dünyadaki daha az şanslı olanlarla dayanışma içinde olmalarını öğütler. Bu arada, yüzyıllar boyunca, Kilise Rahipleri ve daha sonra ilahiyatçılar, erkek hâkimiyetini güvence altına almak ve kadınlara yönelik kısıtlayıcı giyim kurallarını uygulayarak erkeklerin zayıflıklarını cinsel uyarılmadan korumak için kadın ve erkek arasındaki farklılıkları vurgulamaya istekliydi. Bu durumda, erkek irade gücünün üzerinde, kadınların zorunlu kapanmasından, daha az duruluyor gibi görünmekte.

Daha eski zamanlarda bir kadın, erkek kıyafetlerini giyemezdi ve tersi de aynı şekildeydi, zira Eski Ahit'e göre Yahudilerin yanı sıra Hıristiyanların göndermesi gereken ve halen geçerli bir konu olduğu üzere, Tanrı bundan nefret ederdi.[198] Bununla birlikte, günümüzde, giyim konusundaki görüşlerin değişebilirliğinin açık bir örneği olarak, dünyanın birçok yerinde pantolon veya kot pantolonlar ve ceketler artık sadece erkek kıyafetleri olarak görülmemektedir.

Geçen yüzyılın ilk yarısında, bazen daha sonrasında da bazı Avrupalı kızların, boyunları, kolları veya bacaklarını örtmeden sınıflara girmelerine izin verilmedi. Şu anda Hıristiyanların çoğu, ayrı bir kıyafetle kendilerini ayırt etmemekte

birlikte gelenekçi gruplar daha sade ve mütevazı giyinmeye eğilimlidirler. Ve gelenekçi kadınlar kiliseye gittiklerinde başlarını örtmeye devam etmektedir.[199] Çoğu Hıristiyan, 21. yüzyılda tam anlamıyla, İncil'de belirtilen elbise yönetmeliklerini bütünüyle kelimesi kelimesine kabul etmeyip, talep edilen yasaklamaları, muhterem Kilise Rahipleri'nin kendilerine ait eski kültürel ortamlarına geri döndürme eğilimindedirler. Bu bağlamda, gelenekçi İslam din adamlarının giyim hakkında tam anlamıyla eski yönetmelikler ve dini geleneklere yönelme eğiliminin artması dikkat çekicidir. Hz. Muhammed'in ölümünden sonra İslam'ın ilk yüzyıllarında getirilen iddialar, son yıllarda birçok kadın Müslüman inanan arasında bedeni kapatmanın artması biçiminde yansımıştır.

İslam'da kapatılan utanç

İbranice kelime olan erwah ve Arapça kelime olan awrah (çoğulu awratain) aynı anlamı taşır. Kapalı kalması gereken mahrem bölümleri anlamında olup, aynı uygulama için geçerlidir. Erkekler için İslami awratain göbekten dizlere kadar uzanırken, kadınlar için din adamları tüm bedeni utanç alanı olarak ilan ettiler. Kadınlar, yüz ve el dışında bedenlerini örtmekle yükümlüdürler ve aşırı gelenekçi uygulamalarda, bu bölümler, en yakın akrabaların da dahil olduğu herkesin mevcudiyetinde dikkatle kapatılmalıdır. Ancak, İslam'da da Müslümanlar ve gayrimüslimlere yönelik, diğerleri ile benzer ölçüde medyada daha az dikkat çeken, tamamen farklı görüşler var. Daha sonra bu görüşler hakkında daha fazla bilgi edineceğiz

Hicap (utanmak), "gizlemek" veya "saklamak" anlamına gelen Arapça kelime olan "hajaba"dan gelir. Metafiziksel olarak,

al-hijab, "insanı veya dünyayı Tanrı'dan ayıran örtü"dür. Özgün anlamı, "mütevazı bir görünüm ve davranış"tır, tüm inananlara, erkeklerin yanı sıra kadınlara da yönelik bir gerekliliktir. Bu kelime artık esas olarak, Müslüman kadınların başlarını ve bedenlerini örtmek için kullandıkları eşarbı ifade eden bir anlamda kullanılmaktadır. Muhafazakâr âlimler, bir kadının yüzünün ve ellerinin de ele alınması gerektiği konusunda ısrar etseler de, bu eylemin fitneye (karşı cinsi baştan çıkartmaya, aklını çelmeye) yol açmaması koşuluyla, ikincisinin açığa çıkmasına izin verebilir. "Bir kadın, güzelse ve yüzünü ve ellerini harici maddelerle güzelleştirirse ya da içinde bulunduğu toplum, erkeklerin onu gördüğü zaman, bakışlarını yere düşürmediği biçimde yozlaşmışsa, o zaman onun yüzünü ve ellerini açığa çıkarması yasaklanmıştır." Muhafazakâr görüşlere göre, başka bir risk, başörtüsünün "dünyevi şöhret" için kullanılmasıdır:

> *Şöhret giyimi, bir kişinin kendilerini ünlü, tanınmış olarak görmesi için giydiği herhangi bir giysidir. Buna başvurulması, bu giysinin son derece kıymetli olduğunu ve bu dünyanın yaşamına hayranlık duyduğunu ya da bu dünyevi yaşama ilginin azlığını göstermesi için düşük bir kaliteyi seçip seçmediğini anlamına gelir... Allah, (böyle bir insanı) kıyamet günü mütevazı bir biçimde giydirir (ve) sonra o ateşe atılacaktır.*[200]

Kuran, peygamberlik geleneği (hadis) ve daha sonra İslami yazılar, dini örtünmeyi haklı kılan argümanlar ve Müslümanların bu düzenlemelerini nasıl görüyorlar? İslam âlimlerinin cevapları tarihin akışı boyunca değişmiştir, konuyla ilgili tutkulu tartışmalar halen canlı bir meseledir ve bir kez daha kadın kıyafeti, erkeklerinkine göre çok daha fazla dikkat çekmektedir.

İslami gelenek ve erkek elbisesi

Tıpkı Yahudilikte ve Hıristiyanlıkta olduğu gibi, bir erkeğin kadın kıyafetlerini giymesi İslami geleneklerde yasaklanmıştı ve bunun tersi de geçerliydi. Erkekler ve kadınlar arasındaki farklılıklar açıkça görülüyordu. Hadis metinlerin yetkili bir toplayıcısı olan El-Buhari'nin (810-870) ifadesine göre hadiste: "Allah'ın Elçisi (Allah'ın rahmeti ve nimetleri onun üzerine olsun), kendilerini kadına benzeten erkekleri ve kendilerini erkeklere benzeten kadınları lanetlemiştir." Katı din adamlarının zorunlu kaldıkları düşünceler uyarınca, günümüzde de egemen erkeklerin (hayallerinde canlandırdıkları gibi) Peygamber'in bizzat kendisinin yaşadığı dönemde giyindiği gibi hâkim olan geleneklere uygun olarak bir erkeğin elbiselerini ayak bileklerinin aşağısında, (daha sonra kadınların da yaptığı gibi) asla inmemesi gereklidir. Bu kurala uymayan bir adam lanetlenir ve ebedi ateş onu beklemektedir. Alt giysinin herhangi bir kısmı ayak bileklerinin altında olursa, o kişi cehennemdedir. Salih Müslim'in yazılarına bakıldığında: "Alt kıyafeti ayak bileklerinin aşağısında olan birisiyle Allah ne konuşur ne de kıyamet gününde ondan övgüyle bahseder" diyerek bu görüşleri tekrarlamaktadır.[201]

Benzer bir lanet sakalını tıraş eden bir erkeği de vuracaktı. Çünkü her kim bunu yaparsa, kendisini bir kadın gibi gösterir. Bunu uygulayan Müslümanlar da peygamberleri ve özellikle de Peygamber Muhammed'i onurlandırmak ve kendilerini gayrimüslimlerden ve gelenekçi olmayan Müslümanlardan ayırmak için çoğunlukla aynı nedenleri gerekçe göstererek sakal uzatırlar. Babil ve Eski Mısır imgeleri görüldüğü ve Ortodoks Yahudi geleneğinde dikkat çekici bir şekilde sakal uzatmanın zorunlu olması göz önüne alındığında, İslam'ın var olmadan çok uzun zaman önce tıraş olmama alışkanlığı yaygındı.

Aşağıda belirtildiği üzere; Müslüman erkekler için gerekli olan örtünme kurallarının, Yahudi geleneklerine olan benzerlikleri dikkat çekicidir:

• Bir erkek, bedeninin mahrem bölümlerini (awrah), kendi eşi veya çok küçük çocuğu hariç herkesten, her zaman kapalı tutmaya zorunludur.

• Bedeninin mahrem bölümlerini, ibadet sırasında kapalı tutmak zorundadır.

• Kıyafeti, belirtilen gizlenmesi gereken bölümleri belli edecek kadar dar ve gergin olmamalıdır.

• Kıyafeti, söz konusu gizlenmesi gereken bölümlerdeki tenin rengini belli edecek kadar ince olmamalıdır.

• Elbisesi, genel olarak kadınlara özgü olarak dikkate alınan kıyafet gibi olmayacaktır.

• Kıyafetler; dikkat çekici, abartılı, gösterişli olmamalıdır.

• Kıyafetler saf ipekten yapılamaz.

• Erkeklerin, saf olmasa bile, altın takmasına izin verilmez.[202]

Günümüzde aşırı gelenekçi din adamları yeni unsurlar ekliyor. Tanınmış Batılı giyim markaları yasak! Çünkü bir Müslüman tevazulu ve basitçe giyinmelidir. Fanatikler, çağdaş inananlar için katı ve hoşgörüsüz kurallarını, tercihen gayrimüslimlere karşı takındıkları olumsuz bir bakış açısıyla sunarlar. Bir Müslüman, diğer dinlere veya inanmayanlara mensup insanların kıyafetlerini giymekten vazgeçmelidir. Birkaç örnek vermek gerekirse:

Müslüman'ın görünüşte ve giyiminde gayrimüslimlerden ayrı olması gerekiyor, çünkü İslam'ın söylediği şey budur. Ayrıca Müslüman, kâfirlerin kendine özgü kıyafetleri olan hiçbir

şey giymemelidir. Kravatlarla ilgili olarak, eğer bir kişi onlar olmadan yapabilirse, bu daha iyidir, ama eğer onları giymek zorunda kalırsa, bununla ilgili hiçbir şey yoktur inşallah, ama bunların doğal ipekten yapılmadığından ve onlar üzerinde haçların veya birtakım canlıların resimleri olmadığından emin olunmalıdır.[203]

Bu tür yasaklamalar, güvenilirliğe duyulan ihtiyaçtan, aynı zamanda gayrimüslimlerin kıyafetlerini giyen Müslümanların, onların "ahlaksız" davranışlarını ve kötü niteliklerini ya da mahrumiyetlerini de yüklenmesi ve benimsemesi korkusundan ilham alıyor. Günümüzde Peygamber dönemine ait erkek kıyafeti giyilmesini teşvik etmek için temel bir görüş, erkeklerin kendilerinin de İslam'ın ilk yüzyılıyla ilgili düzenlemeleri akılda tutan, tamamen kapalı ve bakışlarını iffetli bir şekilde koruyan bir karısı olmasını tercih etmeleri yönündedir:

Bizim (erkeklerin) kuralları takip etmemiz, bu sayede eşlerimiz de bizim giyimimiz ve görünüşümüzle ilgili olarak tatmin olmaları, mantıklı değil midir? Biz kendimiz çekici bir pembe tişört ve kot pantolon, güneş gözlüğü ve kırpılmış bir sakalla dolaşırken, bir kimsenin karısının başörtüsü veya peçe giymesini gerektirmek ikiyüzlülük değil midir?[204]

Müslümanlar bu etkileyici bir biçimde yöneltilen soruyu farklı şekillerde yanıtlamaya eğilimlidirler. Zorunlu uzun sakalların kişinin erkeksiliğini gözle görülür biçimde ifade etmesinin, kadınlar için kışkırtıcı olabileceği yönünde karşıt bir soru, çoğu İslami din adamları, Yahudi hahamları veya Hıristiyan Kilisesi Papazları tarafından daha ziyade göz ardı edilmektedir.

Kadınlar için peçe zaten vardı

Çeşitli kültürlerde ve dinlerde, kadınlar için cinsiyetlerin ayrılması ve kadınların (kadın köleler hariç) peçe takması, İslam'ın henüz ortaya çıktığı dönemlerde, Akdeniz'in civarında bulunan insanlar arasında zaten kullanılıyordu. Yeni bir din olarak İslam, var olan kıyafet kuralları da dahil olmak üzere birçok çeşitli yerel geleneklere dini anlam yüklemiştir. Batı Katolik Kilisesi'nden çıkmış olsa da kipanın bir Yahudi sembolü olması gibi, İslam peçeyi diğer geleneklerden aldı ve İslam din adamları ve âlimleri, onu İslami iffetin bir sembolü olarak ilan ettiler.[205]

Peçe, 7. yüzyılda, Suriye'den Arap kültürüne ithal edildi. Ülkeyi fetheden Müslümanlar, Hıristiyanlar tarafından giyilen başörtüsü biçimini kabul ettiler. Şimdi bu kadar çok kadının yapmak zorunda olduklarına inandıkları gibi, Hazreti Muhammed'in hayatı boyunca kadınların kulaklarını ve boynunu örtmeleri gerekmedi ve zorunlu olmadı:

> *Hazreti Muhammed'in yaşamı boyunca ve sadece bunun sona ermesine kadar geçen zamanda, örtünmesi gereken Müslüman kadınlar, sadece onun eşleriydi. Onun ölümünden ve bu sürecin devamında üst sınıf kadınların örtülü olduğu bitişik bölgelerin Müslümanlar tarafından fethedildikten sonra peçe, hiç kimsenin henüz ayrıntılı olarak tespit etmediği bir asimilasyon süreci ile Müslüman üst sınıf kadınlarda yaygın bir giyim eşyası unsuru haline geldi.*

Yukarıdaki alıntı, Leila Ahmed'in *İslam'da Kadın ve Cinsiyet*'ten geliyor. Ortadoğu çalışmalarında uzman olan yazar, "Ortadoğu'yu ve buraya bağlı kültürleri, Müslümanlar

haricinde bu bölgeye ait olan etnik ve dini grupların, daha sonra Müslümanların yaptığı gibi, merkezi olarak biçimlendirdiğini ve şekillendirdiğini" savunuyor. İslam'ın ilk günlerinde, günlük rutin, bu bölgedeki mevcut alışkanlıklarda kök salmıştı ve bu durum halen geçerli bir durumdur.[206] Siyah çarşaf içindeki gelenekçi Müslüman kadınlar, Zanzibar'dan Darüsselam'a giden feribotta bu konuyla ilgili olarak beni uyarmıştı. Onlar farkında olmadan, Hıristiyan kilisesine mensup Tertullian'ın düşüncelerinin, beş yüz yıldan daha uzun bir süredir devam ettiğini anlatıyordu. Bu şekilde aslında, İslami giyim alışkanlıklarının başlangıcı, Kartaca'nın bekâr kadınlarına dayanmıştı.

İslami düzenlemelerin, bu bölgedeki geleneksel model ve uygulamalardan ayrılmasını savunan bu İslamcı yazar ısrarla, "kanıtların ciddi bir çarpıtılmasının, İslami uygulamaları yanlış bir şekilde izole edeceğini ve en azından bu konuların İslami yoldan ele alındığının ima edilmesinin, özel hatta eşsiz olacağını" ileri sürmektedir. "Mezopotamya'dan Pers'e, Helen'den Hıristiyan'a ve son olarak da İslam'dan gelen çeşitli kültürlerin tamamı, kadınların hem kontrol edildiği hem de küçültüldüğü uygulamalara katkıda bulundu ve görünüşe göre komşularının kontrol ve üreme uygulamalarını ödünç aldı." Okuma metinleri her zaman yorumlama meselesidir, bunlar zamana bağlı fikirlerde kaçınılmaz olarak gömülüdür. Bu durum, kadınlar için İslami giyim gerekliliklerine yönelik olan ve İslam öncesi dönemlere dayanan uygulamaların, neden sadece Hz. Muhammed'in ölümünden sonraki yüzyıllarda değil de daha sonraki yüzyıllardan itibaren ya da içinde olduğumuz zamanlarda yeniden, üzerinde ısrar edildiği sorusu için de kesinlikle geçerlidir.[207]

Kuran ve gelenek: Bazı çarpıcı farklılıklar

Kuran'da talimatların yer aldığı iki önemli ayet vardır. Bunlardan biri aşağıdaki gibidir:

> *Ey peygamber! Hanımlarına, kızlarına ve inanan kadınlara hep söyle de cilbablarından (dış elbiselerinden) üzerlerini sımsıkı örtsünler. Bu onların tanınmalarına, tanınıp da eziyet edilmemelerine en elverişli olandır. Bununla beraber Allah çok bağışlayıcıdır, çok merhamet edicidir.*

Jilbab (çoğul jalabib) terimi, İslam'da kadın elbisesinin doğru yorumu olarak gören Müslüman kadınlar tarafından giyilen uzun ve bol biçimli giysiler anlamına gelir. Bu metnin Hz. Peygamber'e vahiy olarak gelmesi, bir olaydan sonra gerçekleşti. Bugünkü Suudi Arabistan'daki eski Medine kentindeki sokaklar küçüktü, evlerin sıhhi tesisatları yoktu ve kadınların kendilerini rahatlatmak için şehrin dış mahallelerine gitmeleri gerekiyordu. Buna göre, 626 yılının bir akşamı, Peygamber'in eşlerinden biri olan Zeynep, bu amaçla evi terk etmişti ve erkekler tarafından taciz edilmişti (halen, tecavüz riski ile birlikte, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi). Bu olaydan sonra Hazreti Muhammed, inanan kadınlara, kendi jilbablarının bir kısmı ile kendilerini örtmeleri için emretti. Bu sayede o andan itibaren artık saygın kadınlar olarak tanınabilirlerdi.[208]

Yukarıda bahsi geçen örtü sayesinde, Müslüman âlim İbn Kesir (1301-1373) tarafından yapılan bir yoruma göre, İslam kadınları dışarı çıkmak zorunda kaldıklarında daha güvende olabilecekler ve saldırıya veya daha kötüsüne karşı daha iyi korunmuş olacaklardır. Örtünme biçimleri, dindar olduklarını ve kâfir veya köle olmadıklarını, bu nedenle rahatsız edilmemeleri

gerektiğini açıkça ortaya koyacaktır. Kuşkusuz bu metnin amacı, Peygamber'in eşlerini, kadınların yüksek saygınlık içinde tutulmadığı o dönemlerde ve toplumlarda korumak içindi. Ancak, bugün bile, kendilerini bu şekilde kapatmayan kadınların saygın olmadıklarını, hatta kendilerine saldıran erkeklerin değil, saldırıya uğrayan kadınların asıl kendilerinin suçlu olduğu sonucuna varan yorumlar söz konusudur.

Başka bir Kuran metninde kadınların kapanmasına yönelik başka bir giysiye atıfta bulunulur. Khimar, Arapça bazı Müslüman kadınlar tarafından kamunun içinde, baş, boyun ve omuzlarına örttükleri bir şal veya örtüdür:

> *Ve inanan kadınlara da söyle: Gözlerini (harama bakmaktan) korusunlar; namus ve iffetlerini esirgesinler. Görünen kısımları müstesna olmak üzere, ziynetlerini teşhir etmesinler. Şallarını, yakalarının üzerine (kadar) örtsünler. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları... Gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın diye, ayaklarını yere vurmasınlar.*

Arapça metin, abartılı makyaj ve gösterişli süslemeler, kolyeler, bilezikler, halhallar hakkında uyarmak için aynı ayette üç kez ziynet kelimesini kullanır. Hıristiyanlığın aynı bölgede kendi takipçilerine öğrettiği ve benzer bir dindarlık idealinden ilham alarak verdiği mesajın tam olarak aynısıdır.

Arapça "ziynet" kelimesi, genellikle "ayak bilekleri üzerinde kadınlar tarafından giyilen altın veya gümüşün süslenmesi" de dahil olmak üzere "süsleme" veya "mücevher" anlamına gelir. Bazı âlimlere göre, burada ziynet kelimesi, sadece dış süslemelere ve bezemelere uygulanır. Ayetin son bölümünde aynı sözcüğün kullanılması, gizlemekte oldukları ziynetleri anlaşılsın

diye, ayaklarını yere vurmasınlar. Açıkça bu düşünceyi desteklemektedir zira ayakların çarpmasıyla anlaşılabilecek tek süslemeler ayak bileğindeki halhallardır.[209] Bununla birlikte, diğerleri, İbn Abbas (566–653) tarafından, ziynetin, tüm kadın bedenini, yüz ve ellerin dışında içermektedir demesi gibi kelimenin burada kadın bedeninin güzelliğine atıfta bulunduğu hakkında ısrar etmektedir. Hz. Muhammed'in bu güvenilir arkadaşı ve sahabesi, bu yorumu bir ifadeye değil, Peygamber'in sözsüz hareketine dayandırmıştır. İbn Abbas, Hz. Peygamber'in bu varsayımı yaptığında yanında değildir ve duruma şahit olmamıştır. Bu önemli sözlü geleneğin derlemesine yönelik mesajı başkaları aracılığıyla aldı. Bu durum, ileten (isnat) zincirinin kesintisiz olduğu ve güvenilir kişilerden oluştuğu sürece, sıra dışı değildir. Sonuç olarak, yüzyıllar boyunca kadınların kıyafet kuralları, Kuran'a değil, Peygamber'in kendi zamanına ait düşüncesine dayanmaktadır.[210]

Bölgedeki köktenci Yahudi geleneklerinin örneğini takiben, İbn-i Abbas ve diğerleri, gelecek yüzyıllarda, Peygamber'in sahabelerinden ve nesiller boyu Kuran âlimlerinden gelen binlerce rapor, tanım veya anlatı (Arapça ḥadis, çoğulu hadisler) topladılar ve bu raporların neticesinde tüm kadın bedeni utanç alanı (arwah) olduğu ilan edildi. Aynı şekilde, Yahudi ve Hıristiyan ilahiyatçıların, erkeklerin kadın çekiciliği korkusu temelinde, ataerkil geleneklerden kaynaklanan Müslümanlar, İbn Abbas'ın görüşlerini, ilgili Kuran ayetlerinden daha da fazla kilo almayı tercih ettiler.

Bu görüşten çıkarılan kurallar, dünyanın büyük kesiminde devam ediyor ve söz konusu kaynak metinleri asla incelememiş olan sayısız Müslüman kadın tarafından itaatkâr bir şekilde takip edildi. Bu kurallar:

• Bir kadın; yüzünü (alnı ve çenesinin altına kadar olan uzunlukta boyuna ve baş ve ortaparmak arasındaki uzunlukta enine), ellerini (bileklerine kadar) ve ayak bileklerine kadar ayaklarına kadar olan tüm bedenini kapatmalıdır.

• İbadet sırasında, üzerindeki ziynetini veya yüzünde makyajını kapatması gerekli değildir.

• Ancak, eğer ibadet sırasında bir kimsenin; yüzüne, ellerine ya da ayaklarına şehvetle bakma ihtimali olduğunda, o an ibadet ediyor olmasa bile o bölümleri de örtmek zorundadır.

• Kadınlar kendi ziynetlerini mahrem olarak kabul edilen akrabaları haricinde başka kimseye göstermemelidirler (yani cinsel ilişkinin ensest olarak görülebileceği, yetişkin olmayan akraba).

• Kadınlar evlerinde kalmalı ve kapıda bir perde olmalıdır. Bir kadın, kendi faaliyet alanı onun evi olduğu için kendisini burada kapalı ve gizli tutabilir; bu nedenle, ona tüm bedenini örtmesi ve aynı zamanda bakışlarını düşürmesi ve mahrem olmayan erkeklere bakmaması söylendi.

• Kadınların evlerinden çıkmaları gerekiyorsa (herhangi bir geçerli sebepten dolayı) bütün bedenlerini bir örtü ile kapatmaları gereklidir.[211]

İslam'da temel bir kavram, bünyesinde "gözetim, sıkıntı, dert veya zorluk" ifadelerini taşıyan fitnedir. Altın ve gümüşün eritilmesi için "yakmak" anlamında kullanılan özgün kelimesi; mesela "sınamaya tabi tutmak (özellikle bir kimsenin dayanma gücünü sınamak anlamında), toplumun huzurunu yıkmak; şeytana uymak; ayartmak; aklını başından almak; çıldırtmak gibi" diğer anlamlara dönüşmüştür. Modern standart Arapçada fitne; cazibe, cezp edicilik, çekicilik; büyülemek, esaret, hayranlık, günaha davet, öfke, entrika; baştan çıkarma, isyan, anlaşmazlık, uyuşmazlık, sivil çatışma gibi artan anlamlar taşır.[212]

Şehvet Duygusu ve Açgözlülük ile Başa Çıkma kitabında, Mısırlı Şeyh Abd Al-Hamid Kishk'in (1933-1996) açıklamalarına göre; Peygamber'in sahabesi Ebu Umama'nın aktardığından yola çıkarak (MS 700) Hazreti Muhammed şöyle dedi: "Şeytanın üçüncü kişi olarak bulunmaması hariç, bir erkek kadınla baş başa kalamaz." Bir sonraki bölümde göreceğimiz üzere, Ebu Umama'nın bu ifadesi, günümüzde kadınlar ev dışında gittikçe daha da fazla çalıştığı için son derece problem yaratır hale geldi. Bu eski cümleye sadık kalmak için, bazı dini âlimler ve akıl hocaları, erkeklerin ve kadınların çağdaş işyerinde sürekli olarak karşılaşmak durumunda kaldığı yasak durumlar için imkânsız çözümler bulmak adına her türlü yolu deniyorlar. Aynı kitapta yer alan başka bir sahabe olan Ma'qil ibn Yaşar da bu mesajı daha da çarpıcı bir biçimde formüle eder: "Allah Resulü, Allah onu korusun ve ona huzur versin, şöyle dedi: Kendisine haram kılınan bir kadına bakmaktansa, bir kimsenin başının sivri uçlu demir ile delinmesi daha iyidir."[213] Daha sonraki günlerde bu ifade, aynı zamanda ultra-Ortodoks Yahudi geleneğinin de mücadele ettiği gibi, erkekler ve kadınların el sıkışmasını, bugüne kadar uzanan süreçte yasakladı.

Örnek niteliğindeki ileri gelen meslektaşları tarafından geri kalmamak için Arap olmayan bazı İslami din adamları, Arap geleneğinin ağır şartlarını hırslı bir biçimde geçip daha da ileri götürdüler. Hintli ilahiyatçı Müftü Zaferuddin Miftahi (1926-2011), 1993 yılında Delhi'de yayımlanan *İslam'da Tevazu ve İffet* adlı kitabında benzer mesajlarla karşımıza çıkıyor. Kadınlar sadece halk tarafından acil nedenlerle görülmelidir çünkü kadın mahremdir. Ne zaman evden dışarı çıkarsa, şeytan onu esir alır: "Eğer bir kadın Allah'ı memnun etmek istiyorsa, evine dönmesi, Allah'a ibadet etmesi ve kocasına itaat etmesi daha iyidir."[214] Suudi Arabistan'da yaşayan bir kadın, bu şeytani tehlike sebebiyle, 45 yaşını geçene kadar ülke dışına seyahat etmek için izin alamaz.

Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarından kalan bazı kilise papazlarında olduğu gibi 20. yüzyıldaki korkutucu başlangıç noktası, bir kadının kaçınılmaz olarak erkekleri heyecanlandırmasıydı.

Müftü, kadınların doğası gereği bu kadar alımlı ve çekici oluklarından, toplumsal alanda endişe verici durumlar yarattıklarını söylüyor. Kendisi, daha sonra, buna yönelik çok şaşırtıcı bir çözüm ile ortaya çıkarak şöyle belirtmiştir: "Böyle kritik bir günahla karşı karşıya gelen bir adam karısının yanına gitmeli ve tüm bu ani heyecanlanmanın nedeni olan, tahrik eden gerekliliği, ait olduğu yere boşaltmalıdır. Bu sayede şeytan onu günaha sokmayı başaramaz."[215] Bu yaygın tavsiye, geleneğin en tanınmış hadisçilerden biri olan İmam Müslim'e (821-875) kadar uzanmaktadır. Bugün bile popüler olan bazı dini liderler bu tavsiyede ısrar ediyorlar. YouTube'da vaizler sürekli olarak kadınların, eve tahrik olmuş bir şekilde gelen kocaları için her zaman hazır olmadıklarında, ibadet ve dualarının duyulmayacağını bildirmeye devam ediyor. Ekmek pişirme ile meşgul olmak bunun için bir bahane olmayıp, ekmeğin yanmasına izin vermek, kocasının yanmasına izin vermekten daha iyidir ve hatta bir devenin sırtında oturuyor olsa bile, kocası onu arzuladığı zaman derhal oradan inmesi gerekir. Dindar kadınlar, kesin kurallara göre giyinmedikleri ve kocalarına yeterince itaat etmedikleri takdirde Tanrı'nın onlara sırtını geri döneceği bildiriminden korkarlar. Ebu Sima ya da Karadavi ve diğer aşırı gelenekçi vaizlere göre, melekler her şeyi yazıyor ve: "Eğer kocasını reddederse... Allah'ın laneti onun üzerine çökecektir."[216] Ama kim bu kadar kibirli ve haddini bilmez olabilir ki? Nasıl olur da Kuran'da "Merhamet'in efendisi" olarak adlandırılan bir Tanrı olan yüce Allah'ın, ibadet ve duaları ne şekilde değerlendireceği hakkında ahkâm kesilemeyeceğine inanılıyor?

Ebu Şima ya da Karadavi gibi din adamlarının ileri sürdüğü, bu türden aşırı fikirler, erkeklerin kadın bedenleri ve onların

rahimleri üzerinde tam kontrolünü gerektiren, İslamiyet'in ortaya çıkmasından çok önce şekillenen, eski dönemlere ait mirasın parçasıdır.

İslam'da kadınlar için peçe ile örtünmenin bir zorunluluk olduğunu iddia eden din adamları, metnin tarafsız olarak yorumlanmasına uymayarak, tutarsız delillere dayanan argümanlar ortaya koydular ve onların asıl hedefleri, kadınları evde tutmak ve evden dışarı çıktıkları anda kendilerini kapatmak zorunda bırakarak, cinsiyetler arasında bir hiyerarşi olduğunu pekiştirmek oldu. Onlar, kendi tercihleri ve önyargıları aracılığıyla, kendi düşünceleri doğrultusunda yönlendirilirken ve rehberlik ederken, Hazreti Muhammed'in kadınların örtünmesi hakkındaki vahiylerinin ardındaki sebepleri göz önünde bulundurmamışlardır.

Başörtüsünün "İslami görevi yoktur"

Farklı çağlardan gelen saygın İslam âlimlerine ve uzmanlarına göre, Kuran'da bütünüyle zorunlu beden örtüsü veya hatta başörtüsü için somut bir belirti yoktur. Kısacası, üç ana kavramın –başörtüsü, türban (jilbab) ve şal (khimar)– hakkındaki yorumlar şu şekildedir:

• Başörtülerine atıf olan türban, Kuran'da hiç belirtilmemiştir. Kelime tam anlamıyla perde ya da ayrılık anlamına gelir ve içinde bulunduğu ayet özellikle Peygamber'in eşlerine hitap eder. Bu ayette Kuran, Müslüman erkeklerin, Peygamber'in eşleriyle, bir örtünün arkasından konuşacaklarını söylüyor. Bu, onun eşlerinin mahremiyetiyle ilgili olup, genel olarak kadınlarla ilgili değildir. Daha öncesinde, Peygamber eşlerinin diğer kadınlara benzemediğini belirtmektedir.

• Ziynetin bütün kadın bedenine bir referans olarak yorumlanması (bazen yüz ve el de dahil olmak üzere) taraflı gerekçeye dayanır.

• Jilbab, kadınların başlarına çekebilecekleri siyah üst elbise veya pelerin anlamındadır. Başörtüsünü zorunlu kılmaya devam eden din adamları, bu vahyin iffetli kadınları günlük rutinleri sırasında, erkeklerin gözetmesinden korumaya yönelik görevine yönelik tarihsel geçmişini, kasıtlı olarak ihmal ettiler.

• Khimar ile ilgili metin, eşarplı göğüslerin eşarp ile örtülmesini ifade eder. İslam öncesi Arap geleneklerinde, örtülü göğüsler kesinlikle yaygın değildi. Arap klanları savaşa gittiğinde, kadınlar erkekleri yolcu etmesi ve bu sırada, kadınların, savaşçıların cesur davranışlarına ilham vermek için göğüslerini açmaları alışıldık bir davranıştı.[217] Kuran ayeti, başını veya saçı örtmekle ilgili değildir. Kadınların saçları dahil tüm bedenlerini kapsaması gerektiği ile ilgili yorum, Peygamber'in döneminin hemen sonrasında başlatıldı. Eğer Hazreti Muhammed, tüm bedenin ve başın örtmek zorunluluğunu kastetmiş olsaydı, kadınlara, o andan itibaren, metinlerde geçen her kelimede, göğüs dekoltelerini örtmeleri gerektiğini söylemek için hiçbir neden olmazdı.[218]

Hazreti Muhammed'in hayatı boyunca kadınlar toplumsal alanın bir parçası olmuştur. Din adamları, fiili bir ispat olmaksızın kadınları tecrit edilmeye zorlayıcı, sürekli kendisini tekrar eden ve mesnetsiz kanıtları reddeder. İslam'ın farklı mezheplerinden ve dünyanın farklı bölgelerinden gelen araştırmacılar, bu ısrarcı fikirlere karşı çıkıyorlar ve ulaştıkları sonuç uyarınca: "İslam özel bir elbise türü tanımlamıyor." Kadınlar başlarını örtmek zorunda değiller ve İslam'ın bünyesinde tüm kültürel farklılıklar ve muazzam çeşitlilik için yer bulunmaktadır.[219]

Yukarıdaki verilerin doğru olup olmadığını sorduğumda İslam karşıtı ve Arabistan alanında Leiden uzmanı olan Dr. Ahmad Al-Jallad, kadınların çıplak göğüslerle savaş alanında erkeklere gerçekten eşlik ettiğini söyledi. Bu geleneğin varlığı "aslında tarihsel belgelerle" doğrulanıyor.

1920'lerde peçenin İslam dışı olduğunu ve bu görüşün aksine hiç kimsenin kadınların kapanması konusundaki görüşlerinin doğruluğunu kanıtlayamadığını ispat etmiş olan Lübnanlı yazar Nazira Zin al-Din'e göre, güvensizlik kötü bir yol göstericidir. Onun görüşlerine göre:

> *Kadınların üzerine peçenin dayatılması; erkeklerin, kendi anneleri, kızları, karıları ve kız kardeşlerinden, kendileri için potansiyel birer hain olmaları konusunda şüphelendikleri üzerine kesin kanıttır. Bunun anlamı, erkeklerin, kendilerine en yakın olan ve en çok sevdikleri kadınlardan şüphe etmeleridir. Bunlar, eğer anneleri, kızları, kız kardeşleri ve eşleri hakkında sürekli onların ihanetlerinden korktukları bir şüphe içinde olmaları halinde, hangi nitelikte bir hayata sahip olabilirler ki?*

Kuran'ı dikkatle okuyanlar için, çok çeşitli metinler, hiçbir insanın yeryüzünde Yüce Tanrı'nın otoritesini temsil etmediğini, yalnızca Müslümanların bizzat kendilerinin Tanrı'ya karşı sorumlu olduklarını, hiçbir Müslüman'ın başkaları üzerinde söz sahibi olmadığını ve Peygamber'in bile bu amaçla gönderildiği mesajını vermektedir.[220]

Birkaç yıl önce, Fas'taki konuşmalarımın birinden sonra yapılan bir tartışmada, bir öğrencinin belirttiği gibi: "Bazıları geçmişini değişmez bir hediye olarak görmeye devam ettikleri için, pek çok inançlı Müslüman, İslami geleneğini daha eleştirel

bir biçimde, kendilerine Tanrı tarafından verilen beyinleri ve yetenekleri ve elindeki sevgili Kuran'ları ile okuyor."

İslami hukuk uzmanı olan Dr. Khaled Abou El Fadl, *Tanrı Askerleri Bilir* adlı kitabında, İslami tartışmayı saptırmaya veya bastırmaya çalışan herkese, şu şekilde meydan okumaktadır:

> *Bana, güçlü bir bilgenin, sarsılmayan ama eleştiri rüzgârlarının geçmesine izin veren güçlü bir kayaya benzediği öğretildi. Zayıf bir konuşmacı, hukukçu ya da akademisyen; spekülatif düşünce, öznel yorumlama yapar ve görgü kurallarının ilkelerini unutur. Bu iyi bir tartışmadır ve insanların yaşamları söz konusu olduğu için samimiyetle tartışmak son derece önemlidir. İslam'ın ilkeleri ve kültürel geleneklerini birbirinden ayırmamız gerekiyor. İslam herhangi bir tür giysiyi emretmiyor ya da tanımlamıyor. Bu nedenle, giysiler dekolte ya da fazla sıkı olmadığı sürece, kültürel farklılıklar, bu kılavuzun yerine getirilmesinde muazzam çeşitlilik ekleyebilir.*[221]

Müslümanların kutsal kitabı, kadın başörtüsünü zorunlu kılmasa da bu biçimde başörtüsü son zamanlarda önemli ölçüde artmıştır. Bu mantıksız görünüyor ancak farklı bağlamlarda farklı nedenler var. İlk olarak Ortadoğu'da ve sonrasında küresel olarak, ilk defa ya da bir kere daha, kadınların başlarını ve hatta yüzlerini örtmeye başladıkları, aşırı gelenekçi Selefist ya da Vahabi propagandasının fanatik dalgalarıyla ilgilidir. Maliyeti milyarları bulan, esas olarak Suudi Arabistan ve Körfez'den gelen petro-dolarlar beslenen böylesi bir propaganda, dünyanın başka yerlerindeki ülkeler ve kültürlerde, cinsiyetler arasında ilişkilerde taşlaşmış Arap ataerkil geleneklerini benimsetmek için artan baskı altında tutuyorlar. Geçtiğimiz birkaç yıl içinde bunun sonuçları, Müslüman kadınların bu kıyafet

içinde neredeyse hiç dolaşamadığı, Afrika'dan Endonezya'ya kadar giderek artan sayıda peçeli kadında görülebiliyor.

Başörtülerinin tercih edilmesinin, aynı zamanda, küresel güç ilişkilerinin değişen manzaralarıyla da ilgisi var. Bunun başlangıcında ve özellikle 11 Eylül'ün siyasal motiflerinin sonuçları, eski kıyafet kurallarına boyun eğilmesinin, kendi iradeleri ile tercih eden Müslüman kadınlar arasında kesinlikle bir rol oynamaktadır. Daha önceki on yıllık süreçlerde, Batı sömürgeciliği, öfkeli karşıt ve sömürgecilik sonrası tepkilere neden oldu. Geçtiğimiz yıllarda birçok Müslüman toplumda, gençlere yönelik çağdaş fırsat eksikliği, yerel politikacıların Batı'yı sorumlu tutmaya hevesli bir şekilde devam ettiği bir gelişme sürecinde, büyük bir hayal kırıklığına dönüştü. Ekonomik durgunluktan başkaları sorumlu tutulabildiği sürece, bizzat kendi başınıza bir çözüm yolu bulmamak en kolay düşünce çizgisidir. Sonuç olarak, yalnızca politikacılar değil, aynı zamanda gelenekçi dini liderler, Batı dünyasını ya da eğitimden sağlık tesislerine kadar Batı'dan gelen birtakım şeyleri, olumsuz terimler dahilinde sunmuş ve pek çok bölgede kadının başının örtülmesinin bunlarla aynı kategoriye girmesini sağlamıştır. Üstelik acımasız insan hakları ihlallerine rağmen, İsrail'e olan Batılı desteği, şüphesiz Batı'ya karşı Arap dünyasındaki birçok insanın olumsuz tutumunda önemli bir rol oynamaktadır.[222]

Modaya uygun nedenler de var. Siyah çarşaf zengin Körfez ülkelerindeki varlıklı kadınların örneğinden esinlenen bir moda akımı oldu. Ve tüm bu renkli ve çekici başörtüsünün, çekici yüzlerin etrafında dikkatlice sarmalanmasına ne demeli? Görünüşe göre, bu "dudağı boyalı Müslümanlar", gösterme ve gizleme arasında görünür bir uzlaşma arayışındadır. "İslam, huzur, saflık ve aynı zamanda teslimiyet" anlamına gelir. Ancak, Yaradan'ınızı sevdiğinizde ve aynı zamanda, çevrenizdeki dünyanın size sunduğu her şeyi de sevdiğinizde ne yaparsınız?[223]

İslam'ın ilk yüzyılları üzerinde çalışmış Kuran âlimlerine göre, kadınlar Peygamber döneminde daha fazla özgürlüğe sahipti. Örneğin El Gazali, şöyle diyor: "Kadınları küçümsemek İslam'da bir suçtur ve gerçek İslam, kadınlara kısıtlama getiren veya haklarını ve görevlerini küçümseyen ulusların geleneklerini reddeder." Peygamber'in ilk eşi olan Hatice, aynı zamanda ona inanan ilk kişidir; diğer eşlerinden biri olan Ayşe'nin görüşleri, Müslümanlar için İslam tarihinde büyük önem taşıyor. Daha sonra erkek din adamları tarafından kadınlara yöneltilen tüm sert düzenlemeleri ve tehditleri okurken, günümüzde yaşayan Müslümanların, şeriat yasalarını acımasızca uygulayan topluluklar içinde bugün yaşamak zorunda kaldıkları takdirde, Peygamber'in eşlerine ne olacağını merak edebilirler. Çağdaş inananlar için bu sorunun cevabı kişisel seçimler yapmak için mükemmel bir ölçüt oluşturmaktadır.[224]

Bir dini serbest görüş sayfası olarak kadın bedeni

Din, inanmayanlardan daha az olmamakla birlikte, hayatın karmaşasında tutunacak bir dal arayışında olan inananlara rehberlik sağlar. İnsanın böyle bir destek ihtiyacına cevap vermek için Yahudi hahamlar, Hıristiyan Kilisesi Rahipleri ve İslami gelenek takipçileri, çok fazla ortak noktaya sahip olarak, birçok benzerlik gösteren şekillerde, iffet ve kadın biçimi hakkında kurallar sundu. Kısa özetle, bu kurallardaki benzerlikler birçok yönden kadınları kısıtlamıştır. Din adamları, genellikle kutsal metinlerin yorumlarını ve bunlardan yaptıkları alıntıları kendi fikirlerini dayatmak, dini kuralları ve gelenekleri kendi menfaatleri doğrultusunda yeniden şekillendirmek için ellerinden geleni yaptılar. Ve günümüzde bu durumun halen devam ettiği yerlerde, gerekçeler dini olmaktan daha çok politik yönden

hareket etmektedir. Artık dünya çapında, kadınların daha fazla eğitim almasına rağmen, eski dini gelenekler bir kez daha, tanıdık hiyerarşiyi devam ettirmek için öne sürülüyor. Çok fazla dini radikalizm, erkeğin güç ve itibar kaybından korkmasından kaynaklanmaktadır.

Geçen yüzyılın ikinci yarısına kadar, kadın bedeni, ilahiyatçıların ataerkil görüşlerini engelsiz olarak yansıttığı boş bir yazı tahtasına benzemekteydi. Bu arada erkek cinsel uyarılmasının sorumluluğu esas olarak diğer cinsiyete yüklendi.

Birçok yerde erkek arzuları ya da fantezileri, iffet ve kıyafetlerin bulunduğu her yerde dini tonun halen gidişatını belirlemektedir.[225] Çok uzun bir süre, bu üç büyük dine mensup kadınların, kendi perspektiflerini kendileri ve diğer cinsiyet üzerinde açık bir şekilde formüle etme şansının neredeyse hiç olmaması üzücüdür. Ancak, aşırı gelenekçi farklılıklar dışında, bu eski şeylerin işleyişi gözle görülür biçimde değişiyor.[226]

Notlar

[142] Geller ve Schipper'da Florentina Badalanova 2008: sayfa 282.

[143] *Her Yerde Âdem ve Havva*, sayfa 127

[144] Al-Kisa'i 46-47.

[145] Jennie Rosenfeld ve David S. Ribner. *Yeni Evliler İçin Fiziksel Yakınlaşma Rehberi.* Kudüs: Gefen Yayınevi, 2011; Ayrıca bkz. Etan Levine, *Eski Yahudilikte Medeni İlişkiler*. Wiesbaden: Harrassowitz, sayfa 230.

[146] Yunan tarihçi ve filozofu Plutark'ı (bkz. 45 ila 120 MS) anımsatan bir şekilde, Molly Myerowitz Levine tarafından *Eski Akdeniz Saçlarının Cinsiyetli Grameri* ve Eilberg-Schwartz ve Wendy Doniger'in *Başı Olmadan* kitabında tartışıldığı gibi, kadınların örtülü bir baş ile toplumsal alana girmeleri ve bunun

erkekler için olmaması tamamen tartışmasız bir şeydi. Eilberg-Schwartz ve Wendy Doniger'de "Eski Akdeniz Saçlarının Cinsiyetli Dilbilgisi" başlıklı Levine. *Mitler, Dinler ve Kültürde Kadın Kimliklerinin Reddedilmesi*, sayfa 96 ve 106.

[147] Yahudi bilgenin adı Haham İlyas ben Shlomo Zalman idi; bkz. Silverman'ın bilgi verici kitabının 160-162. sayfalarında "Yahudi Giysisinin Kültür Tarihi"nde (2010) zengin detaylar sunuluyor.

[148] Aynı eserde, 162. sayfa sonrası.

[149] *Yıldönümleri* kitabı 3, sayfa 30-31.

[150] Bkz. Satlow 1997: 429. sayfa sonrası ve sayfa 448. Burada, "Çıplaklığın Yahudi Yapıları" adlı sağduyulu makalesinden faydalandığım için kendisine minnettarım. Ayrıca bkz. Eric Silverman 2010.

[151] http://www.ericlevy.com/Revel/DeadSeaScrolls/Vermes%20%20CDDSE%20p97117%20Communit%20Rule.PDF. Ayrıca bkz. Satlow 449

[152] Satlow sayfa 431.

[153] Bazı hahamlar, bu dramatik lanetin Ham'ın babasının penisini görmesinin bir sonucu olamayacağını, "onun nüfuz ettiğini ya da iğdiş ettiğini ileri sürüyorlar", bkz. Satlow sayfa 438.

[154] Hoss 2005: 12. cilt; Silverman xv; Jonathan Z. Smith 1978 (1966): sayfa 219; Satlow 1997: sayfa 447, 453.

[155] Satlow 1997: sayfa 433-4.

[156] Satlow sayfa 431.

[157] Satlow sayfa 441-442.

[158] *Yahudi Dünyasında*, 15 Kasım 2011: http://www.ynetnews.com/articles/0,7340,L-4145922,00.html.

[159] Bkz. Satlow sayfa 431.

[160] Çeşitli kaynaklara referans için Satlow sayfa 441-442'deki ayrıntılı makalesine bakınız; Silverman sayfa 38; Berman 1980.

[161] Satlow sayfa 441.

[162] Satlow sayfa 444-47.

[163] Yeremya 5: 7-9, Yeni Uluslararası Sürüm.

[164] Satlow. Sayfa 454.

[165] Aynı eserde, Hoss 13. cilt. Blouma Jacobs'la Cecile Hendriks ile röportaj. Trouw, 6 Mart 2014.

[166] http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/7919501/Israeli-rabbis-clamp-down-on-burka.html, 30 Temmuz 2010.

[167] http://jezebel.com/5602542/the-burqa-banfor-orthodox-jewish-women; http://en.wikipedia.org/wiki/Haredi_burqa_sect; http://blogs.forward.com/sisterhood-blog/127114/why-jewish-womenare-wearing-burqas; http://forward.com/sistehood /127114 /why-jewish-women-are-wearing-burqas/#ixzz3r0hxUtOE

[168] Aynı eserde, http://www.rationalistjudaism.com/2013/08/wrestling-with-burqa babes.html; http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/middleeast/israel/7919501/Israeli-rabbis-clamp-down-on-burka.html ve Miriam Shaviv. Israil Burka'yı Yasaklamalı mı?, The Jewish Chronicle, 28 nisan 2010.

[169] Rachel Ginsberg in: "Mispacha Ailesi Haftalığı", 20 Ağustos 2013, online: http://www.mishpacha.com/Browse/Article/3469/Running-for-Cover. Akılcı Yahudilik. Rasyonelist ortaçağ Tevrat âlimlerinin ve diğer çeşitli notların mirasını keşfetmek, 28 Ağustos 2013, online: http://www.rationalistjudaism.com/2013/08/wrestling-with-burqa-babes.html.

[170] http://blogs.forward.com/bintel-blog/12891/the-jewish-burka-comes-to-brooklyn

[171] Elana Sztokman, *Neden Yahudi Kadınlar Burka Giyiyor*, Çevrimiçi *The Jewish Daily Forward*: http://blogs.forward.com/sisterhood-blog/127114/why-jewish-women-are-wearing-burqas

[172] Ayrıntılara bakın, Silverman, bölüm 3.

[173] Aynı eserde. sayfa 49.

[174] http://en.wikipedia.org/wiki/haskalah

[175] http://www.reuters.com/article/2011/11/14/uk-israel-segregationidUSLNE7AD0D420111114#D5YLUDAzVjzqixoW.97

[176] http://rt.com/news/blurry-glasses-orthodox-jews-195; http://www.examiner.com/article/chastity-lenses-help-devoutjewish-men-avoid-impure-thoughts; Trouw 14 Ağustos 2012; Berman 1980: sayfa 53.

[177] Bkz. Elaine Pagels, *Âdem, Havva ve Yılan* (1988); Ranke Heinemann, Bölüm VIII.

[178] Laver sayfa 11; Mario Perniola: Barcan 7; Ranke-Heinemann 1990: sayfa 13.

[179] Ranke-Heinemann 9. sayfa sonrası; ayrıca burada bazı fikirleri özetlediğim dikkate değer bu kitabın I ve III. bölümlerine bakınız. Yazar, Roma Katolik teolojisinin ilk kadın profesörü olarak akademik başkanlığını kaybetti, çünkü Meryem'in bakire doğumunu biyolojik olarak değil, teolojik olarak yorumladı. Halen uyarıyor ve Hıristiyanlar hedonizm ve maddi meselelerden şüphe duyuyorlar, fakat Hıristiyanlık, çoğu zaman önerildiği gibi, huzursuzluk dolu bir dünyada, medenileştirici fikirleri irade gücü ve tevazu olarak tanıtan ilk din değildi.

[180] Aynı eserde sayfa 10-14.

[181] Upson-Saia 2011. Ranke-Heinemann. Sayfa 13, 50 ve 43. 1046'dan itibaren rahiplerin artık evlenmelerine izin verilmiyordu ve sadece bekâr erkekler rahip olabiliyordu.

[182] *Bologne* 129. sayfa sonrası.

[183] Aynı eserde sayfa 25.

[184] Aynı eserde sayfa 222.

[185] Shaw sayfa 16-17.

[186] Shaw sayfa 237'den alıntıdır.

[187] Aynı eserde sayfa 236-238.

[188] Shaw, sayfa 242-243; http://www.vitae-patrum.org.uk/page46.html

[189] Aynı eserde sayfa 245.

[190] Upson-Saia 51. sayfa sonrası; Rosemary Radford Ruether, *Misoginizm ve Kilise Rahiplerinde Bakire Feminizm*, 1974: sayfa 150.

[191] *Ancyra Bazilikası, De virginibus*, Shaw, sayfa 250'den alıntı yapmıştır.

[192] *Tertullianus De Virginibus Velandis*; http://www.newadvent.org/fathers/0403.htm; http://www.tertullian.org/works/de_virginibus_velandis.htm; Ranke-Heinemann sayfa 126-129; Upson-Saia 48; ayrıca bkz. Shaw 1998.

[193] Ranke-Heinemann sayfa 126-129; bkz. Shaw 1998.

[194] Ranke-Heinemann'ın inandırıcı olarak ileri sürdüğü gibi, sayfa 126-129; Upson-Saia 61. sayfa sonrası.

[195] Tertullian, Upson-Saia sayfa 62-63.

[196] Bkz. Elaine Pagels sayfa xxvi-xxvii, 99 ve 108-114 ve Ranke-Heinemann 75. sayfa sonrası, Augustine'i "Hıristiyanlığı, cinsellik ve zevk ile sistematik bir birliktelikle bir araya getiren insan" olarak tanımlamaktadır.

[197] Korintlilere ilk risale 11:5: "Ama onunla birlikte ibadet eden ya da vahiy alan her kadın, iffetsiz tepesini açmıştı: çünkü bu sebeple, onun tamamı sanki tıraşlanmış gibiydi. Çünkü eğer kadın örtülmezse, bırakın aynı zamanda yoksun kalsın: Ama bundan emin olmak bir kadın için utanç verici olabilir, bırakın kapansın" dedi.

[198] Tesniye 22:5.

[199] Bkz. http://www.headcoveringmovement.com; http://www.verhoevenmarc.be/PDF/kleding.pdf

[200] https://en.wikipedia.org/wiki/Hijab; https://radiyeen.wordpress.com/2010/09/22/the-obligatory-conditions-for-anislamic-hijab; http://islamqa.info/en/36891

[201] Sahih Müslüm'ün alıntısı; http://www.2muslims.com/directory/Detailed/223911.shtml

[202] Örneğin Sayid Saeed Akhtar Rizvi 1997: 20-21; https://ahlussunnahpublicaties.wordpress.com/2013/11/25/de-correctekledij-van-de-broeder-enkele-belangrijke-lijnen

[203] http://www.2muslims.com/directory/Detailed/223911.shtml

[204] http://ahlussunnahpublicaties.wordpress.com/2013 /11/25/de-correcte-kledij-van-de-broeder-enkele-belangrij kelijnen

[205] Bkz. Leila Ahmed 1992 ve 2011.

[206] Leila Ahmed 1992: sayfa 5 ve 7.

[207] Ahmed 1992: sayfa 18. Batlamyus dönemi Mısır'da kadınlara yönelik tutum ve yasaların oldukça özgür ve eşitlikçi olduğu gözlemlendi. Daha fazla detay için bölüm 3'e bakınız.

[208] Bu ayetlerin tartışılması için, 90 yıl önce yayımlanan ve İslam dünyasında pek çok insanı etkilemiş olan Zin el-Din, el-Sufur ve el-Hazret-i el-Fatat el-Şihh'in çalışmalarına bakınız. Fikirlerini gözden geçirmek için, Bouthaina Shaaban'ın İslami kadın hakları ve insan hakları konusunda ilk kitabı olan *İnanç ve Özgürlük*'e (1995) olan katkısına bakınız. Ayrıca bkz. Leila Ahmed 1992 ve 2011 ve Nahed Selim 2003.

[209] *Kutsal Kuran-ı Kerim; Arapça-İngilizce Metin ve Tercüme İçeren Metinler*, "Muhammed Ali Ahmediyya tarafından tercüme edilmiştir, anjuman-i-isháat-i-İslam, 1920, ikinci baskı Wisconsin Üniversitesi-Madison, s. 701. Joseph Catafago'nun iki parçasında İngilizce ve Arapça bir sözlük. Londra: B. Quaritch, 1858.

[210] Sorunun olduğu yer budur: Birisi zincirin güvenilir olduğunu ilan edebilir, çünkü orijinin tamamen güvenilir olmadığı bir mesajdan yola çıkarak iletmek onun çıkarınadır. Bu bilgi

için Laila el-Zwaini'ye teşekkür ederim. Ayrıca bkz. Hashim 1999, Selim 2003 ve daha önce bahsedilen bilimsel çalışmalar, ör. Ahmed ve Mernissi.

[211] Seyit Sait Aktar Rizvi 1997: sayfa 11, 14-15.

[212] Bedevi Elsaid M. ve Haleem, Muhammed Abdel. *Arapça-İngilizce Kuran Kullanımı*. Boston ve Leiden: Brill, 2008: sayfa 692; Ayrıca bkz. Lane, William Edward, *Arapça-İngilizce Sözlük*. Cilt 6: ghayn-fā. Librairie du Liban (1968) [ilk basım 1877]: 2335. Bkz. https://en.wikipedia.org/wiki/Fitna_(word); örneğin, ilgili bilimadamlarını tartışan Shaaban 1995'e bakınız.

[213] Şeyh Abd El-Hamit Kiskh, *Şehvet ve Açgözlülükle Başa Çıkmak* 27. sayfa sonrası; tüm metin için bkz http://www.slideshare.net/kingabid/dealing-with-lust-and-greed-15354566; Shaaban 1995, ilgili bilimadamlarını tartışıyor.

[214] Tirmidhi, Ibn Hibban ve Ebu Davut; Majma'nın Al-Zawa'id'indeki İbn Hacer El-Haith'i, bkz. https://theheartopener.wordpress.com/books/sins/47-a-wife%E2%80%99s-rebellion-against-her-husband

[215] Müftü Zafeeruddin Miftahi sayfa 72, Abul Hüseyin Müslim ibn el-Hacı Kushari ael-Nishapuri tarafından toplanan hadis hakkındaki yorumlar: *Müslüman*, I. Cilt, sayfa 449.

[216] Bkz. Örneğin, for example, https://www.youtube.com/watch?v=d55thwza8PU ve http://www.2muslimscom/directory/Detailed/226100.shtml#Clothing%de20and%20Adornment

[217] Mesela, Mekke'nin kadınları 625 yılında Uhud Savaşı'na katıldılar.

[218] Daha önce sözü edilen farklı kaynaklardan ve Şeyh Dr. Mustafa Mohamed Rashed ve Dr. İbrahim B. Syed'ın çalışmalarını özetleyen *İslam'da Kadınlar İçin Başörtüsü Zorunlu mu?*; http://www.islamopediaonline.org/fatwa/dr-ibrahim-b-syed-argues-head-cover-not-mandatory-women-islam Şeyh Mustafa Moha-

med Rashed: http://www.moroccoworldnews.com/2012/06/4564/hijab-is-değil-islam-dutyscholar/2012

[219] Aynı eserde ayrıca Bkz. İman Haşim 2010: sayfa 10 ve Leila Ahmed 2011: sayfa 108.

[220] Nazira Zin al-Din, Bouthaina Shabaan'da sayfa 68-69. 1905'te doğdu ve 20 yaşında, *Örtünme ve Örtünememe* adlı kitapta, Lübnan'da aşırı gelenekçi din adamları arasında çok fazla endişe uyandıran ancak başkaları tarafından alkışlanan bir kitap yazdı. Kitap diğer dillere de tercüme edilmiştir. Ayrıca bakınız: http://www.sunday-guardian.com/analysis/nazirawas-a-feminist-who-questioned-tradition

[221] Online alıntı yapılan: http://www.irfi.org/articles/articles_351_400/quran_does_not_mandate_hijab.htm

[222] Bkz. Sophie Bessis 2007.

[223] http://programma.ntr.nl/10560/lipstick-moslims; Ahmed 2011; Tarlo 2010.

[224] Bkz. Bouthaina Şaban, sayfa 73, Zin el-Din, Muhammed el-Gazali ve Abd el-Halim Ebu Şiqa'yı tartışan bir yazardır, diğerleri arasında, *İnanç ve Özgürlük: Müslüman Dünyasında İnsan Hakları*, Mahnaz'ın açıklayıcı bir katkısı Afkhami (ed) 1995. Ayrıca Mernissi ve Leila Ahmed tarafından daha önce bahsedilen eserlerin yanı sıra bu önemli kitaba diğer katkıları da bakınız.

[225] Miles, sayfa 169.

[226] Bkz. Denise Lardner Carmody, *Kadınlar ve Dünya Dinleri*, 1989; Elizabeth Koltun, *Yahudi Kadın: Yeni Perspektifler*, 1976; Rosemary Radford Ruether, *Din ve Cinsiyetçilik*: 1974'teki Yahudi ve Hıristiyan geleneklerindeki kadın resimleri; ve Mernissi'nin daha önce bahsedilen çalışması, Leila Ahmed.

7. ÇIPLAKLIĞA KARŞI PROTESTO VE PROTESTO OLARAK ÇIPLAKLIK

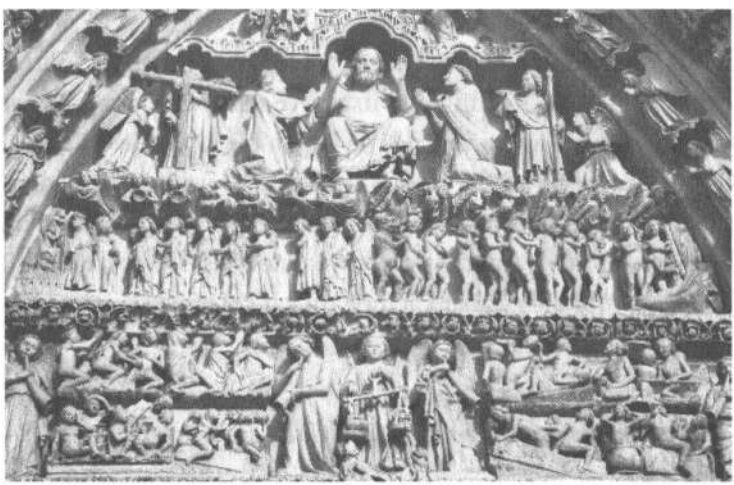
Gördüğümüz gibi, çıplaklık hakkında yorumlar, kapatılmamış cinsel organlardan başlayarak, görünürde olan ellere ya da saça, açık bir elbiseden itibaren tamamen soyunmuş bir bedene kadar değişir. Bu geniş çeşitlilikteki çıplaklık tanımına tepkiler, kıyafetler ve dikkatle incelenen içerikler kadar değişkendir. Çıplak küçük bir parmağın bile, cinsel uyarılma veya ahlaksızlık korkusunu tetikleyebildiği zaman, hangi şekilde olursa olsun, "çıplaklık", tehdit edici lisana ve katı yasaklara yol açar ve görünürde olan kadın cildi ile kapalı bir kıyafetle önlendiği düşünülen doğal afetler arasında rasgele ve üstünkörü nedensel bağlantılar kurulabilir. Bunun aksine, bazen çıplak insanlar, bir mesaj vermek amacıyla olsun ya da olmasın, terbiye ölçüsü içinde giyimli bir kalabalık içinde dikkat çekmeyi severler.

Depremler ve volkanik patlamalar

Dini hikâyeler iyi ve kötü insanlar arasındaki farklılıkları betimler. Kıyamet Günü'ne ait Hıristiyan imgelerinde, birçok ünlü katedralin cephelerinde de görülebileceği üzere, uzun elbiseler

içindeki melekler, zavallı ölülerin, hayatlarından gelen iyi ve kötü işlerin dengeye konulması için tabutlarından yavaşça çıkacakları zaman, ölüleri uyandırmak için trompetlerini üflerler. Güzel giyimli, seçilmiş inananlar cennete girer, oysa korkunç görünümlü çıplak bir şeytan, kendisi gibi çıplak olan lanetlileri cehennemin uçsuz bucaksız açılmış ağzının içine doğru iter.

Dünyanın her yerindeki insan hafızası, en başından beri derin köklere sahip ölüm korkusuyla eziyet gördü. İnsanın bu korkusunu çağrıştırmak için, inananlar bazen ahlaksızlığı yalnızca endüstri çağı öncesinde değil, aynı zamanda modern toplumlarda da doğal afetler ya da korkunç salgın hastalıklarla ilişkilendirirler. Bunun tersine olarak, aynı düşünce biçimine göre, iffetli giyinmiş inananlar toplumu çürümeden koruyabilirler ve hatta mütevazı, iffetli bir şekilde giyilen giysiler doğal afetleri bile önleyebilir.



Kıyamet Günü, Amiens Katedrali, Fransa, 1269

İtalya'nın güneyinde, ilk kutsallaştırılmış Hıristiyanlardan biri olan, Sicilya doğumlu Agatha (Katanya, 225-251) hakkında hikâyeler anlatılmaktadır. Ona âşık olan putperest bir Roma valisi ile evlenmeyi reddettikten sonra, bu dindar kadına işkence yapıldı ve göğüsleri hapse atılmadan önce kesildi (Resim-25).



Resim-25: *Azize Agatha'ya İşkence, 1520*

Üstelik bedeni, kırık bir camla kaplı bir yatağın üzerine yuvarlandı ve kor halinde közlerin üzerine yerleştirildi. Bu işkencelerin sonucunda öldü ama ölümünden sonra Tanrı'nın kendisi duruma müdahale etti. Yer titremeye başladı ve Etna'daki bir patlama Katanya kentini yok etmekle tehdit etti. Toplanmamış saçları ile ağlayan ve şarkı söyleyen kadınlar ve genç kızlar, Agatha'nın peçesini taşıdıkları bir geçit töreni başlattılar. Onlar, inancı için işkence görerek ölen kurbanın yaşamı boyunca iffetli bir şekilde kendisini örttüğü mucizevi giysisi sayesinde, patlamayı durma noktasına getirmeyi başardılar. Agatha'nın yattığı Katanya kubbesinde, bu giysi dikkatle korunur, çünkü yerel nüfus için burası güçlü bir hatıradır.

Bu şaşırtıcı nesne, sürekli olarak yıkıcı lav akıntısının durma noktasına getirilmesinde başarılı olmuştur. Etna Yanardağı, her ne zaman püskürme belirtileri gösterirse, vatandaşlar dua ederek Agatha'dan yardım isterler. 19. yüzyılda, benzer bir düşünce çizgisinde, Napoli başpiskoposu, Vezüv Yanardağı'nın patlamasının sebebinin, kadınların iffetsiz kıyafetlerinden kaynaklandığını ilan etti.[227]

Günümüzde, bazı gelenekçi çevreler, insan bedenindeki ilahi öfkeyi doğal afetlerle birleştirmeye devam ediyor. İran İslam Cumhuriyeti'nde deprem korkusu anlaşılabilir bir durumdur. 2003 yılında ülkenin güneyinde bulunan Bam şehri trajik bir şekilde deprem tarafından vurulmuş ve 30 binden fazla kişi yaşamını yitirmiştir. Bir süredir sismologlar, yakın gelecekte benzer bir deprem felaketinin Tahran'ı vurabileceği konusunda uyardılar. Ancak, bazı din adamları, bu durum için, tektonik plakaların kaymasını sebep olarak görmek yerine, işin başında peşinen terbiyeden yoksun kadın giysilerini suçluyorlar. Kadınların kanunlarla kendilerini baştan aşağıya örtmek mecburiyetinde oldukları İran'da, birçok genç kadın, bedeni saran kıyafetlerin ve saçlarının çoğu görünür hale getiren gevşek bir şekilde başörtüsü takarak, bu katı kurallara meydan okuyor. 2010 yılında, yüksek kademede bir Şii din adamı olan Hüccetislam Kâzım Sedighi, Tahran'da cemaatini, devam ettikleri yollarını değiştirmek zorunda oldukları konusunda uyardı: "Çünkü kutsal bir otorite ondan insanlara genel bir pişmanlıkta bulunmaları gerektiğini söylemesini istemişti. Neden? Çünkü felaketler bizi tehdit ediyor... Edepli bir şekilde giyinmeyen birçok kadın... Genç erkeklerin yoldan çıkmasına neden oluyor, iffetlerini yozlaştırıyor ve toplumda zina yayıyor, bu da depremleri artırıyor." İnsanların molozların altında gömülmekten nasıl kaçınabileceği üzerinde kafa yorduğu vaazında ulaştığı sonuç, böylesine korkunç bir trajediyi önlemenin tek yolunun

dine sığınmak ve hayatımızın İslam'ın ahlaki kurallarına uyarlanmasıydı. Sağlık ve sosyal yardım bakanı da bu görüşle hemfikirdi. İbadet etmek, oruç tutmak ve iffetli kıyafetler giymek, görünürde ilahi öfkeyi yatıştırmak için en iyi tariflerdi. Benzer şekilde, Hollanda Protestan Kilisesi muhafazakâr reformcu kanadının en sevdiği gazetesi olan haftalık *De Waarheidsvriend*'da (Hakikatin Dostu), Kasım 2013'te Filipinleri sallayan doğanın muazzam şiddetinin trajik sonucu, "dünyanın her yerindeki" insanları dönüştürmeyi amaçlayan "Tanrı'nın dünyadaki görünür ve güçlü sesinin" bir örneği olarak sunuldu.[228] Farklı dinlere mensup bazı din adamları ve inananlar, büyük felaketler için dini açıklamaları rasyonel bilimle aynı düzeyde ortaya koymak için ellerinden geleni yapmaya devam ediyorlar.

Gömleksizlik

İnsanlar kendi kıyafet alışkanlıklarını ölçüt olarak görmeye eğilimlidirler. Artık çoğu insan günlük yaşamda tam olarak giyiniyor. Biz, insanlığa ait tarihin hatırı sayılır bölümünde, insanların hiçbir şey ya da küçük bir peştamaldan fazlasını giymediklerini hemen hemen hiç hatırlamıyoruz. Güney ve Güneydoğu Asya'da erkekler, Hindistan'da dhoti (Hint giysisi) ve Endonezya'daki sarong (Malaya peştamalı) adı verilen belleri etrafına dikdörtgen kumaş sararlar. Günümüzde erkekler üzerlerine genellikle bir gömlek giyerler ancak bununla birlikte bazı Hindu tapınaklarında erkek inananların, içeri girmeden önce gömleklerini saygı gereği çıkarmaları istenir.

Yüzyıllar boyunca çıplak üst beden, 20. yüzyılın sonlarına kadar Batı burjuvazisinde nefret ile karşılandı. New York'un Central Park'ında, 1960'ların sonlarında bir adam, üstünü çıkarması sebebiyle para cezasına çarptırılabilirdi. Kademeli

olarak Batı dünyasında gömlek giyilmemesi, ilk olarak sporda, plajda ve yüzme havuzlarında ayrıca daha sonra parklarda ve diğer toplumsal alanlarda daha az sorun yaşadı. Açık bir gömlek ya da düşük kesimli tişört, bazen hâkim olan modaya bağlı olarak bir parça göğüs kılını ortaya çıkarabilir, ancak gömlek ya da tişört giymeden herhangi bir yerleşim yerinde üstü çıplak olarak dolaşan bir adama nadiren rastlanır. Gerçekten de, pek çok erkek çıplak bir gövde sergilemeye cesaret edemezdi. Bununla birlikte, özgüvene sahip bir biçimde üstü çıplak dolaşmayı teşvik etmek için belli başlı web siteleri var.

Belki de bu internet günlüğünü bir süreliğine takip ettiniz ve üstünüz çıplak dolaşma fikrinin daha iyi göründüğünü düşündünüz, ama nereden başlayacağınızdan emin değildiniz, insanların ne düşüneceği ve söyleyeceği hakkında biraz endişelisiniz. Eh, bu yazı sizin için... Kendi hayatınızda üstünüz çıplak olarak biraz daha bir özgürlük geliştirmenize yardımcı olmak için... Erkeklerin daha önce üstü çıplak dolaşmaya alışkın olmadıkları zaman sahip oldukları endişelerden birisi de çoğunlukla, insanların, onların başkalarına söylemeyecekleri bir şeyi kendilerine söyleyebilecekleriydi. Çünkü bu onların karakterine aykırı bir durumdu. Neden şimdi üstün çıplak dolaşıyorsun? Senin daha önce üstüne bir şey giymediğini hiç görmemiştim. Bahçede çalışırken, özellikle sıcak bir günde, şunu her zaman söyleyebilirsiniz: "Pekâlâ, burası gerçekten çok sıcak. Bu şekilde daha rahat olacağımı düşünmüştüm." Ve bunu tamamen doğal bir şey olarak görüp, umursamayın. Bahçede iş yapmanın başka bir faydası da, kendinize ait alanınızın da olmanızdır, yani başka birinin alanını istila ettiğinizi hissetmiyorsunuz. Her şeyden önce kendinize ait bahçenizdir, işinizi yaparken üstünüzü çıkartma ihtiyacı hissediyorsanız, bu sizin haricinizde kimseyi ilgililendirmez.[229]

Bu son derece ciddi bir web sitesi tarafından sunulan bir başka öneri de hava sıcakken koşu yapmaya başlamak ve daha

sonra, örneğin ormanda, tanıdık yüzlere rastlama riskinin olmadığı bir rota seçtiğinizden emin olmaktır. "Bir ya da iki ay boyunca üstünüz çıplak olarak koştuktan sonra, yolda eğer şaşkın görünen bir arkadaşla karşılaşıyorsanız, o zaman buna sadece rastlantı diyebilirsiniz. "Ah, evet, bunu bir süredir yapıyorum" ya da "Her zaman üstüm çıplak koşuyorum." Tüm bu iyi niyetli tavsiye, bir erkeğin çıplak gövdesini başkalarına göstermesi için biraz cesaret sahibi olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Çıplaklık hakkındaki mahcubiyet ve utanç halen pusuda beklemektedir ve üstü çıplak gezmek, Batı kentlerinde genellikle küçük bir azınlık ile sınırlıdır.

Doğrusu; kuşe kâğıttan dergilerde, videolarda, filmlerde ve benzerlerinde, üstü çıplak erkeklerin sayısı artmıştır ancak kadınların göğüsleri, karınları ve kalçaları agresif bir biçimde reklam panolarında dikkat çekici olarak daha sık sergilenmektedir. Ve eğer yukarıda alıntılanan tartışmalarda "erkek" kelimesini "kadın" ile değiştirirseniz; mesela "Bu şekilde daha rahat olacağını düşünmüştüm" veya "Burası gerçekten çok sıcak" veya "Kime ne?" gibi tartışmalar bu şekilde geçerli değil gibi görünüyor. Görünüşe bakılırsa üst çıplaklığı, üstsüzlük için eşanlamlı değildir.

Üstsüzlük

"Görmemem gereken o bağrını kapat:
Gönül böyle şeylerle yaralanır."

Molière, *Tartuffe*

Zaman zaman Batı'daki bazı kadın grupları, giyimin uygarlığı ve çıplaklığı temsil ettiği şeklinde hüküm süren düşünceye karşı protesto düzenliyorlar. Free the Nipple (Göğüs Uçlarına

Özgürlük) veya Go Topless (Üstsüz Dolaşın) gibi eylem grupları, Amerikalıların erdemlik taslayan sağduyusuna karşı protesto gösterileri düzenler ve göğüsleri açığa çıkartmanın etrafını çevreleyen lekelemeyi durdurmak için kadınları toplum içinde üstsüz olarak boy göstermeye teşvik ederler. Bazı aktivistler bu nedenle, alışverişe üstsüz olarak giderler (Resim-26).



Resim-26: *Üstsüz alışveriş*

Kadın göğüs uçlarının ve hatta emziren kadınların görünür olduğu fotoğrafların Facebook gibi sosyal medyada yasaklanmasının ve buna karşı çıkmanın geçerli sebepleri vardır. Ancak, çekici çıplak göğüslerin tasvir edildiği bir protesto sırasında, benzer görüntüler tamamen farklı niyetlerle internet üzerinden sunulduğunda, kafa karıştırıcı bir etkisi yok mudur?[230]

Hıristiyanlık ve İslamiyet'ten önce ve hatta sömürgeci ve sömürgecilik sonrasındaki otoriteler etkilerini hissettirmeden önce dünyanın birçok yerinde çıplak bir üst bedenle dolaşmak tamamen normaldi ve kadınların göğüsleri özel bir ilgi görmedi. Ortadoğu'da çıplak göğüslerin yasaklanması yedinci yüzyılda İslam'ın başlangıcına kadar uzanmaktadır. 19. yüzyıldan itibaren dini ve sömürgeci bağnazlar, kadınları, göğüslerini

örtmekle yükümlü kılmıştır. Medeniyetin değişen görüşüne bir örnek olarak, 1940'lı yıllardan itibaren kadınların toplum içinde örtünmesini isteyen Tayland hükümetine ait poster aşağıda görülebilir.



Tayland hükümeti posteri, geleneksel kıyafetleri modernleştirmeyi amaçladı. 1940'lı yıllar.

Afrika'da Himba ve Svazi gibi kabilelerde çıplak göğüslerin tartışma sebebi olmadığı gelenekler halen vardır. Svaziland'da genç kadınlar, kadınlıkları ve bekâretlerini kutlamak için düzenlenen kutlamalarda, hükümdarları Kral III. Mswati'nin önünde geçit töreni yaparlar:

> *Boncuklarla bezenmiş mini eteklerde ve ellerinde keskin palalar ve cep telefonları olduğu halde kadınlar ve 5 yaşından büyük kızlar, pazar ve pazartesi günü kral ve Büyük Dişi Fil olarak da bilinen anne kraliçeye övgülerini sunmak için dans edip şarkı söylediler.*[231]

Kadın göğüslerinin, kaçınılmaz olarak erkeklerin heyecanına neden olduğuna yönelik, dünya çapında gelişen, nispeten yakın zamanlı ama yaygın bir düşünce, günden güne daha az görünür bir hale gelmiştir. 1960'lı yıllarda Batılı gençler, aralarında çıplaklık tabusu da olan her türlü toplumsal kural ve yükümlülükleri sorgulamaya yöneldi. Hippi kültürünün etkisi altında, her yaştan Batılı kadınlar, önce Fransa'da ve daha sonra Avrupa'nın başka yerlerinde plajda üstsüz güneşlenmeye başladı. Bu durum karşısında şoka uğrayan yurttaşların duygusal protestolarına rağmen onlar, bir cinsel eşitlik işareti olarak gördükleri bu özgürlük biçimini, kendileri için hak olarak talep ettiler. Aşamalı olarak aynı özgürlük Avrupa genelinde kabul gördü.

Fransız *Elle* dergisine göre, 35 yaşın altındaki kadınların yaklaşık yüzde 2'si üç nedenden; cilt kanseri ile ilgili endişeler, üstsüz kadınların düşük ahlaki değerlere sahip olduğu ve hatta çıplak göğüslerin, Femen ve Free The Nipple gibi gruplar tarafından siyasi gösteri haline getirilmesinden dolayı üstsüz güneşlenmeyi kesti. *Guardian*'ın iki Fransız gazetecisi, yorumlarını almak için sorulan sorulara kendi sebeplerini şu şekilde belirttiler: "Fransa'da kadınlık tasviri ve cinselliği, nazik (ve genellikle zararsız) Fransız erotizmi içindeki konumunu, küreselleşme ve Amerikalılaşma neticesinde; porno, doğrudan, hiperseksüelleşmiş bilinçlere doğru itildi... Nudist, plaj benzeri özgürlük artık olması gerektiği gibi değil, göğüsler artık masum ya da geçici olarak aseksüel olarak hissedilmiyorlar." Ayrıca, aynı zamanda "genç kızların cüretkâr bir şekilde çıplak görüntüleri" vardır ki bu da birçok üstsüz olarak güneşlenen kızın, algılanan "model" ile uyuşmadıkları endişesi ile göğüslerini gizlemeyi tercih etmeleri veya bu durumu sorgulamaları anlamına gelir. *Guardian* makalesine göre sonuç olarak, halen: "Sosyal bir düzen ve estetik normu yerinde tutmaya katkıda bulunan narin ve küçük göğüslerle sahilde üstsüz olarak

güneşlenen kadınların hepsi aynı görünüyor. Bu konuda var olan başka bir tehlike daha söz konusudur, 20'li yaşlarındaki genç kadınlar bunu daha az yapıyorlar çünkü farkında oldukları bir husus var... Sonunda kendi Facebook sayfanızda üstsüz olarak görünebilirsiniz."[232]

Yıllarca süren etkili beyin yıkamadan sonra, bu gerçekleşmesi mümkün olmayan "mükemmel" göğüs ideali, onu kaçınılmaz bir gereklilik olarak görüp itaatle içselleştirmiş olan çok sayıda kadın üzerinde dayatılmıştı. Amerika Birleşik Devletleri'nde kadınların yüzde 70'inden fazlası, kendi göğüslerinden memnun görünmüyor. Ancak, onları hayal edilen görüntüye kavuşturmak ya da onları gizlememek stratejisini tercih etmek için cerrahi olarak büyütülmüş ya da küçültülmüş olmalarına rağmen, birçok kadın için bu sürekli devam eden bir endişedir. Bu çıplak göğüslerin modasının geçmiş olmasının başka bir nedeni var mı? Dekolte bazı özel durumlar için söz konusu olabilir ama günlük iş ortamında çok kışkırtıcı olduğu için onaylanmamıştır.

Kadın politikacılar, görünüşlerine göre ve kesinlikle sadece erkekler tarafından olmadan, yargılandıklarının farkındadırlar ve bu dekolteler, büyük küpeler ya da dar elbiseler yüksek saygınlık oluşturmamaktadır. Eski Hollanda Avrupa Komisyonu üyesi Neelie Kroes'in, "İçerik önce gelir. Erkeklere elbiseniz hakkında yorum yapma fırsatı vermeyin" sözleri bu anlamda uyarı niteliğindedir.[233] Bu kuralı uygulayan bir siyasetçi de Başbakan Angela Merkel'dir. Kendisi her zaman dikkatle düğmeleri iliklenmiş ceketler giyiyor. Her zaman uyguladığı bu politikasının doğruluğu, 2008 yılında Oslo'da düzenlenen törenin galasında, son derece nefes kesici bir gece elbisesiyle ortaya çıktığı ve dünyanın dört bir yanından gelen fotoğrafçıların ve gazetecilerin onun boyun çizgisi üzerinde odaklandığı zaman, kanıtlandı.

Emzirme hakkında

Bütün bu yaygaranın ortasında, insanlar kadınların göğüslerinin erkeklerin şehvetini uyandırmaktan daha yararlı bir işlevi olduğunu unutmaya eğilimlidir. Kendi bebeğinizi emzirmekten daha doğal ne olabilir? Yine de, henüz kadınların bebeklerini toplum içinde emzirmelerinin yasal hakları olduğu ülkelerde bile, bu uygulama rahatsız edici durumlara yol açabilir.

Emziren kadınlar genellikle restoranlarda olumsuz tepkiler yaşamışlardır, çünkü emzirmeleri sebebiyle, mülk sahibi veya diğer müşteriler rahatsız olmuşlardır ve bu sebeple tuvalete gönderilmiş veya en basitiyle durmaları gerektiği söylenmiştir. Bazı Batılı ülkelerde böyle bir deneyime sahip emziren anneler, kendi kendilerine gruplar ya da sosyal platformlar oluşturarak güçlerini birleştirdiler. Eylemci anneler, bebeklerini toplum içinde emzirmekten dolayı suçlandıkları yerde, doğal olarak sahip oldukları hakları için gösteriler düzenlediler. Çeşitli İslam ülkelerinde toplumsal alanda emzirmeye izin verilmektedir, ancak Suudi Arabistan'da yasaklanmıştır. Bu sırada, diğer insanların bulunduğu yerlerde bebeklerini emzirmek isteyen kadınları teşvik etmek için Facebook'ta bir İslami destek grubu kuruldu.[234]

Yakın zamanda çok farklı bir emzirme konusu Arap dünyasında büyük tartışmalara neden oldu. 9. yüzyıldaki geleneklere ait bir İslami anlatım, kendisi ve kocasıyla birlikte aynı evde yaşayan bir genç adam hakkında, Hz. Muhammed'e danışan bir kadın hakkındadır. Kocası, aile ile akrabalığı bulunmayan bu ergen delikanlının bulunduğu ortamda, karısının bebeğini emzirmesini sorun olarak gördü. Peygamber ona genç adamı emzirmesini tavsiye ederek, beş kez emzirdiğinde, bu delikanlının bir aile üyesine dönüşeceğini iddia etti. Hikâyede anlatılana göre, kendisi Peygamber'in tavsiyesine uyduktan sonra, kocası tatmin olmuştur, çünkü İslami geleneğe göre, erkeğin

hayatında daha önce onu emziren bir kadınla cinsel ilişkiye girmesini yasaklamaktadır.

2007 yılında Kahire'de Dr. İzzet Atiya, emzirmek hakkında, bu geleneğe dönüş yapan bir fetva yayımladı ve bu da çok fazla karışıklığa neden oldu. Bu öğretim üyesi ve El Ezher Üniversitesi Peygamber Muhammed Bildirileri Dairesi Başkanı, Peygamber'in bu önemli tavsiyesinin, işyerinde kadın ve erkekler arasındaki istenmeyen ilişkilerin oluşturduğu ciddi soruna mükemmel bir çözüm getirdiği sonucuna vardı. Eğer, kadınlar erkek meslektaşlarını birkaç kez emzirirlerse, erkek söz konusu kadının biyolojik oğlu olmasa bile aralarında otomatik olarak bir anne-çocuk ilişkisi olacaktı. Bu fetva, işyerindeki cinsel ilişkileri önleyebilecek ve kadın ile erkeğin bir arada bulunduğu karma şirkete yönelik dini yasağı geçersiz kılacabilecekti.[235]

Dubai'deki Al-Arabiya TV kanalının bildirimine göre, Mısırlı din adamı, Peygamber'in, beş kez emzirilen bir erkeğin kadınlarla birlikte aynı işyerinde çalışması için yeterli olduğu hakkında yapmış olduğu tavsiyeden alıntı yaptı ve bu sayede kadınlar İslam hukukunu ihlal etmeden başörtülerini çıkartabileceklerdi.

Bu fetva, Mısır'da kargaşa ve rahatsızlığa neden oldu ve çalışan kadınlar önerilen pratiği yapmakta hevesli olmaktan çok uzaktı. Bu durum, Mısır Parlamentosu'nda bir tartışmaya yol açtı ve televizyonda eleştirmenler bu din âlimiyle açıkça alay etti. Bir üniversite komitesi (El Hezer) fetvayı onaylamadı çünkü İslam ve ahlak ilkeleriyle çelişiyordu. Ezici oranda toplum baskısı nedeniyle Dr. Atiya, fetvasını inkâr etti. Geçici bir süre görevinden uzaklaştırıldıktan sonra çalışmaya geri dönmesine izin verildi.[236]

Ne yazık ki, birbiriyle yakın akraba olmayan erkekler ve kadınlar arasında, geleneksel olarak yasaklanmış bir arada bulunma problemi henüz çözülememiştir. Müslüman inananların bu

ve diğer pek çok geleneksel konuda açıklıktan yoksundur ancak dininden sapma suçlaması korkusundan ötürü çoğu din adamı, bugünün sanayileşmiş toplumunda nasıl yaşanması gerektiği hakkında açık ve pratik ifadeler sunmaya cesaret edemez. Bu nedenle, aşırı gelenekçi çevrelerde, bu konuyla ilgili tartışmalar birbiri ardına alevleniyor. Yukarıda anlatılan olaydan üç yıl sonra, Suudi Arabistan Kraliyet Mahkemesi danışmanı Suudi Şeyh Abdül Muhsin El-Obeykan konuyu bir kez daha televizyonda gündeme getirdi.[237] Şeyh'in fetva hakkındaki yorumunda yer alan yeni bir unsur, erkeklerin anne sütünü bardakla içmelerinin aynı amacı sağlayacağından, doğrudan meme ucundan içmelerine gerek duymamasıydı. Başka bir kıdemli din adamı Şeyh Abi İshak El Huwaini, erkek emzirmeye yönelik 2007 yılında Mısır'da verilen fetvanın, "Suudi Arabistan'ın cinsiyet ayrımcılık kuralını aşmanın doğru yolu" olduğu konusunda hemfikirdi. Ancak meslektaşının aşırıya kaçan özgürlükçü yorumuna karşı çıkarak, "erkeklerin, bir kadının göğsünden direkt olarak anne sütü içmeleri gerektiği" konusunda ısrar etmişti. İki şeyhin yorumları çok fazla kargaşaya neden oldu. Şeyh Ebu Ishak El Huwaini'nin bu ifadesi neticesinde gelen ilk hızlı yanıt, ülkenin doğu kesiminde, düzenli olarak yaşadığı banliyöden her gün gidip gelen bir kadın öğretmenin göğsünden süt emmek istediğini söyleyen bir otobüs şoföründen geldi. Kadın bu talebi öfkeyle reddetti ve şoförü dava etmekle tehdit etti.

Her zamanki gibi (ve sadece İslam'da olmadığı üzere) bir kez daha erkek din adamları, kadınları dinsel tartışmalarına dahil etmekten kaçındılar. Kadın blog yazarı Emin El Nafcan, şöyle demişti: "Bütün bu gidiş gelişler, şeyhler arasında olur ve hiç kimse bir kadına bunun mantıksal olup olmadığını, rızası olmadan yetişkin bir erkeği beş kere emzirmek isteyip istemediğini, bunun mümkün olup olmadığını sormaya zahmet etmez." Ve şunları ekledi: "Dahası, bir kadının göğsünde, dev kıllı bir

yüzün olması düşüncesi, annelik ve hatta kardeşlik duygularını uyandırmaz. Bu durum, kaba bir komiklikten erotikliğe doğru gidebilir ama kesinlikle anneliğe özgü değildir.[238]

Bu tartışma, bir şeyi açıklığa kavuşturuyor. Günümüz din adamları, modern toplumlarda cinsiyet ayrışmasının artık savunulamaz ve sürdürülemez bir kural haline geldiğini biliyorlar, şu anda dünyanın her yerinde daha fazla Müslüman kadın evlerin dışında çalışıyor. Örneğin, Afganistan'daki Taliban rejimi altında olduğu gibi, bu tür kısıtlamalar toplum üzerinde zorlanırsa, kadınlar evlerine geri dönerler ve toplumlar ilkel ortaçağa dönüşür, gelişmemişlik içinde sıkışıp kalır. Gerçek şu ki; çoğu Müslüman, şeytanın bir işyerinde, diğer cinsiyetten meslektaşlarıyla birlikte bulunabileceği düşüncesiyle hiçbir şekilde eziyet görmeyecekleri hissiyatına sahiptir, hal böyle iken, yine de gelenekçi din adamları, çağdaş toplum bağlamında Hz. Muhammed'in gerçek veya varsayımsal ifadelerine tam anlamıyla bağlı kalmak için karşılıklı olarak birbirlerine baskı yaparlar.

Çıplak protesto

Kapalılıkla yüzleşen çıplak yalnız bireyler ya da gruplar dünyanın her yerinde vardır, ancak bunların gerekçeleri geniş anlamda farklılık gösterir. Bireysel protestocu İngiliz Stephen Gough, Tunuslu Amina Sboui ve Çinli "Bay Liu", toplumdan gizlenen benzerlerini görünür bir ten ile şaşırttılar ya da şoka uğrattılar. Onları birbirinden ayıran coğrafi mesafe muazzamdır ve sahip oldukları gerekçeleri birbirinden çok farklı değildir.

2006 yılından beri Stephen Gough, insan bedeninin itici olmadığını ve yaşam boyunca çıplak kalmanın insanın temel hakkı olduğunu kanıtlamak için, İngiltere'nin dört bir yanında

yürüyor. Bu inancını uygularken birçok kez tutuklandı ve "Çıplak Serseri" olarak bir medya şöhreti oldu.



Çıplak protesto, İngiltere

İngiltere boyunca uzun mesafeli yürüyüşleri sırasında defalarca hapse atıldı. 2008 yılında Edinburgh'ta, Savcı Joe MacPherson, Gough'un düşüncesini sorunlu bulmuş, kamusal yollarda çıplak bir şekilde yürüyen bir adamın, gerçekten sıradan insanlar arasında "korku ve endişeye" yol açıp açmadığını merak etmişti: "Bu durum, tuhaf, belki de komik bile olabilir, ama başka bir şey ya da fazlası değil." Yargıç ellerinin bağlı olduğunu söyledi. Bir erkeğin penisinin görülmesi, korku ve endişe hissedilmesine neden olmak için yeterliydi. İskoçya temyiz mahkemesi, bir şekilde bu davranışın huzuru ihlal ettiğini ve suç olarak yorumlanması gerektiğini belirtti. O zamandan beri, kendisine verilen hapis cezaları azami düzeye yükseldi ve davası kısır bir döngü haline geldi: Çıplak olarak tutuklandı ve hapishaneye gitti, hapishaneden tekrar çıplak olarak ayrıldı ve bir kez daha tutuklandı. Hapishanede Gough, farklı bir yöntem gerektiren çıplaklık ilkesine sadık kaldı. Yalnız olarak

kaldığı hücresinde, onun diğer mahkûmlarla günlük etkinliklere katılmasına veya kendisini görmek için gelen ziyaretçileri kabul etmesine izin verilmedi: "Binanın, gece için kilitlendiği saat 20.30'da, 30 dakika boyunca hücresinden serbest bırakılır. Çöpünü boşaltır, mektuplarını gönderir ve duş alır. Eğer şanslıysa, aynı zamanda boş koridorlarda hızlı bir tur atıp, yürüyebilir." Bu mahkûm, devletin milyonlarına mal oluyor. *The Guardian*, 52 yaşındaki mahkûmla, yine mahkûmiyetini çektiği 2012 yılında yaptığı bir röportajı yayımladı:

> *Ofise girmeden önce çıplak ayaklarının zeminde çıkarttığı sesleri duydum. "Tanıştığımıza memnun oldum" diyordu Gough kibarca. El sıkıştık ve bir an nerede oturacağından emin olamadı... Bedeni solgun ve zayıf, kumral saç telleriyle yamalı. Penisi aramızdaki soğuk mesafede sallanıyor... Fotoğrafçı için poz verdiği zaman Gough, çıplak bir adam gibi hareket etmiyor. Sertleşmiş ayaklarını yere basmış bir halde, eğik ve kambur duruyor. Bu yaklaşık altı yıldır çıplak olan bir adam. Onu giyinik olarak hayal etmek, garip bir şekilde zor. Fotoğrafçı ellerini vücuduna koymasını isteyince, Gough kibarca reddediyor ve bunun gizleyerek örtbas edilmesinin bir başka biçimi olduğunu açıklıyor. Bunun yerine, kollarını uzattı ve göğsünü kışın solgun ışığına karşı kabarttı."*[239]

Çıplak bir adam gibi hareket etmek ne demek? Görüşmenin satır araları, Gough'un kaygısız çıplaklığı karşısında giyinik muhabirin beceriksizliğini yansıtıyor. Röportajın üzerinde yayımlanacak fotoğrafta sadece çıplak kafası görülecektir.

Amina Sboui'nin hikâyesi, 2013 yılında, henüz 19 yaşında, Amina Tyler takma adı altında, sosyal medyada üstsüz bir fotoğraf yayımladığında başlıyor. Siyah Arapça harflerle

üst bedeninde şu yazı var: "Bedenim benim ve hiç kimsenin onuru buna bağlı değil."



Çıplak protesto, Tunus

Ona ait fotoğraf, dünyanın dört bir yanındaki gazetelerin ön sayfasında yer aldı. Bunu, Tunus'ta ve başka yerlerde izlenen ateşli tartışmalar takip etti. Ölüm tehdidi aldı ve Vahabi vaizi Adel Almi, onun aleyhinde bir fetva yayımladı. Burada, eyleminin ciddiyeti göz önüne alınarak; seksenle yüz kırbaç ya da daha da iyisi ölüm cezasına çarptırılması gerektiğini söyledi: "Eylemleri bulaşıcı olabilir ve diğer kadınlara ilham verebilir. İşte bu yüzden bu olayı tecrit etmek gerekiyor." Geleneksel çizgiyi takiben, din adamları bu kadın çıplaklığına ait fotoğraf ile muhtemel felaketleri doğrudan birbiriyle ilişkilendirdiler. Kaçınılmaz olarak onun aşağılık eylemi, salgınlar ve afetler biçiminde sefalet getirecekti. Amina'nın teyzelerinden biri yeğeninin davranışını açıkça reddetmek için acele etti: "Umarım sonuçlarına katlanır. Ne ülkesini ne de Tunuslu kadınları temsil ediyor." Aynı zamanda Kuzey Afrika, Ortadoğu ve dünyanın geri kalanındaki çok sayıda kadın, Amina'nın onları temsil et-

mediğini ilan etti. Şubat 2014 tarihinde yayımlanan *Mon corps m'appartient* (Bedenim Bana Aittir) adlı kitabında, eylemlerini, kadın haklarını ihlal eden bir ülkede, özgürlüğünü geri almak için dikkat çekici bir işaret olarak açıklıyor. Bu özgürlük çağrısı, Tunus toplumunun, onu yüz karası olarak adlandırmasına ve ailesinin onu bir süre için evde kapalı tutmasına neden oldu. Ayrıca, daha sonra, "femen" kelimesini güneydeki Kairouan şehrinde bir mezarlık duvarına yazdığı için iki buçuk ay hapis cezasına çarptırıldı. Femen eylem grubuna katılması, Tunus'ta pek çok kişi tarafından skandal olarak nitelendirildi. Daha sonra Femen'den açıkça uzaklaştı çünkü kendi düşüncesine göre Femen İslam'a düşmandı ve kendisinin nasıl finanse edildikleri hakkındaki sorularını asla açık bir şekilde cevaplanmamıştı. Fotoğraf eylemi ve Paris'teki düzenlenen, kadınların çıplak bedenleri üzerinde sloganların yazılı olduğu uluslararası bir protestoya katılımı hakkında verdiği bir demeçte, "bedenlerimizin ele alınış biçimlerini acilen değiştirmek için" gereken ihtiyaçları açıkladı. Sadece Tunus'ta değil, her yerde; kadınlar bir yandan fiziksel görünümlerini tamamen toplumsal alandan çekmeye zorlanırken, diğer yandan da bedenlerini porno ürünleri olarak sergilemeye zorlanırlar. Protestosunu, kadın bedeninin hapsedildiği her iki çerçeveye karşı, politik bir ifade ve tutum olarak görüyor.[240]

Üçüncü örnek Çin'den geliyor. Çin'in batısında bulunan Xining bölgesinde yaşayan bir erkek öğrencinin bana söylediği üzere; yapılan son hesaplamalara göre 2020 yılında, kadınlara göre, 40 milyondan fazla Çinli erkek olacak. Halen gençti ama geleceği hakkında çok endişeliydi. Giderek daha fazla erkek bu göze batan toplumsal sorunla karşı karşıya gelecekti. Bir eş bulmak için dikkat çektiğinizden emin olmalısınız ve çıplaklık dikkatle örtünen Çin'de fark edilmenin mükemmel bir yoludur.

Böyle bir amaç içinde olan Bay Liu, boşanmasından sekiz yıl sonra, Jilin Eyaleti'nin başkenti Changchun'da şansını denemek için Güney Çin'den kuzeydoğuya seyahat etmeye karar verdi. Şehir, heykellerle dolu bir bahçe olan görkemli Dünya Heykel Parkı ile ünlüdür. Bunlar arasında 20 metre yüksekliğinde, çiçeklerle süslenmiş bir odak noktası ve "Dostluk, Barış ve Bahar'ı" temsil eden üç adet çok iyi giyimli kız bulunmaktadır. Bir afişte şöyle yazmaktadır:

Barış bayrağını yüksek tutun
Dostluk notalarını güçlü çalın
Neşeyle güzel baharı selamlayın!

2013 yılı baharında bir pazar günü, Bay Liu, kısa çoraplar, spor ayakkabıları ve ev yapımı bir bekâret kemeri giymiş halde, bireysel bir eylem dahilinde, parkın en gözde ilgi odağı olmaya yöneldi. Kendisini izleyenlerin sorularını yanıtlarken, burayı bulmak için çok uzun bir yoldan geldiği, evinden uzakta olduğu, talihini değiştirmek istediği ve her şeyden önemlisi, kuzeydoğudan bir eş bulmak istediği anlaşıldı. 50'li yaşlarında doktora derecesi olan bir çiftçi olarak, Liu aynı zamanda bir şair, mucit, filozof ve androlog. Giydiği bekâret kemeri, kendi icadıdır ve erkek sadakatsizliğini önlemenin kesin bir yöntemidir. Changchun Dünya Heykel Parkı'nın parlak broşüründe yer alan bir fotoğraf sayesinde, bu devasa betondan yapılmış olan ve Çin halkını cezp eden gerçek bir aldatmaca haline geldi. Muhtemelen bu, Liu'nun, muazzam mesafeye rağmen, neden bu yalnızlık eylemi için bu heykel parkını seçtiğini açıklıyor.

İnsanlar, merakla onun etrafında toplandılar. Bir bekâret kemeri gelecekteki eşine, ilerideki bir zamanda sadakati garanti edebilir mi? Yaşlı bir kadın onu ciddiye almaz, bir başkası

öneride bulunur. Liu anlayışla başını sallar. Bazı insanların yaklaşımını tartışmalı bulmasını beklemişti, ancak sebat etmeye kararlıydı. Bu, onun mümkün olan en kısa zamanda bir evlenmek için bir eş isteğini duyurmanın yoludur. Fotoğrafçılar için isteyerek poz veriyor. Solundaki ve sağındaki iki posterde, "Âdem" "Muhteşem Evlilik" yazmıştır. İzleyiciler, Liu'nun gurur duyduğu icadına yakından bakarlar, ancak gazetelerde yayımlanan fotoğraflarda, terbiye nedenleriyle bu görüntü bulanık bir hale getirildi.[241]



Çin'de çıplak protesto

Üç farklı kıtada, bu üç yalnız aktivistin geniş çapta farklı eylemleri, toplumsal alanda bir kimsenin çıplak bedenini göstermek için gerekçelerinin ne kadar çeşitli olabildiğini göstermektedir. Birden fazla tutuklama ve yıllarca hapis cezasına çarptırılmasından sonra Stephen Gough İngiliz hukuk sistemine karşı savaşmaya devam ediyor. Amina Sboui, dünyanın kadınlara yönelik görüşlerini iyileştirmek için çalışıyor ve Bay Liu, eşsiz kıyafetinin, yeni bir yaşam arkadaşı bulmasına yardımcı olacağına inanıyor.

En az internet kadar edebiyatta bünyesinde, çaresizlik veya yalnızlıktan soyunan, başkaları tarafından zorlanan ya da adaletsizlikleri protesto eden bireylerin sayısız örneklerini bulundurur. Veya, muhtemelen çoğu zaman bu durum, içeriğinde cinsel motivasyon olsun ya da olmasın, dikkati çekmek için sınırsız bir ihtiyaçtan kaynaklanır. İngilizcede kullanılan "sinyalci" veya " flaşör" sözü her iki cinsiyete de atıfta bulunur, aslında "şimşek çakması" veya "ani ışık parlaması" gibi bir şey anlamına gelen flaştan gelir. Ancak teşhircilik genellikle çıplak cinsel organlarını başkalarına, genellikle kadınlara, topluma açık yerlerde gösterme dürtüsünü hisseden erkek davranışı ile bağlantılıdır. Ayrıca, daha nadiren de olsa, erkekleri cinsel olarak uyarma ya da hassas egolarını delme nedenlerinden dolayı, göğüslerini, kalçalarını ya da cinsel organlarını talep edilmediği halde gösteren kadınların vakaları da vardır.

Psikiyatrlar, sinyalci ya da flaşör olarak nitelendirilen insanların davranışlarını sapma olarak görür. Bu insanların bazıları, bunu yapmalarının ardında yatan ihtiyacın, küçük bir penise sahip olmak endişesini duyduklarından dolayı kaynaklandığını itiraf ederler. Diğerleri kurbanlarına şu soruyu sorarlar: "Hiç böyle büyük bir tanesini gördün mü?" Bu dürtü; bir teşhircinin, kadınlar üzerinde tetiklediği şok, sıkıntı veya tiksinmenin duygusal tepkilerinden olduğu kadar aynı zamanda hukukun ihlali sayesinde cezaya çarptırılmak isteğinden kaynaklanıyor gibi görünüyor, öyle ki her iki durumda da, teşhirci gösterecek bir şeyi olduğunu düşünerek özgüvenini tazeliyor.[242]

Çıplak koşanlar, çok daha farklı bir duruma sahiptir. Onlar sadece cinsel organlarını değil genel anlamda tüm çıplak bedenlerini; toplumsal alan içerisinde, tercihen önemli bir spor etkinliğinde veya diğer toplumun bir arada olduğu büyük bir kalabalık göz önünde bulundurulduğunda sergilemek isterler. Batı dünyasında bu tür çıplak teşhir genellikle saldırgan veya

tehdit edici olmaktan ziyade eğlenceli olarak görülür. Bununla birlikte, çırılçıplak koşanlar düzenli olarak tutuklanır ve kanunun ihlali nedeniyle cezalandırılır. 1970'lerde çırılçıplak koşmak, Atlantik'in iki yakasında da bir süreliğine çok popülerdi. Bilindiği kadarıyla, fenomenin en eski örneği, o zamanlarda henüz bir öğrenci olan George William Crump –ki daha sonra Amerikan Kongresi'nin bir üyesi oldu– Virginia'nın Lexington şehri boyunca çırılçıplak koştuğu, 1804'e kadar uzanmaktadır. 1960'lı yıllarda Amerikalı öğrenciler birçok yerde, polisleri kışkırtmak için, çıplak yarışlar düzenlemeye başladılar.[243] Görünüşe bakılırsa, hippi festivalleri ve Woodstock (1969) gibi rock konserleri, gençlerin önceki nesle oranla soyunmaya yönelik daha az kısıtlama ile karşılaştığı, güçlü bir karşı kültürü temsil ediyordu.

İngiltere'de çırılçıplak koşmak daha bireysel bir biçim aldı ve 1974 yılında Londra'daki Richmond Köprüsü'nün üzerinde, birkaç mücevher parçası hariç, çıplak koşan Sally Cooper'da olduğu gibi yayımlanmış fotoğrafları sayesinde çok iyi bilinen, ünlü isimler oldu. Sally Cooper, bir polis tarafından tutuklandığı sırasında, kalçalarını ısıran saldırgan bir polis köpeğinin neden olduğu şaşkınlık ve karmaşa sayesinde kaçmayı başardı. Aynı yıldan bir başka ünlü fotoğraf, Twickenham'da, İngiltere ve Fransa arasındaki uluslararası bir rugby maçı sırasında sahaya çıkan Avustralyalı muhasebeci Michael O'Brien'ı gösteriyor. İki polis memuru tarafından tutuklandığı sırada, bunlardan biri, polis şapkası ile çıplak koşucunun cinsel organlarını âciz bir şekilde örterken, aynı anda bir stadyum görevlisi, suçlunun üstünü örtmek için sıradan bir yağmurluk ile bu sahneye koşarken görülüyor. Bu polis şapkası daha sonra 2400 sterlin karşılığında açık artırmaya çıkartıldı ve şu anda bu stadyumda bulunan Dünya Rugby Müzesi'nde sergileniyor.



Michael O'Brien'ın 1929'da Twickenham'da tutuklanması

Bir çıplak koşucu, bu tür eylemleri bir bahis uyarınca yerine getirmek için meydan okuyabilir, ancak o, ister kadın veya erkek olsun, bu davranışı esasında, hedef kitlelerin, kendisinin çabalarını takdir edip etmediğine bakmaksızın, genel insani ihtiyaçlarından biri olan dikkat çekmek dürtüsü, aşırı bir biçimi tarafından yönlendirilir. Batılı medyada kamusal yayıncılar, çıplaklığı geçmişten daha sıkı bir şekilde düzenlemektedir. Örneğin, benzeri olayları engellemek için Avustralya televizyonu spor etkinliklerinde artık çıplak koşanların etkinliklerini yayınlamıyor:

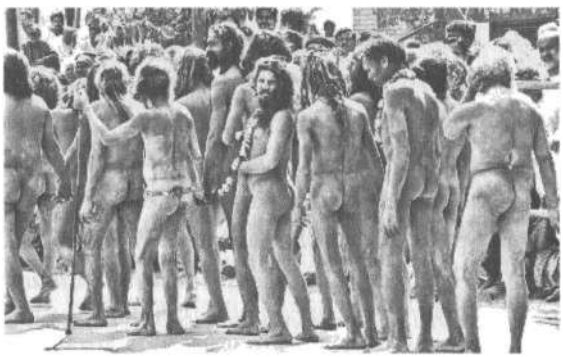
> *Bugünlerde televizyonda spor seyrederken, eğer izlemekte olduğunuz görüntü aniden gökyüzüne veya sahanın içi haricinde herhangi bir yere kaydırılıyorsa ve bu sırada geri plandaki sesler, uğuldayan ve tezahürat yapan bir kalabalığı açığa vuruyorsa, birisinin sahanın içinde çıplak olarak koştuğundan ve bedava eğlenceden mahrum bırakıldığınızdan emin olabilirsiniz.*[244]

Müslüman ülkelerde eğlence için çırılçıplak koşmanın akla gelmesi düşünülemez ancak dünyanın diğer bölgelerinde katı gelenekçi din adamları, Güney Afrika'nın internet sitesi Al-Haadi'de belirtildiği üzere, çıplak teşhirci ile (oldukça az da olsa) karşılaşma riskinden dolayı, profesyonel spor etkinliklerine katılmama konusunda bazen tavsiyelerde bulunuyorlar:

> *Çırılçıplak koşanlar (herkesin önünde çıplak olarak etrafta gezinen insanlar) temel insani değerlere bile hakaret etmeyi tercih ederler. Eğer sadece tek bir olayda bir kimsenin çocuğu bu tür hayvani davranışa maruz kalırsa, olumsuz etkileri bir ömür boyu sürecektir. Gerçek bir Müslüman böyle bir durumun riskini alabilir mi? Eğer bir çocuk böylesine bir hayvani davranışa maruz kalırsa, bu olayın yan etkileri bir ömür boyu sürecektir. Gerçek bir Müslüman böyle bir durumun riskini alabilir mi? Spor bu aşağılık seviyeye düştüğü zaman, yapılabilecek tek onurlu şey onunla hiçbir ilginin kalmamasıdır.*[245]

Çocuğunuzun hayatında, aceleyle koşan bir çıplak yüzünden bir zamanlar yaşamış olacağı bir travmaya maruz kalacağı düşüncesi, üç tek tanrılı dinde de ifade edildiği gibi, "çıplaklığın tehlikelerinin" derin köklü korkularını yansıtır. Bu, tarih boyunca, bir giyim özgürlüğünün bir parçası olarak ya da felsefi veya dini inançlarının bir parçası olarak çıplak dolaşmayı tercih eden insanların da olduğu gerçeğini değiştirmez. En iyi bilinen ilk örneklerden biri Büyük İskender'in bir grup Hint filozofuyla (ya da Helen dünyasında adlandırıldıkları gibi çıplak filozoflarla) buluşmasıdır. Büyük tarihçi ve filozof Plutarch (MS 1. yüzyıl), İskender'in yani efsanevi kralın ve generalin, İndus Nehri kıyısında on tane çıplak filozofla karşılaştığını anlatır.

Yunanlılar, çıplak Hindu ya da Jainist münzevilerle, muhtemelen ilk defa MÖ 3. yüzyılda, günümüzde Pakistan sınırları içinde kalmış olan, o günlerde Hindistan'da bulunan eski bir Hindu ve Budist merkezi olan Taxila'da tanıştılar. Yedinci yüzyılda, Çinli bilimadamı ve Budist keşiş Xuanzang, Hindistan'a yaptığı gezide, aynı bölgedeki benzer münzevilerin (Sadhu-Hintli kutsal bilge kişi) varlığından bahsetti. Böyle katı münzevi toplulukların varlığı halen söz konusudur.



Hindu asketiği alayı, Kumbh Mela, Hindistan, 1998

Sadhu'ların katı prensipleri, bazen onları çağdaş şehir toplumundaki diğer görüşlerle çatışma içine getirmektedir. Örneğin, Mumbai'nin Dadar ilçesinde, çıplak dolaşan bir Sadhu'ya karşı, kadınların adına konuştuğunu belirten, bir erkek politikacının ifade ettiği bir şikâyet hakkında *Firstpost India* gazetesinde yakın tarihli bir haberden çıkarılabilecek sonuçta görüldüğü gibi:

Bu konuyla ilgili olarak, 100'den fazla kadın bana yazılı olarak şikâyette bulundu. Ben herhangi bir dine hiçbir surette karşı değilim. Fakat, şunu çok iyi anlamalılar ki, birçok kadın bunu müstehcen buluyor ve yollarda dolaşan çıplak bir Sadhu görmekten utanıyorlar. Jain topluluğu, bunun onların dini

uygulaması olduğunu söyleyerek, şikâyeti "saçma" bulundu ve şöyle dedi: "Sadhu'lar ortalıkta dolaşmak için inançları gereği yemin ettiler ve herhangi bir kaba davranış da yapmıyorlar. Bunun yanlış olduğunu düşünen zihinler suç işlemeye meyillidir." Jain'ler ve azınlık grupları ile ilgili çeşitli konularda çalışmış bir avukat olan Dhanpal Solanki, "Bu, dini bir uygulamadır ve Azınlıklar Anayasası'na göre dinlerini icra etme ve yayma hakkına sahiplerdir. Birinin bir şikâyette bulunması çok saçma ve yasada bu davayı harekete geçirebilecek bir hüküm bulunmuyor" şeklinde konuştu.[246]

Kuzey Afrika'da dördüncü yüzyılın ikinci yarısında Hıristiyanlar arasında, Âdem'in asıl masumiyetini yeniden kurduklarına inanmış olan bir tarikat ortaya çıktı. Bazı ilahiyatçılar, bu tarikatın takipçilerini ahlaksız bir topluluk olarak kınadılar. Bazıları ise, onları, bedensel şehvete dayalı yasak bir yaşam tarzı ve evliliğin ortadan kaldırılması için çabalayan kandırılmış veya sapkın birer münzevi olarak gördüler. Onlar, sonsuza kadar günahtan arınmış ve cennette çıplak dolaşan tek kişi olan Âdem'den ilham aldılar. Âdem gibi, Adamitler de çıplak dolaşmayı benimsediler. Giysilerin yükünden kurtularak ilk ataların masumiyetini yeniden keşfettiklerine inanıyorlardı. "Cennet" olarak adlandırdıkları kilisedeki ayine, çıplak masumiyetlerinin bir kanıtı olarak Âdem'in kıyafetiyle katıldılar.

Zaman zaman Adamitlerin düşünceleri Avrupa'da, mesela, yozlaşmanın ve adaletsizliğin sonsuza dek yok olacağı yeni bir dünya düzeniyle, Tanrı'nın yeni krallığını (hükmünü) gerçekleştirmeye çalışan Anabaptistler arasında popülerliğini yeniden kazanmıştır. 1530'larda, Amsterdam sokaklarında çıplak bir fanatik Anabaptist çıplak olarak koşturarak, şöyle bağırdı: "Vay canına, Tanrı'nın gazabı!" Bazı destekçilerin hayatları ise dramatik bir şekilde sona erdi:

(Onlar) 10 Mayıs 1535 tarihinde, Amsterdam'daki Dam Meydanı'nda bulunan Belediye Binası'nı işgal ettikten sonra ciddi şekilde cezalandırıldılar. Dam meydanında, "henüz canlı oldukları halde, kalpleri bedenlerinden çıkartılıp yüzlerine fırlatıldı", bedenleri dörde bölündü ve bu parçaların her biri şehrin kapılarına asıldı, bu sırada başları kazıklara geçirildi. Anabaptistlerin ideolojisi özellikle küçük burjuvazi arasında popülerdi ve bu nedenle Kilise ve belediye meclisi için bir tehdit olarak görülüyordu. İşte bu yüzden onlara karşı çok ağır bir şekilde önlemler alındı.[247]

Amsterdam'daki Dam Meydanı, her yıl 4 Mayıs tarihinde, İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesinden bu yana savaşlarda veya barışı koruma görevlerinde hayatını kaybeden Hollandalı siviller ve Hollanda Silahlı Kuvvetleri mensupları için anma töreni düzenlenen, özel bir yerdir. Her yıl 1 Mayıs günü saat 20.00'de Dam Meydanı'nın yanı sıra Hollanda'nın her yerinde, iki dakikalık sessizlik gözlemleniyor ve böylesine korkunç bir gaddarlığın bu meydanda işlenmiş olduğunu hayal etmek neredeyse imkânsız.



Adamit'ler Dam Meydanı'nda, Amsterdam, 1535

Çoğu inananlar, ibadet ettikleri yerlere düzgünce giyinerek gitmeyi tercih ederler, ancak bugün bile, ABD'nin Virginia Eyaleti'nde küçük bir cemaat gibi, kilisedeki ayin sırasında çıplak olarak bir araya gelmeyi tercih eden Hıristiyanlar vardır. Papaz Allen Parker'a göre, ruhunu Mesih'e adamak ve cemaatini bu doğruluk yolunda ilerletmekle ilgili olarak, giydikleri ne olursa olsun, amaçlarının kıyafetlerle ya da bunların eksikliğiyle ilgisi yoktur. Ve bu konuda güzel bulduğu şey, kıyafetsiz insanların fiziksel olarak diğerlerinden daha iyi olması gerektiği hissinden kurtulmasıdır. "Biz insanız, yaralarımız var, sahip olduklarımız var... Bu sevmeyi ve kabul etmeyi öğrenmektir." Kışın bile çoğu kişi, ayine üzerinde herhangi bir kıyafet olmadan ya da çok az kıyafet giymiş olarak katılıyor. Cemaat üyelerine göre bu kesinlikle keyifli bir deneyim değil, ancak katılımcılara iç huzuru ve özgürlük duygusunu getiriyor. Bazen daha önce karşılaştığımız inananlarla, çıplak olarak karşılaşmanın korkusundan kaynaklı panik duygusu, örtünmemiş beden hakkında rahatsızlık duyulmamasından dolayı, bu küçük kilisede söz konusu değildir. Papaz Parker, CNN kanalına yaptığı açıklamada şöyle dedi: "İsa doğduğunda çıplaktı, çarmıha gerildiğinde çıplaktı ve o doğduğunda, giysilerini mezarda bıraktı ve çıplaktı." Ve şunu ekledi: "Tanrı bizi bu şekilde yarattıysa, bu nasıl yanlış olabilir?" Başka bir deyişle, onun için çıplaklık, "büyük eşitleyici"dir, bu da bireylerin, kıyafetlerinin altında birbirine benzeyen basit insanlar olduklarının farkında olmalarını sağlar.[248] Birçok Hıristiyan ve hatta daha fazla Yahudi ile Müslüman onunla aynı fikirde olmayabilir.

Her ne kadar (muhtemelen) çıplak ayakla yürüyen insanlar olmasa da, kayıtlı bir istatistik ya da yüzdeler olmadığı halde, halen her yerde ana akımlara karşı gelen ve kıyafetsiz yürümeyi tercih eden insanlar var. Yasalar toplum içinde çıplaklığı yasakladığından, onlar bu tercihi çoğunlukla evde uygulamak zorunda kalmaktadırlar, ancak Batı'da bu yaptırımlarda çıplaklar

plajları, kamp alanları, saunalar, yüzme havuzları ve doğal sit alanları şeklinde birkaç istisna vardır. Çıplaklar, kendi zevkleri için ve herhangi bir cinsel dürtü olmadan soyunurlar. Başlangıcından itibaren nudizm ya da natürizm (doğacılık), çıplaklığı, ruhsal esenlik ve fiziksel sağlıkla birleştirmeyi amaçladı, ama çıplaklık kaçınılmaz olarak, Sandra Barcan'ın deyimiyle, "doğası gereği paradoksal" olup, olağan durumunu, sürekli kendi kendine tartışması gereken doğal, otantik eylemdir. Faziletli sapıklık, alışılagelmemiş doğallık, çıplaklık, hem sıradan hem de olağanüstü bir uygulamadır.[249] Çıplak koşanlar ve nudistler arasındaki en dikkat çekici farklılık, çırılçıplak koşanların (Steakers), kendilerini mümkün olduğunca çok giyinik insanın görmesini amaçlarken, çıplakların (nudistler) kendilerine bakılması veya bundan haz almaları gibi bir istekleri ya da amaçları yoktur.

Ayrıca nudizme izin verilmeyen ülkeler de var. Birincisi, Komünist Parti'nin çıplaklığı ve çıplak yüzmeyi yasakladığı veya güneşlenmenin kanunsuz olduğu Çin'dir. Ortadoğu'da herhangi bir zamanda beklenmeyecek bir protesto biçiminde, asi gençler Komünist Parti'nin yasağını, bazen ülkenin güneyindeki Dadonghai şahilinde çıplak yüzerek ihlal ediyorlar. *Şangay Daily* gazetesinin haberine göre, erkekler deniz kenarında, "sigara içerken ve havluların üzerinde uzanırken, bazıları tümüyle çıplak, bazıları iç çamaşırlarını yarıya kadar indirmiş halde yani çok sayıda kadın turist sahile yaklaştığında fazlasıyla mahcup olacağı şekilde" görülmüştü. Yerel Komünist Parti şefi Luo Baoming'in ifadesiyle; çıplak banyo, "medenice değildir ve Çin geleneklerine ve kültürüne karşıdır" ve devlet televizyonunun eklediği üzere: "Normal insanlar böyle şeyler yapmamalıdır." Protestoların haricinde, daha fazla çıplak sahili doldurmaya başladı, ancak içlerinden iki kişi tutuklandı ve kameralar yakın gelecekte ortaya çıkabilecek olası faillerin hakkında kanıt

toplamak için yakın bir yere kuruldu. Diğer eyaletlerde, çıplaklar topluluğu kurma çabaları, "büyük ihtilaf gerekçesiyle" aynı ölçüde başarısız oldu.[250]

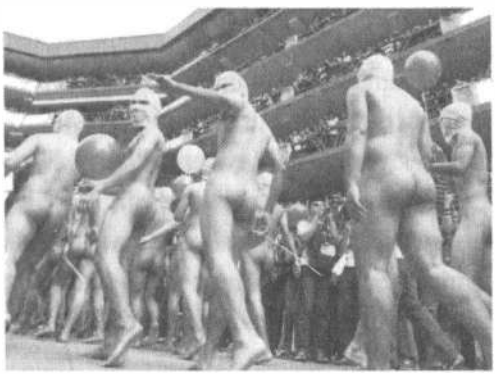
Her ne kadar geçtiğimiz yıllarda, örneğin atık yakma tesislerinin çevreyi kirletmesine karşı Fransa'da (2011) veya boğa güreşlerine karşı Meksika'da (2014) çıplak protestolar düzenlenmiş olsa da, çıplaklık, diğer kültürlerde de bundan daha düşük seviyede aykırı ya da daha az tartışılan bir konu değildir. 2004 yılından bu yana, sokakları insanlardan ele geçirerek, motorlu ve kirletici trafiğin devleşerek artmasını protesto etmek için insanların yürüyerek veya pedal çevirerek katıldıkları, popülerliği sürekli artarak her yıl düzenlenen eylemlerden birisi de Dünya Çıplak Bisiklet Turu'dur. Giysiler olmadan bisiklete binen katılımcılar, insan bedeninin savunmasızlığını vurguluyor ve petrole olan bağımlılığımıza karşı protesto gösterileri düzenliyorlar (Resim-27).



Resim-27: *Cesaret edebildiğiniz kadar çıplak, Dünya Çıplak Bisiklet Turu, Brighton, 2011*

Son bir örnek, dindar Müslümanların oldukça şaşırtıcı, belki de ilk olarak, 2012 yılında giriştiği çılgın protesto eylemidir. Filipinlerde erkek öğrenciler, Amerikalıların Müslüman

karşıtlığını, "Müslümanların Masumiyeti" adlı YouTube filmi aracılığıyla, üzerlerinde kıyafetleri olmadığı halde gösterdiler. Protestocuların sadece yüzleri, kimliklerini gizlemek için kar maskeleri ile kapatıldı. Protestoyu başlatan kişi şunları söyledi: "Her bireyin kendi dinini uygulayabilme hakkını destekliyoruz"[251] (Resim-28).



Resim-30: *Müslümanların çıplak protestosu, Manila, 2012*

Örtünmeye öylesine alışkın bir hale geldik ki, çıplaklık bir sapmaya dönüştü. Türlerimiz ilk olarak 200.000 yıl önce var olduğunda, hayatta kalma mücadelesi içindeki homo sapiens, çıplak olmanın doğrularını ve yanlışlarını düşünmekten ziyade, meşgul olması gereken pek çok farklı şeye sahipti. Katı yasalar, ahlak kuralları ve her türlü çıplaklığa karşı öfkeli protestolar sonucunda, çoğu insan bedenlerini itaatkâr bir şekilde kapatıp, gizlediler. İşte tam da bu yüzden, tenin ufacık bir bölümünün görünmesinden, en bariz çıplak beden protestosuna kadar, devlet yetkilileri, dini liderler ve giyinik kitlelerin ilgisini kesintisiz olarak çekmeye devam ediyor. Bu arada, açık ve kapalı ten için oluşan kurallar ile lehte ve aleyhte protestolar, dünyanın yüzyıllardır ve sınırların ötesinde, şaşırtıcı bir devinim halinde hareket etmesini sağlıyor.

Notlar

[227] David K. Chester. İtalya'da, Vezüv ve Etna'ya özel referansla, volkanik risk algısının şekillenmesinde dinin önemi. *Volkanoloji ve Jeotermal Araştırma Dergisi* 172 (2008), sayfa 216-228. Agatha'nın hikâyesi, Aziz Agnes'in daha önce tartışılan hayatını hatırlatır.

[228] http://www.theguardian.com/world/2010/apr/19/women-blame-earthquakes-iran-cleric; Thomas Erdbrink, Washington Post Dış Haberler Servisi, 21 Nisan 2010. J. Muller, 28 Kasım 2013 tarihinde De Waarheidsvriend dergisindeki yazısı. Tanrı'nın İsrail'in ve Hıristiyanları cezalandırdığı felaketler hakkında bkz. http://www.bibletools.org/index.cfm/fuseaction/Topical.show/RTD/CGG/ID/1315/Gods-Punishment.htm

[229] http://shirtlessfreedom.blogspot.nl/2013/09/getting-started.html; http://en.wikipedia.org/wiki/Barechestedness; https://www.youtube.com/watch?v=v3UGHjdz5i8; ayrıca bakınız GoTopless.org veya Ukrayna'da Femen, İsveç'te Bara Bröst.

[230] http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/may/31/scout-willis-topless-instagram-protest. Amerika Birleşik Devletleri'nde Topfree Eşitlik Hakları Derneği, İsveç Bara Brest ve Danimarka Üstsüz Cephesi gibi, erkeklerin üstü çıplak olarak dolaşabilme hakları için mücadele eden başka birçok baskı grubu da var.

[231] http://www.reuters.com/article/2012/09/04/us-swaziland-reedidUSBRE88305E20120904, 4 Eylül 2012; http://www.dailymail.co.uk/news/article-2198534/Topless-virgins-parade-Swazi-king-celebrate-chastity-unity.html bakirelik geçit töreni, 26 Ağustos 2013.

[232] http://www.theguardian.com/fashion/fashion-blog/ 2014/jul/28/real-reason-french-women-have-stopped-sunbathing -top-

less ; ayrıca bkz. http://fr.wikipedia.org/wiki/Seins_nus#cite_note-le_monokini_c.27est_fini

[233] Lahey topukluları (2012). Marius Rietdijk ve diğerler editörler

[234] https://www.facebook.com/groups/breastfeeding.muslim.mothers

[235] Sam Shamoun, İslam ve Yetişkinlerin Emzirilmesi http://www.answeringislam.org/Shamoun/nursing_of_adults.htm; yukarıda sayfa 156'ya bakın.

[236] BBC 22 Mayıs 2007, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/6681511.stm

[237] Bkz. http://www.abigmessage.com/saudi-clerics-tells-how-to-overcome-sex-segregation-rule.html

[238] Bkz. O.A. Sahi Müslim, 8. Kitap, ilgili hadis için bkz. sayfa 3424, 3425, 3427, 3428 http://www.abigmessage.com/saudi-clerics-tells-how-to-overcome-sex-segregation-rule.html

[239] *Guardian*'da Neil Forsyth ile söyleşi, 23 Mart 2012; http://www.theguardian.com/lifeandstyle/2012/mar/23/naked-rambler-prison

[240] Aliaa Magda El-Mahdy ile röportaj: http://arebels-diary.blogspot.nl/2014/08/interview-with-amina-sboui-andmaryam.html?zx=a5d5b9b4fecccdd6; http://www.kapitalis.com/societe/15111-tunisie-amina-doit-etre-lapidee-jusqu-a-la-mort-estime-un-predicateur-islamiste.html

[241] *China Daily*'de Raymond Zhou ve Liu Mingtai, 8 Ağustos 2012; http://shanghaiist.com/2012/09/19/nude-manchastity-belt.php; http://www.globaltimes.cn/content/731630.shtml; http://english.people.com.cn/90782/7940337.html

[242] Barcan sayfa 187, daha fazla detay için kitabın 3. bölümüne bkz.

[243] Carr-Gomm, 1974. sayfa sonrası.

[244] Aynı eserde sayfa 176-190. Aynı eserde sayfa 179.

[245] http://alhaadi.org.za/articles-publications/articles/69-islam-and-sports.html

[246] İlk yüzyıla ait daha fazla çıplak filozof vardır, örnek olarak: Strabon, Philo Judaeus, Flavius Josephus ve İskenderiyeli Clemens: http://en.wikipedia.org/wiki/Gymnosophists; Sadhus'a karşı son şikâyet için bkz. Firstpost India, 9 Mayıs 2014, http://www.firstpost.com/india/mns-leader-files-complaint-against-jain-sadhu-forobscenity-1515765.html; şikâyet yerel milliyetçi bir partiden "Toprağın Çocukları" sloganıyla geldi.

[247] http://stadsarchief.amsterdam.nl/presentaties/amsterdamse_schatten/oproer/wederdopers/index.html; "Özgür Ruh Kardeşleri ve Kız Kardeşleri" olarak da anılan Adamitler, daha sonra Roma Katolik Kilisesi tarafından kâfir olarak ilan edildi.

[248] http://www.nbc12.com/story/24677504/nudist-church, Şubat 2014; http://www.dailymail.co.uk/news/article-2556548/And-naked-not-ashamed-Church-allows-nude-worship.html, Şubat 2014

[249] Barcan, sayfa 166. Özgür beden kültürü ve çıplaklık tarihi hakkında bilgi için bkz. Barcan, 166. sayfa sonrası ve Carr-Gomm 152. sayfa sonrası.

[250] *The Telegraph*'ta Thom Phillips yazısı, 5 Mayıs 2014: http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/china/10808601/Rebel-China-nudists-defy-Communist-Party-ban-onnakedness.html

[251] *Huffington Post*, 10 Şubat 2012'de, http://www.huffingtonpost.co.uk/2012/10/02/filipino-students-holdnaked-protest-against-innocence-of-muslim_n_1931716.html.

8. KÜRESELLEŞMİŞ BİR DÜNYADA ÇIPLAK VEYA GİYİNİK OLMAK

İki dünya haritası, özellikle insanın soğuktan korunmak için herhangi bir giysiye ihtiyaç duymadığı yerlerde, 1500 ile 1900 yılları arasında kadın bedeninin örtünmesinde gözle görülür bir artış göstermektedir.[252] Bu artış temel olarak, dışarıdan gelen etkenler, sömürge işgali ve bir yandan Hıristiyan güdülerin uygarlık adına zorlayıcı bir itici güç ile birleşimi ve diğer yandan İslami fetihler ile dini coşku nedeniyle gerçekleşmiştir. Küreselleşme, hangi toplumların ne ölçüde değişmeye açık olduğunu net bir şekilde gözle görülebilir yapmaktadır.

Kıyafet ve politika

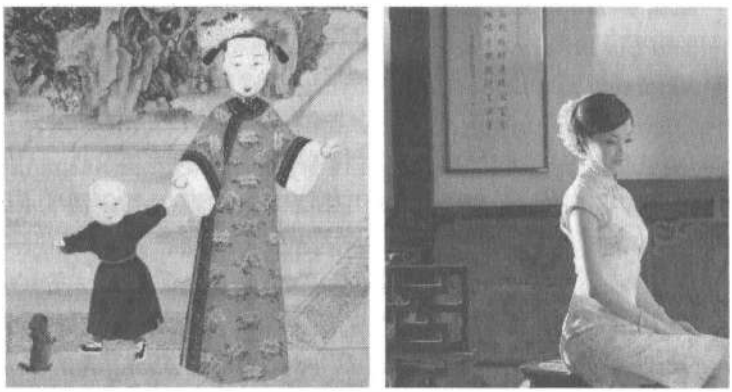
İktidarda olanlar, mevcut iktidar ilişkilerini, onaylamak, tartışmak veya devirmek için kıyafetten yararlanırlar. Bu konuda, çok sayıda örnek bulunmaktadır. "Güzel tüyler, güzel kuşları yaratır" diyerek, kendi kahramanı olan Napolyon'un örneğini izleyen, Orta Afrika Cumhuriyeti Başkanı Bokassa, 1976 yılında 20 milyon ABD dolarına mal olan gösterişli bir törenle taç giymiş bir imparator olmaya ve ülkesini mahvetmek için kendisine olanak tanımış olabilir. Sadece, elmaslarla kaplı olan tacı, 5 milyon dolara mal olmuştu.

1979 yılında bu imparator, yüzlerce okul çocuğunu tutuklatmıştı çünkü kişisel olarak giyilmesini emrettiği formaları giymeyi reddetmişlerdi ve bu formalar eşlerinden birinin sahibi olduğu bir fabrikada yapılmıştı. İmparatorluk muhafızlarının yüzlerce çocuğu katlettiği misilleme emirleri verdi. İmparator, bu katliama bizzat kendisi de katıldı.

Çoğu zaman, güçlü devlet başkanları, üniformalarını, iktidarlarına yönelik herhangi bir şüphe duyulmasını bastırmak ve boğmak için simge olarak kullanırlar. Radikal bir devrimi planlayan liderler, tüm vatandaşları için yeni giyim kuralları bile getirebilirler. Yeni giysiyi, hislerini açığa vurarak giymenin reddedilmesi cesaret gerektirir ve bu durum hayati tehlike oluşturabilir. Toplumlar –ki bu aynı zamanda inananlar için de geçerlidir– farklı kıyafetler giyerek, empoze edilen kuralları, sorgulanmasını veya reddedilmesini dışa vururlar. Onların dış görünüşü, kendileri ve çocukları için farklı bir gelecek hayalini kurduklarını açıkça ortaya koymaktadır.

Uzun süredir saygıyla devam eden geleneksel kıyafetlerin zorla kaldırılmasının muhteşem bir örneği, Çin'in yakın tarihinde gerçekleşmiştir. Seçkinler, çoğu zaman pahalı nakışlar ile süslenmiş farklı tarzlarda tam boy giysiler giymeye alışkındı. Feodal Qing Hanedanlığı'nın, 1911 yılında bir kenara bırakılmasından sonra, ilerleme gösteren Çin kadınları, ilk olarak kısa elbise giymek lehine ve sıkı bağlı ayakların aleyhinde talep göstererek, geleneksel rol modellerine karşı çıkmaya başladılar. Chángshān, (resmi ve edebi Çin'e olan) Mandarin dilinde tam anlamıyla "uzun gömlek" anlamına gelen bir kelime olup, Güney Çin lehçesine ait bir değişimle, İngilizce olarak cheongsam haline geldi ve başlangıçta hem erkekler hem de kadınlar için uzun bir kıyafet olarak giyilmeye başlandı. Cumhuriyetin ilk yıllarında bu moda, kız öğrenciler arasında ve daha sonra her yaştan kadınlar tarafından çok yaygın hale geldi. Yeni giysinin,

cinsiyetlerin eşitliğine doğru somut bir hareketi temsil ettiğini düşündüler. Batı etkisi sayesinde, feminen geniş ve dökümlü biçim, yavaş yavaş beden şeklini vurgulayan dar bir çizgiye dönüştü ve uzunluğu ayak bileğinden dize kadar yükseldi.[253]



Cheongsam: Genişten dara, uzundan kısaya

1949 yılının komünist devrimi, Mao'nun isteği doğrultusunda, büyüyen bir siyasal hareketin "eski" olan her şeyi, özellikle de eski elbise tarzlarını yok etmeye çalıştığı zaman bu modayı bir kenara itti:

> *Mücevher ve kozmetikten kısa pantolonlara, yüksek topuklu veya sivri ayakkabılara... Erkekler için kravat, kapitalist yaşam tarzının bir işaretiydi ve uzun saç, burjuva eğilimi göstermekte bundan aşağıda kalmadı. 21 Aralık 1966 tarihinde Kızıl Muhafızlar, Pekin'de iki milyon "sapkın" kıyafet sergiledi. Zamanın operaları, kadın oyuncular, üniforma ve silahlarla birlikte takdim etti. Uzun zaman boyunca, Çinli kadınlar, kumaş kıtlığı nedeniyle, ceketler ve pantolonlar giydiler, böylece sistematik olarak dayatılan unisex elbise, dünyanın en inanılmaz görüntüsünü ortaya koydu.*[254]

Mao, her iki cins için de iki tür elbise önerdi: İşçiler için tulumlar ve ordu için askeri üniformalar:

1949 yılı Ekim ayının ilk gününde, 300.000 Çinli asker ve sivil, Pekin'in kalbinde Tiananmen Meydanı'nda toplandı ve Yeni Çin'in kuruluş törenine katıldı. Başkan Mao, Merkez Halk Hükümeti'nin kamuoyuna duyurusunu okudu ve Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulduğunu dünyaya resmi olarak ilan etti. İzleyici halk kitlesi, mavi, gri ve siyah bir denizdi... Cumhuriyetin kurulmasının anlamı, daha önce yüksek sosyal statü sembolleri olarak kabul edilen Batılı, deri ayakkabılar ve işlemeli "cheongsam"ın derinlere gömüldüğü anlamına geliyordu. Bunun yerine, bu dönem Zhongshan (daha çok Sun Yat-Sen olarak bilinen Demokrasi Devrimcisi Sun Zhongshan'dan sonra adlandırılan) takım elbisesinin yükselişi ve Lenin paltosu (Rus liderinin ismini alan) ile ortaya çıktı. Batıda Mao kıyafeti olarak bilinen Zhongshan kıyafeti, Yat-Sen tarafından, Çin Halk Cumhuriyeti'nin kuruluşundan kısa bir süre sonra ulusal bir elbise olarak tanıtıldı. Daha sonra belirgin bir siyasi ve devlet çağrışımı kazanmıştır. 1950'li yıllarda bu kıyafetler sadece işlevsel değil aynı zamanda Çin ile Sovyetler Birliği arasındaki siyasi dayanışmayı ve dostluk bağlarını sembolize ediyordu. Çin İçsavaşı'nın sona ermesinden ve 1949 yılında Çin Halk Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra, bu kıyafet, erkekler ve hükümet liderleri tarafından, proleter birliğin ve Batılı işadamlarının giydiği takım elbisenin, doğulu muadili olarak yaygın bir şekilde kullanılmaya başlandı.[255]

Cheongsam giyinmiş olan kadın film karakterleri mutlak şüpheliydi. Böyle kıyafetlerin içinde bulunan bir aktris, kötü ya da uygunsuz, bir casus ya da birisinin metresi olmalıydı.

Çin'e ait kıyafetler, 1960'ların zor ve ekonomik koşullarının kasvetli olduğunu yansıtıyor. O yıllarda erkek ve kadın elbiseleri arasındaki tüm farklılıklar ortadan kalktı; herkes iş kıyafeti veya askeri üniforma giydi. İkincisi, yani askeri üniforma son derece popüler oldu. İkinci el bile bir üniforma ve ordu şapkası milyonlarca insanın hayalini süsledi. Bu kıyafet son derece aranılır oldu ve genç kızların yanı sıra, delikanlıların da, hatta en çok tercih edilen evlilik kıyafeti olarak bile, onu giymeye can attıkları görüldü. Çinlilerin yüzyıllar boyunca olduğu gibi, tarih boyunca, unisex Mao takım elbiseler ile tümüyle uyumlu olarak, gösterişsiz ve biçimli, gizleyici ve sade bir biçimde tüm bedeni örterek, bir gelenek dahilinde sadece birkaç kültürün sadeliği, bu derece tutarlı bir biçimde kanıtlanmıştır.[256]

Uzak Batı, bu Doğu sosyalist modasını, Kültür Devrimi'nin birçok olumsuz tarafının yankılanmasına kadar, özgürleştirici bir dönüşüm olarak yorumladı. Unisex giyim, yüzyıllar boyunca, uzun pantolonların geleneksel olarak erkeklere ait bir giysi olduğu, kadınların sınırlarının dışında olarak sosyal anlamda cinsel ayrımın vurguladığı Batı dünyasında, 1960'lı yıllarda çok popüler oldu.

Unisex giyim: Uygun mu yoksa değil mi?

Efsanevi öyküler, erkeklerin ve kadınların nasıl ortaya çıktığı sorusuna çok çeşitli cevaplar sağlar. Bazı yaratılış hikâyeleri, dünya ve cenneti, dünyevi ebeveynlerinin bir tür biseksüel birlikteliği içinde ifade eder. İnsanın mikro seviyesinde herkesin erkek ve kadın bileşenlerden oluştuğu anlamına gelir ki bu, sadece psikologların onaylamasında değil, ama aynı zamanda eski Tibet bilgeliği de, yüz erkek ve yüz kadın

niteliğinin biraraya gelmesi sayesinde mükemmel bir insan olunabileceğini söylemektedir. Yine de doğumdan itibaren insanlar, otomatik olarak erkek veya dişi arasındaki farkı doğrulamaya yönelik olarak cinsiyetler için özel kıyafet kurallarını içeren bir etikete sahiptir. Bu, öyle bir farktır ki, çoğu insanın kaderi ve hayatını büyük ölçüde belirler.

Carl Heinrich Stratz, "doğal gelişiminde kadın elbisesi" ile ilgili kitabında "tropikal" ve "Arktik" giyim alışkanlıklarını; tropikal güneyden gelen önlükler, etekler, peştamallar ve soğuk kuzeyden gelen pantolon çeşitlerinden kaynaklanan farklılıklar ile ayırt eder.[257] Sürekli göçler sayesinde, bu iki stil birbirine karışmış ve sonunda etek çoğunlukla kadınların kıyafetlerini ve pantolon da erkeklerin kıyafetlerini belirlemiştir.

Unisex, saç stilinden giysiye kadar iki cinsiyetten birine özel olarak ayrılmış olmayan her şeyi ifade eder. Herhangi bir cinsiyettin diğerinin kıyafetini giymesine karşı yaptırımlar, muhtemelen, iffetsizlik ve eşcinsellik korkusundan ilham almıştır. Cinsel belirsizlik olmamalıdır, zira klanın varlığını sürdürmek için erkeklerin ve kadınların öncelikli görevi çoğalmaya devam etmektir.

Daha önce İbranice Tevrat'a ait bir metni esas alarak Yahudi geleneğine atıfta bulunduğumuz, bir kadının, erkek kıyafeti giymesine izin verilmemesi ve aksinin de aynı şekilde olması, yalnızca Yahudiler tarafından değil, aynı zamanda Hıristiyanlar tarafından da ciddiye alınan bir kuraldır. Sahih El-Buhari (810-870) tarafından derlenen İslami bir geleneğe göre Hz. Muhammed de bu Yahudi ve Hıristiyan düzenlemesine tutunmaya çalışmıştır.[258]

Erkekler ve kadınlar arasındaki fark, dış görünümlerinden açıkça belli olmak zorundaydı. Gelenekçi Yahudi erkekler asla renkli giysiler veya süs eşyaları giymeyeceklerdir. Onların sakalları, karşı cinsin bir üyesini asla yanıltmayacaklarını vurgulamaktadır. Gelenekçi Yahudi kadınlar, dizüstü

etek giymeyi ve karşı cinsin giydiği kıyafetlerin giyilmesi yasağının yanı sıra iffet nedenlerinden dolayı da pantolon giymeyi de reddeder. Geniş etekler şiddetle tavsiye edilir ve ne zaman bir Yahudi kadın etek uzunluğu konusunda tereddüt içine düşerse, yerel hahama danışarak tavsiye isteyebilir. Bazı hahamlar geniş pantolonların, dar eteklere göre daha mütevazı olduğuna inanıyor, ancak birçok kadın, kapalı beden kısımlarının şeklini vurgulayan dar pantolonları tercih ediyor ve iffet kurallarına aykırı davranıyor. Bazı ruhani liderler, bu doktrinde daha az katıdır, bazıları da değildir.[259]

Yahudi kutsal kitabının atıf yaptığı ilgili tarihsel bağlamda, hiç kimse pantolon giymiyordu ve erkek ve kadın elbisesi arasında çok az fark vardı. Her iki cinsiyet de bol kesimli üst giysi ve iç çamaşırı veya dize kadar inen, kol ve baş kısımlarında delikler açılmış olan, kumaş ya da deriden tunik giyerdi. Aradaki fark, erkekler tarafından türban ya da başka bir başlık giyilmesi ve "zırh kıyafetlerinin" kadınlar için yasak olması ile belirgin hale gelmişti. Pantolonlar ve etekler arasındaki belirsizlik üzerinde ısrar edilmesi, daha sonraki zamanlardan ve farklı bölgelerden gelmektedir.

Hıristiyanlar arasında, bazen insanların kendi bedenleri hakkında bilinçli hale getirmek için katı kurallar da vardır, ancak bu tür görüşler zamanla birlikte değişmiştir. Katı gelenekçi Hıristiyan gruplar, halen erkeklerin ve kadınların ayrı kıyafetler giymeleri gerektiği konusunda ısrar ediyorlar ve Hıristiyan toplumlarda erkekler için pantolonlar ve kadınlar için etekler 20. yüzyılın ikinci yarısına kadar cinsiyetler arasında bağlantı kurulmasını engelleyen bir fark yarattı.[260]

İslami internet sitelerinde, bu konuyla ilgili sıkça sorulan sorularda, günümüzde birçok Müslüman'ın, kadınlar ve erkekler için zorunlu İslami kıyafet kurallarının yorumlanmasıyla ve

özellikle de kadınların pantolon ve kot pantolon giymesine izin verilip verilmediği hakkında sorularla boğuşmakta olduklarını göstermektedir. Aşırı gelenekçi din adamlarına göre, bu kesinlikle yasaklanmıştır:

> *Müslüman kadınların, bedeni ve mahrem yerlerini gizleyecek, tenin görülmemesi içini göstermeyen ve dar kıyafetlerin yaptığı gibi beden hatlarını belli etmeyen kıyafetleri giymeleri gerekir. Pantolonlar, bir kadının beden şeklini gösteren kıyafetlerdir ve bu nedenle, geniş ya da bol bir gömlek giymediği sürece, kadınların pantolon giymelerine izin verilmez. İslam'ın amaçlarından biri, insanların mahremlerini korumak ve onları açığa çıkarmamaktır.*[261]

Bu alıntının yazarı, kadın bedeninin bütünüyle mahrem olduğu konusunda ısrar eden Suudi Şeyh Abdül-Rahman İbn Nasır El Barrak'tır. Kendisine kot pantolon giyen kadınların nasıl üstesinden gelineceği konusunda soru sorulduğunda, buna kesinlikle izin verilmeyeceğinde ısrar ediyor. Bir kadın, "eğer yalnız başına ya da diğer kadınların, hatta kocasının yanındaysa bile" bu giysiyi giymemelidir çünkü bu giysi bedeninin şeklini gösterir ve cinsiyetlerin rolüne ilişkin kargaşaya neden olur. Kendisinin Suudi hemşerisi ve meslektaşı olan, otoriter din adamı Muhammed ibn Salih el-Uthaymin (1925-2001), bunun "erkekleri taklit olduğunu" açıkladı. Pantolon giyenler erkektir ve Peygamber, erkekleri taklit eden kadınları lanetlemiştir.[262]

Diğer İslami liderler, erkek ve kadınlar için bu kuralların geçmişte olduğu kadar sert olmadığını iddia ederek, inananların daha bireysel bir seçim yapmalarına izin verir. Türk bilimadamı Ahmet Şahin, erkeklerin kıyafetleri için artık daha fazla sabit düzenleme yapılmadığını şöyle söylüyor:

Pantolonlar da kadınların elbisesinin bir parçası oldu. Aslında, Suudi Arabistan'da erkekler, etek benzeri kıyafetler giyerler. Yani sabit erkek kıyafetleri yoktur. Bu nedenle bugün pantolonlar, erkek giysilerinin bir parçası olarak değil ama dar ya da bol ve beden şeklini gösterme ya da göstermeme açısından incelenmelidir. Bir kadın bedeninin şeklini gizlemek için yeterince geniş pantolon giyer ve kalçalarının üzerini, sarkan giysisi ile kapatırsa, bu erkek kıyafeti olarak düşünülmemelidir.[263]

Kendi bakış açısını açıklamak için yolda giderken bindiği eşeğin üzerinden, Hz. Muhammed'in yakınına düştüğünde, Peygamber'in hemen başını başka yöne çevirdiği bir kadın hakkında geleneğe dayalı bir hikâye anlatır. "Peygamber Efendimiz, başını hemen geri çevirdi, ancak bakmış olan sahabeleri, bu kadının özel kısımlarından hiçbirinin görünmediğini, çünkü eteğinin altına paçalı don giydiğini ona söylediler. Bunun üzerine Hz. Muhammed, eğer yere düşmüş olsalar bile bacaklarını başkalarının görmesini engellemek için eteklerinin altında paçalı don giyen kadınlar için dua etti." Bu hikâyeden yola çıkarak Ahmet Şahin, günümüz koşullarında, bir otobüse binerken, merdivenden yukarı çıkarken veya benzeri durumlarda, bol ve kabarık pantolonların, kadınların edepli giyinmelerine yönelik gereken kapanmayı sağladığı sonucuna ulaştı. Kendisi bilgelikle, kişisel tercihler ve sorumluluklar konusunda kararın inananların bizzat kendilerine bırakılmasını belirterek şöyle dedi: "Yukarıda anlatılan hikâyeden anlaşılacağı üzere İslam, kesin bir kıyafet ve giyim kuşam yöntemi emretmez. İnananlarını belirli bir giyinme yöntemine zorlamaz."[264] Din adamlarının, pantolon giyen kadınların erkekleri taklit ettikleri iddialarının geçerliliği bu noktadan itibaren artık bir anlam ifade etmiyor.

Tek tanrılı dinlerin üçü de, şimdi unisex kıyafetlere karşı, esnek olmaktan ziyade, katı bir şekilde düzenlemeler yapmışlardır.

Cinsel olarak tanınma ve onaylanma yükümlülüğü, çoğunlukla kadınlar için, erkeklere oranla daha fazla giyim kuralı ile birleştirilmiştir. Gerçekte zorunlu elbise ayrımına yapılan vurgu, bir kişinin sahip olması gereken niteliklerinin ve imkânlarının, ilk etapta esas olarak hangi cinsiyete ait olduğunu belirleyerek, hiyerarşik toplumsal cinsiyet ilişkilerine bağlı kalmasını sağlamaktır.

Suudi kadın aktivistlerin "kadınları sürüş eğitimine tabi tutmaları ve sonrasında yapılan sınavda başarılı olanlara ehliyet verilmesi" çağrısında bulunmalarını teşvik eden kampanyanın ardından Suudi Arabistan'da kadınların araba kullanmasına yönelik yasaklama, 2013 yılında yüksek bir din adamı tarafından yeniden düzenlendi ve şimdi de bunun kadınların yumurtalıklarına zararlı olabileceği tartışılıyor. Körfez Psikoloji Birliği'nin yargısal ve psikolojik danışmanı olan Suudi Şeyh Salih Bin Saad Al-Luhaydan, Suudi kadınlara şu tavsiyede bulunmuştur: "Peygamber döneminde, Hz. Muhammed'in sahabeleri olan Müslüman kadınlar, ulaşım araçları olarak at ve deve sürerdi ancak bunu asla yalnızken yapmazlar, kendilerine her zaman bir mahrem (yakın bir erkek aile üyesi) tarafından eşlik edilirdi" diye belirtti. Şeyh, karısının ve kızının eşlik ettiği bir erkek sürücünün bir kazaya uğraması ya da başına bir şey gelmesi gibi istisnai bir durumda, bir kadının araba kullanmasına izin verilebileceğini belirtti ve ancak bir kadının araba kullanmayı bir alışkanlık haline getirmesinin yumurtalıklarını etkileyebileceğini ve pelvise baskı yapıp, yukarı iterek, doğacak çocuklarında birbirinden farklı klinik bozukluklara sahip olacağını herhangi bir tıbbi gerekçeye dayandırmadan ekledi.

Tarihin derinliklerine geri dönüldüğünde, bir kimse Batı dünyasında aynı derecede saçmalık öyküleri bulabilir, mesela 19. yüzyılın sonunda bazı bilimadamları, bulaşık yıkama sırasında ellerinin köpükle temas etmesinin, "duygusal" kadınların saçmalamasına yönelik etkili bir terapi yöntemi olduğu yönünde ciddi

olarak tavsiyede bulunmuşlardır.[265] Oysa, günümüzde hemen her yerde bulaşık makinesi kullanılıyor.

Cinsiyet farklılıkları vurgulandığında her yerde eşitlik korkusu, sadece dini gelenekler ve topluluklarda değil, her köşede gizleniyor.

Pantolon siyaseti

Kuzey bölgelerinde savaşçılar ve avcılar, soğuk havadan ve at sürdükleri sırada kendilerini korumak için çok eski zamanlardan beri uzun pantolon giyiyorlardı. Keltler ve Almanların etkisi altında, Galyalılar muhtemelen milattan sonra ikinci yüzyılın başlarında benzer kıyafetleri benimsediler. Pantolonlar Batı Avrupa'da mevcut hale gelmeden önce, Medler ve Persler zaten bol kesimli pantolonlar giyiyorlardı. Yunanlılar ve Romalılar beyaz cüppe veya rob şeklinde elbiseler giydi ve pantolonları barbarlık sembolü olarak gördüler. Roma etkisine rağmen pantolon giyilmesi, Batı Avrupa'da, ilk olarak dize, sonra da ayak bileklerine inecek şekilde yaygınlaştı, bel kısmında bir kordon tarafından desteklendi ve her zaman üstünde bir yelek ile giyildi.[266]

Histoire politique du pantolon (Pantolonun Siyasal Tarihi) adlı eserinde Christine Bard, Avrupa'da pantolonların yavaş yavaş "erkeklik simgesi" olarak bir güç sembolüne dönüştüğünü savunuyor. 1789 yılındaki Fransız Devrimi ile birlikte pantolon önemli bir siyasi rol oynamaya başladı. "Liberté, egalité, fraternité" (özgürlük, eşitlik, kardeşlik) sloganının eğilimi, elit kesimlerin giyim geleneğine karşı gözle görünür bir ihlal oluşturdu. O zamandan önce, ince kısa pantolonlar ya da pantolon etekler, aristokratik çevrelerde tercih edilmişti ve şimdi orta sınıf isyancıların ve zanaatkârların oluşturduğu karışık bir grup, erkeklerin modasını yükselişe geçiren yeni bir kardeşlikle ortaya çıktı. Kesin bir biçimde üst sınıflar pantolon giymeyi reddettiler ve diğerlerini açık bir

şekilde baldırı çıplak ayaktakımı olarak tanıttılar. Yeni kıyafetler, yeni özgürlüğü ifade etti. Onlar için, uzun iş pantolonları yani "uzun pantolon etekler veya pantolonlar" giyilmesi modası olarak ilk kez yukarıdan aşağıya doğru olmak yerine aşağıdan yukarıya sunulan bu moda, yeni edinmiş oldukları özgürlüğü ortaya koydu. Tabii ki, baldırı çıplak ayaktakımı (sans-culottes) peruk takmadı ya da saçlarını pudralamayarak, kendi kısa saç kesimlerini tercih etti. Ayrıca kırmızı başlık ve kısa ceket giydiler. Yeni uzun pantolonların ekstra avantajı da, bir kimsenin bacaklarındaki kusurları, başkalarının dikkatli bakışlardan gizleyebilmekti.[267]



Dizüstü pantolonuna karşı Sans-culottes, 1793-1794

Uzun pantolon modasının benimsenmesi ve yaygınlaşması, bu yeni giysiye gösterişli bir eşitlik ve erkeksilik kazandırdı, çünkü devrim niteliğindeki yeni giysiler yalnızca erkekler içindi. Bundan sonra erkekler, kraliyet maiyetinde ve daha yüksek çevrelerde hem kadın hem de erkeklerin devrimden önce çok sevdikleri coşkulu renklerden ve süslemelerden vazgeçtiler. Ve yine de, erkeklerden daha az cumhuriyetçi ve devrimci olmadıklarını göstermeyi ve hayatlarını daha fazla anlamsız şıklıkla

doldurmayı da reddeden kadınlar, hem erkeklerden hem de kadınlardan bunun doğanın kurallarına aykırı olduğu mesajını aldılar. Toplum, bu tür davranışların cinsiyetler arasındaki tüm farklılıkları yok edebilecek muhtemel tehlikeyi tetikleyebileceğinin farkında olmalıydı.

Yeni moda, sadece erkeklere özgüymüş gibi görünmesiyle birlikte, uzun pantolonlar kadınlar için daha da cazip hale geldi. Paris Polis Kuvveti, başkentteki erkek giysileri içinde ortaya çıkan kadınlar hakkında rahatsız edici sinyaller aldı. Bu durum, 7 Kasım 1800 tarihinde, kadınların diğer cinsiyetin kıyafetini giymesini yasaklayan bir polis emrinin verilmesine yol açtı. Bu eylem, sahte temsil, başka bir deyişle cinsel sapkınlık konusundaki kaygıların arttığı bir zamana dayanıyordu. Eğer bir kimse, sağlık nedenlerinden ötürü, genellikle diğer cinse ilişkin kıyafetler giymek istiyorsa, ilkönce izin almak ve gerekli formaliteleri yerine getirmek zorundaydı. Karşı cinsin kıyafetlerini giymek yüzünden suçlu durumuna düşülmemesi bakımından, hem erkekler hem de kadınlar için uygulamada olağandışı bir kısıtlama söz konusuydu. Yaklaşık bir asır sonra, 1892 ve 1909 yıllarındaki yapılan iki değişiklikte, kadınların bir bisikletin gidonunu veya bir atın dizginlerini tutma yasakları konusunda istisnalar sağladı. 2012 yılının sonunda eski yasa halen resmi olarak kaldırılmamıştı. Bir Fransız senatör bunu keşfetti ve bu durum bir kez daha kargaşaya yol açtı. Kadın Hakları Bakanı, Parisli kadınların, ellerinde bir bisikletin gidonu ya da bir atın yularını tutmaksızın pantolon giyme hakkına sahip olduklarına dair parlamentoya güvence verdi. 1800'lü yılların yasağı artık hiçbir hukuki değere sahip değildi, çünkü erkek ve kadın için eşitliğin geçerli olduğu Anayasa'nın ilkeleriyle uyuşmuyordu. Avrupa'nın her yerinde toplum sağlığına bir katkı olarak spora olan ilginin artması, özellikle bisikletin benimsenmesiyle birlikte birçok kadının özgürleşmesi için aktif destek anlamına geliyordu.



Bisiklet turu, 1887



Sadece bisiklete binme veya at sürme sırasında kadınların pantolon giymesine izin verilen bir zamanda Bloomer Club puro kutusu kapağı, 1891

Susan B. Anthony, 1897 yılında bisikletin, kadınları sadece boğucu korseler ve uzun eteklerden kurtarmadığını ama aynı zamanda onları daha bağımsız hale getirdiğini yazdı.[268] 1820 yılında Avrupa'da erkekler; mahkeme salonlarında, üniversite törenlerinde ve kiliselerde giyilen cüppe, uzun önlükler, urbalar gibi eski zamanlardan kalan bazı istisnaların haricinde, pantolon giyiyorlardı. 19. yüzyılda pantolonlar erkeklere mahsustu ve pek çok kadın pantolonları, özgürlüğe kavuşmaları için bir mecaz olarak nitelendirdiler.

Başka şeylerin yanı sıra, kısmen *Binbir Gece Masalları*'nın Avrupa dillerine tercümesi ile birlikte, Batı dünyasında oryantalizmin popülaritesi yükseldi, evrensel olarak pantolon giyme yoluna gidildi. Aynı yüzyılın ortalarında kadınlar, Türk pantolonu veya harem pantolonu olarak bilinen, bir eteğin altına giyilerek, baldırların yarısına kadar uzanan, bol dökümlü pantolonlar giymeye başladılar. Aynı çağın tüm bedeni kaplayan kadın mayolarını anımsatan bu yeni moda, kendisi bizzat bu yeni modaya uygun olarak giyinen ve ona dikkat çekmede başarılı olan Amelia Bloomer'dan sonra, "bloomers" yani büzgülü kısa pantolon ya da jimnastik pantolonu olarak anıldı.

Neyse ki bu egzotik pantolonlarda erkeksi hiçbir şey yoktu. Amelia Bloomer, asla saygısızlık yaparak izleyicilerini mağdur etmediği konusunda güvence verdi ve eşinin tam desteğine sahip olması, yatıştırıcı bir düşünce oldu.[269] Bununla birlikte, kadın ve pantolonlarla ilgili birçok karikatür ve resimli kartlar, bu yeni giysiden dolayı endişe içinde olan Anglosakson duygularına kıstas oluşturdu.



Bloomerism, 1851

Kuşkusuz; geniş pantolonun cömertçe bedenin alt yarısını kapladığı ve üzerinde sade bir eteğin asılı olduğu, bu iffetli kadın kostümünden pek çok gelenekçi imam memnun kalacaktı. Bu yeni kıyafet kuralının cazibesi, Batılı kadınlar için tam olarak belirgin değildi, tıpkı Londralı Bayan J.E. Panton'un, bazı etkileyici büzgülü kısa pantolon giyenlere rastladıktan sonra yorumlarını yansıttığı gibi:

Ayak bileklerine bağlanmış uzun pantolonları ve balerinin giydiğine benzeyen kısa bir eteği olan iki kadın. Şapkaları ve tüyleri ile parlak deri uçları olan açık gri renkli botları vardı. Yaşamım boyunca, sözüm ona aklı başında olarak nitelendirilen birçok kıyafet denemesi gördüm ama yaratıcısının çok sevdiği pantolon eteğe bakakaldım... Bisiklet üzerinde son hızla giden, uzun çoraplara, golf pantolonuna, erkek ceketine, gömleğine ve kravatına bürünmüş, daha yakından tanınma fırsatını hak eden kadınlar gördüm, o sırada diğerleri de uzun eteklerini mikrop dolu çamurlu sokaklarda sürüklüyordu ama

bunlardan hiçbirini, bu pantolon etekliler kadar iyi hatırlamıyorum. Özellikle de tüm sokaklarda sıkça rastlandığı üzere, sokak çocuğu tarafından takip edildikleri sırada, onlara karşı tüm olası hakaret dolu sözleri kullandığı zaman olduğu gibi. Kulağa saçma gelebilir, ama bu tuhaf kadınlar, aynı zamanda diğer kadınları, kendilerine ait bacaklara sahip oldukları gerçeğinden haberdar eden ve o günlerde bunları her zamankinden daha fazla kullanmaları gerektiğini ifade eden ilk kişilerdi... Ve yapmaya alışkın olduğum yürüyüşlerden hatırladığım, iç etekliğim talihsiz bacaklarımın etrafında bükülmüş ve sarılmış olduğu halde, kramp girmiş olan elimde kumaşlarını metrelerce tuttuğum ve paten kaydığım sırada benzer şekilde, uzun eteğin daha sonradan etek kasnakları tarafından kıvrımların içine doğru çekilmesi, böylece kişinin devam etmesinin tamamen engellendiğidir. Her ne olursa olsun asla onlardan biri olamasam da, bugünün kızlarına imreniyorum.[270]

Geçen yüzyılda kadınlar, pantolon ve etek kullanıcıları arasındaki dengesiz ve aksak ilişkilerin giderek daha fazla farkına vardılar. Dünyanın birçok yerinde kadınlar arasında pantolonların popülaritesinin artmış olduğu sonucuna ulaşıldığı üzere; pantolon, cinsiyetler arasındaki rollerin bölünmesinin bir simgesi haline geldi.

Benin'de yaşayan etnik bir grup olan Fon'lara ait atasözü, anatomiyi kader ile eşitleyerek, toplum içinde kadınların sınırlı haklarını farz edilen anatomik bir eksiklikle ilişkilendiren doğrudan ve anlaşılır retorik bir soruda şöyle demektedir: "Bir kadının giydiği pantolonun içinde asılı halde sallanan ne var?" Erkeklerin pantolon ve kadın eteklerini giydiği ülkelerde, dikkate değer birçok atasözü aracılığıyla, toplumdaki cinsiyetlerin farklı rolleri ve bunların kıyafetlerde tanımlanan farklılıkları arasında bağlantı kurulmaktadır ki Karayiplere ait bir Krio

özdeyişinde nasihat edildiği üzere: "Eğer kombinezonunuz sizi iyi gösteriyorsa, kocanızın pantolonunu giymeye çalışmayın." Kadınlar geleneksel rol modellerinden sapma riskini aldıkları zaman, sadece Avrupa'da değil ama her yönden, alışıldık düzenin bozulması tehdidine karşı, öfkeli uyarılar yükselir:

Mantıklı bir kadın, pantolonunu kocasına bırakır. (Felemenkçe)

Kadının pantolon giydiği yerde, şeytan evin efendisidir. (Almanca)

Kadının pantolon giydiği ve erkeğin önlük giydiği yerde işler kötüye gider. (İtalyanca)

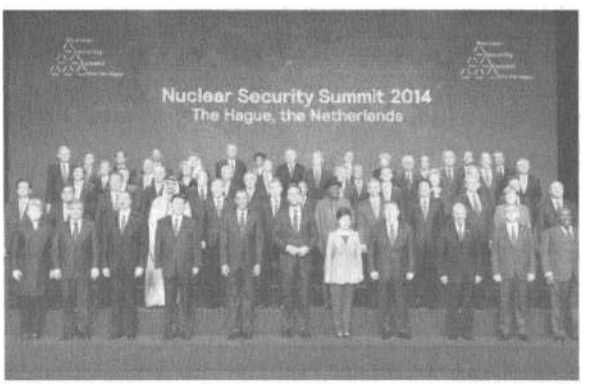
Kadının pantolon giydiği yerde, kocası çocuk bezini değiştirir. (Lüksemburgca)

Kurnaz kadın kocasını, önlüğü haline getirir. (İngilizce, Birleşik Krallık)

Hollanda'da bir atasözü, korku ve güvensizlik mücadelesinin neticesini mükemmel bir şekilde yansıtmaktadır: "Kadın, her birimiz pantolonun bir bacağıyız dedi ve tüm pantolonu aldı." Dini düzenlemeler ve iş hayatında geçirilen mesailerin otoriter kuralları, önceki yüzyıla kadar, pantolonun bir kadın giysisi olarak kabul edilmesini önleyen aynı statükoyu destekledi. Etkili görgü kuralı kitaplarında belirtildiği üzere iyi terbiyeye sahip kadınlar, kışın buzda paten yaparken bile derli toplu etekler giyerlerdi. 1960'lı yıllarda, derslere girmeden önce pantolonlarının üzerinde etek giymeleri gerektiğinden bunu yapmayıp sadece pantolon giyen birçok kız öğrenci, üzerlerini değiştirmeleri için evlerine gönderildi. Kot pantolon 1950'li yıllarda ortaya çıktı ve tüm kıtalarda erkekler ve kadınlar arasında sevilen bir giysi olarak hızla yerini aldı.

Geçen yüzyılın ikinci yarısına kadar pantolona erişim, birçok Avrupalı kadın için eşitliği önleyen teamüllere karşı yorucu savaşta ilham verici bir zafer kazandı ve somutlaştırıldı. Kadınların pantolon giymesi hakkındaki İslami tartışmalarla karşılaştırıldığında, Batı'da temel görüşler, bariz bir şekilde, gerçekleşmesi muhtemel iffetsizlik polemiğinden daha ziyade, erkek ayrıcalıklarının erozyona uğraması tehdidinden besleniyor gibiydi. Ancak aslına bakılırsa her ikisi de düpedüz tutarlı bir şekilde uyuşuyordu. Son zamanlarda, eşitlik kademeli olarak çoğu ülkede yasa tarafından düzenlenmiştir, ancak günlük hayata ait uygulamalarda, mecazi olarak pantolonların diğer yarısı büyük bir direnişi canlı tutmaya devam etmektedir, mesela kızlar için daha fazla eğitim gibi bu yönde atılan küçük adımlar, dünya çapında şiddet olaylarını kışkırtmaya devam ediyor.

20. yüzyılda, Batılı erkek giyimi, birkaç kadın ve şeyh dışında; mesela, 2014 yılında Lahey'de yapılan uluslararası nükleer müzakerelerde, gri veya siyah renkli, iki veya üç parçalı takım elbiseler içinde bulunan siyasi liderlerin, neredeyse istisnasız olarak, grup fotoğraflarında boy gösterdikleri üzere, iktidar dünyasını ele geçirmiş gibi görünüyordu (Resim-29).



Resim-29: *Nükleer Güvenlik Müzakereleri, Lahey, 2014*

Bugün bile, kravatlarla birlikte bu takım elbiseler, kadınlığın moda ve revaçta olan imgeleriyle ilişkili renkli elbiseler ve süslemelerin aksine, bu yerleşik erkeksi elbisesinin üstünlüğünü doğrulamaktadır. 9 Aralık 1998 tarihinde Amsterdam'daki Kraliyet Sarayı'nda, saygıdeğer Hollanda Kraliyet Prensi Claus unutulmaz bir konuşma yaparken, kravatını gevşetip yere fırlattığı sırada şu sözleri söylüyordu: "Bütün ülkelerde kravat takanlar, birleşin ve bu sıkıcı giysiyi atın!" (Resim-30). Daha sonra Mandela'nın rahat Afrika gömleklerini, erkekler için mükemmel bir alternatif elbise olarak övdü. Kendisinin bu açıklaması ve jestleri heyecanlı alkışlarla karşılandı ve onun bu davranışı, önde gelen erkek katılımcılar tarafından tereddütsüz olarak hemen takip edildi. Her ne kadar uluslararası medya, bu durumu "Kravat Deklarasyonu" olarak adlandırarak haber yapsa da, erkekler kravatı resmi işleri sırasında terk etmeye başlamakta zorlandılar.



Resim-30: *Prens Claus kravatını Dam'daki Kraliyet Sarayı'nda fırlatıp atıyor. Amsterdam, 1998*

Bazı erkekler bana, kravat taktıklarında kendilerine daha saygılı davranıldığını hissettiklerini ve kravatın birçok iş görüşmesi

için halen tercih edildiğini söylediler. Belki de bu giysi, güvensizlik anlarında kravat kullanıcısına bir destek sağlamaktadır. Bir tartışma sırasında veya bir konferans verirken erkeklerin aniden kravatlarını tuttuklarını fark ettim. *The New York Times* gazetesinden bir gazeteci, bunu kendi yorumuyla şu şekilde ifade etti: "Eğer hayatın kontrolünü kaybetme riskiyle karşı karşıya kalırsanız, en azından bir kravat takmak en azından size tüm gevşek uçları tek bir hareketle bağlayabileceğinizi hissettirir." Elbette bu büyülü hareket sadece düzgün bir biçimde, kusursuz takım elbiseler ve gömlekler giyen kişiler arasında işe yarayabilir.

Daha önce de belirttiğimiz gibi, eski çağlardan beri giyimin üç temel işlevi; süslenme, korunma ve mahcubiyetten kaçınmaktır. Fakat aşamalı olarak cinsiyetler arasındaki farklılaşmaya yapılan vurgu, bunlara eklenmiştir. Kadınlar için pantolon örneği, utanç ve iffete yönelik bakış açılarının sürekli olarak nasıl değiştiğini bir kez daha göstermektedir. Sportif ve profesyonel meslek örgütleri, kadınların yalnızca kelime anlamıyla değil ama aynı zamanda koruyucu bir giysi olarak pantolona erişebilmelerini sağladı. Son zamanlarda moda olan "Hipster" sakalı, şimdi erkeksiliğin yeni ikonu mu oldu? Erkeklerin pantolon giymeye yönelik öncelikli hakları ortadan kalksın mı?

Birçok toplumda, erkek ve kadın kıyafetleri arasındaki mecburi farklılıklar daha az zorlayıcı hale geldi. Doğrusunu söylemek gerekirse, erkeklere göre kadınlar için daha özgürleştirici bir gelişme oldu. Eğer erkekler toplum içinde bir etek ve yüksek topuklu ayakkabılar giyerlerse, hemen travesti olarak sınıflandırılır, oysa makyajsız, erkek kıyafeti içinde ve düz topuklu ayakkabı giyen kadınlar daha az dikkat çeker.

Pantolonları hariç tutan erkek kıyafetleri, örneğin İskoç eteği ya da Doğu Afrika'daki Massai kabilesi tarafından giyilen kanga gibi gelenekler halen var. Ancak, erkeklerin pantolon giymeye alışkın olduğu toplumlarda, erkekler için etek benzeri beden

örtüleri tipik olarak "kadınsı" olarak kabul edilir. Bir kimsenin erkeksi ya da kadınsı olarak görülmesi için beklentiler, kendiliğinden o kişinin görünümüne yansıtılır. İstisnai olarak, bazı özel tasarım (haute couture) girişimleri, erkekler için etekler oluşturmuştur, ancak böylesi bir moda ifadesi nadiren küçük bir topluluk dışında popülerliğe sahiptir. Genellikle erkekler, kendileri için utanç verici kadınsı alametlerden korkar. Pantolonun tarihi, yasaklanmış bir kıyafetin giyilmesinin yeni özgürlüklere yol açabileceğini gösterir. Bu aynı zamanda giyilmesi zorunlu bir giysinin kaldırılması için de geçerlidir. Birçok Mısırlı ve Faslı kadın, peçeden kurtulmayı kişisel bir kurtuluş gibi hissettiklerini fakat toplumun onaylamayan ve hoşgörüsüz tepkilerine dayanabilmek için sağlam durmaları gerektiğini söyledi.

Bacaklar yayıldı

Christine Bard, "kapalı" pantolonlar ve "açık" etekler arasındaki farkı; kesinlikle sıkı bir şekilde kapatılmış pantolonun aksine, kadın giysisinin arasındaki açıklığın ya da boşluğun, kadın cinsiyetine pervasızca erişilmesine izin verilmemesini telkin eden bir asimetrik korelasyon olarak tanımladı.[271] Yazılı olmayan görgü kuralları uyarınca, etek giyenler, dizlerini sıkı bir şekilde bir arada tutarak, herhangi bir erişebilirlik izlenimi uyandırmaktan kaçınmalıdır. Bir kadın asla yayılmış bacaklarla oturmamalıdır. Pantolonlu kadınlar için kurallar farklı mıdır?

"Birinin bacaklarını yayması" ifadesi Kudüs'ü rezilcesine terbiyesiz bir kadına benzeten Hezekiel'in Tevrat'taki (16:25) şu ifadesiyle ortaya çıkar; "Her köşe başında, mağrur tapınaklarını inşa ettin ve önünden geçen herkese, giderek artan hafifmeşreplikle bacaklarını yayarak güzelliğini azalttın."[272] Yahudi web sitesinde Mi Yodeya'da adlı bir kadın, bir kimsenin

"bacaklarını yaymasının" bir kadın için, bir erkeğe göre, neden daha iffetsiz olduğunu sorduğunda, almış olduğu cevapta, bir kimsenin bacakları ve cinsellik arasında ama erkekler için değil de kadınlar için, doğrudan bir bağlantı kurularak, şöyle belirtilmiştir: "Bir erkeğin bacaklarının yayılması, vaziyetin cinsel ilişkiyi anımsatması gibi bir pozisyonun sahip olduğu kadar anlamlı değildir. Oysa bir kadının bacaklarını yayması bunu ergonomik olarak daha çok andırır." Hezekiel'de kullanılan ifadede, içerik ve yorumlar dikkate alındığında, asıl erotik olanın "cinsel ilişki sırasında alınacak bir duruşu varsaydığı" açıktır. Şeriat'ın bir çeşidi olarak katı İslami hükümlerin uygulandığı Endonezya'nın Aceh Eyaleti'nde, 2013 yılında çıkan, bir motosikletin arkasında bacaklarını ayırarak oturan kadınlara karşı yeni bir yasada belirtildiği gibi, bacaklarını yayan kadınlar dünyanın birçok yerinde geniş ölçüde onay görmemektedir. Bu yasak gerekliydi, çünkü kadın motosikletin arka tarafında oturduğu sırada bacakları motorun iki yanında yer aldığında, dişi bedeninin kıvrımları daha belirgin hale geliyordu. Ya kendi motosikletlerini süren kadınlar ne olacaktır? Yeni düzenleme bu soruya değinmemektedir.[273]

Ancak son zamanlarda Batı dünyasında kadınlar özellikle toplu taşıma araçlarında, bacaklarını yayarak oturan erkekleri şikâyet etmeye başladılar:

> *Bir adam benim karşımda oturduğunda, genellikle dizlerini geniş bir biçimde ayırarak oturuyor, bu yüzden zamanın geri kalanında ve gerçekten de bir saat on dakikalık bir tren yolculuğu, oldukça uzun bir süre boyunca ben, yarım metre önümde çoğunlukla dar pantolonun içindeki bu kabarıklıkla yüzleşiyorum. Bu davranışı son derece uygunsuz buluyorum. Bütün seyahatini bir adamın ardına kadar açık kasığıyla yüz yüze geçirmek istemezdim.*[274]

Bu şikâyete karşı tepkiler, bu can sıkıcı kabarıklığa bakmak yerine o sırada gazete okunmasından camdan dışarı bakmaya, erkeklerin daha geniş bir alana ihtiyaç duymaları şeklinde kendilerini savunmalarından, erkeklere yöneltilen derli toplu oturarak daha uyumlu olmaları gerektiği şeklinde tavsiyeler biçiminde çok fazla çeşitliliğe sahiptir. "Baylar, nazik olun ve bacaklarınızı bir arada kapalı yakın tutun" diyerek, erkeklerin toplu taşımada kendileri için çok fazla alan talep ettikleri konusunda hemfikir olan kadınlar var ve erkeklerin lehine spontane bir şekilde konuşan kadınlar da var:

> *Erkekler, önlerinde bir "kabarıklık" olmasına engel olamaz, değil mi? Biz kadınlarda da bir kabarıklık var, hatta iki! Ve bunlar erkekleri rahatsız etmiyor, ya da ediyor mu? Eğer öyleyse, o zaman erkekler, kadınlardan göğüslerimizin önüne bir gazete ya da ceket koymalarını talep etmelidir çünkü bu sayede tercihan onları görmezler. Ve siz de; evet ama tüm erkekler göğüsleri sever! Hayır, çünkü biz kadınlar da bizi memnun ettiğinde ve yakıştığında bu "kabarıklığı" severiz biçiminde konuşamazsınız.*[275]

Bacaklarını açık tutan erkekler hakkındaki şikâyetler, Atlantik'in diğer tarafında da duyulabilir. Amerikalı kadınlar, internet günlüklerinde ve Twitter'da bundan şikâyet ediyorlar. Erkeklerin toplu taşıma araçlarındaki koltuklara, bacaklarını gererek V şeklinde oturma alışkanlıkları, "bacakları yayarak oturma" (manspreading) olarak bilinir. *New York Times*, konuyu uzun bir makalede ele aldı ve New York Toplu Taşıma Departmanı, erkeklerin bu şehrin sürekli kalabalıklaşan metro vagonlarında daha az yer işgal etmelerini ve başkalarıyla daha çok yer paylaşmalarını teşvik etmek için bir kampanya başlattı.

Bazı erkekler buna omuzlarını silkerken, diğerleri "bacaklarını kapatmanın erkekliklerine zarar vereceği" biçimimde kendilerini savundular, ancak güvenilir bir New York'lu tıp uzmanı "Yarım saat süren bir tren yolculuğu sırasında bacakların kapalı tutulması testislerin ısısını yükseltebilir, ama bu süre zarar vermek için yeterince uzun değildir" diye görüş bildirdi. Bu arada sosyal medyada bazı kadınlar fanatik bir biçimde "bacaklarını yayarak oturanları" teşhir ediyorlar. Amerikan görgü kuralları gurusu Emily Post'un büyük torunu Peter Post, başarılı kitabında, konuyla ilgili ortak nezaketin ayrıntılarını öğrenmek isteyenler için oturmuş bir adamın bacaklarını asla yaymaması gerektiğini doğruladı. Bu konu hakkında nezaket kurallarının detaylarını bilmek istiyorsanız; Amerikan görgü kuralları gurusu Emily Post'un büyük torunu Peter Post'un yazmış olduğu oldukça başarılı *Erkekler İçin Temel Davranışlar* kitabında, oturan bir adamın bacaklarını hiçbir zaman V şeklinde yaymaması, ancak her zaman birbirine paralel olarak birbirine yerleştirmesi gerektiğini, cinsellik ile herhangi bir ergonomik ilişki kurmaksızın oturulmasını doğrulanmaktadır.[276]

Akıcı bedenler

Zamanın akışı içinde beden örtüsü katlanarak artmıştır. Mevcut durumda, beden boyasının eski geleneği esas olarak yüz makyajı biçiminde korunmaktadır. Dövme ve piercingler, günümüz Batı dünyasında yeni biçimde popülerlik kazanan eski geleneklerdir. Erkekler ve kadınlar bedenlerini, her zaman günün hüküm süren güzellik ideallerine uygun olarak; penis kılıfları, göğüs zırhı, dar yelekler, korseler, kabarık pantolonlar, genişleyen etekler, uzatılmış yakalar veya sıkıca bağlı ayaklar ile adapte etmeye veya şekillendirmeye eğilimliydi.

Tombul olmak Avrupa'da son derece çekici kabul edilir ve yoksul toplumlarda bu durum halen geçerlidir. Hindistan ve Pakistan'daki Pencap halkı, şişman bir kadını kış için sıcak bir battaniye olarak övgüyle dile getirir. Afrika'da çok fazla vücut yağı lüksün bir göstergesi olarak görülüyordu ve bir kadın, Batı Afrika'daki "Tanrı'nın kolyesi" olarak adlandırılan görkemli boyunlu kıvrımlara sahip olduğu için, görünür bir refah kanıtı olarak övgüyle karşılandı. Batı'da ideal kadın bedeni bugün, Rubens'in resmetmekten hoşlandığı dolgun güzellikten çok uzak. Günümüz dünyasında bir model olarak uygulanan Botticelli'nin Venüs'ü, yeterince genç ve yeterince ince olmadığı için belki de reddedilecekti.

Son zamanlarda Batı dünyasında moda olarak tasarlanan sutyenler daha az takviyelidir ve vücut şekillendirici iç çamaşırları, dar pantolonların içindeki kalçaların daha belirgin bir şekilde görünmesine yardımcı olur. "Kalçalar havaya" olarak manşet atılan yakın zamanlı bir gazete haberine göre, artık kadınlar "güçlü kalçalara" ihtiyaç duymakta ve birçok kadın halihazırda kalça büyütme ameliyatı geçirmektedir.[277]

Dünya çapında, bedenlerimizle barış içinde yaşayabilme kabiliyetimiz, yolumuza engel olarak çıkan photoshop modellerine eğer benzemiyorsak, kaybedenler olduğumuzu söyleyen saldırgan imgeler yüzünden, sürekli zayıflatılmaktadır. Bize defalarca, hepimizin kendimizi yeniden yaratmamız gerektiği ve şimdi bedenlerimizin tamamen yeniden şekillendirilebilir olduğu, aralıksız söylendi. Milyarlarca dolarlık bir sektörün vaatleri uyarınca, kendi siluetlerini olması gereken kurallara göre yeniden yaratanlar, tüm kusurlardan ve belirsizlikten kurtulacaklardı. Biçimli ve süper ince kadın modellere ve çocukluktan beri karşı karşıya geldiğimiz zinde sporcu erkeklere olduğu kadar başarı hepimize gülümseyecekti.



Nice, 2014 yılında bir mağaza tabelasında aerodinamik modeli

Cinsiyetlerin idealize edilmiş resimlerinin farklı vurguları vardır. İdeal kadının son derece ince ve ebediyen genç olması gerekir. İdeal erkek, kaslı bir bedenle erkekliğini göstermelidir. Başarılı erkekler ve kadınlar, parlak dergi sayfalarında, iş ve aşk ilişkilerinde elde ettikleri başarılarının, esas olarak vücut bakımı yapmanın sonucundan kaynaklandığını açıklar. Kişinin bireysel ve ekonomik özgürlüğünün artmasının söz konusu her yerde, insanların daha önce hiç olmadığı kadar, kendi zevklerine ve kişisel tercihlerine göre giyinmelerine izin verilir. Kötü haber şudur ki; bu tehditkâr görüntülerinin özgürlüğü baltalamaya devam etmesidir. İyi haber ise şudur ki, her ne kadar bunu söylemek yapmaktan daha kolay olsa da hiç kimsenin bu tiranlığa boyun eğmesi gerekmiyor.

Zeki veya güzel

Birlikte dünyaya geldiğimiz cinsel organlar, yaşam boyunca bizi etiketlemeye devam ediyor. Ancak bu etiketlerin bazılarını

daha önce hiç olmadığı kadar çok insan bırakıyor. Önceki nesillerde çoğu kadınlar ekonomik olarak erkeklere bağımlıydı ve çoğu için bu durum halen böyle. Bilinçsiz olsun ya da olmasın, verilen mesaj sermayelerinin bedenlerinden ibaret olduğuydu. İlk öncelikleri bir koca bulmak olduğu için kızlar, erkeklerin duyarlı olduğu bir şeylere yatırım yapmak zorunda kaldılar yani kadın güzelliğine. Daha güzel ya da daha çekici bir şekilde giyinmiş olan kızlar varlıklı bir koca bulma şansını daha da artırmıştı ve onun sayesinde aynı zamanda daha iyi bir hayat elde etmenin şansını da.

Çok tekrarlanan bir düşünceye göre kadınların hayattaki rolleri için akla ihtiyacı olmamasıydı. Atasözleri kadın eğitimi hakkında oldukça olumsuz bir şekilde yorum yapıyor:

Bir kadının zekâsı süsünde bulunur, bir erkeğin süsü onun zekâsıdır. (Arapça, İbranice, Yidiş)

Yeteneği olmayan bir kadın zaten doğrusunu yapıyordur. (Çince)

Erkeğin ihtişamı bilgidir, kadının ihtişamı bilgiden vazgeçmektir. (Portekizce, Brezilya)

Akıllı bir kadın, kocasını asla zekâsı ile alt etmez. (İngilizce, ABD)

Okumuş bir kadın kayıp bir kadındır. (İspanyolca)

"Erkeklerde, zekâ için güzellik ve kadınlarda güzellik için zekâ" son yüzyıllara kadar Avrupa'da popüler bir sözdü. Ya da bunun başka şekilde ifade edildiği üzere: "Mücevher kadının zekâsıdır; zekâ, erkeğin mücevheridir."

Cinsiyetler arasında güzellik ve zekâ dağılımı hakkındaki bu tür önyargılar, inatla bugün bile sürmektedir.

Yakın zamanlı bir araştırmada, *Marie Claire* dergisi okuyuculara, "Neden makyaj yapıyorsunuz ve kendinizi güzelleştiri-

yorsunuz?" sorusunu yöneltti. Kadınların %94'ü bunun kendi özgüvenlerini sağladığını kabul etti. Elde edilen ilginç bir sonuca göre, evli kadınların görünüşlerine nispeten daha az zaman harcamalarıydı. Annelerinin güvensizliğini içselleştirmiş olan kız çocukları, bunu ileride sıklıkla bilinçsizce kendi kızlarına aktarırlar. Ve bu durum sürekli bu şekilde devam eder. Son hesaplamalar, Amerikalı bir kadının her yıl kendi dış görünümüne 800 saatten fazla zaman harcadığını tahmin ederken, kocasının aynı durum için harcadığı zaman 30 saatten fazla sürmez. Bu 800 saat bir yılda bütünüyle bir aydan fazlasına ya da bir kadının hayatının beş ya da daha fazla yılına denk gelir. Bir ömür boyu 5 yıl![278]

Kadınlar neden özgüven eksikliklerinden sıyrılabilecekleri başka şeylere değil de dış görünümlerine çok fazla zaman ayırırlar? En nihayetinde, mesleki yeterlilik, eğitim, sanatsal nitelikler veya seyahat gibi değerlerini daha da artırıcı şeyler üzerinde değil de onları başkalarının nazarında nesneye indirgemeyen birtakım şeylere zaman ayırmazlar? Birçok kadın için bu yanlış bir soru gibi görünüyor, öyle ki kendilerinin güzelleştirilmesinin lehine tartışmayı şiddetle reddettikleri bu soruya verdikleri cevap şöyledir; onlar kendilerinin iyi görünmesini seviyorlar. Ve tartışma bu şekilde devam eder, ayrıca erkeklere bakıldığında, onlar da görünümlerine giderek daha fazla zaman harcamaktalar. Gerçekten de, kendini yeniden yaratma pazarı, erkekleri de keşfetmiştir. Bununla birlikte, her şeyin altında; kadınların geleceklerini belirlerken beyinleri veya becerilerini değil, nesiller boyunca kendilerine ait başarının dış görünüşlerine bağlı olduğunu öğreten büyük-büyükannelerinin ayak izlerini takip edip etmedikleri merak edilebilir. Hollanda'da 18-85 yaşlarındaki erkekler arasında kendi bedenleri ve kadınlara yönelik tutumları hakkında yapılan büyük ölçekli çevrimiçi araştırmalar, %69'unun yüksek topuklu ayakkabının gereksiz olduğunu düşündükleri ve %60'ının da

seksi iç çamaşırı hakkında aynı şeyleri hissettiğini göstermektedir. Aynı zamanda, erkeklerin doğal görünümlü kadınlara, yoğun bir şekilde makyaj yapanlardan daha fazla değer verdikleri sonucu da bulunur. Buna ilave olarak; eğitimli erkekler, kadında zekâyı, dış görünüşünden daha fazla beğendiğini söylüyor. Araştırmanın sonucu şöyledir:

> *Hollanda'da yüksek eğitimli erkekler, kadınları arkadaş ve ortak olarak görür ve eşitliği severek zekâyı en önemli unsur olarak görürler. Öyle ki zekâ ve dişiliğin artık birbirini daha fazla dışlamadan hoşgörüyle karşılaması hoş karşılanan bir hususdur.*[279]

Görüşülen tüm erkeklerin %85'i, kadınların kendilerini diğer kadınlarla rekabet edebilecek hale getirdiklerine inanmaktadır (genç erkekler arasında bu oran daha da yükselerek %94'e ulaşır). Araştırmanın bir parçası olarak erkekler için düzenlenen bir panel oybirliği ile şu şekilde sonuçlandı: "Sonuç olarak... Kadınların kendilerine güveni yoktur."

Panele göre kellik ya da büyük bir göbeğe sahip olmak gibi sebeplerle kendi görünümünden memnuniyetsizlik duyan erkekler arasında da söz konusu ama temel fark şu ki bu tür eksiklikler doğrudan onların kimliklerine darbe vurmuyor. Bu gibi durumlar erkekler için "can sıkıcı" ya da "çok kötü" kategorisinde. Ama bu onları ruhlarının derinliklerinde etkilemiyor. Bu araştırmaya göre, erkekler, kadınların erkeklerin görünüşlerini diğer yönlere oranla daha az eleştirdiğini düşünüyorlar. Bu arada birçok kadın, kendi dış görünüşlerine yönelik tahrip edici hükümlere karşı son derece temkinli ve ürkek olmaya devam ediyor. Ve böyle bir yargı çoğu zaman, erkeklerden ziyade diğer kadınlardan gelmektedir.[280]

Kanadalı öğrenci Rosea Lake, bu kitabın kapağında bulunan fotoğrafın adını "Yargılar" olarak belirtti. Sol bacaktaki işaretler farklı etek uzunluklarını ve aynı zamanda kullanıcının kişisel yargılarını gösterir. Tarafsız bir şekilde ölçebildiğimiz bazı şeyler, Rosea'ya grafik tasarım derslerinde öğretildi. Diğerleri ise çoğu zaman çoğunlukla konuşulmayan başkalarının olumsuz önyargıları temelinde ölçülüyordu. Bu fotoğraf projesinde çalışırken diğer kadınlarla ilgili kendi yargılarını yeniden gözden geçirmeyi öğrendi: "Başörtüsü giyen tüm kadınların baskı altında eziyete uğradığını varsayardım ve yukarıdan baktığımda benim uygun bulduğum yönün aksine cinselliklerini ifade etmeyen kadınlar oldukları hükmüne ulaştım..."[281]

Kadınların bu şekilde hemcinsleri tarafından katı yargılamaları nereden geliyor? Giyim psikoloğu J.C. Flügel'e göre, uzun süredir devam eden toplumsal ve cinsel geleneklerin geçmişi nedeniyle, en azından birtakım toplumlarda, kadınlar, erkeklerden daha fazla narsisistik hale gelmişlerdir ve bu husus daha yoğun rekabetler nedeniyle onları baskı altına almıştır. 1930 yılında, erkek ve kadın kıyafetlerini karşılaştırdığımızda, kadınların kıyafetlerinin genellikle daha çeşitli ve daha neşeli olduklarını hemen görüyor. Ancak sonuç olarak erkekler, kadınlara göre elbise konusunda daha az rekabet ediyorlar. Flügel bu düşüncesine, toplumsal yaşamda kadınların artık daha aktif rolünün ortaya çıkmaya başladığını, iş hayatının kadınlardan erkeklerinkine benzer bir fedakârlık talep ettiğini ekliyor: "İşyerinde, daha az coşkulu bir şekilde giyinmeleri ve daha tekdüze ve daha az süslü bir kıyafet benimsemeleri gerekiyor."

Geçtiğimiz tüm değişimlere rağmen, erkekler ve kadınlar kıyafetlere yönelik tutumlarında, halen seçimlerini çıplak homo sapiens için mevcut olan aynı iki çelişkili seçenek dahilinde yapmak zorunda kalıyorlar. Utanmadan göstermek veya

utanarak gizlemek. Kimse kendini göstermeden cazibesini sergileyemez ve hatta Youtube'da bir kimsenin karşılaştığı üzere son derece şık "başörtüsü modası" takipçileri ve "ruj Müslümanları" gibi, saçları iffetli bir şekilde kapalı olduğu halde; hem pastam dursun hem karnım doysun diyemezler.[282]

Agatha Christie, kadınların beden ve uzuvları hakkındaki devam eden endişelerini kendi zekice yöntemiyle çözdü: "Bir arkeologla evlendim çünkü ben yaşlandıkça değerimi daha çok bilir." Bakan erkekler ve bakılan kadınlara ait eski hikâyede geri adım atılması söz konusu değilmiş gibi görünse de sevelim ya da sevemeyelim, zekâ, güzellikten daha uzun ömürlüdür.

Hamilelik korkusu olmadan sevişmek

Bu noktada; bakma ve bakılma, giyinme ve soyunma, baştan çıkarma ve baştan çıkarılmaya yönelik devam eden insan davranışının dünya çapındaki sonuçlarına ilişkin küçük bir referans uygun görünmektedir. Kadınların cinsel organlarının giderek daha yaygın bir şekilde örtülmesi, insanlığın 7 milyardan fazla bir dünya nüfusuna ulaşmasını engellemedi. Yaklaşık 500.000 yıl önce, Afrika'da 10.000'den fazla çıplak veya çok az örtünen insan yaşıyordu. Avcı-toplayıcılar safhasında dünya nüfusu en fazla 10 milyon insana yükseldi ve kendi çağımızın başlangıcında yaklaşık 250 milyondan fazla nüfusa sahip olmadık.[283]

Tüm bu hayatı üreten rahmin, yazılmamış tarihi; korku, güvensizlik, şüphe, beklenmedik sürprizler ve istenmeyen risklerle doludur. Bu tarih, kadınların hayatlarını daha köklü bir şekilde şartlandırdı: "Bir kadın penisi saklayabilir ancak şişkin karnını değil" sözünü Afrika'da kadınların istenmeyen bir hamilelikle

karşı karşıya kaldıkları zaman söylediklerini duydum. Yakın zamana kadar, seks yapmanın sonuçları, erkekler için kadınlardan farklı bir durumdaydı. Bu artık gerekli değil.

Geçtiğimiz yüzyılın en iyi icadı olan doğum kontrol hapı, cinsellikle ilgili şeylerin doğal seyrini kökten değiştirdi. Bu sessiz devrim, sadece kadınların doğum yapma kapasitelerinden başka yetenekler geliştirmek için bir alan yaratmadığı gibi aynı zamanda buna küresel anlamda yaşam kalitesini yükseltmek için de acilen ihtiyaç duyulmaktaydı. Kısmen nüfus patlamaları nedeniyle, kendi toplumlarında karşılaştıkları yokluk neticesinde büyük hayal kırıklığına uğramış dünya sakinleri, kendi doğdukları bölgelerde bulabildiklerinden daha fazlası için müreffeh ülkelerde, daha iyi bir yaşam arayışına girdiler.

Şimdiye kadar insanlık, çoğalma görevini büyük ölçüde yerine getirmiştir. Âdem ve Havva'ya Kutsal Kitap'ta doğurgan ve sayıca çoğalma sorumluluğu verilmişti ama bu hikâyede insan türünün sayısı ikiden fazla değildi. Elbette, her kuşağın bir evlada ihtiyacı vardır, ancak "iki'den on'a" çıkmanın dizginlenmemiş mesajına bağlı kalmak, dünya çapında kıyamet senaryolarına yol açacaktır.

Oysa otoriter Roma Katolik din adamlarının bu hapı "Tanrı adına" yasaklamaya devam etmeleri, uzak bir geçmişten gelen soğuk dogmaların koruyucularının, çağdaş inananların endişeleri ve ikilemlerini görmezden geldiği merhametsiz bir mesajdı. Güvenli doğum kontrolü, insanların istedikleri çocuk sayısını düzenleyebilmelerini sağlar, böylece kadınların artık istenmeyen gebeliklere maruz kalmasını ya da doğum sırasında ölmesini engeller ve milyonlarca daha az sayıda arzulanmayan çocuk dünyaya gelir. Bu durum, arzulanan çocukların daha sevgi dolu bakım ve gelecek için daha iyi beklentilerle yetiştirilebileceği anlamına gelir. Güvenli doğum kontrolü sonunda cinselliği, ilk

olarak Batı dünyasında, fakat giderek daha fazla küresel ölçekte, doğurganlıktan koparmayı başardı. İyimser bir jinekoloğun sözleriyle: "Bir hapın olduğu yerde, her zaman bir yol bulunur." Doğum kontrolü için güvenilir bir yöntem olmasından dolayı, bu hapın dünya çapında ücretsiz olması gerekir, böylece, cinselliğin asıl işlevi olan doğum için cinsel ilişkiye girilmesinin, nihayet ve büyük ölçüde çocuk beklentisi olmadan sevgi dolu sevişmeye kaydırılabileceği biçiminde bir hayalim var.

Notlar

[252] https://archive.org/stream/diefrauenkleidun00strauoft#page/46/mode/2up

[253] Bkz. http://en.wikipedia.org/wiki/Cheongsam. Kişisel bilgi için Harvard Sinologist Wilt Idema sayesinde

[254] Bard, sayfa 328.

[255] Http://en.wikipedia.org/wiki/Changshan ve http://www.womenofchina.cn/womenofchina/html1/culture/costumes/13/9818-1.htm

[256] Sun Xi atfı. *1950'lerin Moda Anıları*, 1 Nisan 2012: http://www.womenofchina.cn/womenofchina/html1/culture/costumes/13/9818-1.htm. Çin moda tarihi hakkında daha fazla bilgi için: http://traditions.cultural-china.com/en/15Traditions12360.html

[257] Stratz 1904: 40. sayfa sonrası.

258 İbranice Tevrat kitabı Tesniye 22:5; ayrıca bkz. http://sunnah.com/search/?q=woman+dress+man

[259] http://www.orthodox-jews.com/jewish-religious-clothing.html#ixzz3LImOWZw0; http://jewinthecity.com/2009/06/why-dont-orthodox-jewish-women-wear-pants

[260] Örnek olarak http://www.christianbiblereference.org/faq_dress.htm ve http://www.christianbiblereference.org/faq_dress.htmNewTestament

[261] https://islamgreatreligion.wordpress.com/2010/02/08/women-girl-wearing-pants-or-jeans-women-in-islam

[262] Aynı eserde.

[263] http://www.questionsonislam.com/question/it-forbidden-women-wear-trousers-pants-islam

[264] Aynı eserde.

[265] http://riyadhconnect.com/saudi-sheikh-warns-women-that-driving-could-affect-ovaries-and-pelvis; ayrıca 29 Eylül 2013'te De Volkskrant'ta; uzun zaman önce bir psikoloji dersine girerken bulaşık yıkama hakkındaki anekdotu duydum.

[266] Bard, sayfa 9-10.

[267] Aynı eserde sayfa 28-31.

[268] Bard sayfa 75; bakanın cevabı için Fransa Senatosu'nun internet sitesine bakınız: http://www.senat.fr/basile/visio.do?id=qSEQ120700692&idtable=q260978%7Cq258422%7Cq257828%7Cq256850%7Cq256784%7Cq266146%7Cq263642%7Cq263649%7Cq262988%7Cq255992&_s=08069G&rch=qa&de=19780101&au=20130204&dp=1+an&radio=deau&appr=text&aff=sep&tri=dd&off=0&afd=ppr&afd=ppl&afd=pjl&afd=cvn; http://www.gazettedesfemmes.ca/6854/la-liberte-sur-deux-roues

[269] Bard, 112. sayfa sonrası.

[270] Bayan Panton, *Hayattan Yapraklar*, 1908, http://www.victorianlondon.org/punch/cartoon17.htm

[271] Bard 2010: sayfa 18.

[272] Yeni Uluslararası Sürüm

[273] Http://judaism.stackexchange.com/questions/50584/why-can-men-wear-pants-if-pants-are-immodest; http://nieuws.

marokko.nl/24899/wijdbeens-plaatsnemen-verboden-voor-vrouwen-in-atjeh; http://www.bnr.nl/nieuws/619882-1303/sharia-politie-jaagt-op-wijdbeense-motorrijdsters

[274] http://www.beatrijs.com/wijdbeens-in-de-trein

[275] Aynı eserde.

[276] http://www.nytimes.com/2014/12/21/nyregion/MTA-targets-manspreading-on-new-york-city-subways.html?_r=0

[277] Marzano 23. sayfa sonrası; NRC-Handelsblad, 4 Ocak 2015.

[278] Hollanda'da 19 yaş ve üzeri 2500 kadın üzerinde araştırma: http://www.nu.nl/lifestyle/2366159/vrouwstaat-vijf-dagen-per-jaar-spiegel.html.

[279] Profesör Liesbeth Woertman bu araştırmadan sorumlu Utrecht Üniversitesi'nin dış görünüm psikolojisinde uzmandır; http://www.volkskrant.nl/mannenspecial/dit-wil-de-man~ a3784084

[280] Liesbeth Woertman, aynı eserde.

[281] *Email* muhabiri, 2014 yılında Rosea Lake ile buluştu; 2013 yılında *Huffington Post*'ta röportajına da bakınız; http://www.huffingtonpost.com/2013/01/18/rosea-lake-vancouver-judgments-skirt-length-photo_n_2504950.html

[282] Flügel, sayfa 114-115; aynı eserde sayfa 20; http://www.uitzendinggemist.net/programmas/4948-Lipstick_moslims.html

[283] Wickler ve Seibt, 232 sayfa sonrası.

9. AYNI GEZEGENDE BİRLİKTE YAŞAMAK

Otobüs durağında birlikte ayakta durduğum imam, "Kuran'a göre, peçe kadınlar için bir zorunluluktur" diye ısrar eden amansız Şeyh Fawaz Jneid mıydı? Durağın önündeki yolun karşı tarafında büyük bir reklam panosunda, bikinili bir kadın göze çarpıyordu. Hemen yanı başımızda, anti-selülit kremine övgülerin sıralandığı, arasında bir g-string olan çift kadın kalçası var. İki afiş benim üzerime dikiliyordu ve o sırada ben posterlere, imam ise yere bakıyordu. Otobüs gelmeden çok uzun zaman geçti. Daha sonra otobüs durağında sessiz kalmak yerine, geniş kapsamlı bir sosyal tartışmaya başlayabileceğimizi düşündüm, ama bunu nasıl yapmalıydım?

Bedenimizin utançlarını nasıl ele aldığımız sorusuyla başa çıkmak için böyle bir tartışma, insanlığın –kapatılmış olsun ya da olmasın– her zaman mücadele içinde olduğu bir duygudur. Ancak, beraberindeki kelime dağarcığı kalın bir utanç katmanının altında gömülüyse, bu kadar zor bir konu hakkında nasıl konuşulabilir ya da konuya nasıl girilebilir ki?

Her yönüyle utanç

Herkes bundan mustarip, ancak bazı kültürlerde, utanç sadece bir ailenin değil fakat toplumun saygınlığını bir bütün olarak belirliyor. Ataerkil gelenekler, eşlerin ve kızların davranışlarını erkek topluluğunun onuruna ait ölçütlerle sınırlandırmaktadır. Eğer bunlardan herhangi biri kurallardan saparsa, o zaman toplumun zırhını deler ve toplu utanç yaratır. Erkekler ve kadınlar arasındaki ilişkilerde, bedenin örtülmesi ya da bunun eksikliği, utanç duymaktan aşırı öfkeye kadar karmaşık duyguları kabartarak harekete geçirebilir. Onurlu ilişki bir bağlamda, örneğin Tunus'ta taksi şoförünün kırmızı ışıkta beklerken, önünden modaya uygun olarak giyinmiş bir kadının geçtiği sırada olduğu gibi, karşı cinsten birinin rastlantısal görüntüsüne duyulan heyecan bir kimseyi zayıf veya eğilimli bir hale getirir. Taksi şoförü kadını arabasının önünde azarlamış ve ramazanda orucunu bozduğu için onu suçlamış. O sırada taksisinde bulunan Tunuslu gazetecinin bana bu olaydan bahsettiği üzere, taksi şoförünün ereksiyonu, bu zarif hanımefendinin hatasıydı. 2013 yılında Lahey'de "Sınırsız Yazarlar" toplantısında Lübnanlı yazar Hanan El-seyh "utanç" konusunda vermiş olduğu konferansında, Arapçada ayıp olarak geçen utanç kavramını, büyüdüğü ortamda salgın bir hastalık olarak adlandırdı:

Utanç, ar, ayıp, kelimelerini duydum, öfkeli Müslüman erkeklerin gözlerinin içine bakınca gördüm ki bu öfke, kadınların siyah çarşafları ve peçelerinden içeri nüfuz ediyordu. Utanç kelimesinin, kadınların yüzyılın başlangıcından şu ana kadar elde ettiği başarıları yiyip tüketen bir canavar olduğunu hissediyorum. Birçok kadın için pek fazla seçenek yok. Bu kelime, yasal hakları, politikaları, kültürü, cinsiyetler arası ilişkileri

ve kapalı olup olmama hakkını –ki bu pek çok kadının tercihi olmadığı halde kapalı olup olmama hakkını– dolayısıyla kadınların kendi kaderini belirleme hakkını etkiliyor. Sessizlik en büyük utançtır ve aynı zamanda zorbalığa eğilimli olmak, oy hakkını satmak, başkalarına eziyet etmek, vatandaşları ve toplumu sineklerden farklı görmemek, özgürce konuşma ile özgür basının ve fikir alışverişinin, münakaşanın olmamasının utancı... Ve burada Arap Dünyasında Demokrasi Yardım kurumunun direktörü Dr. Halid Showaykate'den bir alıntı yapmak istiyorum. Kendisi şöyle demektedir: "Arap dünyasında utanç bedenin üstünde değil, hastalıklı beyinlerimizle iç içe geçmiş olan bedenin altında yoğunlaşmıştır."

Günlük uygulamada, örtünme ile ilgili bir saplantı, bir toplumun aşırı cinsellik yoluyla çıplaklığa saplanmasından ve bunu teşvik etmek ihtimalinden daha aşağı bir seviyede kalmamasını sağlar. Bakmakla kalmayıp aynı zamanda bakıldığında da şeref ve utancın hâkim olması, toplum içinde mutsuzluk getiren ağır bir yüktür. Mısırlı Mansura Ez Eldin başını kapatmadığı halde ilk kez dışarıda yürüdüğü zamanı hatırlıyor:

Kahire'de kıştı. On üç yaşındaydım. Başörtüsü, zamanla bedenimin bir parçası oldu. Daha sonra, beni ya da düşüncelerimi ifade etmediği için onu çıkarıp atabileceğimi fark ettim. O gece, şehrin ortasındaki sokaklarda yürüdüğümde, sanki bütünüyle çıplak olduğum halde izleniyormuş hissiyle başa çıktım.[284]

İran ya da Suudi Arabistan'ın aksine Mısır'da başörtüsü zorunlu olmamasına rağmen, utanç hissi bir kimsenin, gerçekte olsun veya olmasın, başkalarının gözünde onaylanmıyormuş gibi hissetmesine neden olabilir.

Seçme özgürlüğü

İranlı gazeteci Masih Alinejad, İranlı kadınları, Facebook'ta başörtüsü olmadan kendilerine ait fotoğraflarını koymayı davet ettiği zaman, başörtüsünden kurtulmanın özgürleştirici bir deneyim olduğunu fark etti. Parklarda, plajda ya da direksiyon simidinin arkasında gizlice çekilmiş binlerce fotoğraf geldi. Gönderilen fotoğrafların biri de, kadınların spor yaptıkları sırada İslami tesettür kurallarına saygı gösterilmesi gerektiğinin ısrarlı bir şekilde yazılı olduğu Tahran'ın Yas-e Naraghi Spor Kompleksi içinde büyük ilan panosunun yanında bir kadın, başörtüsü olmadığı halde adeta zafer kazanmış gibi poz veriyordu. Bu fotoğrafların hepsi, "kaçamak" özgürlüğü ifade eder. Resimlerin sahibi kadınların problem ile karşılaşmaması için isimler belirtilmemiştir. Fotoğrafçının projesi, insanları zorunlu başörtüsüne karşı başkaldırı amacı taşımıyordu. "Zorunlu başörtüsünü çıkartmaları için insanları kışkırtmaya ya da buna karşı ayaklanmaya teşvik etmek gibi bir niyetim yok... Sadece, düşüncelerini dile getirecek bir platformları olmadığını düşünen binlerce ve binlerce İranlı kadına ses vermek istiyorum." Alinejad'ın bizzat kendisi, 30 yıl boyunca babasının önünde bile başörtüsü takmıştı ve şöyle dedi: "Ortaya çıkıp insanlara hiç başörtüsü takmayı tercih etmediğimi, ama kendim olmak istediğimi söylemek, uzun zaman aldı." Kendisi başörtüsüne karşı değildi, ama insanların seçme özgürlüğü olabilmeliydi.[285]

Herkesin onurunun müşterek olduğu yerlerde onurla ilgili bağlamlarda, bu önemli seçme özgürlüğü için eksiklik söz konusudur. Tunuslu Amina Sboui bu ortak uygulama ile ilişkisini koparttı. Facebook'ta kendisini çıplak bir üst bedenle göstererek, dolayısıyla kapalı bir onur ve utanç kültüründen kendisini bireysel olarak uzaklaştırarak, köktenci din adamları ile toplumun diğer kesimlerinden gelen öfkeli ve saldırgan tepkilerden

de anlaşılacağı üzere, açıkta olan müşterek sinir uçlarına dokundu. Psikanalistlere göre, hızla gücenmek, güvensiz bir kimliğe ve sağlıksız bir şekilde başkaları tarafından onaylanmaya duyulan bir ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir.[286]

Suç kanıtı

Bedenlerini cezalandıran ya da hayatlarının bir kısmını çölde açlık ile geçiren münzevi kişilerin örnekleri, Hıristiyan geleneğinin aynı zamanda cinsel uyarılma ve ereksiyon problemiyle nasıl savaştığının bir kanıtıdır. Devam etmekte olan bu mücadelenin diğer örnekleri, bedenlerini âdet kanamaları durana kadar; sadece kendi şehvetlerini söndürmekle kalmayıp ama aynı zamanda ve en önemlisi artık karşı cinste şehvet uyandırmamak üzere, kendilerini bir deri bir kemik haline getiren bakirelerdi.

Aziz Augustine, *Cennet* adlı kitabının ünlü bir sözünde, Âdem ve Havva'nın, henüz kovulmadan önce, Cennet Bahçesi'nde kaldıkları süre boyunca çıplak olduklarını ve sahip oldukları mükemmel durumlarına hiç dikkat etmediklerini ifade etmektedir. Üstelik kendi iradelerine nasıl karşı çıkacaklarını bilemedikleri gibi, kendilerine rahmetle lütfedilen nimetlerin ne olduğunun da farkına varamadılar. Bu lütuf kaldırıldığında ve itaat etmedikleri için onlara eşit oranda ceza uygulandığında, bedenlerinde tuhaf bir biçimde utanmaktan yoksun farklı bir davranış ortaya çıktı, bunun sonucunda çıplaklıkları utanç verici bir hale getirildi ve bunu fark ettikleri zaman, dehşete düştüler.[287]

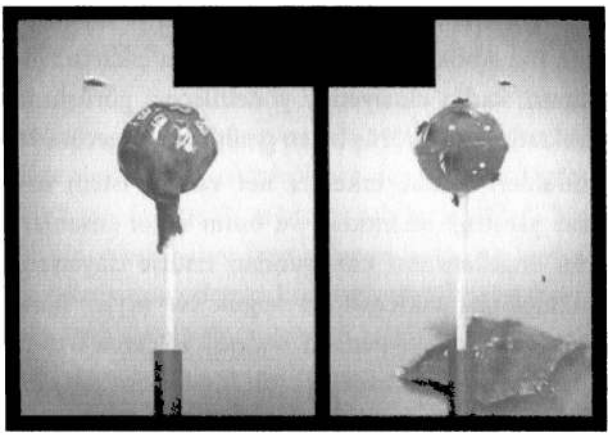
Seksolog ve psikolog Havelock Ellis'e göre; Aziz Augustine cennette istemsiz ereksiyonlar olmadığını belirtmek istiyordu.

"İnsan doğasının istemsiz hareketleri" korkusuna yapılan bu türden bir göndermeye, daha önce, tamamen çıplak insanları bir ereksiyon olmadan nasıl vaftiz edeceğine, en nihayetinde uzman olan Filistinli keşiş Conan'a uğradığımız zaman rastladık. İnsan doğasının bu tür hareketleri ile ilgili ifadeler, Aziz Augustine veya Hıristiyanlık bağlamıyla sınırlı değildir. İstemsiz ereksiyonlar, adı üstünde istemsiz olsalar bile günah olarak kabul edildi.

İradenin rolüne ilişkin bu önemli soruya verilen cevap, insanların kendi geleneklerinde geliştirdikleri bakış açısına bağlıdır. Her üç dinin kitabında da yer alan kurallar ve gelenekler, penisin öngörülemez ve istem dışı davranışı hakkında, erkeklerin büyük korkusunu ortaya koymaktadır.[288] Erkeğin kontrol edilemezliğinden çoğunlukla kadınlar sorumlu tutuldu, dikkat çekici bir şekilde kendileri de bu akıl yürütmeyle hemfikir olarak ve öngörülen kısıtlamalarla, kendi istekleri dahilinde birlikte hareket ederek katkıda bulundular. Hatta bazen, erkeklerin kendi içgüdüleri tarafından yönetilmeleri gerektiği temelinde, İslami düşünce biçiminde olduğu gibi, "erkeklerin canavar olmasından dolayı" ya da aşırı gelenekçi Yahudi inancında olduğu gibi "erkekleri kendilerinden korumak" düşüncesinden hareket ederek, sadece bedenlerini gizleyerek değil, ama aynı zamanda artık yüzlerini de göstermeyerek, erkeklerin cinsel heyecanı için tüm sorumluluğu üstlendiler. Bu teslimiyet midir yoksa kibir mi?

Birkaç yıl önce Kahire'de, ilk defa; bir tanesi şeffaf kâğıt ile sarılı, diğeri sarılı olmayan ve üzeri sineklerle kaplı iki lolipopun resmedildiği posterler gördüm. Posterlerin altındaki yazılı metinde şöyle yazılıydı: "Seçim size aittir." Aynı posterler artık internette çeşitli dillerde şu sloganı taşıyor: "Kendinizi koruyun. Onları durduramazsınız, ama kendinizi koruyabilirsiniz. Yaradan'ınız sizin için neyin en iyisi olduğunu bilir" (Resim-31). Bir

yaratan kendi yaratığını, insanı, aşağılık sefil bir böcek seviyesine indirebilir mi? Ve erkekler, kendilerine ait insanlığın yarısının, sınırsız bir saldırgan topluluğundan oluştuğu hakkındaki bu imalı öneri hakkında ne düşünüyor?



Resim-33: *Erkekler haşarat gibi midir?*

Oysaki, "corpus delicti" yani suç kanıtı (kelimenin tam anlamıyla *suçlu beden*), nadiren doğrudan doğruya atıfta bulunmak olsa da erkeklerin heyecan korkusu ne kadar güçlü olursa, kadınların kapanma ve davranış kuralları daha da katılaşır. Hz. Muhammed'in saygın bir sahabesi ve gelenek hakkında bir uzman olan İbn Abbas'ın hadisinden kaynaklı, *Havva'nın Gizli Yüzü* kitabından yaptığı alıntıya istinaden Naval El Saadavi'ye göre, açık bir istisna söz konusudur:

> *Eğer erkek cinsel organı uyarılırsa, bu karşı konulamaz bir felakettir. Çünkü bir kez kışkırtıldığında, ona karşı direnecek hiçbir sebep ya da dini inanç yoktur. Bu organ, şeytanın insana karşı kullandığı tüm araçların en güçlüsüdür. İşte bu nedenle, Peygamber, Allah'ın rahmeti üzerine olsun, şöyle*

dedi: "Akıl ve dinden yoksun yaratıklar görmedim ki; sizden (kadınlar) daha ikna edici ve bilgelikle, erkeklerin üstesinden gelme yeteneğine sahip olsun."[289]

Bu son gözlem, kadınlar için çok övücü ya da gurur verici değil ama İbn Abbas, ereksiyonların ortaya çıkartacağı felaketin suçunun, kadın cinsiyetine yöneltileceği görüşünü açıkça paylaşmaktadır ki bu görüş halen geniş ölçüde geçerlidir.

Büyüdükleri sırada, erkekler her zaman istem dışı ereksiyonların yarattığı sıkıntıdan ve bunu diğer insanların fark etmesinin engellenmesi konusundan endişe duyarlar. Paltoların düğmelerini iliklemekten soğuk bir şeyler içmeye, ya da ereksiyon halindeki penisin bedenle iç çamaşırının lastiği arasına sabitlenmesine kadar pratik tavsiyelere ihtiyaç duyarlar. Hollanda'nın Friesland Eyaleti'nde babalar, oğullarına kur yapma hakkında şöyle demişlerdi: "Tanrı'ya sığın ve pantolonunu kapalı tut." Bunlar, özyönetim için sadece birkaç kullanışlı aldatmacadır. Ancak, istenmeyen hareketleri engellemek için basit ve pratik yöntemler düşünen başka erkekler de var. Ereksiyonların herkes tarafından görülebildiği, daha önceki bölümlerde bahsi geçen Brezilya Bakairi'deki gibi çıplak dolaşan topluluklar, görünür bir şekilde cinsel ilişkiyi yasakladı ve erkekler, sünnet derilerini dizlerine bağlamak suretiyle sorunu etkin bir şekilde çözdüler. Yunan Stoası ve erken Hıristiyan topluluklar, kendi davranışları için kişisel disiplini ve kişisel sorumluluğu vurguladılar.

Hollanda'nın *De Volkskrant* gazetesinde bir yazar olan Arnon Grunberg köşe yazısında, İtalya'da katıldığı Roman Katolik bir evlilik töreni sırasında güzel kadınların heyecan verici görünümlerinin yarattığı sonuçları açık bir şekilde şöyle yazdı:

Hanımlar son derece güzel ve kışkırtıcı bir biçimde giyinmişlerdi ama törenin başlangıcından hemen sonra kendimi erotik fanteziler tarafından istila edilmiş gibi hissettim. Görgü kuralları uyarınca, bizim ayağa kalkmamız gerektiği zaman, düğüne katılan misafirlerin benim ereksiyonumu göreceğinden endişe ettim.[290]

Bu erkeğin, karşılaştığı sorunun ayrıntılarını bu kadar açık bir şekilde paylaşması, oldukça sıra dışı ve cüretkârdı. Her ne kadar bu konu hakkında sağduyu sahibi tecrübeli bir uzman olmasam da erkek haber kaynaklarım bana, bu korkunun 21. yüzyılda bile baştan çıkarıcı kadın giysisinden kaynaklanan istenmeyen ereksiyonların yükünün artık şeytanın sorumlu tutulmadığı veya kadınlara yüklenmediği toplumlarda bile ortadan kalkmadığını söylediler.

Kayıp baltanın hikâyesi

Kendimize ve başkalarına olan bakış açımız, Çin'de bana anlatılan eski bir hikâyede olduğu gibi, baltasını kaybeden adamınkine benziyor. Bu adam dünyayı, kendi problemi ve kendi mağduriyeti bakış açısından görüyor. Komşusunun oğlunu odunluğunun yanında gördüğünde, bu çocuğun baltayı çaldığından şüpheleniyor. Çocuğun görünüşü ve davranışlarıyla ilgili her şey onun suçlu olduğunu gösteriyor. Birkaç gün sonra, çalındığına inandığı baltayı kendi ahırında bulur ve çocuğa farklı gözlerle bakar. Bu genç masum hakkında, onu hırsızlıkla suçlayabilecek hiçbir şey iddia edilemez. Bir erkek, suçu otomatik olarak karşı cinse yansıtarak, kendi başına gelenlerin suçunun başkalarında olduğunu öngören bu Çinli gibi davranır.

Ancak, bu hikâye her koşulda uygulanabilir, çünkü kendi bakış açınızın sürdürülebilirliğine eleştirel bakış açısıyla bakmamak herkesin kolayına gelir.

Hepimiz, kendi "doğal" bakış açımıza eleştirel bakmalıyız. Kendi topluluğumuza ait olanların; gerçekleri konuştuğunu, medeni olduğunu ve her zaman haklı olduklarını varsayarız ancak bazen de aldanırız. Çinli filozofu Shao Yong (1011-1077), Çin Seddi'ni, kültür ve barbarlık arasındaki ayrım çizgisi olarak gördü. Etnik merkezci zihniyetini şu sözleri söylediği zaman açıkça ifade etti: "Ben mutluyum çünkü bir insanım ve hayvan değilim, bir erkeğim ve kadın değilim, bir Çinliyim ve barbar değilim ve çünkü dünyanın en güzel şehir olan Loyang'da yaşıyorum."[291] Dış dünyayı kendi içinde bulunduğu topluluktan daha aşağı bir şekilde yargılama eğilimi son derece yaygındır çünkü bir dünya görüşünün doğruluğu, daha fazla kabul görmek konusunda, çoğunlukla hâkimiyetin çıkarlarından daha az önemlidir. Bu durum, kendi kendini yargılama ya da özeleştiri yapabilme hususunu frenleyici bir unsurdur.

Sömürgecilik dönemlerinde Fransızlar, Arapları içgüdüleriyle yönlendiren insanlar olarak ifade ediyordu, ancak şu anda Batı, içgüdünün hâkim olduğu ve ahlaki değerlerin sonunun gelmesine sebep olan yer olarak sık sık suçlanıyor. Birçok internet sitesi ve verilen vaazlar, İslami toplumlarda ahlakın hüküm sürdüğünü ve içgüdülerin inanç ve şeriat sayesinde mükemmel bir şekilde düzenlendiğini tekrarlayarak insanları ikna etmeye çalışıyor.

Tunuslu yazar Sophie Bessis, *Les Arabes, les femmes, la liberté* (Araplar, Kadınlar, Özgürlük) adlı kitabında yazdığı üzere; Batı'nın gerileyen çöküş içinde olan yolları üzerinde İslami üstünlüğün kurtarıcı kanıtını sağlamak için bir kez daha kadın giysisine başvuruldu. Yazar, kimlik savaşının, erkeklerin

merkezde olduğu ve kadınların toplumsal alanda hiçbir rolü olmadığı bir toplumu korumak amacına yönelik olarak bir kez daha indirgendiğini ekledi. Bu geriye dönüş eylemi halen devam ediyor ancak artık başarılı olamıyor. Kadınlar daha fazla eğitim alıyor ve daha fazla kadın evin dışında çalışıyor. Ortadoğu'daki kültürel ve dini gelenekler ne iddia ederse etsin, cinsiyet ayrımcılığı uzun bir süredir çıkmaz sokaktadır.[292]

Kısa bir süre önce Paris'te Bessis ile tanıştığımda, bana Avrupa için acil bir uyarıda bulundu. Kuzey Afrika'daki köktendinci politikacılar ve aşırı gelenekçi din adamları, saf ve ılımlı Avrupalı hükümetlerin, kendi katı köktendinci bakış açılarına giderek daha da fazla yer vermesini ve bunlara hangi dereceye kadar imkân vereceklerini sürekli olarak takip ediyorlar. Batılı ülkelerin, cinsiyetleri ayrıştırma, kamu hizmetlerinde, devlet okullarında ve yükseköğrenimde kadınların başörtüsü ve hatta bazen burkalarla bile örtülmesi konusunda daha anlayışlı olmalarına karşılık İslam toplumlarında, bu türden örtülere radikal bir şekilde karşı olan kadınlar için daha az toplumsal alan söz konusudur.

Mısırlı Molla İbrahim Ali, "Arap kültürlerinde yaşlı adam her zaman haklıdır" diye yazdı. Kimse onlara karşı gelmeye cesaret edemezdi. Günümüzde gençler bu tahammül edilemez durumun sınırlarını zorluyorlar ama halen yetiştirilmelerinin bir sonucu olarak bu güçlü geleneklerin mirasına karşı çıkmayı ve açıkça kendi seçimlerini yapmalarını güç buluyorlar. Çünkü o zaman, bu otoritenin kendinden bariz olan eşitsizliğini ve köklü bir geleneğin mutlak bir tabusunu sorgulamak zorunda kalacaklar.[293]

Birçok Müslüman kadın taktik nedenlerden dolayı, dini olarak onaylanmış örtünme biçimlerine uygun olarak giyinirler. Geleneksellik ve modernlik arasında bir denge kurmak

onlar için kolay değildir. Bazıları yaşadığı çevre ile bağlarını kopartır ama çoğu bunu ödenmesi için çok yüksek bir bedel bulur ve örneğin dar kot pantolonlarını başörtüsü ile birlikte giyerek, farklı çözümler arayışına girer. Ya da bütün taraflarla barışı devam ettirmek adına, evden başörtüsü ile çıkıp, yarı yolda bu kıyafetlerini, Batılı tarzında kıyafetler ile değiştirirler. Bazıları tam anlamıyla ikili bir hayat sürüyor. Bu daha ne kadar sürecek? Bu hoş olmayan durum, sadece aşamalı olarak karşılıklı anlayışa dayalı tartışma yoluyla yavaş yavaş çözülebilir. Kişisel sorumluluk üzerinde daha fazla durularak, zorunlu baş ve beden örtünmesi, daha az dikkat çekici bir hale getirilebilir. Bu, karşılıklı cinsel uyarılma yükünün, artık erkeklerin omuzlarına yükleneceği anlamına gelmez. Toplumun yaşama kabiliyeti, sorumlu davranışa ve her iki cinsiyetin de kendisine hâkim olmasına bağlıdır. Ne yazık ki bu erdem, ya "Ne olursa olsun" düşüncesine sahip toplumlarda ya da kadın bedenini müşterek onur figürü olarak gören toplumlarda çok popüler değildir.

Önceki bölümler, basit bir sicimden başlayan karmaşık ve kafa karıştırıcı tarihimizin kolyesinde bir dizi boncuktan oluşuyor. Daha fazla beden bölümünü örttüğümüz sırada, daha az tüylü hale geldik. Göç, sömürgecilik ve küreselleşme sayesinde, çıplak dolaşan insanlar, kendilerini örten insanlarla karşı karşıya kalıyorlardı. Zorunlu örtünme ilgili geniş çapta çok farklı fikirler asla sınırlara uymamıştır. Ancak 21. yüzyılda çeşitli uygulamalar kendilerini dünya çapında ifade etmekte ve şehir manzaralarında birbirleriyle buluşmaktadır.

Hoşuna gitsin ya da gitmesin, pek çok insan ister istemez farklı görüşlere sahip olan komşularla birlikte yaşar. Meraklı veya şüpheci bir biçimde, hepimiz gözlerimizi birbirimizden ayırmıyoruz ve bazen farklılıklarımız çatışmaya neden oluyor.

Eşit hakların anayasaya bağlandığı ülkelerde, herkes yasal eşitlik iddiasında bulunabilir, ancak birlikte yaşamak ve sağ kalmak en azından karşılıklı saygıyı gerektirir. Saygı, birbirimizin çıplak ya da örtülü utançlarıyla dikkatli bir şekilde ilgilenmek anlamına gelir fakat bu konuyu, hem alışkanlıklarımızın konfor sınırlarının içinde hem de ötesinde görmek yaklaşımından kaçınmamalıyız.

Notlar

[284] Ez Eldin, *Reddettim: Heti* ve diğerleri, sayfa 273.

[285] https://www.facebook.com/StealthyFreedom. 12 Mayıs 2014: *The Guardian*, 12 Kasım 2014, Said Kamali Dehghan: http://www.theguardian.com/world/2014/may/12/iran-women-hijab-facebook-pictures-alinejad

[286] Baneke 2009: sayfa 69-73; ayrıca bkz. Said Shafa'nın Leiden Üniversitesi'nde "Başkalarının Gözünde" adlı doktora tezi, 2014.

[287] Miles, sayfa 46; Bologne, sayfa 26; Aziz Augustine, *De Civitate Dei* (Cennet), 14. Kitap, 17: sayfa 615 ve Havelock Ellis 1937: sayfa 6, Barcan sayfa 108'den alıntılanmıştır.

[288] Bkz. Wolfgang Lederer, *Kadınların Korkusu*, 1968.

[289] Sadaavii, *Havva'nın Gizli Yüzü*. Londra: Zed Press 1980: sayfa 206.

[290] *De Volkskrant* gazetesinde Grunberg, 26 Haziran 2013.

[291] Sinclair 1977'den alıntı: sayfa 22.

[292] Sophie Bessis 2007: sayfa 58-60, 138, 151.

[293] Mona İbrahim Ali 2014: sayfa 98-104.

Çıplak insan neden giyinme ihtiyacı duydu?

İlk atalarımız Âdem ile Havva cennet bahçesinde çıplaktı. Ancak bu ilk iki insan, neşe içinde gülüp oynayarak, çoğu zaman kaygısızca cennette dolaşırken Tanrı'nın emrine karşı geldiler ve masumiyetleri bir anda sona erdi. İşte o günden bu yana semavi dinlerde ve pek çok gelenekte çıplaklık günah sayılır oldu.

İnsanın kapanma süreci, büyük ölçüde, başkalarına karşı duyduğu güvensizlik ve korkular tarafından belirlenmiş.

İnsanoğlu dünyaya çıplak geldiği halde neden ve nasıl örtünür oldu?

İnsanlık neden gitgide karmaşık bir ahlak ağının giyim kurallarıyla sınırlandı?

Konuyla ilgili sorular çok ama cevapları da hayli ilginç...

Giyinmenin Kısa Tarihi, insanlığın çıplaklıkla meşgul olmasının hikâyesiyle birlikte çok değişken çıplaklık tanımları hakkında devam eden çeşitli tartışmaları ve bedenin hangi bölümlerinin toplumsal alanda kapatılması gerektiğini dayatan kuralların nedenlerini anlatıyor.

Bedenin görünürlüğünün sınırlarını haritalayan bu kitap, tarih boyunca, insan tenine yönelik giderek farklılaşan bakış açılarını, öngörülemeyen etkileriyle birlikte keşfetme imkânı sunuyor.

₺32 KDV'den muaftır.
www.destekyayinlari.com
facebook.com/DestekYayinevi
twitter.com/destekyayinlari
DESTEK yayınları

www.destekdukkan.com
%40 indirimli kitap satış sitesi

ISBN 978-605-311-739-1